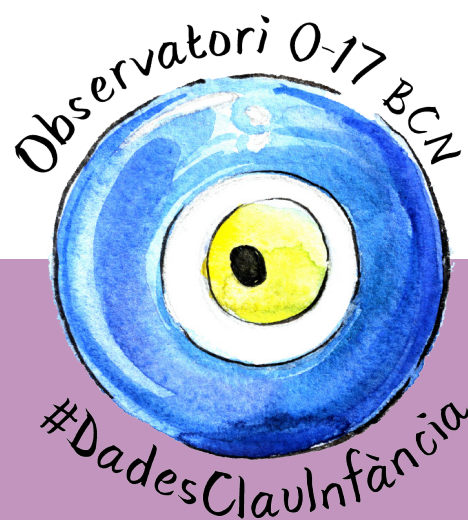

Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona

Informe 2021

L'Institut Infància i Adolescència de Barcelona realitza l'*Informe Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2021* en el marc de l'**Observatori 0-17 BCN: vides i drets de la infància i l'adolescència a la ciutat**, per encàrrec de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de
Barcelona

Edita:

Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Equip de treball:

Laia Pineda (direcció, anàlisi i redacció)

Elisa Stinus (coordinació, anàlisi de dades, gràfics, informes de recerca i redacció)

Laia Curcoll (redacció, publicació i comunicació)

Institucions que col·laboren en la provisió de dades:

Agència
de Salut Pública

Consorci d'Educació
de Barcelona
Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona

Serveis de l'Ajuntament de Barcelona que col·laboren en la provisió de dades:

Oficina Municipal de Dades (OMD): Dept. d'Estadística

Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI: Direcció d'Innovació Social (Dept. de Recerca i Coneixement, Dept. Gestió de Sistemes d'Informació), Direcció d'Acció Social (Dept. de Joventut i Adolescència), IMSS (Inst. Municipal Serveis Socials), IMPD (Inst. Municipal Persones Discapacitat) i Dept. Atenció i Acol·lida per Violència Masclista.

Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat: IMEB (Inst. Municipal Educació)

Àrea d'Agenda 2030, Transició Digital, Esports i Coordinació Territorial i Metropolitana: IBE (Inst. Barcelona Esports)

Altres espais de col·laboració:

Consorci Sanitari de Barcelona

Consorci de Serveis Socials de Barcelona

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Generalitat de Catalunya

Departament d'Interior. Generalitat de Catalunya

Barcelona, març de 2022

La manera de citar el present informe serà:

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2022). *Informe Dades clau d'infància i l'adolescència de Barcelona 2021*. IIAB-IERMB i Ajuntament de Barcelona.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement – No comercial – Compartir igual (by-nc-sa) amb finalitat no comercial i amb obra derivada. Es permet copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format, sempre que no tingui finalitats comercials; així com remesclar, transformar i crear a partir del material, sempre que es difonguin les creacions amb la mateixa llicència de l'obra original.

(NOTA: aquest informe no ha passat per correcció lingüística)

Índex

PRESENTACIÓ	5
DIAGNOSI DE LA SITUACIÓ DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA A BARCELONA	6
1. CONTEXT DEMOGRÀFIC, SOCIAL I TERRITORIAL DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA	7
1.1 Població infantil i adolescent: nombre i distribució	8
1.2 Característiques: sexe, grups d'edat, origen i discapacitat	9
1.3 Pes relatiu de la població infantil i adolescent i població adulta que hi conviu	11
1.4 Tipologia de llars amb infants i nombre d'infants i adolescents a les llars	13
1.5 Evolució i tendències de futur	16
L'apunt: la pandèmia trenca la tendència de creixement suau dels darrers cinc anys	18
2. EDUCACIÓ: PETITA INFÀNCIA, PAS PER L'ESCOLA I TRANSICIONS A LA POSTOBLIGATÒRIA	21
2.1 L'educació de la petita infància	22
2.2 L'escolarització universal i obligatòria: de P3 a l'ESO. Escolarització, titularitat i mobilitat per raó d'estudis	27
2.3 Trajectòria educativa, satisfacció amb el pas per l'escola, competències bàsiques i graduació final	29
2.4 Després de l'ESO: continuar estudiant o abandonar prematurament els estudis	34
L'apunt: la disminució de l'escolarització 0-3 i la problemàtica de l'abandonament escolar prematur (AEP)	40
3. TEMPS DELS INFANTS, ACTIVITATS FORA DE L'ESCOLA, ESPAI PÚBLIC I CIUTADANIA	43
3.1 Els temps de la infància: disponibilitat, usos i satisfacció	44
3.2 Activitats extraescolars i de lleure educatiu	45
3.3 Temps d'estiu i activitats durant les vacances	51
3.4 L'espai públic: espai estratègic per al joc, la trobada amb altres infants i adolescents, i la vida comunitària	52
3.5 El rol igualador de l'espai públic en les oportunitats de salut, habitatge i joc a l'aire lliure	56
3.6 Escolta adulta, coneixement dels drets i exercici de ciutadania	59
L'apunt: desigualtats en el temps de lleure educatiu de tarda entre els infants i adolescents	60
4. SALUT FÍSICA, MENTAL I EMOCIONAL DELS INFANTS I ADOLESCENTS	62
4.1 Satisfacció dels infants i adolescents amb la pròpia salut	63
4.2 Hàbits saludables de descans, alimentació i exercici físic	64
4.3 Sobrepès, obesitat i satisfacció amb el cos	65
4.4 Contaminació de l'aire i asma infantil	67

4.5	Benestar, salut mental i addiccions en la infància i l'adolescència	69
4.6	Salut sexual i reproductiva	75
	L'apunt (I): tot i la major afectació de la variant òmicron de la covid-19, segueixen primant els casos asimptomàtics i els símptomes lleus entre els infants	76
	L'apunt (II): la visibilitat de la salut mental en la infància i l'adolescència arran de la pandèmia ..	78
5.	POBRESA, EXCLUSIÓ I DESIGUALTATS EN LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA	80
5.1	Contextos desiguals on viure i créixer la infància i l'adolescència	82
5.2	Pobresa en el treball i sobrecàrrega de despeses de l'habitatge	88
5.3	Risc dels infants de patir situacions de pobresa o exclusió social	90
5.4	Desigualtats de renda entre els mateixos infants i adolescents	95
5.5	Privació material en les vides dels infants i adolescents	96
5.6	Baixa capacitat de les polítiques locals per reduir la pobresa infantil	99
	L'apunt: pandèmia i pobresa infantil, extensió de mesures de lluita contra la pobresa infantil i indicis de recuperació econòmica	103
6.	RELACIONS INTERPERSONALS, SEGURETAT, VIOLÈNCIES I PROTECCIÓ DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA.....	105
6.1	Relacions dels infants i adolescents amb els seus entorns familiars, d'amistat, escolar i de barri	106
6.2	Seguretat i percepció de suport en cas de tenir un problema	107
6.3	Violències familiars contra els infants i adolescents	109
6.4	Discriminació i violències en l'entorn escolar	112
6.5	L'atenció als infants i adolescents en situació de risc social	113
6.6	Situacions de risc social greu que requereixen una mesura de desemparament	116
6.7	El cas dels infants i adolescents migrats sols que arriben a la ciutat sense referents familiars	119
	L'apunt (I): noves dades sobre la victimització sexual en la infància a Barcelona	123
	L'apunt (II): l'assetjament escolar i el ciberbullying en temps de pandèmia i la invisibilització de la violència de gènere entre adolescents	124
I.	ÍNDEX DE TAULES, MAPES I GRÀFICS	126
	Índex de taules.....	126
	Índex de mapes	126
	Índex de gràfics	127
II.	BIBLIOGRAFIA	131
	ANNEX: UN SISTEMA INTEGRAL D'INDICADORS DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA A LA CIUTAT ..	135

Presentació

L'informe Dades Clau d'Infància i Adolescència a Barcelona és l'informe que, amb caràcter anual, presenta i analitza les dades del Sistema Integral d'Indicadors d'Infància i Adolescència de Barcelona de l'Observatori 0-17 BCN. Enguany **l'informe es confronta a una doble necessitat: aportar el seguiment de la diagnosi del [Pla d'infància 2021-2030](#), i apuntar els temes emergents de l'any 2021 en els que segueixen sent visibles els impactes de la crisi oberta per la covid-19 sobre les vides de la infància i l'adolescència a la nostra ciutat.**

L'any 2021 l'Ajuntament de Barcelona ha aprovat el *Pla d'infància 2021-2030. Reptes i actuacions per millorar la vida i els drets de la infància i l'adolescència a Barcelona* (Ajuntament de Barcelona, 2021a), que és el marc de planificació i transversalització de les principals polítiques d'infància i l'adolescència a la ciutat a 10 anys vista. El govern municipal va demanar a l'Institut Infància i Adolescència acompanyament en l'elaboració i dinamització del pla, de manera que l'informe anual va esdevenir la base diagnòstica del nou pla i l'instrument de seguiment i actualització de la mateixa. Així, doncs, enguany, a banda de la necessària monitorització dels indicadors d'infància que fem anualment en el marc de l'Observatori 0-17 BCN, l'informe Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona esdevé la base diagnòstica del Pla d'infància 2021-2030.

L'informe es basa en l'anàlisi i monitorització d'un **Sistema Integral d'Indicadors d'Infància i Adolescència de Barcelona** (SIIAB en endavant) ideat el 2017 i que, en el seu format actual, conté més de 150 indicadors organitzats en 6 dimensions clau de les vides dels infants. En moments de crisi com l'actual, és quan es fa més evident el valor d'haver sistematitzat dades durant els quatre darrers anys, ja que sense conèixer quin era el punt de partida no seria possible mesurar amb prou profunditat l'abast de la crisi originada per la covid-19. Cal recordar que el SIIAB recull dades de registre a any tancat i dades d'enquesta amb la periodicitat que es produeixen, per tant, el Dades clau 2021 mostra les dades del 2020, que comencen a reflectir l'impacte de la crisi. Per exemple, tal i com va succeir l'any anterior, encara es fa difícil interpretar els resultats econòmics i en relació a la pobresa infantil. Caldrà esperar, doncs, a veure si es consoliden o no les tendències de les dades del 2020 en els propers anys.

Justament per això, en l'informe anual, el sistema integral d'indicadors es completa amb els informes i les recerques més significatives de l'any 2021, amb apunts al final de cadascuna de les dimensions analitzades per tal d'assenyalar els temes més candents. També ens servim dels apunts per donar una major profunditat als resultats de les noves fonts de dades que són rellevants per la ciutat. Es tracta, doncs, de fer seguiment dels indicadors que es van monitorant per conèixer la tendència i el moment actual, i complementar-ho amb anàlisis més focalitzades (no necessàriament amb mostra a Barcelona) que ens ajuden en la interpretació dels mateixos indicadors i a comprendre amb major profunditat com viuen, creixen i es desenvolupen els infants i adolescents a la nostra ciutat.

Un sistema que es consolida i que permet, cada vegada més, fer anàlisis de tendència

Després de quatre anys de tenir el SIIAB en marxa s'han consolidat els indicadors del sistema i ja podem fer mirades de tendència. Una mirada que l'any vinent agafarà especial rellevància ja que podrem tenir edicions renovades de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB 2017 i 2021), l'Enquesta de factors de risc d'estudiants de secundària (FRESC 2016 i 2021) i l'Enquesta sociodemogràfica de Barcelona (ESB 2017 i 2020). A més, enguany comptem amb una novetat important gràcies a l'actualització de la mirada de la desigualtat socioeconòmica de la ciutat, amb la publicació de la nova Renda Disponible de les Llars per càpita (RDLpc, 2018) per part de l'Oficina Municipal de Dades.

Diagnosi de la situació de la infància i l'adolescència a Barcelona

1. Context demogràfic, social i territorial de la infància i l'adolescència

CONTINGUTS

1.1 Població infantil i adolescent: nombre i distribució

1.2 Característiques: sexe, grups d'edat, origen i discapacitat

1.3 Pes relatiu de la població infantil i adolescent i població adulta que hi conviu

1.4 Tipologia de llars amb infants i nombre d'infants i adolescents a les llars

1.5 Evolució i tendències de futur

L'apunt: la pandèmia trenca la tendència de creixement suau dels darrers cinc anys

L'any 2021, a la ciutat de Barcelona hi viuen 241.954 infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys (representen el 14,6% del total de la població), i estan desigualment distribuïts pels diferents districtes i barris de la ciutat amb una concentració als districtes de Sant Martí i l'Eixample. Com a principals tendències demogràfiques de la població infantil i adolescent destaca la caiguda sostinguda de la natalitat des de l'any 2008, i amb més força des de l'any 2016. En els darrers 5 anys s'ha produït un descens del 13,8% de la natalitat, encara més accentuat des de l'esclat de la pandèmia per covid-19. Dels 73 barris de la ciutat, 63 han patit un descens de la població 0-17 en el darrer any i en només 10 s'ha sostingut o incrementat. D'altra banda, i sumat a la caiguda de la natalitat, el moviment migratori reforça l'evolució demogràfica negativa del col·lectiu de població 0-17 anys i accentua els trets d'una piràmide de població que mostra una societat cada vegada més envellida, fins al punt que l'any 2021 ja hem assolit l'escenari de projecció demogràfica que s'havia projectat per al 2031, és a dir, amb 10 anys d'antelació.

També cal destacar l'existència d'una bretxa de caràcter estructural entre el nombre de fills que es tenen i els desitjats, fent que la taxa de fecunditat espanyola s'enroqui entre les més baixes del món (1,23 fills per dona). Segons els darrers estudis sobre natalitat i models familiars a Espanya (Castro-Martín et al., 2021; OCDE, 2022) les principals barreres que dificulten a moltes persones fer realitat el seu projecte vital i familiar són la precarietat laboral i la incertesa sobre el futur (que fan que moltes parelles joves posposin el moment de tenir fills), l'escàs suport institucional a les responsabilitats de cura (amb polítiques familiars insuficients), i la desigualtat de gènere en l'àmbit laboral i familiar, en el que la plena incorporació dels homes en la cura encara és una qüestió pendent.

A Barcelona la major part de llars amb fills són amb un fill o filla única (54,4%) i/o llars encapçalades per dues persones adultes (possiblement llars biparentals). El nombre de llars monoparentals es manté molt estable (12,8%), mentre que creixen lleugerament el grup "Altres tipus de llars", una mostra de la diversificació de les tipologies de llars a on neixen i creixen els infants i adolescents. En l'actualitat les fórmules diverses de convivència (diferents al model tradicional de biparentalitat o monoparentalitat) ja són presents en 3 de cada 10 llars amb infants i adolescents.

Tot i amb el decreixement demogràfic del grup de població entre els 0 i els 17 anys, encara

avui, 4 de cada 10 veïns i veïnes a la ciutat de Barcelona són infants, adolescents o persones adultes que hi conviuen, que en tenen cura i que comparteixen amb ells i elles el seu dia a dia.

1.1 Població infantil i adolescent: nombre i distribució

L'any 2021, a la ciutat de Barcelona hi viuen 241.954 infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys (representen el 14,6% del total de la població), tot i que es distribueixen desigualment pels diferents districtes i barris de la ciutat. Es poden agrupar els districtes en tres grans grups segons el volum de població 0-17 respecte al total de ciutat:

- 1) Sant Martí i l'Eixample (entre el 13%-15% dels infants i adolescents, cadascun)
- 2) Sarrià - Sant Gervasi, Nou Barris, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó i Sant Andreu (entre el 9%-12%, cadascun)
- 3) Gràcia, Ciutat Vella i les Corts (al voltant del 7% o menys, cadascun)

Taula 1. Infants i adolescents (0-17) (N i %). Barcelona i districtes, tendència 2000-2021

Districtes	2000		2005		2010		2015		2021	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
BARCELONA	214.259	100,0%	225.348	100,0%	233.551	100,0%	240.755	100,0%	241.954	100,0%
Sant Martí	31.056	14,5%	32.864	14,6%	35.181	15,1%	37.323	15,5%	37.115	15,3%
Eixample	33.204	15,5%	34.597	15,4%	34.325	14,7%	34.585	14,4%	33.169	13,7%
Sarrià-Sant Gervasi	21.773	10,2%	25.524	11,3%	26.611	11,4%	27.996	11,6%	27.694	11,4%
Nou Barris	22.601	10,5%	23.152	10,3%	25.008	10,7%	25.749	10,7%	27.341	11,3%
Sants-Montjuïc	24.590	11,5%	24.741	11,0%	25.351	10,9%	25.345	10,5%	25.351	10,5%
Horta-Guinardó	23.065	10,8%	23.421	10,4%	24.413	10,5%	24.587	10,2%	25.265	10,4%
Sant Andreu	19.922	9,3%	20.559	9,1%	22.035	9,4%	23.465	9,7%	23.784	9,8%
Gràcia	15.098	7,0%	15.755	7,0%	16.183	6,9%	16.847	7,0%	17.206	7,1%
Ciutat Vella	10.155	4,7%	12.747	5,7%	12.815	5,5%	12.757	5,3%	12.817	5,3%
Les Corts	12.795	6,0%	11.988	5,3%	11.629	5,0%	12.101	5,0%	12.212	5,0%

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona. Nota: La lectura és el 30 de juny fins a l'any 2015 i és l'1 de gener a partir de l'any 2016.

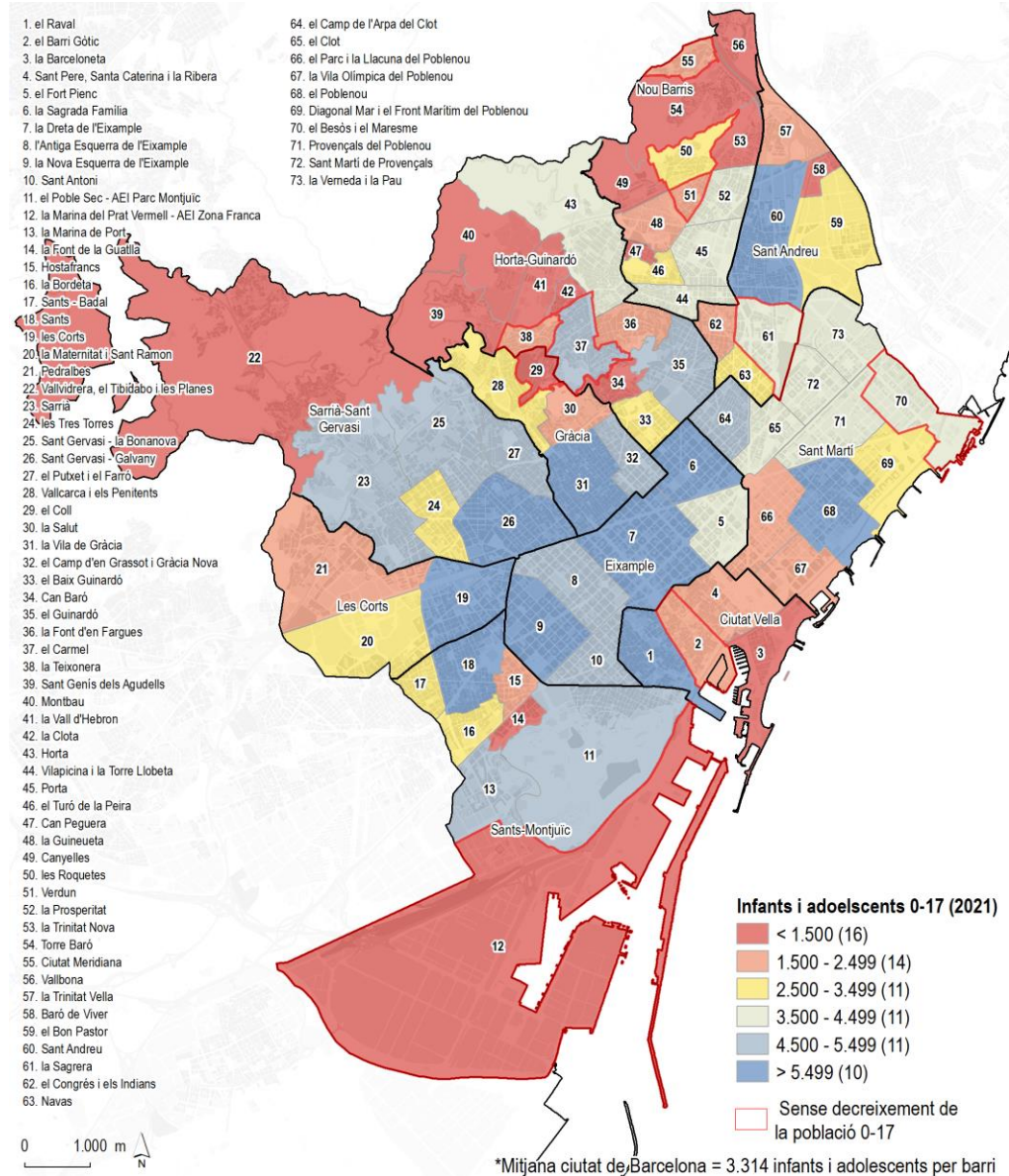
Respecte a la distribució dels infants i adolescents als diferents barris de la ciutat, els barris amb menys infants i adolescents de la ciutat són la Clota (130), la Marina del Prat Vermell (211) i Vallbona (301). Els que en tenen més són Sant Andreu (9.176), Sant Gervasi - Galvany (8.166) i el Raval (7.243). Els tres barris que concentren menys infants i adolescents (la Clota, la Marina del Prat Vermell i Vallbona) agrupen tan sols un 0,3% de la població menor d'edat de Barcelona, mentre que els tres que concentren més infants i adolescents (Sant Andreu, Sant Gervasi - Galvany i el Raval) agrupen fins a un 10,2% de la població infantil i adolescent de la ciutat (OMD, 2021).

Respecte a l'any anterior, hi ha hagut un decreixement del nombre d'infants i adolescents en 63 dels 73 barris de la ciutat, passant d'un total de 246.453 infants i adolescents al 2020 a un total de 241.954 al 2021.

Els únics barris que no han experimentat decreixement són el Barri Gòtic, la Marina del Prat

Vermell – AEI Zona Franca, el Coll, el Carmel, la Teixonera, les Roquetes, Verdun, Ciutat Meridiana, la Sagrera, i el Besòs i el Maresme.

Mapa 1. Infants i adolescents (0-17 anys). Barcelona i barris, 2021

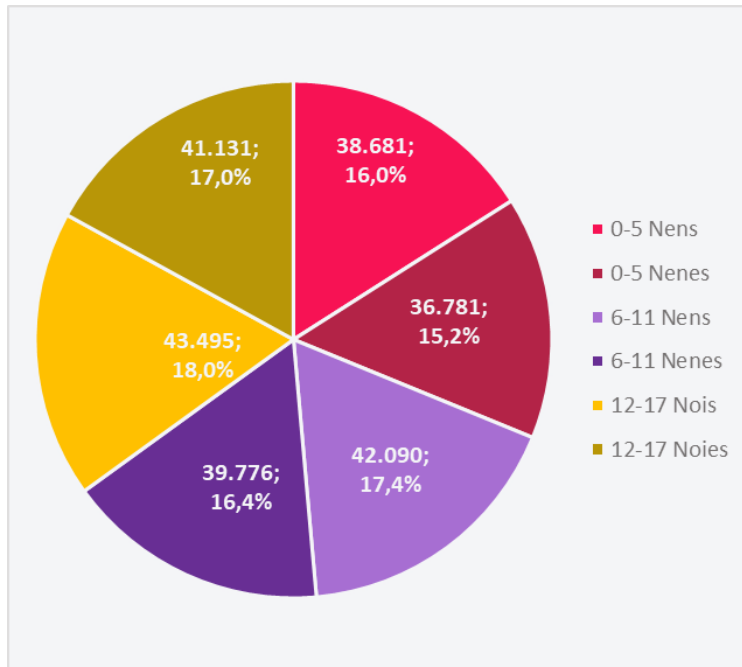
Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

1.2 Característiques: sexe, grups d'edat, origen i discapacitat

L'any 2021, seguint el patró habitual, el 51,4% són nens-nois i el 48,6%, nenes-noies. En proporcions gairebé iguals, 1 de cada 3 té 0-5 anys, 1 de cada 3 té 6-11 anys i 1 de cada 3 té 12-17 anys. Gairebé 2 de cada 10 infants i adolescents tenen nacionalitat estrangera a la ciutat (19,1%; 46.226). A més, el 2,0% (4.900) dels infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys té

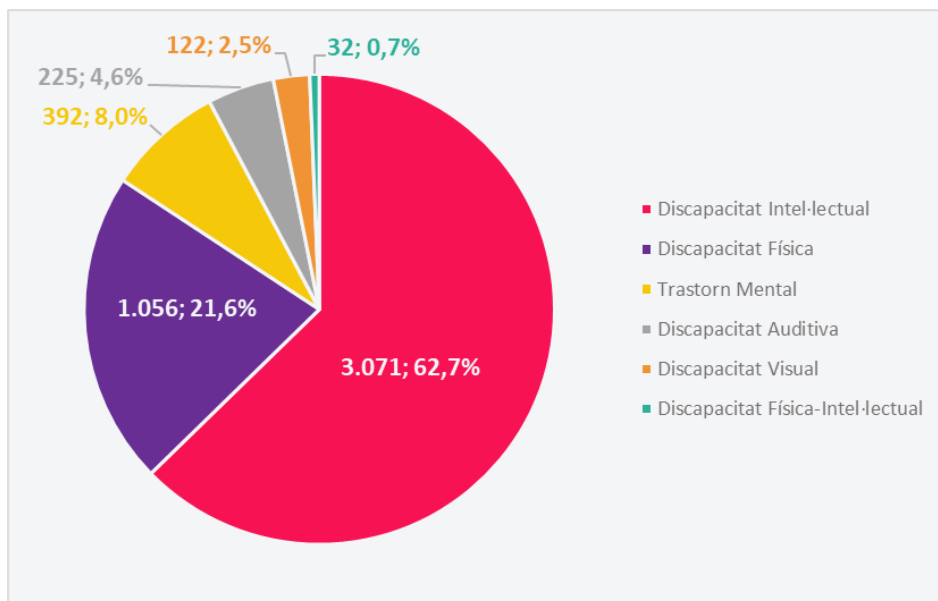
alguna discapacitat legalment reconeguda, en la major part dels casos (62,7%) de tipus intel·lectual.

Gràfic 1. Petits infants (0-5), infants (6-11) i adolescents (12-17), per sexe (N i %). Barcelona, 2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

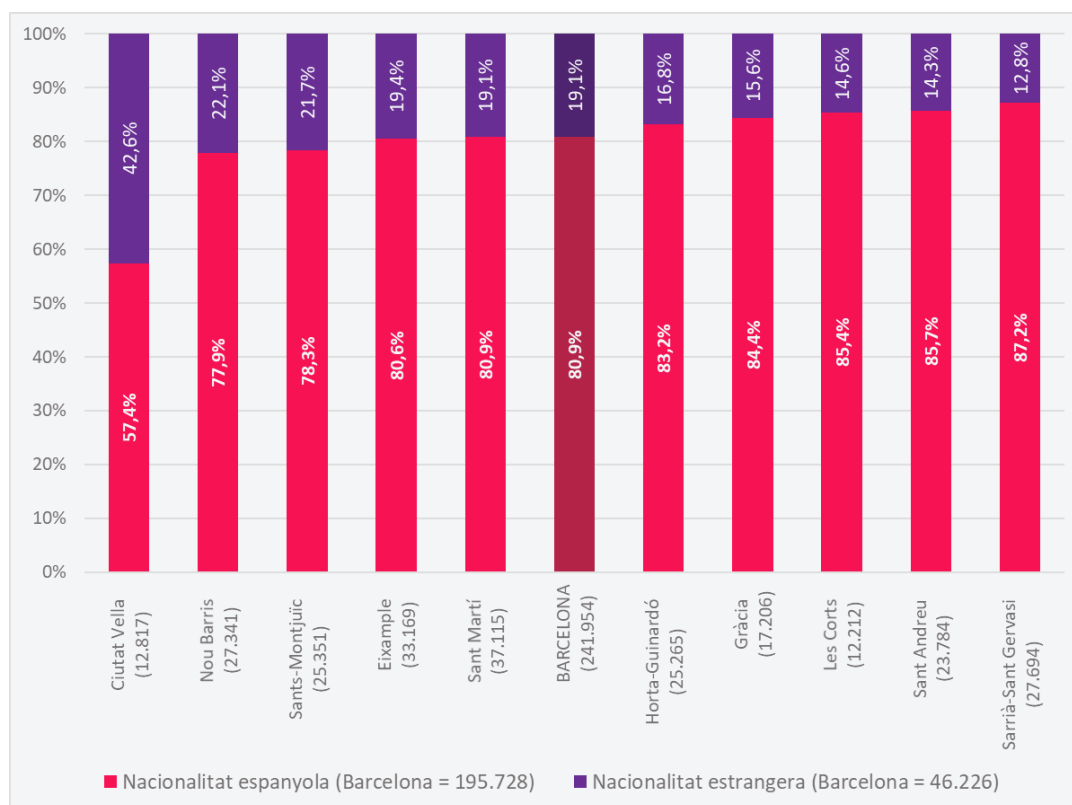
Gràfic 2. Infants i adolescents (0-17) amb alguna discapacitat legalment reconeguda, per tipus de discapacitat (N i %). Barcelona, 2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Generalitat de Catalunya, 2020.

La distribució dels infants i adolescents segons característiques de sexe i grup d'edat és molt similar entre els districtes. En canvi, hi ha diferències importants pel que fa a la nacionalitat. A Ciutat Vella, 4 de cada 10 infants són de nacionalitat estrangera, mentre que a les Corts, Sant Andreu i Sarrià - Sant Gervasi, només ho són 1 de cada 10.

Gràfic 3. Infants i adolescents (0-17) amb nacionalitat estrangera (%). Barcelona i districtes, 2021

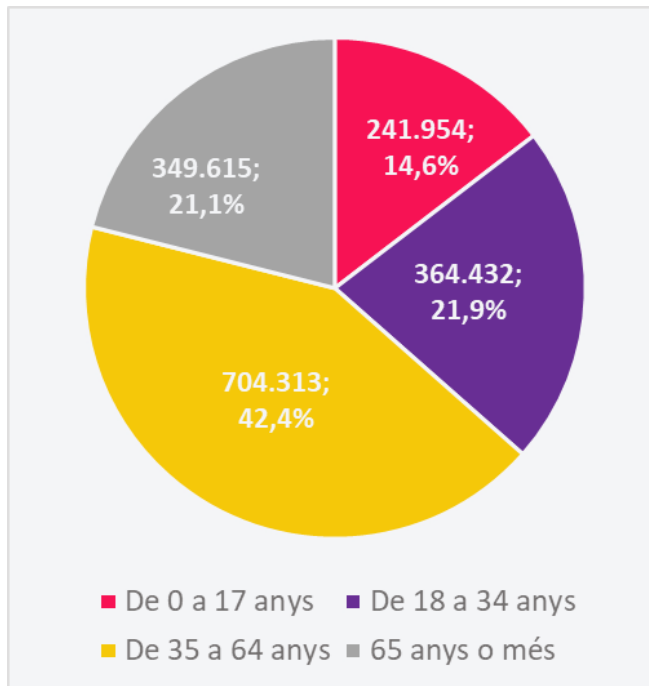

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

1.3 Pes relatiu de la població infantil i adolescent i població adulta que hi conviu

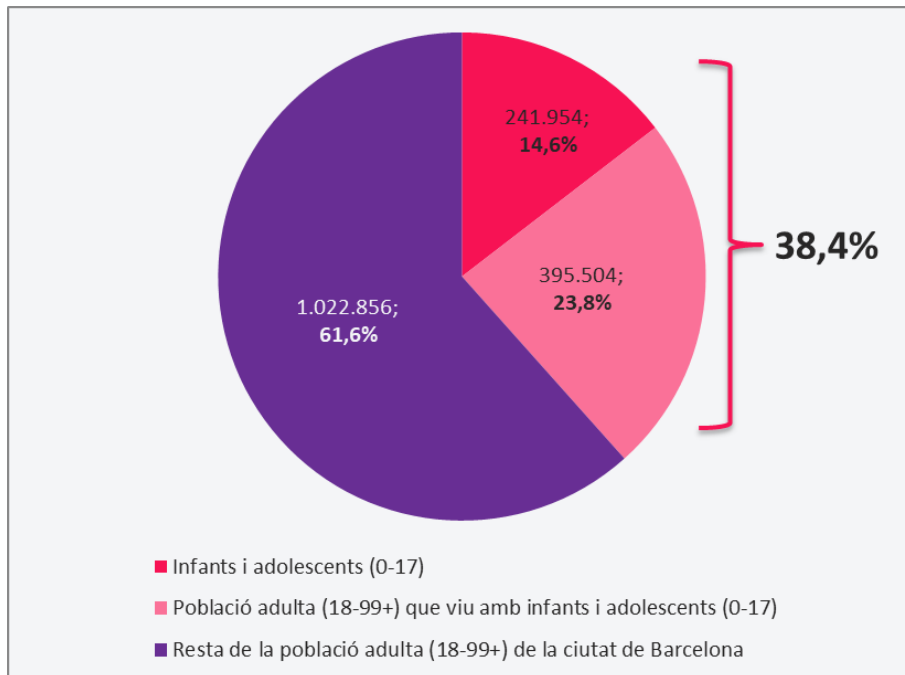
Els 241.954 infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys de la ciutat representen el 14,6% de la població global. El 85,4% restant és població adulta (el 21,9%, joves; el 42,4%, adults; i el 21,1%, gent gran). Malgrat que els infants i adolescents representen només el 14,6% de la població, si ampliem la mirada i pensem en la població adulta que hi conviu i en té cura (el 23,8%) podem afirmar que 4 de cada 10 ciutadans (el 38,4%) és la població que viu la realitat de la infància i l'adolescència en la seva quotidianitat.

Gràfic 4. Pes relatiu de la població segons grups d'edat (N i %). Barcelona, 2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Gràfic 5. Infants i adolescents (0-17), població adulta que conviu amb els infants i adolescents, i població adulta que no hi conviu (N i %). Barcelona, 2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

1.4 Tipologia de llars amb infants i nombre d'infants i adolescents a les llars

Pel que fa a les llars, a Barcelona, en 1 de cada 4 llars (el 23,0%) hi viuen infants i adolescents: 151.524 dels 660.063 domicilis de la ciutat de Barcelona. Pel que fa a la tipologia de llars amb infants, en el 12,8% hi viu una única persona adulta (possiblement¹ llars monoparentals); en el 54,8%, dues persones adultes (possiblement llars biparentals), i el 32,5% restant correspon a altres tipus de llars.

Taula 2. Domicilis amb infants i adolescents (0-17) segons tipologia dels domicilis. Barcelona i districtes, 2021

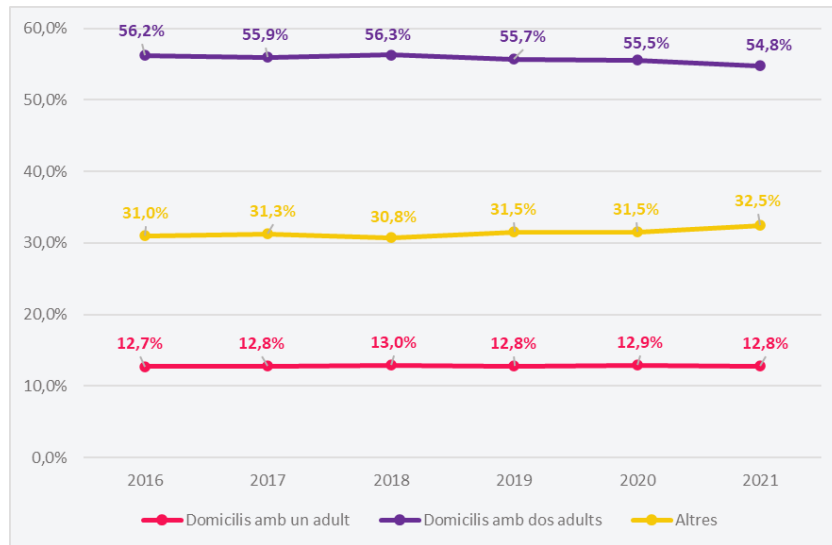
Districte	Domicilis amb un adult		Domicilis amb dos adults		Altres		TOTAL
	N	%	N	%	N	%	N
BARCELONA	19.338	12,8%	82.976	54,8%	49.210	32,5%	151.524
Ciutat Vella	884	12,3%	3.035	42,1%	3.294	45,7%	7.213
Eixample	2.835	13,1%	12.003	55,5%	6.775	31,3%	21.613
Sants-Montjuïc	2.060	12,6%	8.295	50,9%	5.957	36,5%	16.312
Les Corts	988	13,2%	4.326	57,8%	2.175	29,0%	7.489
Sarrià-Sant Gervasi	2.127	13,7%	8.540	55,1%	4.833	31,2%	15.500
Gràcia	1.579	14,3%	6.608	59,8%	2.872	26,0%	11.059
Horta-Guinardó	2.088	12,7%	9.262	56,4%	5.062	30,8%	16.412
Nou Barris	2.114	12,3%	8.664	50,4%	6.405	37,3%	17.183
Sant Andreu	1.771	11,6%	8.829	58,1%	4.608	30,3%	15.208
Sant Martí	2.892	12,3%	13.414	57,0%	7.229	30,7%	23.535

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

La tendència en la composició de les llars amb infants de la ciutat es manté força estable des de 2016, amb un lleuger increment de les “altres” tipologies de llars, que mostra la diversificació de les fórmules de convivència a la ciutat.

¹ Diem “possiblement” perquè no es poden establir vincles familiars fermes entre els residents d'un mateix domicili. D'acord amb la [nota metodològica del web d'Estadística i Difusió de Dades](#) de l'Ajuntament de Barcelona, les dades del padró “no ens permeten establir vincles de parentiu entre els convivents d'una llar, per la qual cosa no podem extrapolar les dades a determinats tipus d'estructures familiars tot i que la majoria s'hi corresponen. Es tracta doncs de conèixer algunes característiques del conjunt de domicilis, considerant el grup de persones que resideix a la mateixa adreça.”

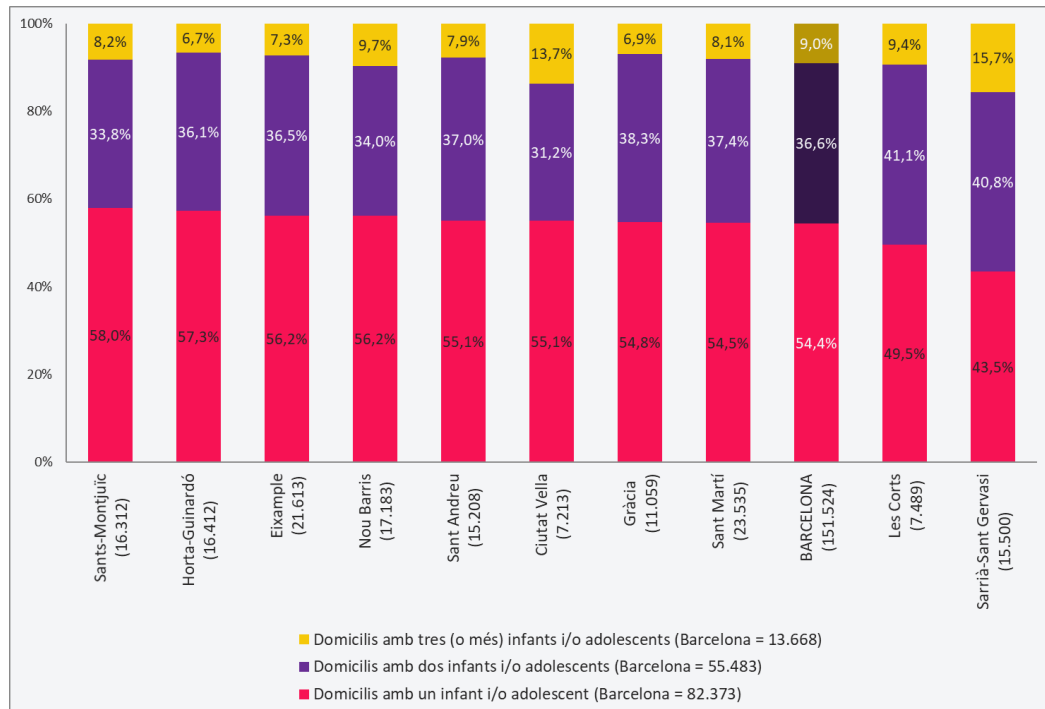
Gràfic 6. Evolució dels domicilis amb infants i adolescents (0-17) segons tipologia dels domicilis (%). Barcelona, tendència 2016-2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants 2016-2021. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Si ens fixem en el nombre d'infants o adolescents a les llars, més de la meitat (54,4%) són llars amb un únic infant o adolescent (possiblement famílies amb un fill/a únic), el 36,6% són llars amb dos infants, i el 9,0% són llars amb tres o més infants (possiblement famílies nombroses). Per districtes i en nombres relatius, Sarrià-Sant Gervasi i Ciutat Vella són els dos districtes on més domicilis hi ha amb tres o més infants i adolescents a la llar, amb un 15,7% i 13,7% respectivament; les Corts i Sarrià - Sant Gervasi són els dos districtes on més domicilis hi ha amb dos infants i adolescents, amb un 41,1% i 40,8% respectivament; i Sants-Montjuïc i Horta-Guinardó són els dos districtes que tenen més domicilis amb un únic infant o adolescent, amb un 58,0% i 57,3% respectivament.

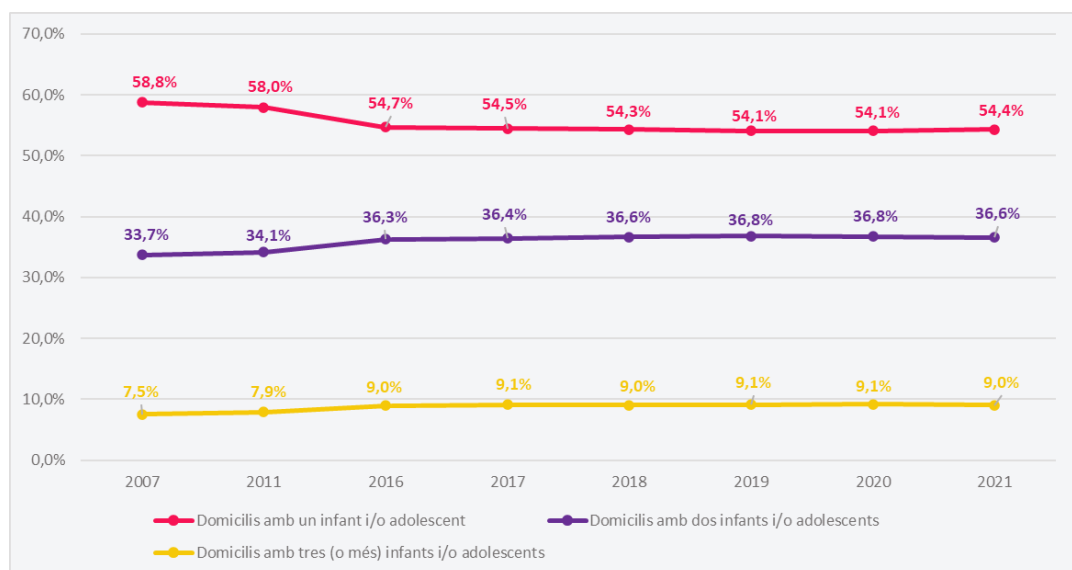
Gràfic 7. Llars amb infants i adolescents (0-17) segons nombre (1, 2, 3 o més) (%). Barcelona i districtes, 2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Pel que fa a la tendència, malgrat que es manté força estable des de 2016 i segueix havent-hi clarament un predomini de les llars amb un únic infant, aquestes han anat perdent pes en favor de les llars amb dos o més infants.

Gràfic 8. Evolució de les llars amb infants i adolescents (0-17) segons nombre (1, 2, 3 o més) (%). Barcelona, tendència 2007-2021

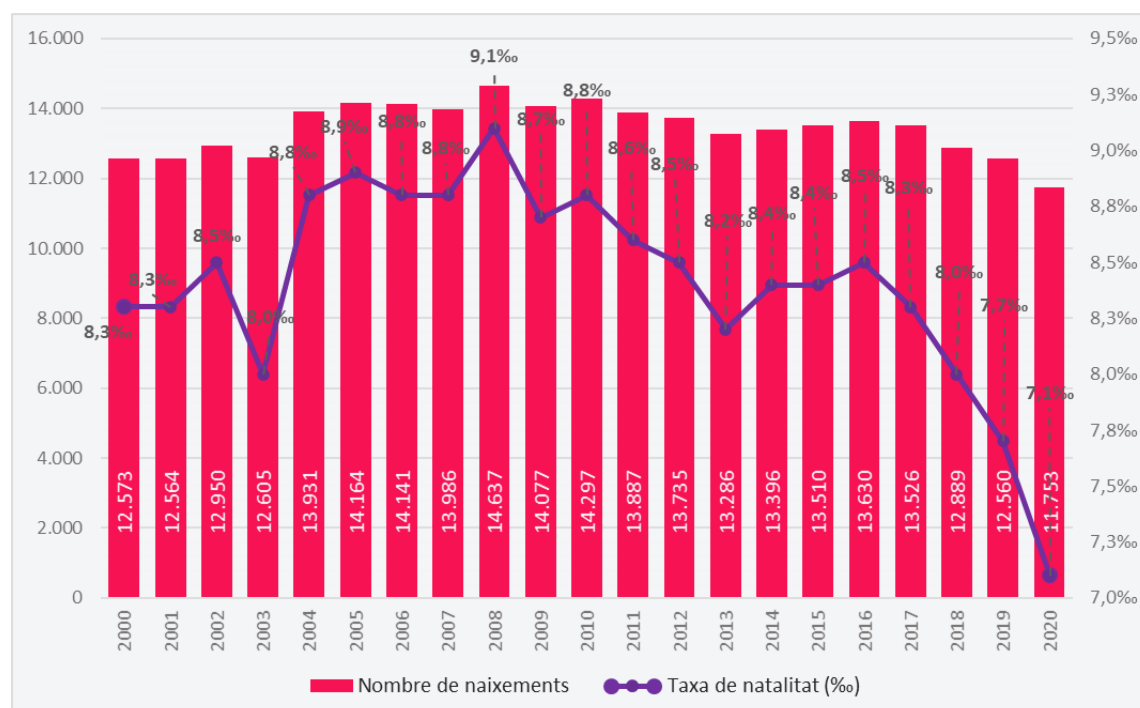

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants 2007-2021. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

1.5 Evolució i tendències de futur

El nombre de naixements a Barcelona decreix un 19,7% des de l'any 2008 —baixant la taxa de natalitat 2,0 punts per mil— i se segueix la mateixa tendència que a Catalunya i Espanya. L'any 2020 van néixer 11.753 nadons a la ciutat, 2.884 menys que el 2008 (l'any on es van registrar més naixements dels darrers 20 anys), i 807 menys que l'any anterior (2019). El 2020 ha estat l'any amb menys naixements a la ciutat de les darreres dues dècades.

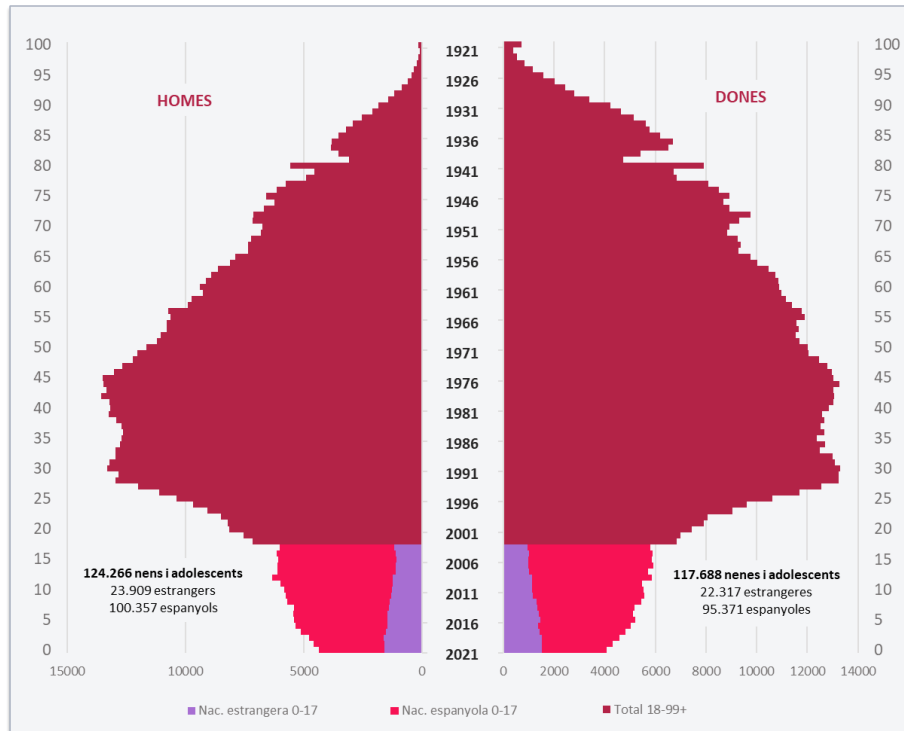
Gràfic 9. Evolució de la taxa de natalitat i del nombre de naixements. Barcelona, tendència 2000-2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels moviments d'alta i baixa al padró municipal d'habitants. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Aquesta tendència accentua l'envelliment de la població a la ciutat, que també es percep clarament si observem la piràmide d'edat de la població.

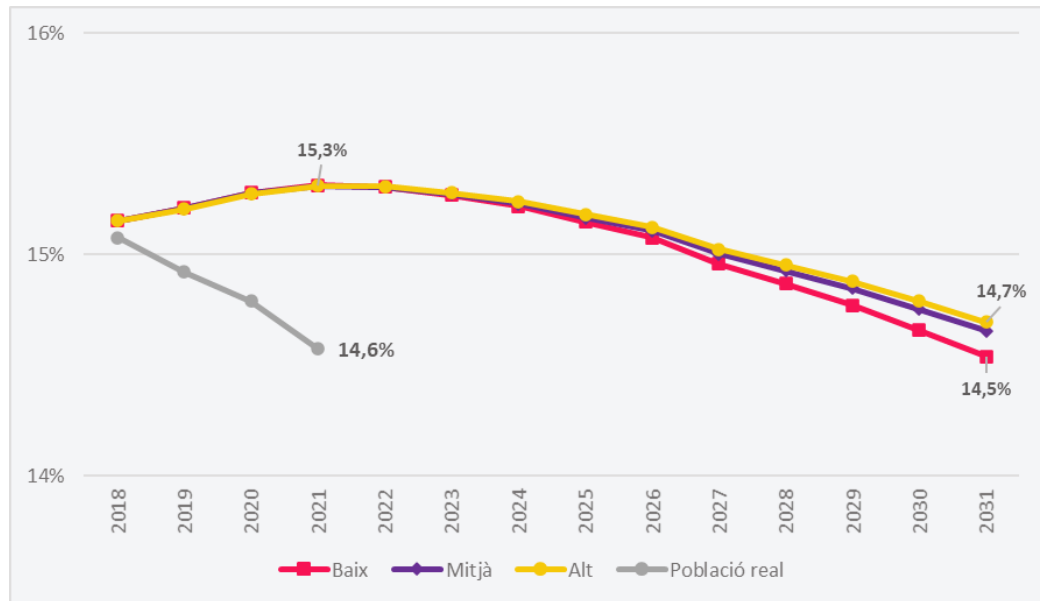
**Gràfic 10. Piràmide d'edat de la població, segons sexe (0-99+) i nacionalitat (0-17).
Barcelona, 2021**

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del padró municipal d'habitants del 2021 (lectura l'1 de gener de 2021). Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Així, tot i que el pes de la població 0-17 respecte el total de població ha crescut un 2,7% en els darrers 10 anys (sobretot gràcies al moviment migratori), les projeccions 2018-2031 preveien un petit decreixement de la població infantil i adolescent fins a arribar a un 14,7% l'any 2031 (en l'escenari de projecció intermedi i alt) que podria arribar a ser del 14,5% tenint en compte el context de crisi provocada per la covid-19 (escenari de projecció més baix). Però les dades demogràfiques actuals mostren que s'han complert i superat els pitjors pronòstics. De fet, mentre que les projeccions preveien que l'any 2021 la població 0-17 de la ciutat representés el 15,3% de la població, la realitat és que els infants i adolescents de la ciutat representen només el 14,6% del total de la població l'any 2021. Tenint en compte la tendència a la baixa de la natalitat i la dinàmica migratòria actual (veure l'apunt al final d'aquest capítol), és molt probable que les projeccions s'hagin de revisar a la baixa.

Gràfic 11. Infants i adolescents projectats segons tipus d'escenaris de creixement demogràfic. Barcelona (base 2018 població oficial), 2018-2031

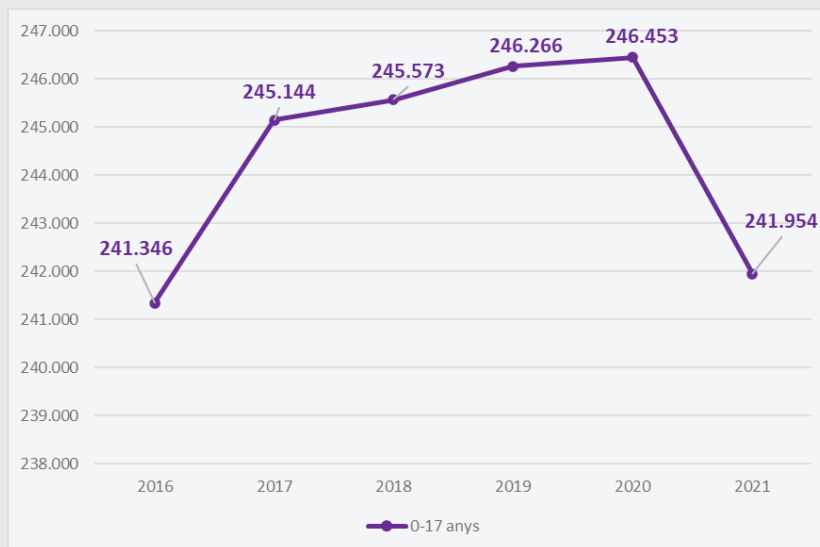
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de dades del Departament d'Estadística (Ajuntament de Barcelona) i d'Idescat.

L'apunt: la pandèmia trenca la tendència de creixement suau dels darrers cinc anys

La pandèmia de la covid-19 trenca una tendència de cinc anys de creixement demogràfic suau a Barcelona, ja que ha disparat la mortalitat, ha reduït el nombre de naixements i ha frenat els fluxos migratoris. La xifra de persones empadronades a Barcelona l'1 de gener de 2021 se situa en 1.660.314, 6.200 menys que l'any anterior (els infants i adolescents representen el 14,6% de la població global).

Respecte a l'any anterior, hi ha hagut un decreixement del nombre d'infants i adolescents en 63 dels 73 barris de la ciutat, passant d'un total de 246.453 infants i adolescents al 2020 a un total de 241.954 al 2021 (4.499 infants i adolescents menys).

Gràfic 12. Evolució de la població de 0 a 17 anys. Barcelona, 2016-2021

Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir del padró municipal d'habitants 2016-2021. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Segons l'informe de la [lectura del padró municipal a 1 de gener de 2021](#) (Ajuntament de Barcelona, 2021b), la principal causa del descens de la població de 0 a 99+ anys (0,4%) és l'augment del 31,7% de la mortalitat per la pandèmia que va tenir com a pic els mesos de març i abril de 2020, coincidint amb la primera onada de la covid-19 (prop de 19.000 morts davant de les 15.000 morts de mitjana dels darrers anys). D'ençà del 1900 mai no havien mort tantes persones a la ciutat, amb les excepcions dels anys de la Guerra Civil i de la grip espanyola.

A més, després de sis anys en què el saldo migratori positiu actuava com a motor de creixement de la població, el 2020 frena aquesta tendència i el saldo migratori i administratiu² queda pràcticament neutre i creix tan sols en 1.492 persones. Aquest creixement és gairebé un 80% menys que la mitjana dels deu anys anteriors. Després de la fase més severa del confinament, en el període de juny a desembre de 2020 l'emigració va créixer un 27% en relació amb l'any anterior. Ha augmentat la preferència per emigrar a la resta de Catalunya i cap a municipis amb poca població i fora de l'àrea metropolitana de Barcelona (la població que fa aquesta emigració prové de zones de la ciutat amb un nivell de renda entre mitjà-alt i alt).

El descens de la població s'explica també per la caiguda de la natalitat, que ha assolit el segon valor més baix dels darrers cinquanta anys, un 6,4% menys que l'any anterior (11.753 naixements davant de la mitjana de 13.500 naixements en els darrers deu anys).

D'altra banda, tot i que més de la meitat de les llars amb infants de la ciutat (el 54,4%) tenen un únic infant o adolescent (possiblement famílies amb un fill/a únic), cal destacar que el nombre de fills desitjats es manté al voltant de dos. En la recerca [Com millorar la natalitat a Espanya?](#) (Castro-Martín, Martín-García, Cordero & Seiz, Fedea, 2021) s'explica com la taxa de fecunditat espanyola és una de les més baixes del món (1,23 fills per dona) i

² Cal destacar que una part de les variacions residencials de la població són executades d'ofici per l'Administració. Són el que anomenem *moviments administratius* que, tot i no saber exactament quan s'han produït, es comptabilitzen en el moment en què es fa efectiva la seva inscripció (Ajuntament de Barcelona, 2021b).

no es tracta d'un fenomen conjuntural, sinó que fa dècades que es manté i actualment s'ha accentuat amb la pandèmia. La bretxa entre desitjos i realitats reproductives apunta a l'existència de barreres que dificulten a moltes persones fer realitat el seu projecte vital i familiar. Entre aquestes barreres es troba la precarietat laboral i la incertesa sobre el futur, l'escàs suport institucional a les responsabilitats de cura, i la desigualtat de gènere en l'àmbit laboral i familiar. Entre d'altres, les vies de solució passen per una millora en l'accés, estabilitat i qualitat del treball entre els adults joves; reduir les dificultats existents per compaginar responsabilitats familiars i laborals; fomentar la plena incorporació dels homes en la cura; i redistribuir de forma més equitativa els costos associats a la criança, començant per garantir l'accés universal i assequible a escoles bressol de qualitat.

L'informe *Models familiars en evolució a Espanya* (OCDE, 2022) també fa referència a la baixa taxa de fertilitat d'Espanya (1,3 fills/es al 2018 en comparació amb la mitjana de 1,5 de la UE). Moltes parelles joves esperen a tenir fills degut a la inestabilitat laboral, les dificultats d'accés a l'habitatge, la por a les dificultats econòmiques o una conciliació entre vida laboral i familiar insatisfactòria. Les polítiques familiars (combinació de prestacions, serveis, exempcions fiscals i baixes) s'haurien d'enfortir en diversos àmbits per tal de millorar el benestar de les famílies i afavorir la conciliació, en la següent línia: millora de les taxes i la qualitat de l'ocupació dels pares i/o mares, introducció d'una prestació universal per a fills/es a càrrec, increment de la despesa social focalitzada en famílies amb baixos ingressos, així com millores en la baixa parental, el temps de treball, l'educació i criança de la petita infància, l'educació primària i el temps fora de l'escola, entre d'altres.

2. Educació: petita infància, pas per l'escola i transicions a la postobligatòria

CONTINGUTS

2.1. L'educació de la petita infància

2.2. L'escolarització universal i obligatòria: de P3 a l'ESO. Escolarització, titularitat i mobilitat per raó d'estudis

2.3. Trajectòria educativa, satisfacció amb el pas per l'escola, competències bàsiques i graduació final

2.4. Després de l'ESO: continuar estudiant o abandonar prematurament els estudis

L'apunt: la disminució de l'escolarització 0-3 i la problemàtica de l'abandonament escolar prematur (AEP)

El reptes en l'educació reglada de la infància i l'adolescència es concentren clarament a l'inici i al final de la trajectòria educativa, amb una incidència especial en la infància en situació de vulnerabilitat econòmica i/o educativa.

Tot i les mesures específiques de suport a les famílies amb menys recursos econòmics, s'observa un canvi brusc en la tendència creixent dels últims 10 anys amb una caiguda de l'escolarització de la petita infància (0-2 anys) de 5,8 punts percentuals en només un curs, que representa una caiguda sense precedents. La taxa de demanda atesa a les escoles bressol públiques ha crescut en l'últim curs (66,8% de la demanda), però continua lluny de satisfer a totes les famílies que sol·liciten plaça. Cal celebrar, malgrat tot, les diverses mesures de política pública en camí que avancen cap a un reconeixement de l'etapa 0-2 com a etapa educativa estratègica i que n'haurien de garantir una millor cobertura des del proper curs escolar (Garantia infantil europea, mesura de la Generalitat de Catalunya per una cobertura universal de l'escolarització des de P2 i Pla per a l'educació i la criança de la petita infància de Barcelona).

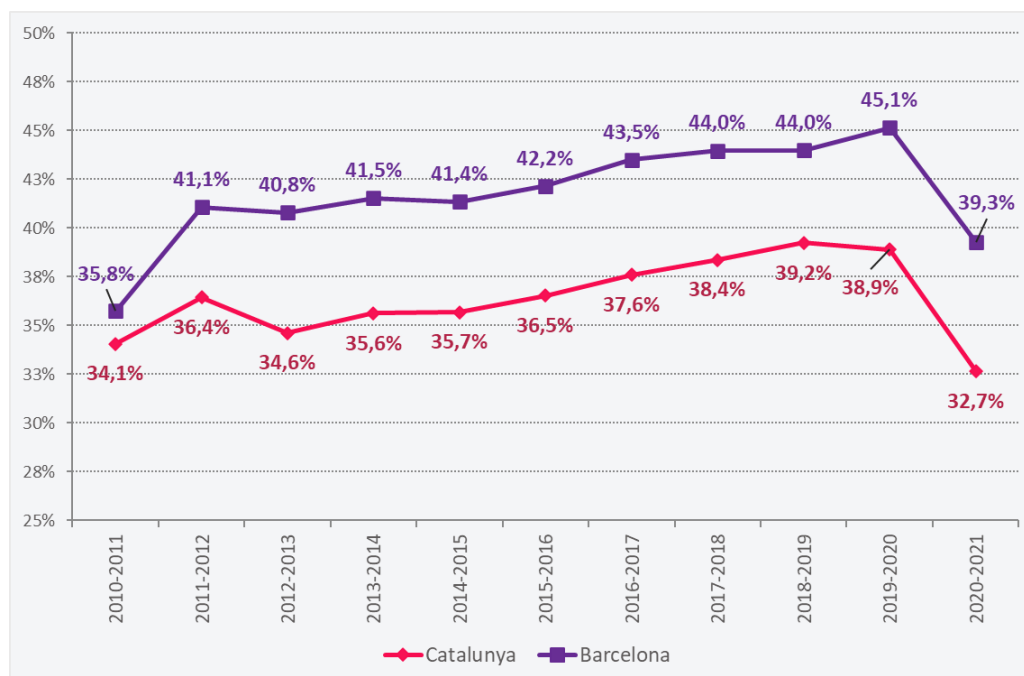
Pel que fa a la continuïtat dels estudis un cop finalitzada l'etapa d'escolarització obligatòria, si bé les taxes d'abandonament escolar prematur (AEP) no han trencat la seva tendència de millora dels últims anys i s'observa una lleugera millora, cal posar el focus en les discontinuïtats educatives. Aquestes discontinuïtats fan que, encara avui, 1 de cada 10 adolescents no es graduï al finalitzar l'ESO (amb diferències territorials importants) i que, dels 8 de cada 10 que continuen els estudis postobligatoris sense interrupció (si fem referència als estudis de cohort) només entre 5 i 6 adolescents de cada 10 acabin els estudis de batxillerat i/o cicle formatiu en l'edat idònia o esperada.

Estudis i programes d'intervenció educativa focalitzats en comprendre els "perquè" de l'abandonament prematur i les discontinuïtats educatives situen l'orientació educativa i la prevenció de la desafecció escolar (que cal iniciar a l'etapa d'escola primària) com a puntals per optimitzar els resultats i la continuïtat d'aquesta etapa educativa. Una millor cobertura de places de Cicle Formatiu de Grau Mig (CFGM) també esdevé clau perquè tots els alumnes tinguin garantida una plaça en els estudis desitjats.

2.1 L'educació de la petita infància

Dels 38.377 infants d'entre 0 i 2 anys que viuen a Barcelona l'any 2020, 4 de cada 10 estan escolaritzats (39,3%). Malgrat que aquesta és una xifra superior a la que teníem fa 10 anys, representa un retrocés important i un canvi de tendència brusc pel que fa a l'augment de l'escolarització de la petita infància a la ciutat. Només el curs passat, hi havia un 45,1% d'infants de 0-2 anys escolaritzats, però al curs 2021-2022, degut als efectes de la pandèmia, la taxa d'escolarització ha disminuït 5,8 punts percentuals a Barcelona (39,3%). Tot i així, la taxa d'escolarització 0-2 a Barcelona segueix sent superior a la catalana, que amb la pandèmia ha experimentat una caiguda encara més important, de fins a 6,2 punts percentuals i s'ha situat per sota de fa 10 anys (32,7%).

Gràfic 13. Taxa d'escolarització 0-2 (%). Catalunya i Barcelona, cursos 2010-2011 al 2020-2021

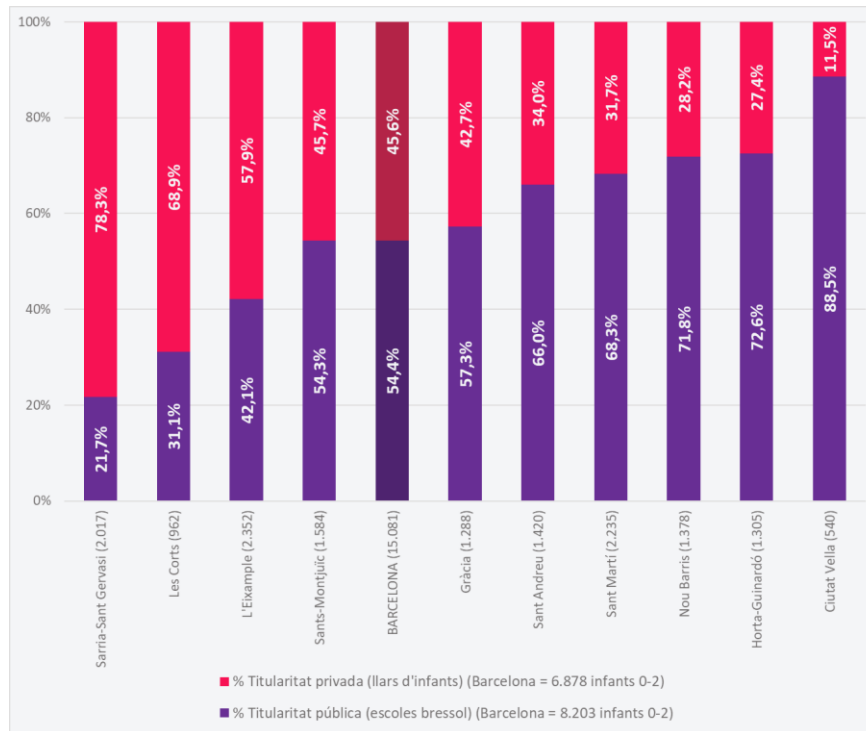

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de registres del Consorci d'Educació de Barcelona i del Departament d'Educació. Servei d'Indicadors i Estadística. Estadística de l'Ensenyament, cursos 2010-2011 al 2020-2021.

Pel que fa a l'escolarització hi ha diferències territorials importants: en els districtes amb menor renda (Ciutat Vella, Nou Barris, Horta-Guinardó i Sants-Montjuïc), el percentatge d'infants de 0-2 anys escolaritzats és significativament inferior a la mitjana de la ciutat.

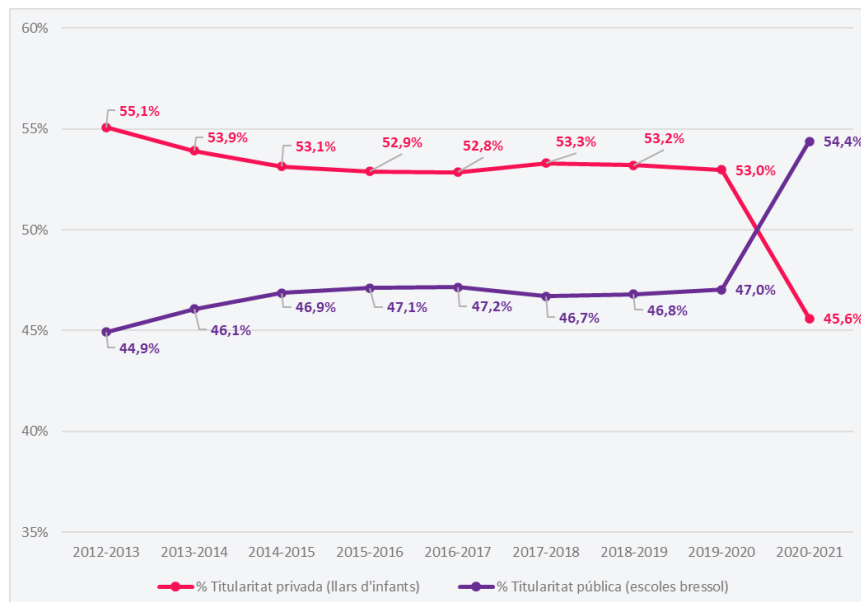
Pel que fa a la titularitat dels centres, més de la meitat (54,4%) dels infants escolaritzats ho fan en escoles bressol municipals, trencant la tendència en la que les llars d'infants privades havien predominat per sobre de les públiques. Tot i així, del total d'infants menors de 3 anys de la ciutat, les escoles bressol municipals tan sols donen cobertura pública a un 21,4% dels infants entre 0 i 2 anys, tot i l'increment sostingut en l'oferta de places d'aquest servei públic.

Gràfic 14. Infants 0-2 anys escolaritzats segons titularitat del centre educatiu (N i %). Barcelona i districtes, curs 2020-2021

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament (Departament d'Educació).

Gràfic 15. Evolució dels infants 0-2 anys escolaritzats segons titularitat del centre educatiu (%). Barcelona, cursos 2012-2013 al 2020-2021

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament (Departament d'Educació).

A partir del curs 2017-2018, per tal d'afavorir l'accessibilitat econòmica de les famílies amb menys recursos a l'escolarització dels seus fills i filles en la primera etapa d'educació infantil, l'Ajuntament de Barcelona va començar a implantar el sistema de tarifació social a les escoles bressol. Actualment s'estableixen fins a 10 quotes diferenciades (entre els 50 € i els 395 €) en funció del nivell de renda familiar. D'aquestes 10 quotes o trams establerts, els primers 6 paguen un preu inferior a la quota pública, mentre que les famílies situades en el tram 7 paguen un preu estàndard, i les situades entre el 8 i el 10 un preu superior a l'estàndard. La implantació de la mesura ha suposat que durant el curs 2020-2021 el 67,7% dels infants amb plaça pública es beneficiessin d'una quota bonificada pel sistema de tarifació, amb un preu públic inferior al del sistema anterior, que el 7,6% paguessin el preu estàndard, i que el 20,2% paguessin quotes superiors.

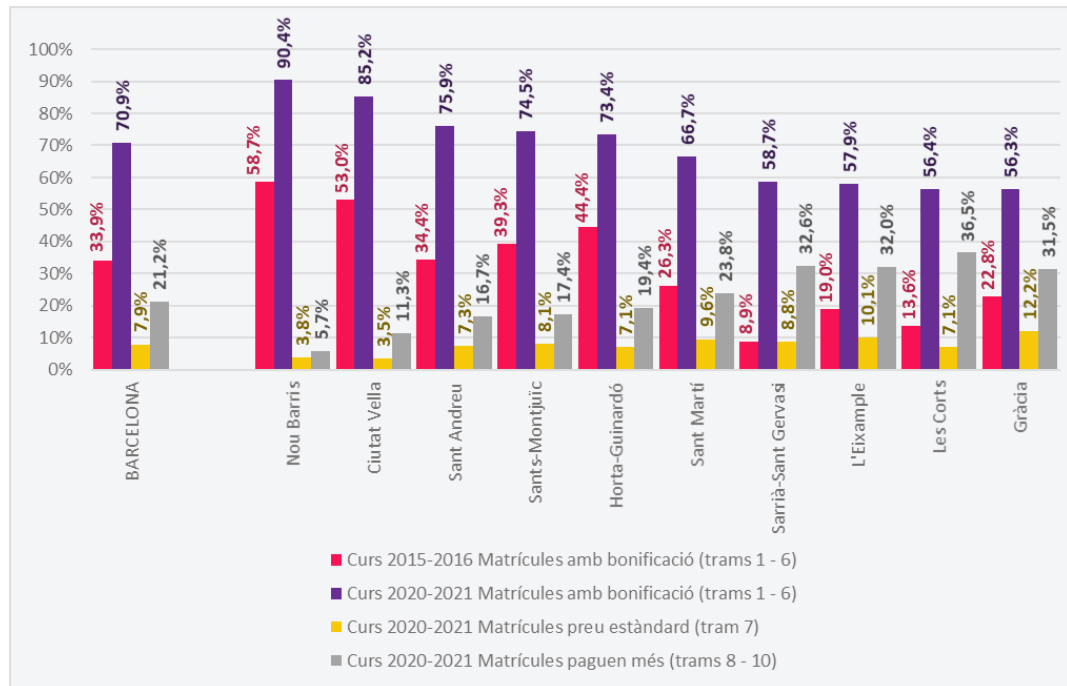
Taula 3. Distribució de famílies, segons els trams de tarifació social concedits en les taxes de les escoles bressol municipals (%). Barcelona, cursos 2015-2016 al 2020-2021

Trams bonificació		2015-2016	2017-2018		2018-2019		2019-2020		2020-2021	
Tram 1	Infants bonificats	33,9%	31,5%	64,4%	28,8%	62,3%	37,1%	71,8%	36,0%	67,7%
Tram 2			6,2%		6,7%		6,9%		6,3%	
Tram 3			5,6%		5,3%		6,3%		6,1%	
Tram 4			5,2%		5,7%		5,8%		5,1%	
Tram 5			5,7%		5,8%		6,0%		4,8%	
Tram 6			10,3%		10,0%		9,8%		9,3%	
Tram 7	Infants sense bonificació (preu estàndard)	-	9,7%	9,7%	8,9%	8,9%	8,4%	8,4%	7,6%	7,6%
Tram 8	Infants sense bonificació (preu superior)	-	7,8%	25,9%	7,5%	24,7%	6,1%	19,8%	6,0%	20,2%
Tram 9			10,4%		9,1%		7,6%		7,6%	
Tram 10			7,7%		8,1%		6,1%		6,6%	

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de dades de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB).

Això significa que des de la implantació de la mesura s'ha doblat el nombre d'infants que accedeixen a l'escola bressol amb quotes més assequibles per a les rendes de les seves famílies, ja que en el sistema anterior de preu públic fix (curs 2015-2016) tan sols el 33,9% dels infants tenien bonificacions. Fins i tot en els districtes de rendes altes —Sarrià - Sant Gervasi, les Corts o l'Eixample— s'observa un augment important (de gairebé 40 punts percentuals o més) d'infants amb quotes de trams inferiors al 7, des de la implantació del sistema de tarifació social. Ciutat Vella i Nou Barris són els dos districtes on hi ha més matrícules amb bonificació: un 85,2% i un 90,4% del total de les matrícules, respectivament.

Gràfic 16. Infants (de 0 a 2 anys) amb bonificació (trams 1-6) i sense bonificació (trams 7-10) (%). Barcelona i districtes, cursos 2015-2016 i 2020-2021

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de dades de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB).

En paral·lel a l'increment d'escoles bressol de titularitat pública, l'Ajuntament ha promogut els espais familiars municipals, tant des de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona com des de l'Institut Municipal de Serveis Socials i els districtes. L'any 1991 es posa en funcionament el primer espai familiar a Barcelona, "La Casa dels Colors" a la Zona Franca, i actualment n'hi ha 16 arreu de la ciutat que responen a models diversos i que, l'any 2020, atendien 651 infants d'entre 0 i 2 anys i les seves famílies.

Els espais familiars són un servei d'atenció a les famílies amb infants de 0 a 3 anys en què es combina el joc lliure dels infants amb una dinàmica grupal dels adults, els quals, de manera relativament informal, conversen i comparteixen dubtes, estratègies i experiències sobre el procés de criança, amb l'acompanyament i orientació de dos o més professionals, per tal d'estimular i desenvolupar els aprenentatges, la socialització i autonomia dels infants, el vincle positiu entre adults i infants, la confiança i competències parentals dels adults, i les xarxes comunitàries informals per a les tasques de criança.

Taula 4. Espais familiars municipals, segons l'organisme responsable. Districtes de la ciutat, 2020

Districte	Espai familiar	Organisme responsable
Ciutat Vella	Espai 0-3 Raval (EBM Cadí)	IMEB
Ciutat Vella	Espai Familiar Aurora (EBM Aurora)	IMEB
L'Eixample	Espai 0 a 3 Infants en família (Centre Cívic Fort Pienc)	Districtes
L'Eixample	Espai 0 a 3 Infants en família (Centre Cívic Urgell)	Districtes
L'Eixample	Espai 0 a 3 Infants en família (Centre Cívic Sagrada Família)	Districtes
L'Eixample	Espai Familiar Els Tres Tombs	IMEB
L'Eixample	Espai 0 a 3 Infants en família (Centre Cívic Cotxeres Borrell)	Districtes
Sants-Montjuïc	Espai Familiar Casa dels Colors	IMEB
Les Corts	Espai Familiar i Centre Obert Municipal Les Corts - Sants	IMSS
Sarrià - Sant Gervasi	Espai Familiar la Saleta (Centre Cívic Vil·la Urània)	Districtes
Sarrià - Sant Gervasi	Espai Familiar El Petit Drac	Districtes
Gràcia	El Vaixell, Espai de Petita Infància (Centre Cívic la Sedeta)	Districtes
Nou Barris	Espai Familiar El Torrent (EBM El Torrent)	IMEB
Sant Andreu	Espai Familiar Bon Pastor (Centre Cívic Bon Pastor)	IMEB
Sant Martí	Espai Familiar la Vela (Casal del Barri Besòs)	Districtes
Sant Martí	Espai Familiar i Centre Obert Municipal Sant Martí.	IMSS
TOTAL 16 ESPAIS FAMILIARS		

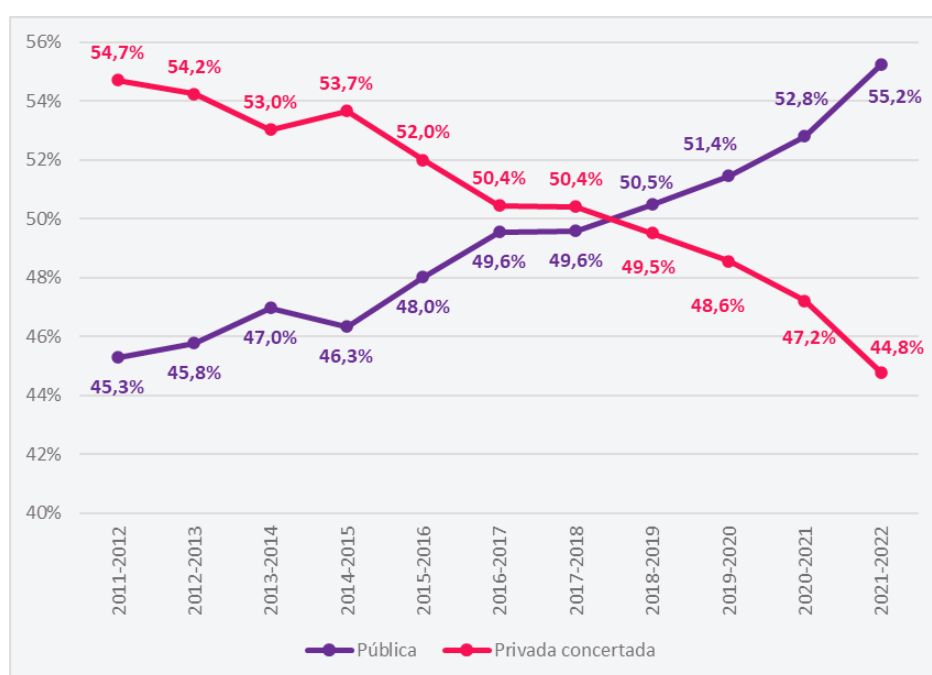
Font: Grup de treball d'espais familiars i de criança municipals, Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB, 2020).

2.2 L'escolarització universal i obligatòria: de P3 a l'ESO.

Escolarització, titularitat i mobilitat per raó d'estudis

Tot i que l'escolarització dels nens i nenes no esdevé estrictament obligatòria fins als 6 anys, els infants escolaritzats al segon cicle d'educació infantil aglutinen el 92,5% del tots els infants d'entre 3 i 5 anys, una taxa que indica la universalitat de l'etapa. Cal destacar que en els darrers anys s'ha produït un augment significatiu de la demanda de places de P3 en els centres de titularitat pública en el conjunt de la ciutat. Concretament, la preinscripció del curs 2021-2022 ha registrat una demanda d'un 55,2% per l'escola pública davant d'un 44,8% per l'escola privada, reforçant el canvi de tendència que es va produir a partir del curs 2018-2019.

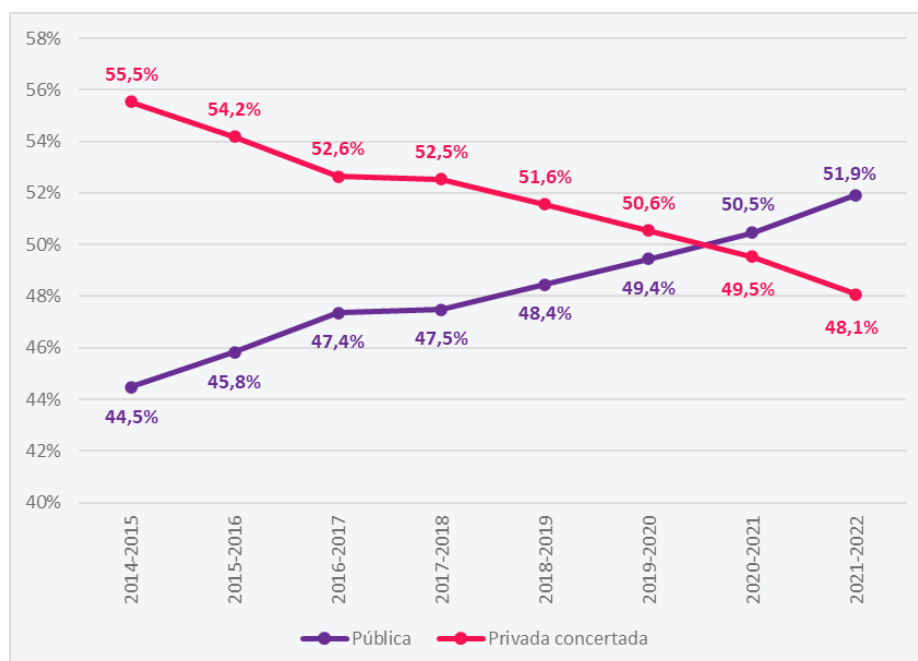
Gràfic 17. Evolució de la demanda de places de P3 segons titularitat dels centres (%). Barcelona, cursos 2011-2012 al 2021-2022

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Consorci d'Educació de Barcelona.

Al marge del canvi en la tendència de la demanda, fins al curs 2020-2021 no es percep la inversió en la tendència en quant a la matriculació de l'alumnat. Al curs 2021-2022 continua el canvi de tendència, amb el nombre d'infants matriculats en els centres públics de P3 (51,9%) que supera els matriculats en els centres privats (48,1%). Tanmateix, si ens atenem al conjunt de l'alumnat matriculat a la ciutat, cal dir que Barcelona continua tenint un nivell d'escolarització en el sector privat molt superior al de la mitjana de Catalunya. La matrícula pública agregada en els tres nivells educatius obligatoris (tot i el canvi de tendència tot just apuntat) s'ha situat sempre per sota del 50% i amb una tendència a baixar conforme puja el nivell educatiu: durant el curs 2020-2021 un 49,5% en el segon cicle d'educació infantil es va matricular a centres escolars de titularitat pública (68,7% a Catalunya), un 45,5% a la primària (67,8% a Catalunya) i un 37,9% a l'ESO (65,2% a Catalunya), amb diferències territorials significatives.

Gràfic 18. Evolució de la matriculació de places a P3 segons titularitat dels centres (%). Barcelona, cursos 2014-2015 al 2021-2022

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament. Departament d'Educació.

Taula 5. Infants i adolescents de 2n cicle d'educació infantil, d'educació primària i d'ESO, segons titularitat (%). Catalunya, Barcelona i districtes, curs 2020-2021

Cicles educatius	2n cicle Educació Infantil		Educació primària		ESO	
	Titularitat		Titularitat		Titularitat	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
CATALUNYA	68,7%	31,3%	67,8%	32,2%	65,2%	34,8%
BARCELONA	49,5%	50,5%	45,5%	54,5%	37,9%	62,1%
Sant Martí	67,4%	32,6%	65,9%	34,1%	61,7%	38,3%
Ciutat Vella	63,4%	36,6%	57,9%	42,1%	49,3%	50,7%
Sants-Montjuïc	61,4%	38,6%	59,5%	40,5%	54,0%	46,0%
Sant Andreu	60,4%	39,6%	56,3%	43,7%	46,6%	53,4%
Nou Barris	59,0%	41,0%	60,1%	39,9%	60,5%	39,5%
Gràcia	55,1%	44,9%	49,3%	50,7%	26,4%	73,6%
L'Eixample	48,1%	51,9%	38,0%	62,0%	25,3%	74,7%
Horta-Guinardó	48,0%	52,0%	43,9%	56,1%	33,0%	67,0%
Les Corts	33,9%	66,1%	29,8%	70,2%	26,1%	73,9%
Sarrià-Sant Gervasi	13,3%	86,7%	12,4%	87,6%	14,1%	85,9%

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament. Departament d'Educació.

La mobilitat intermunicipal a Barcelona de P3 fins a l'ESO no és un fenomen gaire significatiu, excepte pel que fa als districtes de les Corts i Sarrià - Sant Gervasi, on el 27,3% i el 12,4% dels alumnes, respectivament, provenen de fora de Barcelona. Són també les Corts i Sarrià - Sant Gervasi, amb un 3,5% i un 4,8%, respectivament, els districtes amb proporcions més altes

d'alumnat que surt de Barcelona per estudiar en altres municipis, tot i que en cap dels districtes no superen el 5% (Consorti d'Educació de Barcelona, 2020-2021).

En canvi, dins la ciutat s'observen percentatges importants d'infants i adolescents que no s'escolaritzen al mateix districte on resideixen, la qual cosa suposa un nivell de mobilitat escolar intramunicipal important entre els districtes de la ciutat. En concret, al curs 2020-2021, 1 de cada 4 infants de Barcelona (26,7%) no s'escolaritza en el seu districte de residència (tot i que la major part d'aquesta mobilitat es produeix entre districtes fronterers). Destaquen els casos de Gràcia (38,3%) i les Corts (34,1%).

Taula 6. Infants i adolescents matriculats a 2n cicle d'educació infantil, primària i ESO segons districte de residència i districte d'escolarització (%). Barcelona i districtes, curs 2020-2021

		Districte d'escolarització										
		Ciutat Vella	Eixample	Sants - Montjuïc	Les Corts	Sarrià - Sant Gervasi	Gràcia	Horta - Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí	TOTAL
Districte de residència	Ciutat Vella	72,0%	15,1%	4,5%	0,8%	3,2%	0,5%	0,4%	0,5%	0,4%	2,6%	100,0%
	Eixample	3,1%	70,9%	2,8%	3,5%	9,8%	4,7%	3,1%	0,3%	0,2%	1,7%	100,0%
	Sants - Montjuïc	3,5%	7,1%	69,8%	13,3%	5,1%	0,3%	0,2%	0,3%	0,1%	0,2%	100,0%
	Les Corts	0,1%	3,1%	3,3%	65,9%	26,7%	0,3%	0,3%	0,1%	0,1%	0,2%	100,0%
	Sarrià - Sant Gervasi	0,0%	1,1%	0,1%	7,2%	87,3%	3,6%	0,4%	0,2%	0,0%	0,1%	100,0%
	Gràcia	0,2%	5,3%	0,2%	1,5%	22,6%	61,7%	7,2%	0,6%	0,3%	0,3%	100,0%
	Horta - Guinardó	0,2%	1,7%	0,2%	0,5%	3,8%	14,4%	71,4%	4,3%	2,1%	1,5%	100,0%
	Nou Barris	0,3%	0,9%	0,2%	0,2%	0,9%	0,8%	15,6%	73,6%	6,9%	0,6%	100,0%
	Sant Andreu	0,2%	2,1%	0,1%	0,4%	0,9%	0,5%	3,9%	4,1%	82,7%	5,1%	100,0%
	Sant Martí	0,5%	7,9%	0,2%	0,8%	1,9%	0,5%	2,3%	0,4%	3,1%	82,4%	100,0%

Font: elaboració pròpia de l'IAB a partir dels registres del Consorti d'Educació de Barcelona.

2.3 Trajectòria educativa, satisfacció amb el pas per l'escola, competències bàsiques i graduació final

La taxa de no idoneïtat dels infants i adolescents ens informa del percentatge d'alumnes que estan en un curs que no els correspon per la seva edat i que, per tant, no compliran l'escolarització obligatòria amb els anys esperats (una realitat que amplifica les desigualtats educatives i afavoreix l'abandonament escolar prematur [OCDE, 2012 i 2018]). Pel que fa al percentatge d'alumnes que estan en un curs que no els correspon per la seva edat, en el segon cicle de l'educació infantil la taxa de no idoneïtat és molt baixa, un 0,6% al curs 2020-2021. En canvi, en l'educació primària, la taxa de no idoneïtat creix fins al 3,6% i a l'ESO s'incrementa de manera significativa fins al 10,4% (tot i que és lleugerament inferior a la del conjunt de Catalunya); és a dir que en la darrera etapa de l'escolarització obligatòria, 1 de cada 10 adolescents no estudia en el curs que li correspondria per edat.

Les diferències s'amplifiquen entre els districtes: a Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i Nou Barris 1 de cada 6 alumnes es troben en un curs inferior al que els correspondria per edat (17,0%, 16,6% i 16,1%, respectivament). En canvi, a Gràcia, les Corts i Sarrià - Sant Gervasi és menys de la meitat i no arriba a 1 de cada 10 alumnes (8,8%, 6,7% i 5,5%, respectivament).

Taula 7. Taxa de no idoneïtat dels infants i adolescents de 2n cicle d'educació infantil, primària i d'ESO (%). Catalunya, Barcelona i districtes, cursos 2017-2018 i 2020-2021

Districtes	2017-2018			2020-2021		
	Educació infantil 2n cicle	Educació primària	ESO	Educació infantil 2n cicle	Educació primària	ESO
CATALUNYA	0,7%	4,8%	15,8%	0,6%	4,0%	11,8%
BARCELONA	0,9%	4,5%	14,6%	0,6%	3,6%	10,4%
Ciutat Vella	1,0%	6,9%	24,9%	0,5%	5,1%	17,0%
Sants-Montjuïc	0,9%	6,9%	21,2%	0,5%	5,1%	16,6%
Nou Barris	0,9%	6,6%	22,9%	0,3%	4,8%	16,1%
Sant Martí	1,1%	4,9%	16,0%	0,6%	3,9%	11,0%
Horta-Guinardó	1,0%	4,5%	15,5%	0,7%	4,4%	11,0%
Sant Andreu	1,0%	4,4%	15,7%	0,8%	3,0%	9,8%
Eixample	0,8%	4,1%	12,9%	0,5%	3,2%	9,4%
Gràcia	0,8%	4,1%	10,1%	0,7%	3,3%	8,8%
Les Corts	0,6%	2,7%	9,6%	0,9%	2,3%	6,7%
Sarrià-Sant Gervasi	0,8%	2,8%	7,9%	0,7%	2,5%	5,5%

Font: elaboració pròpia de l'IAB a partir dels registres del Consorci d'Educació de Barcelona.

Pel que fa a l'absentisme de l'alumnat³ a l'ESO, Sants-Montjuïc (2,58%) i Nou Barris (2,52%) tenen les dades més elevades, seguits dels districtes de Sant Martí (1,84%), Ciutat Vella (1,41%) i Gràcia (1,02%), i finalment els districtes de l'Eixample (0,63%), Horta-Guinardó (0,61%), Sant Andreu (0,59%), Sarrià-Sant Gervasi (0,30%) i Les Corts (0,27%) (CEB, 2020-2021).

A part dels resultats educatius, és important tenir en compte l'experiència educativa dels infants i adolescents a la seva escola. En aquest sentit, respecte a la satisfacció amb el seu pas per l'escola, cal destacar que entre 3 i 4 de cada 10 infants de la ciutat expressa poca satisfacció i benestar en el seu entorn escolar. Per exemple, mentre el 26,6% dels infants d'entre 10 i 12 anys d'educació primària no està prou satisfet amb els aprenentatges escolars, fins a un 42,2% no ho està prou amb la seva vida d'estudiant. A més, un 34,7% diu no estar prou satisfet amb els companys i companyes de classe. Entre els principals motius d'insatisfacció destaquen l'excés de deures que els ocupen temps fora de l'escola, un temps que, diuen, voldrien destinar a jugar i trobar-se amb els amics i amigues (EBISB, 2017). L'any 2021 ha estat possible una nova edició de l'enquesta, de manera que l'any vinent serà possible actualitzar aquestes dades i veure si s'han produït canvis.

Disposem de moltes menys dades sobre la satisfacció dels nois i noies adolescents del seu pas per l'institut, però sí que sabem que al 32,2% dels adolescents de 13 a 17 anys la seva escola, col·legi o institut no els agrada prou (FRESC, 2016). Com en el cas de l'EBISB, al proper informe Dades Clau estarem en disposició d'actualitzar aquestes dades, gràcies a la nova edició de l'enquesta FRESC l'any 2021.

Pel que fa als resultats escolars, disposem de dues fonts: d'una banda els resultats en les

³ Els % d'absentisme són: 1. Menys del 50% (però l'alumne està en situació de Risc), 2. 50%, 3. 60%, 4. 75%, 5. 85%, 6. 95%, 7. 100%. Es calcula de la següent manera: alumnes absentistes (qualsevol tipus) / alumnes matriculats. Degut a un canvi en la metodologia i definició de l'absentisme, no podem avaluar-ne la tendència.

proves de competències bàsiques (CB en endavant) i de l'altra l'obtenció del graduat al finalitzar l'etapa d'estudis obligatoris.

A la primària, els infants que no assoleixen les competències bàsiques a 6è representen el 10,7% en català, el 12,6% en castellà, el 14,0% en anglès, el 13,4% en matemàtiques i el 10,2% en medi natural. La distància més gran es dona entre el 27,7% dels infants de Nou Barris i el 4,4% dels de Sarrià - Sant Gervasi que no supera la prova de competència bàsica en anglès (23,3 punts percentuals) (CEB, 2020-2021).

Pel que fa a l'ESO, els resultats són una mica pitjors i trobem que al voltant del 13% dels adolescents de la ciutat (1 de cada 10) no assoleix alguna de les competències bàsiques quan acaba el seu procés d'escolarització obligatòria amb diferències significatives segons districtes: la distància més gran (23,0 punts percentuals) la trobem entre el 31,6% d'adolescents de Nou Barris que no supera la prova de matemàtiques davant del 8,6% de l'alumnat que no ho fa a Sarrià-Sant Gervasi. I la següent distància més gran es dona entre el 26,1% dels adolescents de Nou Barris i el 4,0% dels de Sarrià - Sant Gervasi que no supera la prova de competència bàsica en anglès (22,2 punts percentuals).

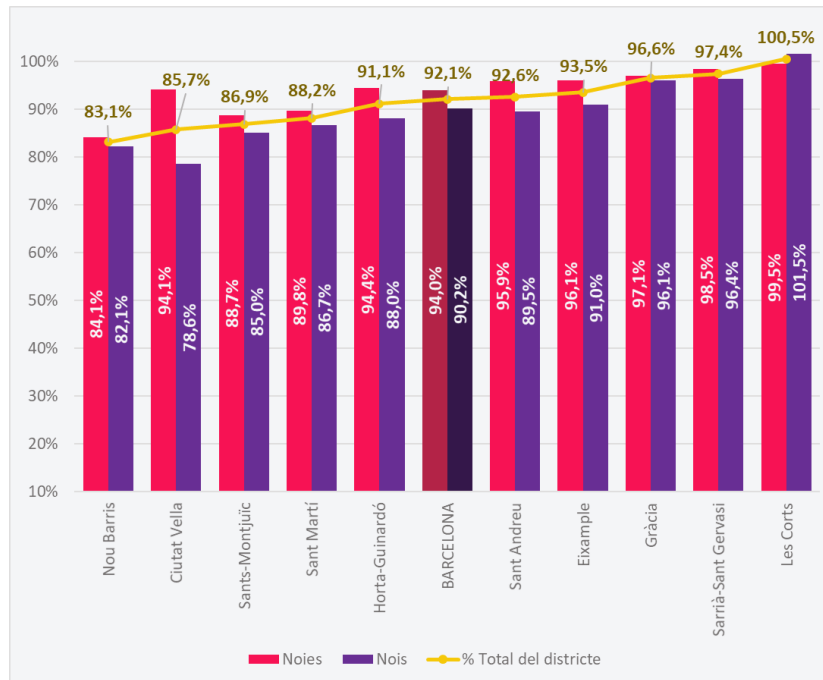
Taula 8. Adolescents de 4t d'ESO que no superen les proves de competències bàsiques segons competència (%). Barcelona i districtes, curs 2020-2021

Districtes	Català	Castellà	Anglès	Matemàtiques	Ciència i tecnologia
BARCELONA	10,9%	10,8%	13,8%	18,3%	13,3%
Ciutat Vella	21,6%	20,5%	24,3%	30,9%	25,7%
Sants-Montjuïc	20,8%	16,8%	21,5%	28,7%	22,8%
Nou Barris	18,6%	16,1%	26,1%	31,6%	22,4%
Sant Martí	12,3%	13,1%	18,6%	20,3%	16,4%
Sant Andreu	10,9%	8,8%	15,7%	21,3%	14,0%
Horta-Guinardó	10,9%	9,6%	17,4%	17,9%	13,1%
Gràcia	6,3%	9,7%	10,7%	16,7%	10,2%
Les Corts	6,4%	6,6%	8,3%	13,2%	10,1%
Eixample	6,5%	10,5%	7,8%	14,3%	7,9%
Sarrià-Sant Gervasi	6,7%	6,2%	4,0%	8,6%	6,7%

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Consorci d'Educació de Barcelona.

Respecte a la graduació en acabar l'educació obligatòria, cal assenyalar que, encara avui, 1 de cada 10 adolescents de la ciutat de Barcelona no obté el graduat d'ESO, amb diferències importants entre districtes (més casos a Nou Barris, Ciutat Vella i Sants-Montjuïc). Justament perquè cal aspirar a una graduació del 100% de l'alumnat, cal destacar la tendència positiva dels darrers anys i el fet que el curs 2019-2020 es graduï el 92,1% de l'alumnat matriculat, un 9,2% més d'adolescents respecte del curs 2009-2010, en què es van graduar el 82,9%. A escala territorial la distància entre el districte amb major i menor taxa de graduació és de 17,4 punts percentuals: el 100,5% de l'alumnat a les Corts (a l'extrem més alt) i el 83,1% a Nou Barris (a l'extrem més baix).

Gràfic 19. Taxa de graduació a 4t d'ESO respecte dels adolescents matriculats segons sexe (%). Barcelona i districtes, curs 2019-2020

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament. Departament d'Educació.

Més enllà de la titularitat dels centres educatius i de les trajectòries educatives, cal tenir en compte els infants i adolescents escolaritzats en centres de màxima complexitat, una característica que explica bona part dels resultats educatius desiguals i que evidencia els entorns de major vulnerabilitat en els que creixen i s'eduquen molts infants. Segons l'índex de complexitat⁴, a Barcelona hi ha 48 centres escolars catalogats com de màxima complexitat en els que hi estan escolaritzats un 7,5% d'infants i adolescents (segon cicle d'educació infantil, primària i ESO).

Les diferències segons districtes són molt destacables, d'acord amb els diferents contextos socioeconòmics a la ciutat: a Nou Barris, Ciutat Vella i Sants-Montjuïc és on es concentren més infants i adolescents en centres de màxima complexitat (37,5%, 20,4% i 17,5% del total de l'alumnat, respectivament). Seguidament, hi ha els districtes de Sant-Martí, Sant Andreu, Horta-Guinardó i l'Eixample (13,0%, 7,0%, 3,0% i 1,6%, respectivament), i finalment Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia amb cap infant i adolescent en centres de màxima complexitat (perquè no hi ha cap centre educatiu de màxima complexitat).

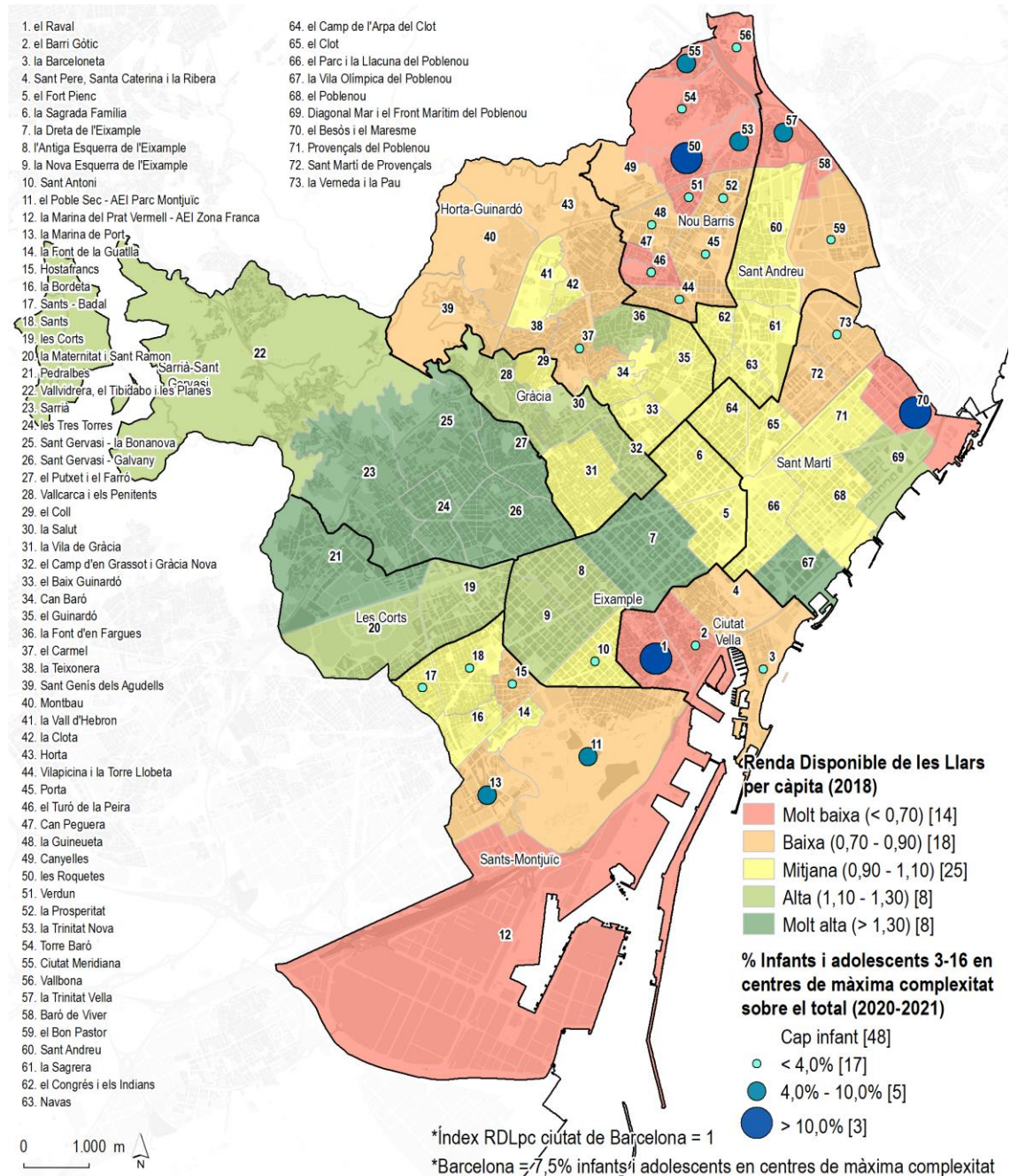
La mirada per barris és rellevant ja que el 60,3% d'alumnat escolaritzat en centres de màxima

⁴ Resolució EDU/1259/2019 de 7 de maig de 2019 del Departament d'Educació. La classificació es realitza tenint en compte el nivell d'estudis dels pares o mares, les seves ocupacions laborals o situacions d'atur, el percentatge d'alumnat estranger i el percentatge d'alumnat estranger que prové de països pobres. I a partir d'aquestes variables, els centres educatius es classifiquen, a Barcelona i a Catalunya, en cinc categories de complexitat: baixa, mitjana-baixa, mitjana-alta, alta i molt alta. El 2021 el Departament d'Educació ha actualitzat la classificació dels centres segons la complexitat socioeconòmica amb dades del curs 2018-2019, ha analitzat l'efecte d'afegir a la complexitat socioeconòmica criteris de complexitat administrativa i ha proposat una nova metodologia de classificació que introdueix millores respecte a les anteriors.

complexitat es concentra en només 8 barris de la ciutat: el Raval, les Roquetes, el Besòs i el Maresme, el Poble Sec – AEI Parc Montjuïc, la Marina de Port, la Trinitat Nova, Ciutat Meridiana i la Trinitat Vella.

Pel que fa a la titularitat dels centres, les diferències també són notables, ja que el 94,3% dels infants i adolescents en centres de màxima complexitat es concentra en les escoles públiques mentre que el 5,7% ho fa en escoles concertades.

Mapa 2. Relació entre els infants i adolescents (3-16 anys) en centres de màxima complexitat sobre el total (%) i la Renda Disponible de les Llars per càpita. Barcelona i barris, 2018 (RDLpc) i 2020-2021 (complexitat)

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Consorci d'Educació de Barcelona. Per la RDLpc, dades de la RDLpc (2018) de l'Oficina Municipal de Dades.

Pel que fa a l'alumnat en situació de vulnerabilitat a les escoles de Barcelona⁵, hi ha un 11,9% d'infants i adolescents vulnerables en centres de segon cicle d'educació infantil, primària i ESO, amb diferències molt destacables segons districtes: a Nou Barris, Sant-Martí, Sants-Montjuïc i Ciutat Vella és on es concentren més infants i adolescents vulnerables (21,4%, 14,3%, 13,5% i 12,0% del total, respectivament). Seguidament, hi ha els districtes de Sant Andreu, Horta-Guinardó i l'Eixample (10,8%, 10,4% i 8,3%, respectivament), i finalment Gràcia, Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts (4,7%, 2,5% i 2,0%, respectivament). Pel que fa a la titularitat, les diferències també són notables, ja que el 69,2% dels infants i adolescents en situació de vulnerabilitat es concentra en les escoles públiques mentre que el 30,8% ho fa en escoles concertades (CEB, 2020-2021).

2.4 Després de l'ESO: continuar estudiant o abandonar prematurament els estudis

Un cop acabats els estudis obligatoris, 8 de cada 10 adolescents continuen estudiant sense cap interrupció (el 81,6% l'any 2019, segons la darrera dada disponible del Departament d'Ensenyament). La gran majoria opta pel batxillerat (80% segons les anàlisis de cohort del CEB), però en el recompte final⁶ (curs 2020-2021) el 61,6% dels alumnes matriculats ho fan en estudis de batxillerat; el 34,5%, cicles formatius de grau mitjà (CFGM), i el 3,9%, programes de formació i inserció (PFI), amb diferències importants segons sexe i districte⁷. Pel que fa al batxillerat, tot i que sempre hi ha una proporció més gran de noies que trien aquesta opció d'estudis, destaquen els casos de les Corts (55,2%), Nou Barris (56,7%), Sants-Montjuïc (56,9%), l'Eixample (57,0%) i, sobretot, Ciutat Vella (63,5%), on la proporció de noies matriculades a batxillerat està per sobre de la mitjana de la ciutat (54,8%). Respecte als

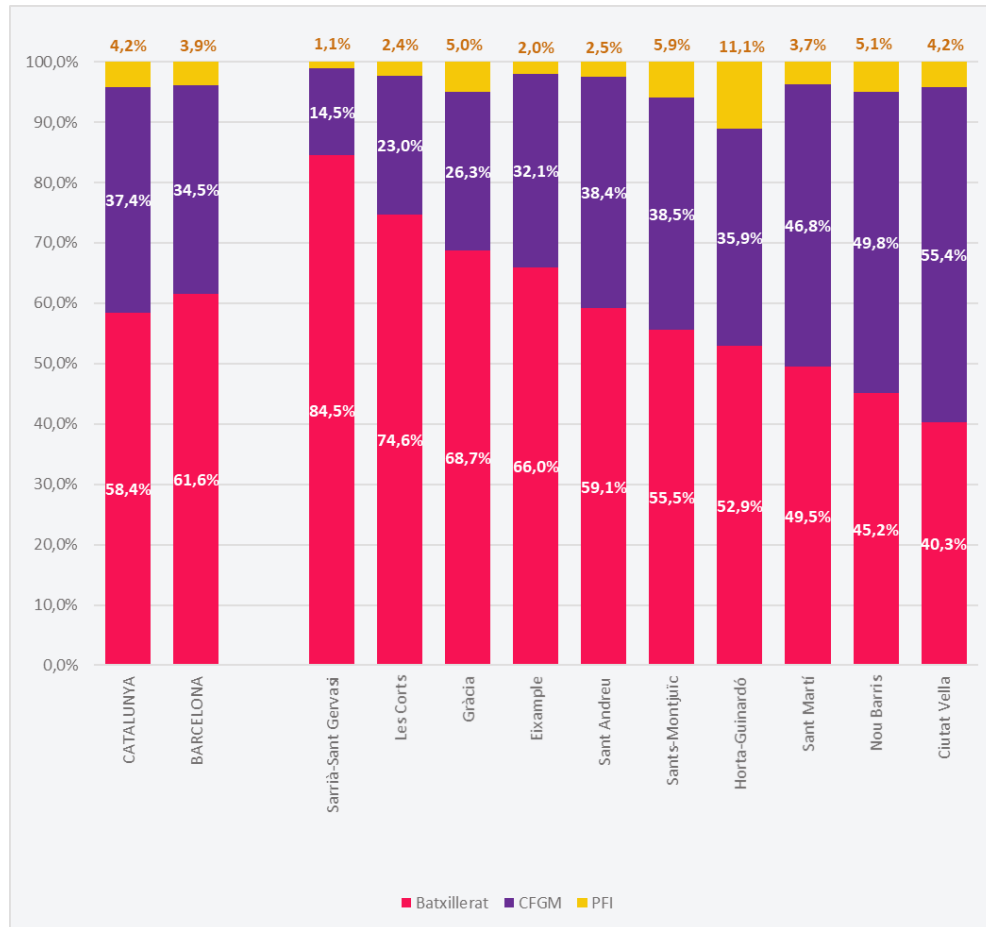
⁵ Es considera alumnat en situació de vulnerabilitat: Alumnat que rep ajut menjador del 100% (6,33€); Alumnat trobat al fons social 0-16; Alumnat que quan matricula té un informe o documentació de Serveis Socials que acredita la seva situació de vulnerabilitat socioeconòmica; Alumnat tutelat per la DGAIA; Alumnat que quan matricula expressa la seva condició de vulnerabilitat sense documentació acreditativa, però que en una entrevista de valoració per part de les treballadores socials del CEB és reconegut com a vulnerable; Alumnat que informa el centre a través d'un formulari i que en una entrevista de valoració per part de les treballadores socials del CEB és reconegut com a vulnerable.

⁶ Cal tenir en compte que les dades del Departament d'Educació reflecteixen els totals d'alumnes matriculats, sumant els que es matriculen en l'any esperat (aquells que han transitat per l'etapa educativa obligatòria sense discontinuïtats) i aquells que es matriculen en edats "no idònies" fruit d'un itinerari amb discontinuïtats i o ruptures temporals en els estudis.

⁷ La mobilitat per raó d'estudis a Barcelona és molt elevada, tant en l'àmbit intern (entre districtes) com en l'àmbit extern (dins i fora de la ciutat), i ho és sobretot en l'etapa d'ensenyaments postobligatoris. En aquesta etapa educativa, la ciutat combina una gran capacitat de retenció d'alumnat resident (més d'un 90%) amb una forta atracció d'alumnat extern (no resident): el 19,4% dels alumnes de batxillerat resideixen fora de la ciutat, el 43,9% d'alumnes de CFGM i el 55,4% d'alumnes de CFGS, per la qual cosa, sumat a la mobilitat interna, no fa recomanable una anàlisi territorial "clàssica" en la qual la distribució territorial reflecteix la realitat de la població adolescent i jove resident al districte. Tal com assenyala A. Termes, l'alumnat extern de postobligatòria és especialment elevat a les zones educatives adjacents a d'altres municipis i a les zones educatives de la ciutat amb oferta especialment atractiva (A. Termes a IERMB, 2021a).

CFGM, la mitjana reflecteix una opció masculinitzada pel global de la ciutat, tot i que hi ha districtes on hi ha un cert equilibri, com Horta-Guinardó i Ciutat Vella. La masculinització és més gran, i en tots els districtes de la ciutat, en l'opció dels PFI: a Sant Andreu un 89,6% dels estudiants són nois; a Sarrià – Sant Gervasi, el 87,2%; a Nou Barris, el 83,7%; i a l'Eixample, el 79,8%.

Gràfic 20. Alumnes matriculats en estudis postobligatoris segons opció educativa (batxillerat, cicles formatius de grau mitjà i programes de formació i inserció) (%). Catalunya, Barcelona i districtes, curs 2020-2021

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament. Departament d'Educació.

Taula 9. Alumnes matriculats en estudis postobligatoris per opció educativa (batxillerat, cicles formatius de grau mitjà i programes de formació i inserció) segons sexe (noies i nois) (%). Catalunya, Barcelona i districtes, curs 2020-2021

Cicles educatius	Batxillerat		CFGM		PFI	
Districtes	Noies	Nois	Noies	Nois	Noies	Nois
CATALUNYA	55,4%	44,6%	39,8%	60,2%	25,8%	74,2%
BARCELONA	54,8%	45,2%	39,5%	60,5%	27,4%	72,6%
Ciutat Vella	63,5%	36,5%	49,3%	50,7%	31,1%	68,9%
Eixample	57,0%	43,0%	32,7%	67,3%	20,2%	79,8%
Sants-Montjuïc	56,9%	43,1%	32,0%	68,0%	38,3%	61,7%
Nou Barris	56,7%	43,3%	44,2%	55,8%	16,3%	83,7%
Les Corts	55,2%	44,8%	37,6%	62,4%	21,8%	78,2%
Sant Martí	53,8%	46,2%	44,7%	55,3%	34,7%	65,3%
Sant Andreu	53,5%	46,5%	21,3%	78,7%	10,4%	89,6%
Sarrià-Sant Gervasi	52,8%	47,2%	34,0%	66,0%	12,8%	87,2%
Gràcia	52,1%	47,9%	48,6%	51,4%	49,3%	50,7%
Horta-Guinardó	51,3%	48,7%	49,2%	50,8%	28,6%	71,4%

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Estadística de l'Ensenyament. Departament d'Educació. Nota: districtes ordenats en ordre descendent segons percentatge de noies matriculades en batxillerat.

Cal tenir en compte que les dades del Departament d'Educació reflecteixen els totals d'alumnes matriculats, sumant els que es matriculen en l'any esperat (aquells que han transitat per l'etapa educativa obligatòria amb idoneïtat; és a dir, amb els anys esperats i sense discontinuïtats) i aquells que es matriculen en edats "no idònies" fruit d'un itinerari amb discontinuïtats i/o ruptures temporals en els estudis.

Tenir en compte això és rellevant perquè l'anàlisi de cohort d'alumnes a partir dels 15 anys (que es fixa únicament en els itineraris educatius d'una cohort d'alumnes determinada) mostra com, per exemple, segons el seguiment de la cohort d'alumnes barcelonins nascuts l'any 2001, tenen lloc grans discontinuïtats en els estudis durant l'etapa postobligatòria: si bé el 80% acaben a 4rt d'ESO amb el graduat a l'edat prevista, només el 55% que han seguit estudiant batxillerat o formació professional es graduen en l'edat esperada. Si ens focalitzem en els alumnes que es troben en situació de vulnerabilitat socioeconòmica, la taxa de finalització de l'etapa postobligatòria és molt inferior que la població general: mentre que en el conjunt de la cohort 2001 aquest indicador se situa en el 55%, entre els i les joves més desfavorits cau fins al 19% (CEB, 2021).

Seguiment de la cohort d'alumnat nascut l'any 2001

Curs 2016-17
15 anys

321	2.043	10.337	15	221
2%	16%	80%	0%	2%
2n ESO	3r ESO	4t ESO	1r BAT	EE

12.937
alumnat

Curs 2017-18
16 anys

5	302	1.862	8.365	936	15	417	179	856
0%	2%	14%	65%	7%	0%	3%	1%	7%
2n ESO	3r ESO	4t ESO	1r BAT	1r GM	2n BAT	PFI	EE	sense dades
9.316 alumnat 72%								

Curs 2018-19
17 anys

16	340	1.090	1.508	7.529	567	72	186	154	14	1.461
0%	3%	8%	12%	58%	4%	1%	1%	1%	0%	11%
3r ESO	4t ESO	1r BAT	1r GM	2n BAT	2n GM	1r GS	PFI	EE	Adults	sense dades
8.168 alumnat 63%										

Curs 2019-20
18 anys

8	187	786	1.101	884	1.305	63	5.768	37	114	42	115	2.527
0%	1%	6%	9%	7%	10%	0%	45%	0%	1%	0%	1%	20%
4t ESO	1r BAT	1r GM	2r BAT	2r GM	1r GS	2n GS	Graduat BAT	Graduat ESO	Graduat GM	PFI	EE	sense dades
7.136 alumnat 55%												

surten de sistema educatiu
gestionat pel CEB

Figura 1. Estudi de seguiment de la cohort d'alumnat nascut l'any 2001. Font: CEB

Font: Consorci d'Educació de Barcelona (2021), en base a l'estudi de la cohort d'alumnat del 2001 de centres públics, concertats i privats gestionats pel CEB.

Seguiment de la cohort d'alumnat nascut l'any 2001

Alumnat en situació de vulnerabilitat (NESE B o C, Fons Social o Ajuts de menjador de 6 €)

Curs 2016-17
15 anys

105	533	860	46
7%	35%	56%	3%
2n ESO	3r ESO	4t ESO	EE

1.544
alumnat

Curs 2017-18
16 anys

4	92	468	446	152	144	33	205
0%	6%	30%	29%	10%	9%	2%	13%
2n ESO	3r ESO	4t ESO	1r BAT	1r GM	PFI	EE	sense dades
598 alumnat 39%							

Curs 2018-19
17 anys

5	116	213	274	296	88	6	71	29	5	441
0%	8%	14%	18%	19%	6%	0%	5%	2%	0%	29%
3r ESO	4t ESO	1r BAT	1r GM	2n BAT	2n GM	1r GS	PFI	EE	Adults	sense dades
390 alumnat 25%										

Curs 2019-20
18 anys

3	53	188	150	148	123	6	162	10	16	12	25	648
0%	3%	12%	10%	10%	8%	0%	10%	1%	1%	1%	2%	42%
4t ESO	1r BAT	1r GM	2r BAT	2r GM	1r GS	2n GS	Graduat BAT	Graduat ESO	Graduat GM	PFI	EE	sense dades
291 alumnat 19%												

72 via BAT
51 via GM

surten de sistema educatiu
gestionat pel CEB

Figura 2. Focalització en l'alumnat vulnerable de la cohort de joves nascuts l'any 2001. Font: CEB

Font: Consorci d'Educació de Barcelona (2021), en base a l'estudi de la cohort d'alumnat del 2001 de centres públics, concertats i privats gestionats pel CEB.

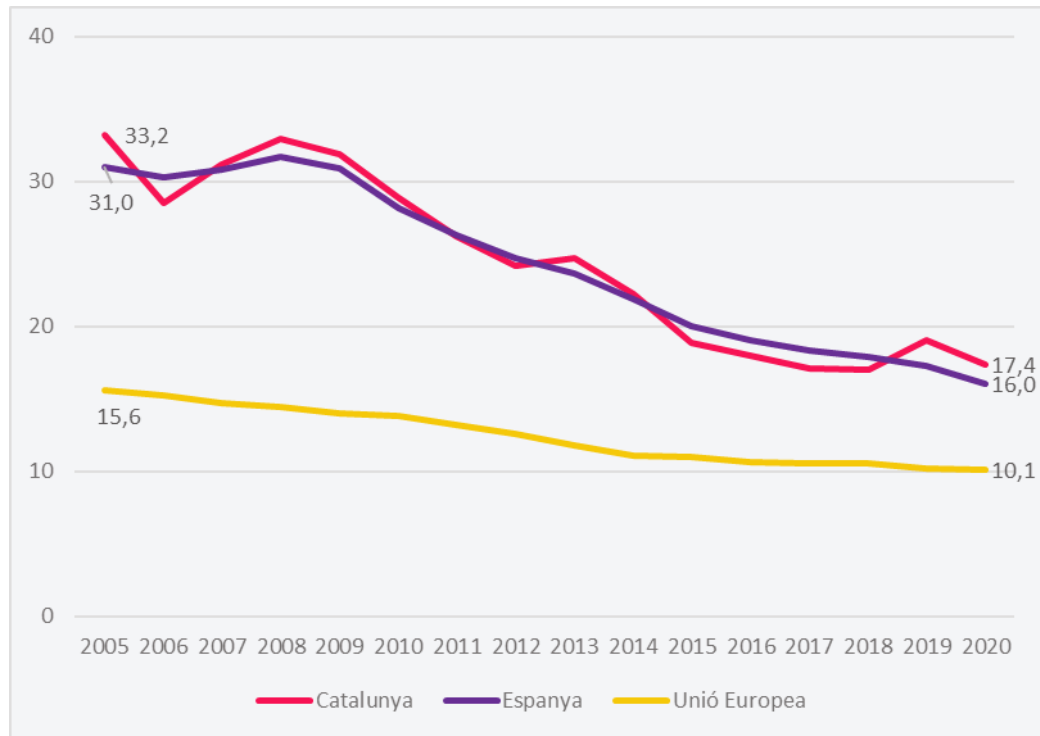
Pel que fa als adolescents i joves que no continuen estudiant un cop acabada l'etapa d'estudis obligatoris, gairebé 2 de cada 10 adolescents de Barcelona no estan escolaritzats als 17 anys (un 18,4% l'any 2019 segons el Departament d'Ensenyament), tot i que cal tenir present que en aquest percentatge no és possible distingir les ruptures temporals (de joves que reprendran estudis més endavant) de les ruptures permanents (més vinculades a l'abandonament educatiu prematur).

Es considera que ha abandonat prematurament els estudis (AEP) aquell/a jove que no està estudiant entre els 18 i 24 anys. La dada per Barcelona (que s'obté a partir d'una mostra petita de l'enquesta de serveis municipals i una metodologia lleugerament diferent a la de l'EPA⁸) mostra un percentatge força més petit (5,5% l'any 2021) que el de Catalunya (17,4% l'any 2020) i Espanya (16,0% l'any 2020). En el cas de Catalunya i Espanya, si bé encara no s'ha assolit l'objectiu marcat per l'estratègia Europa 2020⁹ de reduir-lo per sota del 15%, cal destacar l'evolució positiva d'aquest indicador al llarg dels darrers 10 anys.

⁸ La taxa d'abandonament prematur mostra el percentatge de població d'entre 18 i 24 anys que ha assolit com a màxim la primera etapa de l'educació secundària respecte al total de població del mateix grup d'edat, mentre que l'expressió "abandonament prematur dels estudis" es refereix a les persones d'entre 18 i 24 anys amb un nivell d'estudis igual o inferior a la primera etapa d'educació secundària i que, a més, han declarat que no han rebut cap educació o formació en les 4 setmanes precedents a l'entrevista. A escala d'Espanya i Catalunya, l'abandonament prematur dels estudis es calcula a partir de l'Enquesta de població activa (EPA de l'INE —amb caràcter trimestral—), mentre que per calcular l'AEP de Barcelona s'utilitza l'Enquesta de serveis municipals (de caràcter anual). Per la resta d'Europa, la informació es basa en dades de l'Enquesta de la força de treball de la UE (LFS). L'única diferència entre el càlcul de l'EPA i la de l'ESSMM és que l'EPA compta com a AEP els que no reben cap formació formal ni no formal (els oficials i els no oficials), mentre que l'ESSMM és més restrictiva i només compta com a AEP els que no fan cap tipus de formació formal (cal que consti en els plans d'estudi oficials) (OMD, consulta juliol de 2019). Això, juntament amb el fet que l'AEP es calcula sobre la base d'una mostra petita (entre 400 i 500 individus), podria explicar, si més no en part, el percentatge tan allunyat d'AEP de Barcelona respecte de Catalunya i Espanya, per la qual cosa es fa necessari analitzar les dades amb precaució per no minimitzar la importància del fenomen a la ciutat.

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:em0028&from=ES>.

Gràfic 21. Abandonament escolar prematur (18-24 anys) a Catalunya (%), Espanya i UE, 2005-2020

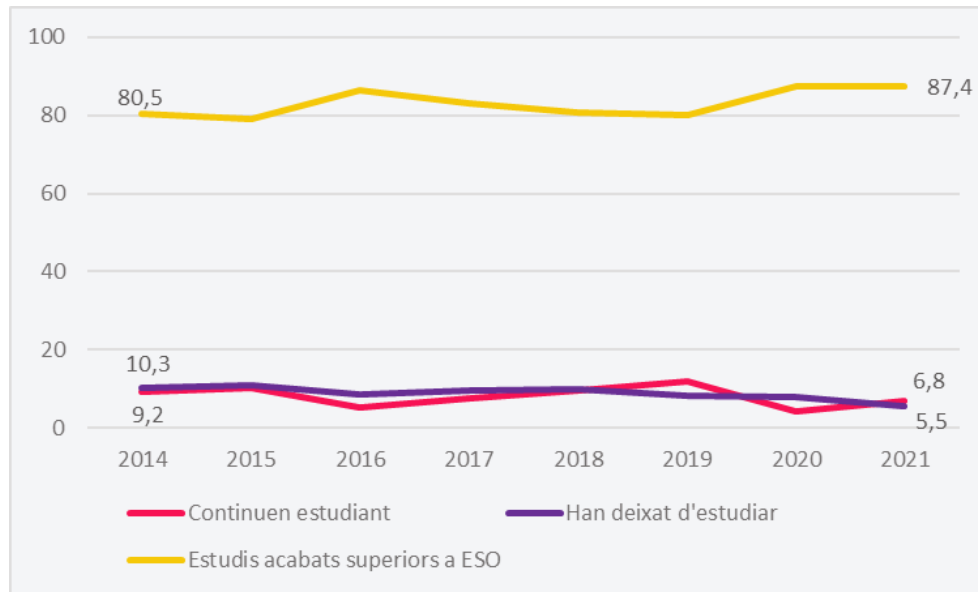

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Idescat. Dades de Catalunya: Idescat, a partir de l'Enquesta de població activa de l'INE. Font de dades d'Espanya i Unió Europea: Eurostat. Nota: la dada de 2020 de la Unió Europea és provisional i a partir de 2020 correspon a 27 estats membres.

Pel que fa a la taxa d'AEP de la ciutat, cal analitzar la dada amb precaució, atès que les diferències en el càlcul de l'indicador juntament amb el fet que es parteix d'una mostra petita podrien estar minimitzant un problema que és de màxima prioritat si tenim en compte les dificultats que hauran d'afrontar els joves que s'hagin d'inserir al mercat de treball amb els nivells d'exigència actual amb un nivell d'estudis igual o inferior a l'ESO.

Respecte a la situació acadèmica dels barcelonins que tenen entre els 18 i els 24 anys, el 6,8% continuen estudiant, el 87,4% tenen estudis acabats superiors a l'ESO i el 5,5% és el percentatge de joves que, en el moment de l'enquesta, han deixat d'estudiar prematurament.

Gràfic 22. Evolució de la situació acadèmica dels i les joves (18-24 anys) (%), Barcelona, 2014 a 2021

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de Serveis Municipals de l'Oficina Municipal de Dades (Ajuntament de Barcelona).

Finalment, en referència a les titulacions acadèmiques assolides l'any 2021, dels 114.158 joves de 18 a 24 anys de Barcelona, el 67,1% disposaven com a mínim d'un títol de batxillerat o CFGM (estudis postobligatoris secundaris) i el 13,6%, d'un títol d'educació superior (CFGs o un títol universitari), considerats estudis postobligatoris terciaris (OMD, 2021). Cal tenir en compte que molts d'ells i elles encara continuen estudiant i que aquests no són els nivells màxims d'estudis que assoliran.

L'apunt: la disminució de l'escolarització 0-3 i la problemàtica de l'abandonament escolar prematur (AEP)

Després d'anys a l'alça, al curs 2020-2021, i en només un any, l'escolarització 0-3 ha disminuït 5,8 punts percentuals a Barcelona (39,3%) i 6,2 punts percentuals a Catalunya (32,7%), en línia amb la resta d'Espanya. Aquesta caiguda representa un canvi de tendència, així com el fet que, per primera vegada més de la meitat (54,4%) dels infants escolaritzats a Barcelona ho fan en escoles bressol municipals. Així doncs, l'educació infantil de primer cicle és una de les grans perjudicades per la pandèmia, tot i ser l'etapa educativa amb un major impacte sobre la reducció de desigualtats de la infància més vulnerable (OCDE, 2001, 2006, 2011; European Commission, 2013 a Navarro-Varas & Porcel, 2021). La caiguda del treball i de la renda de les famílies durant la pandèmia, juntament

amb la por al contagi, han impactat en l'escolarització 0-3, una etapa on l'accés ja era socialment desigual molt abans de la pandèmia.

En el marc de la recentment aprovada [*Garantia Infantil Europea*](#) (Comissió Europea, 2021), els Estats membres s'han compromès a garantir una plaça gratuïta d'educació infantil de primer cicle de qualitat a tots els nens i nenes en situació de vulnerabilitat. En aquesta línia, cal destacar que el Govern espanyol s'ha compromès amb la creació de places d'educació 0-3 fins el 2024, la Generalitat de Catalunya ha anunciat la [*gratuïtat de l'escola bressol pels infants de 2 anys a partir del curs 2022-2023*](#) i l'Ajuntament de Barcelona (2021c) ha impulsat el [*Pla per a l'educació i la criança de la petita infància 2021-2024*](#). Un Pla per avançar vers l'educació infantil universal dels 2 als 3 anys, l'ampliació de la xarxa d'espais familiars de criança municipals i les escoles bressol com a equipaments comunitaris de referència per a les famílies. En l'[*Informe sobre els Drets de l'infant*](#) (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) es demana restituir la convocatòria anual de subvenció als ajuntaments per a l'escolarització d'infants de zero a tres anys que es trobin en situacions socioeconòmiques desfavorides. D'altra banda, Barcelona compta des del curs 2017-2018 amb una mesura pròpia per afavorir l'escolarització de la petita infància en situació de vulnerabilitat econòmica: la tarifació social. La [*recent avaluació de la mesura*](#) (Navarro-Varas & Porcel, 2021) mostra com la tarifació social de les escoles bressol de Barcelona ha fet variar la composició de les famílies usuàries, amb un increment del 19% de famílies amb rendes baixes, amb la qual cosa es pot afirmar que aquest model de preus públics redueix les barreres d'accés a les escoles bressol municipals.

En la recerca [*L'abandonament escolar a la ciutat de Barcelona: un abordatge qualitatiu a les experiències i trajectòries escolars dels i les joves*](#) (Tarabini, Jacovkis, Montes & Llos, GEPS-UAB 2021) s'identifiquen dos grans perfils de joves que deixen d'estudiar en algun moment de la seva trajectòria educativa: els que abandonen els estudis per motius d'insatisfacció amb la seva elecció i aquells que els abandonen per processos de desvinculació escolar (un procés que es pot començar a gestar a l'etapa d'educació primària). Els primers són joves que disposen del Graduat en ESO i, tot i que aspiren a continuar estudiant, han abandonat els estudis durant l'etapa post obligatòria per la manca d'orientació durant l'ESO i la falta d'acompanyament en les tries d'estudis post-obligatoris. L'orientació educativa al llarg de tota la trajectòria educativa i no només en els moments a on cal fer les tries és un àmbit en el que calen millores significatives. En el segon cas, són joves que no disposen del Graduat en ESO, han tractat de cursar alguna modalitat formativa després del seu fracàs a l'ESO, l'han acabant abandonant i es troben en situació d'inactivitat. Viuen en situacions d'insostenibilitat vital i exclusió social que els impossibiliten connectar amb l'escola. En aquest cas el procés de desvinculació escolar s'ha gestat molt abans i per això esdevé molt més difícil refer la trajectòria educativa.

Tenint en compte que gairebé 2 de cada 10 adolescents de Barcelona (18,4%) no estan escolaritzats als 17 anys i que els que han abandonat prematurament els estudis (AEP), és a dir que no estan estudiant entre els 18 i 24 anys, representen el 5,5% l'any 2021 (tot i que cal analitzar aquesta dada amb precaució per no minimitzar el fenomen), la recerca del grup GEPS de la UAB proposa diverses línies d'intervenció. En primer lloc, garantir trajectòries de continuïtat educativa per a tothom (millora de l'oferta educativa i l'accés a l'educació, orientació, informació); en segon lloc, millorar l'experiència educativa dels i les joves de la ciutat (currículum i personalització de l'aprenentatge, professorat com a acompanyant, lluita contra la segregació escolar); i en tercer lloc, reforçar l'estratègia de

ciutat per lluitar contra l'AEP. En aquest sentit, destaquen programes del Consorci d'Educació de Barcelona i de l'Ajuntament de Barcelona com l'Acompanyament de l'alumnat més vulnerable als estudis postobligatoris i l'Escola municipal de segones oportunitats per lluitar contra el fracàs escolar i l'abandonament escolar prematur. En l'Informe sobre els Drets de l'infant (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) es demana crear oferta suficient de formació professional per a la demanda existent i, especialment, garantir una plaça de CFGM a tot l'alumnat preinscrit en aquests ensenyaments, amb una especial atenció a l'alumnat que ha finalitzat l'ESO o PFI el curs anterior, o als joves que en cursos precedents van abandonar prematurament el sistema.

3. Temps dels infants, activitats fora de l'escola, espai públic i ciutadania

CONTINGUTS

3.1. Els temps de la infància: disponibilitat, usos i satisfacció

3.2. Activitats extraescolars i de lleure educatiu

3.3. Temps d'estiu i activitats durant les vacances

3.4. L'espai públic: espai estratègic per al joc, la trobada amb altres infants i adolescents, i la vida comunitària

3.5. El rol igualador de l'espai públic en les oportunitats de salut, habitatge i joc a l'aire lliure

3.6. Escolta adulta, coneixement dels drets i exercici de ciutadania

L'apunt: desigualtats en el temps de lleure educatiu de tarda dels infants i adolescents

El temps és una qüestió que preocupa als infants, i molt: tant per la quantitat de temps disponible com pels usos que en fan. Ambdós aspectes estan entre els menys ben valorats en la vida dels infants. Les dades indiquen que els infants dediquen molt més temps als deures que al joc lliure al carrer, i que tenen poc temps per relaxar-se, parlar i passar-s'ho bé amb la família, i poc temps per estar amb els amics i amigues després de l'escola.

La infraestructura lúdica de la ciutat per afavorir el joc i passar més temps a l'aire lliure té una bona cobertura arreu de la ciutat tant en proximitat als domicilis com als centres educatius, però queda molt camí a recórrer pel que fa a la qualitat: calen millores en la diversificació d'activitats lúdiques de les àrees de joc, en la mida, en la naturalització i en l'accessibilitat. El Pla del joc a l'espai públic de Barcelona és una mesura de política pública pionera per fomentar i garantir el dret al joc dels infants, i hauria de mostrar millores d'aquí al 2030.

Cal tenir present que disposar d'un lloc a l'aire lliure per jugar-hi de manera segura a prop de casa és un dels elements que afavoreix més la satisfacció dels infants amb el barri i, també, un dels elements que més contribueix al benestar dels infants. A banda, els infants de la ciutat alerten que cal millorar la sensació de seguretat al barri i que la percepció d'amabilitat i d'ajuda dels veïns i veïnes en cas de tenir un problema tenen marges de millora importants que es traduirien segur, amb més presència d'infants al carrer.

D'altra banda, la pandèmia ha fet més evident que mai el paper que l'espai públic pot jugar en la vida dels infants com a igualador de les oportunitats. El confinament absolut a l'inici de la covid-19, així com la menor presència al carrer i en activitats socials com a mesures per fer front a la pandèmia i, per tant el major temps passat a casa, ens ha fet prendre major consciència que hi ha molts infants i adolescents que viuen en pisos petits, sense espais exteriors, en males condicions d'habitabilitat i/o en pisos sobreocupats. Enguany revisem aquests tres indicadors, en els quals els infants surten pitjor posicionats que altres col·lectius de població de la ciutat i plantegem la importància per a aquests infants, de disposar d'un espai públic amable i segur, per esdevenir punt de trobada, de joc i de relació amb els iguals i amb potencial d'impacte en la seva salut i benestar.

Pel que fa als temps educatius fora de l'escola, la majoria dels infants realitzen alguna activitat

extraescolar (8 de cada 10 ho fa amb algun tipus d'activitat esportiva i/o cultural), però amb diferències importants segons la renda del territori: a Ciutat Vella són 3 de cada 10 els que no en realitzen cap, per 1 de cada 10 a Sarrià-Sant Gervasi. Malauradament, les oportunitats de lleure educatiu en esplais i caus de base associativa estan molt desigualment distribuïdes per la ciutat i els barris de rendes més baixes n'estan molt desproveïts, perquè la seva existència respon més a una tradició social dels barris que a un planificació educativa. Dit això, cal reconèixer l'esforç públic en la disponibilitat de beques tant en l'àmbit esportiu, com de lleure educatiu, durant les vacances d'estiu i, més recentment, amb la nova mesura de suport a la realització d'almenys 2 activitats extraescolars a la setmana, que hauria de garantir-ne l'accés als infants en situació de vulnerabilitat.

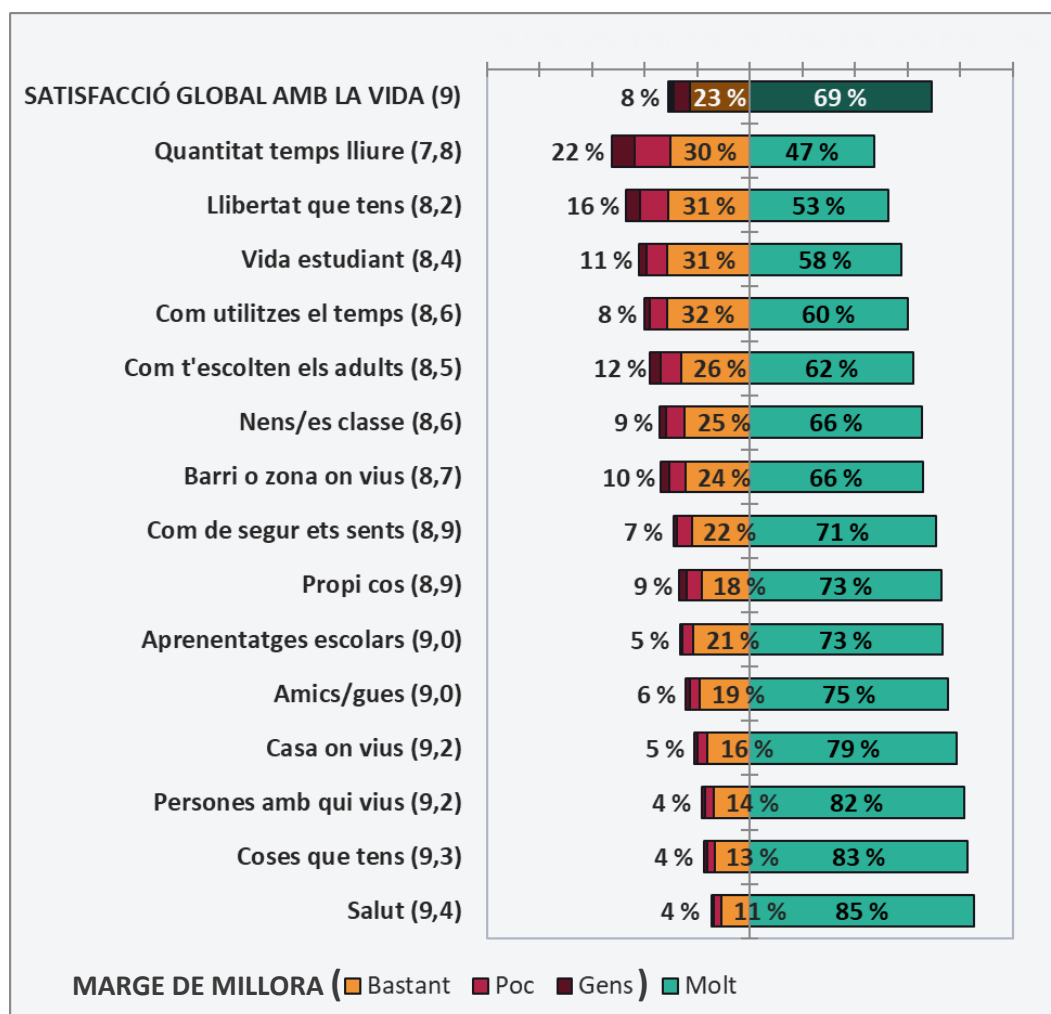
El coneixement dels drets i l'escolta adulta són dos *proxies* interessants a l'exercici de la ciutadania per part dels infants. Les dades mostren marges de millora importants en ambdós aspectes: només la meitat dels nens i nenes diuen conèixer quins són els seus drets, i 3 de cada 10 manifesten que hi ha marges de millora importants. L'escolta per part dels adults a les opinions i interessos dels infants es pot considerar un espai de pràctica cap a l'exercici de ciutadania, ja que els infants només podran sentir-se part activa en la societat on viuen en la mesura que els adults se'ls escoltin i tinguin en compte el que els diuen.

3.1 Els temps de la infància: disponibilitat, usos i satisfacció

La quantitat i els usos del temps lliure són dos dels aspectes amb els quals els infants es mostren menys satisfets. Per a 5 de cada 10 infants (52%) hi ha marges de millora amb la quantitat de temps lliure del qual disposen: el 30% diuen estar-ne bastant satisfets i el 22% estar-ne poc o gens¹⁰. Per a aquests últims la manca de temps lliure és una qüestió del tot important. Pel que fa als usos, 3 de cada 10 n'està bastant satisfet (un 32%) i 1 de cada 10 gens o poc (el 8%). Els nivells baixos de satisfacció amb la quantitat de temps i els seus usos són un tema generalitzat entre tots els infants i no s'aprecien diferències significatives ni per sexe ni per nivell de renda del barri.

¹⁰ En el marc de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB), del programa municipal de recerca i participació Parlen els nens i nenes: el benestar de la infància a Barcelona, els infants no prou satisfets són els qui responen entre 0-8 en una escala de satisfacció de 0-10. D'acord amb el biaix de l'optimisme vital analitzat per la recerca internacional Children's Worlds, la majoria d'infants responen entre 9-10 amb independència de les seves circumstàncies personals i socials, per la qual cosa les respostes inferiors no són l'esperable ni el més habitual. Per això, quan els infants responen 7 i 8, indiquen que, tot i estar bastant satisfets amb l'aspecte valorat, per a ells hi ha marges de millora importants. Indiquen que l'escenari valorat no és el desitjable, i són puntuacions que es poden considerar com a malestars o com a senyals d'alerta que alguna cosa es pot millorar. En canvi quan els infants responen entre 0 i 6 (5 i 6 són categories d'infants "poc satisfets" i entre 0 i 4 són categories d'infants "gens satisfets") ens indiquen que en l'aspecte valorat es troben amb problemes que requereixen d'actuacions urgents i prioritàries. En les categories entre 0 i 6, els infants ens traslladen malestars importants davant dels quals la millora és "inexcusable".

Gràfic 23. Infants (10-12 anys) segons el grau de satisfacció amb 15 aspectes de la vida valorats (%). Barcelona, 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB) 2017. Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB).

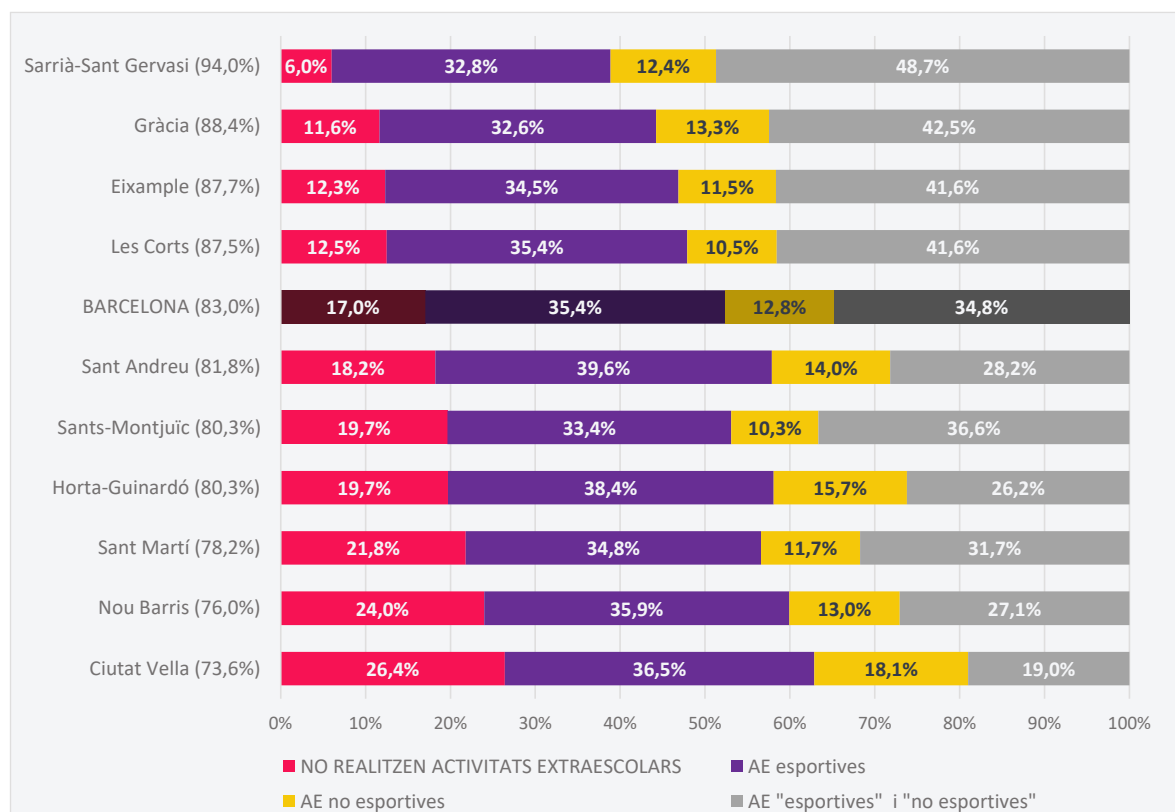
Fora de l'horari escolar, 7 de cada 10 infants d'entre 10-12 anys fa deures o estudia almenys 5 dies a la setmana i el 26,4% es relaxa, parla o s'ho passa bé amb la seva família poc sovint (2 dies a la setmana o menys). A més, al voltant del 66% no veu els seus amics i amigues fora de l'escola gaire sovint (EBSIB, 2017), i el 26,1% dels infants i adolescents d'entre 3 i 14 anys no juguen cap dia al parc o al carrer (ESB, 2016).

3.2 Activitats extraescolars i de lleure educatiu

A Barcelona, 8 de cada 10 (83,0%) infants i adolescents d'entre 6 i 16 anys realitzen activitats extraescolars (tant de caire esportiu com no esportiu) en sortir de l'escola (EHEEB, 2018). D'aquests, el 70,2% estan apuntats a activitats extraescolars esportives o físiques i el 47,6%, a

activitats extraescolars no esportives (teatre, música, idiomes i classes de reforç)¹¹. En clau d'igualtat d'oportunitats educatives fora de l'escola, és destacable que, a escala de districtes, mentre que a Sarrià - Sant Gervasi, Gràcia, l'Eixample o les Corts al voltant d'1 de cada 10 infants i adolescents no realitza activitats extraescolars, a la resta de districtes, on les rendes familiars tendeixen a ser més baixes, la proporció augmenta a 2 de cada 10 i, fins i tot, a Ciutat Vella són 3 de cada 10.

Gràfic 24. Infants i adolescents (6-16 anys) que realitzen activitats extraescolars esportives i no esportives (%). Barcelona i districtes, 2018

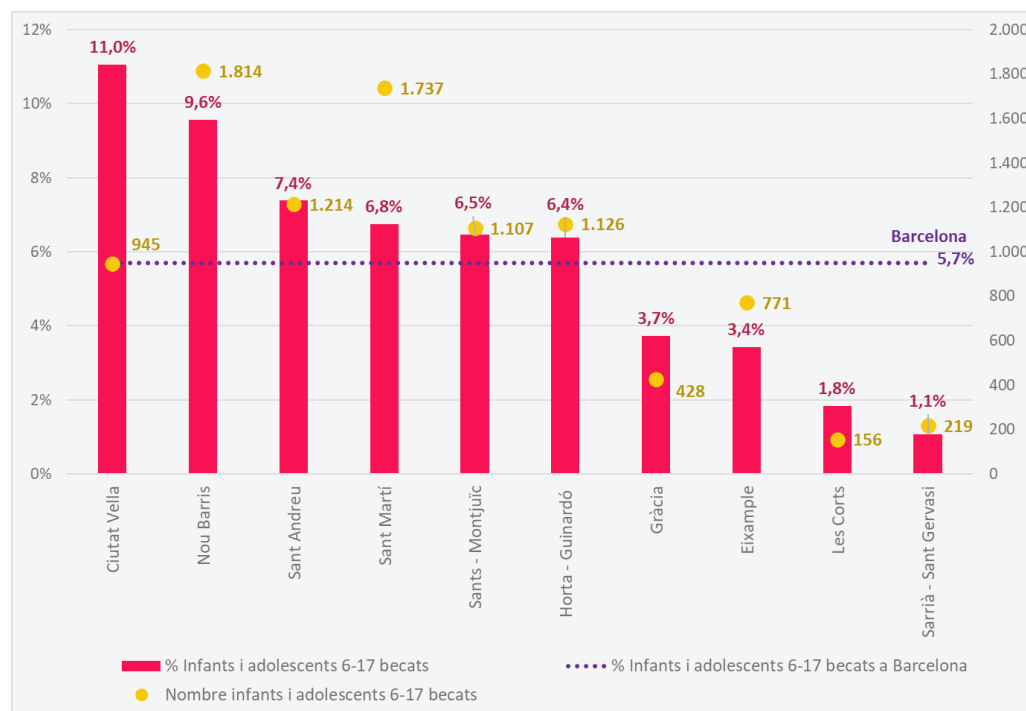
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta d'hàbits esportius de la població en edat escolar de Barcelona (EHEEB). Ajuntament de Barcelona i Institut Barcelona Esports (IBE). Nota metodològica: l'etiqueta gris fa referència als infants i adolescents que realitzen les dues activitats extraescolars (esportives i no esportives) alhora.

Cal destacar com la tendència a l'increment continuat de beques per fomentar la pràctica esportiva ha disminuït en el darrer curs escolar, passant del 8,1% de la població de 6 a 17 anys de la ciutat del curs 2019-2020 al 5,7% del curs 2020-2021, amb un total de 9.536 infants i adolescents becats. El canvi de tendència es deu, en part, a una disminució de les sol·licituds rebudes. Una disminució que, amb molta probabilitat, s'explica en bona part pel

¹¹ El percentatge d'activitats esportives i no esportives no suma 100% perquè alguns infants realitzen activitats extraescolars dels dos tipus: esportives i no esportives.

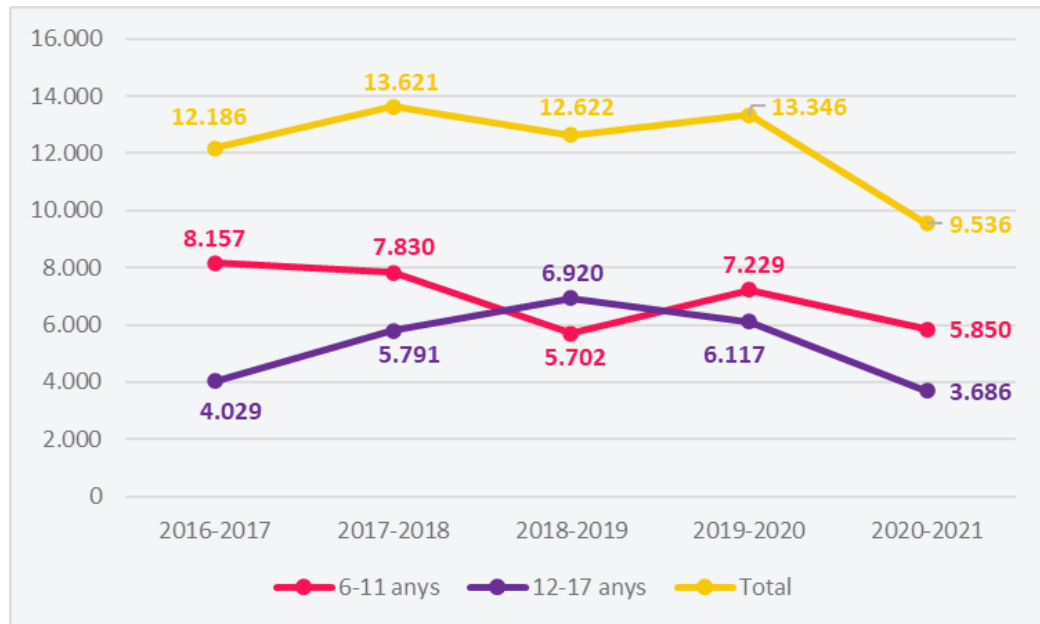
context de pandèmia per covid-19 . En termes relatius, la distribució territorial es manté focalitzada en els infants i adolescents d'entorns més desafavorits (Ciutat Vella i Nou Barris).

**Gràfic 25. Infants i adolescents (6-17 anys) becats per realitzar pràctiques esportives fora de l'horari escolar (%) i nombre d'infants i adolescents beneficiats (N).
Barcelona i districtes, 2020-2021**

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Institut Barcelona Esports (IBE). Nota: no s'inclouen els 19 infants i adolescents que corresponen a alumnes de Centres de Necessitats Educatives Especials que són de fora de Barcelona, però venen als centres de la ciutat per la seva especificitat.

Gràfic 26. Infants i adolescents (6-17 anys) becats per realitzar pràctiques esportives fora de l'horari escolar (N). Barcelona, cursos 2016-2017 al 2020-2021

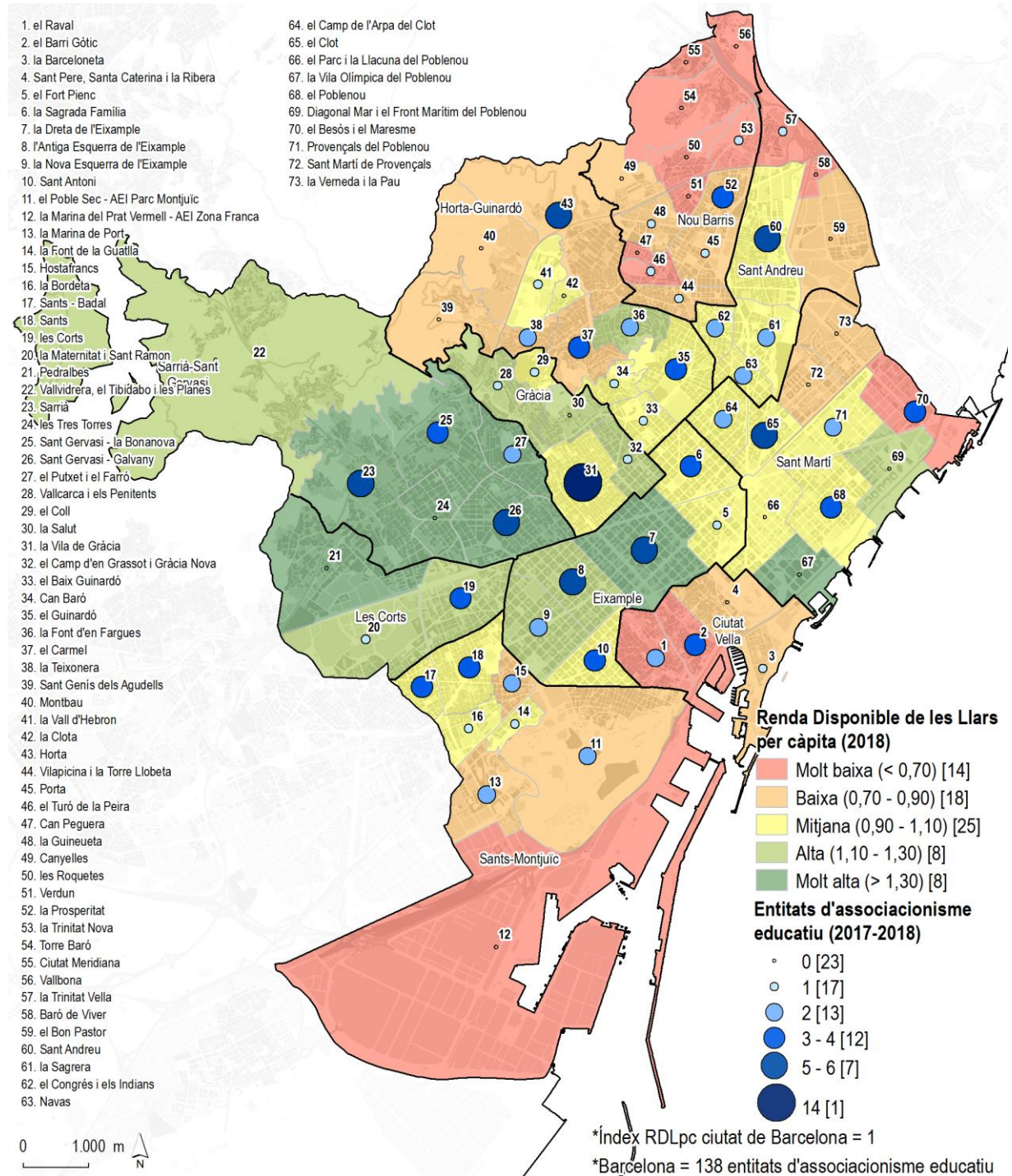
Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir dels registres de l'Institut Barcelona Esports (IBE).

Pel que fa al lleure educatiu de base associativa a Barcelona, d'acord amb les últimes dades disponibles del curs 2017-2018, 10.514 infants i adolescents d'entre 5 i 16 anys participen en caus i esplais (la ciutat té 138 esplais i caus). Aquests infants representen el 6,4% de la població global de 5 a 16 anys, i un 7,5% dels infants de 9 a 12 anys, que és l'edat de màxima participació (Departament de Joventut, 2017-2018).

En termes territorials, la participació està molt desigualment distribuïda per la ciutat, en funció d'una oferta que sovint respon a la tradició d'educació en el lleure dels districtes: Gràcia és el districte de la ciutat amb més participació d'infants i adolescents en esplais i caus (el 12,0% del total), seguit pels districtes d'Horta-Guinardó i l'Eixample (un 8,1% en ambdós casos). En 23 barris de la ciutat no hi ha cap entitat d'associacionisme educatiu i, malgrat que les seves característiques són diverses, aquests 23 barris inclouen tots els barris on la renda familiar és més baixa, dificultant l'accés als infants i adolescents d'origen social divers al lleure educatiu (Departament de Joventut, 2017-2018).

Tot i això, 1 de cada 7 infants que participen en caus i esplais reben suport econòmic per afrontar el cost de l'activitat (el 14,6% del total d'infants i adolescents que van al cau, a l'esplai o al centre juvenil). Entre aquests, un 7% rep la beca màxima (90% del cost), un 3,9% tenen cobert entre el 60 i 89% del cost i un 3,7% tenen cobert entre el 30 i el 59% del cost de participar en les activitats del cau o esplai. El 72% dels infants i adolescents becats assisteixen a entitats assentades en barris de renda mitjana-baixa (19%), baixa (11%) o molt baixa (42%) (Departament de Joventut, 2017-2018). Així, tot i la necessitat de proveir els barris amb renda familiar més baixa d'oportunitats de lleure educatiu de base associativa, les beques tenen una distribució força ajustada a la realitat econòmica dels infants.

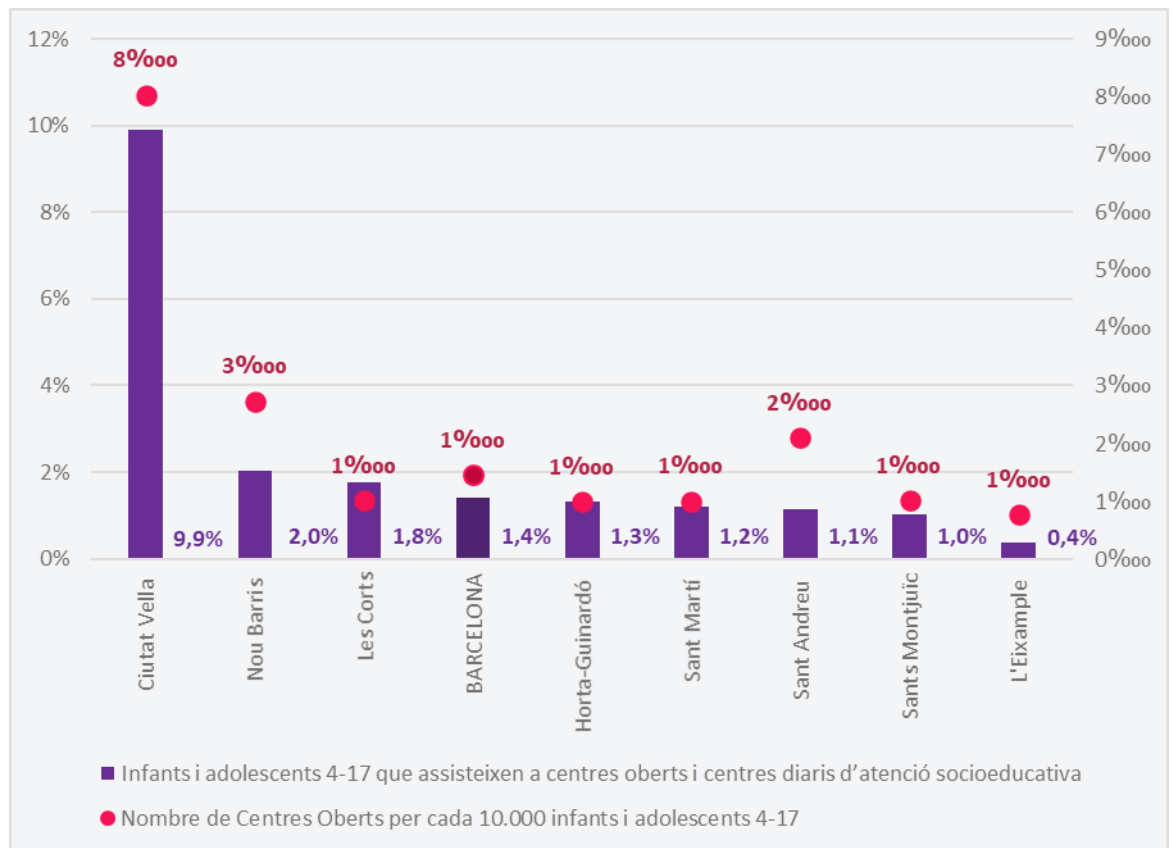
Mapa 3. Relació entre la distribució territorial de les entitats de lleure a la ciutat i l'índex de Renda Disponible de les Llars per càpita. Barcelona i barris, 2018 (RDLpc) i 2017-2018 (entitats)

Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir de les dades de la RDLpc (2018). Oficina Municipal de Dades. Per les entitats d'associacionisme, dades extretes de l'Informe sobre l'estat de l'associacionisme educatiu de base comunitària 2019. Departament de Joventut. Ajuntament de Barcelona, amb dades del 2017-2018.

En aquest context de desigualtats, són d'especial rellevància les activitats de suport socioeducatiu proveïdes des dels centres oberts o centres diaris d'atenció socioeducativa, que donen suport tant a nens i nenes amb diagnòstic de risc social (65% del total el 2020) com a d'altres infants (35% restant) i que tendeixen a concentrar-se als territoris més desfavorits de la ciutat, amb especial presència als districtes de Ciutat Vella, Nou Barris i Sant Andreu, mentre que a Sarrià - Sant Gervasi i Gràcia no n'hi ha cap. El nombre de centres d'atenció socioeducativa per cada 10.000 habitants d'entre 4 i 17 anys pel conjunt de Barcelona és d'aproximadament 1,4‰, però als districtes de Ciutat Vella, Nou Barris i Sant Andreu aquesta relació és força més alta: 8,0‰, 2,7‰ i 2,1‰, respectivament, en consonància amb les característiques socioeconòmiques més desfavorides d'aquests districtes.

Gràfic 27. Infants i adolescents atesos en centres oberts i centres diaris d'atenció socioeducativa respecte al total d'infants i adolescents (4-17 anys) (%) i nombre de centres per cada 10.000 infants i adolescents (4-17 anys) (‰). Barcelona i districtes, 2020

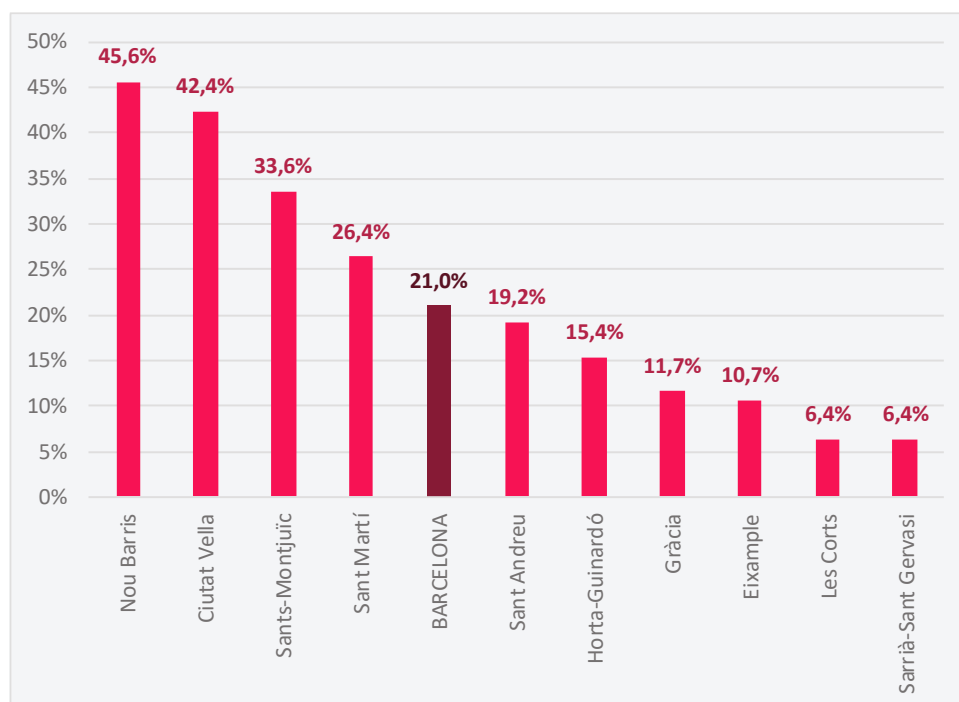
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Registre del Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància. IMSS (Institut Municipal de Serveis Socials). Ajuntament de Barcelona.

Nota: el càlcul es fa en base als infants de 4 a 17 anys enlloc de 3 a 17 anys com en anteriors informes, ja que és aquesta la franja d'edat dels centres oberts i s'ha introduït la correcció.

3.3 Temps d'estiu i activitats durant les vacances

Les vacances han estat tradicionalment un espai de desigualtat important, ja que 1 de cada 4 infants i adolescents (un 26,1%) viuen en llars que no es poden permetre anar de vacances almenys una setmana a l'any (EMCV, 2018-2019) amb diferències importants segons districte: per cada infant de Sarrià - Sant Gervasi que no es pot permetre anar una setmana a l'any de vacances, n'hi ha 7 que no s'ho poden permetre a Nou Barris.

Gràfic 28. Infants i adolescents que no es poden permetre anar de vacances una setmana a l'any (%). Barcelona i districtes, 2017

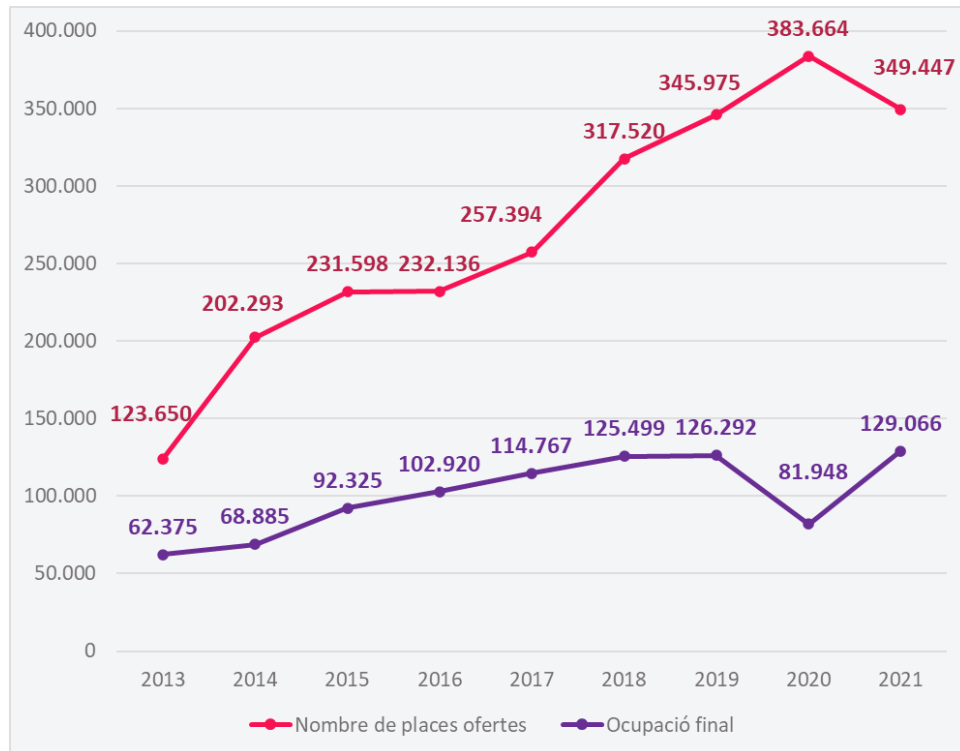

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de Enquesta sociodemogràfica de Barcelona (ESDB) (2017) (explotació feta per IERMB, 2018).

Nota: Els districtes de les Corts i Sarrià - Sant Gervasi mostren el mateix percentatge perquè a l'ESDB no hi havia mostra suficient per fer càlculs pels dos districtes per separat.

En aquest àmbit, malgrat els esforços de l'Administració per posar a l'abast de la infància, l'adolescència i les seves famílies una campanya d'estiu municipal molt reforçada per compensar els impactes del confinament i el tancament de les escoles (tant amb places com amb beques d'accés), al 2020 la participació en casals i activitats de lleure (dins de la Campanya de Vacances d'Estiu) va disminuir un 35,1% respecte a l'any anterior. En canvi, al 2021 la participació s'ha recuperat amb un augment del 57,5% respecte al 2020 i ha batut rècord amb un 2,2% més de participació respecte al 2019. Un 16,5% de les places ocupades han estat becaes.

Gràfic 29. Nombre de places ofertes i ocupació final a la Campanya de Vacances d'Estiu (CVE) de l'Ajuntament de Barcelona (N). Barcelona, tendència 2013 a 2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de la Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Gent Gran (Departament de Promoció de la Infància, de l'Ajuntament de Barcelona).

3.4 L'espai públic: espai estratègic per al joc, la trobada amb altres infants i adolescents, i la vida comunitària

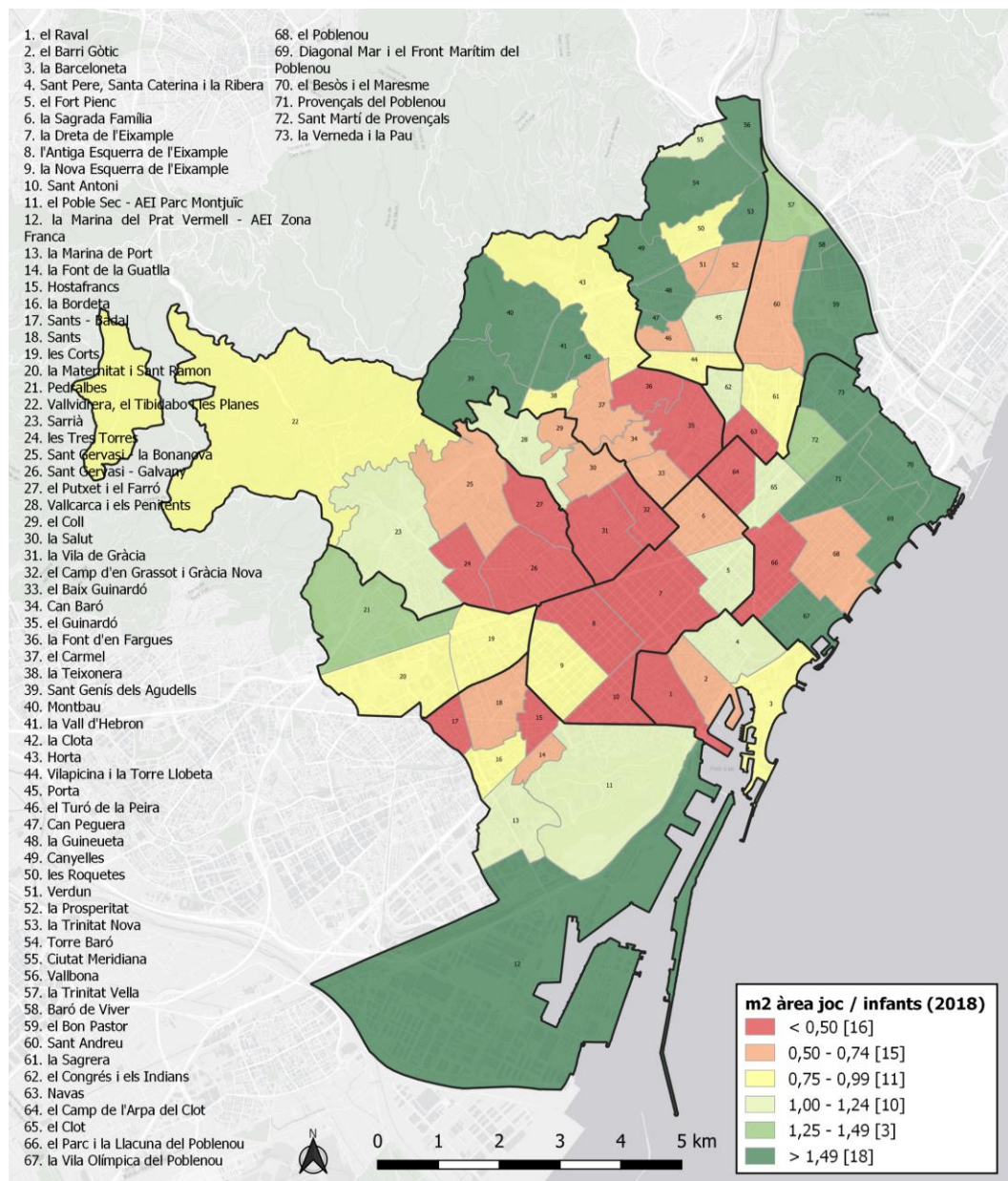
Segons els infants de Barcelona, “un bon barri ha de ser tranquil i alegre: tranquil com a sinònim de segur i poc sorollós, i alegre com a sinònim de vida comunitària, que els veïns i veïnes es coneguin i que hi visquin altres nens i nenes amb qui jugar. A més, ha de ser net, ha de tenir natura, zones verdes i espais per jugar a l'aire lliure” (Agenda dels Infants-IIAB, 2018b). Tanmateix, per a cada 3 de cada 10 infants hi ha marges de millora importants: el 24% d'infants d'entre 10 i 12 anys diuen estar bastant satisfets amb el barri on viuen i un 12% diuen estar-ho poc o gens. Respecte als espais del barri per jugar i divertir-se, el 47% (gairebé la meitat) tampoc n'estan prou satisfets (EBISB, 2017). Aquesta dada agafa especial rellevància si tenim en compte que disposar d'un lloc a l'aire lliure per jugar-hi de manera segura a prop de casa és un dels elements que afavoreix més la satisfacció dels infants amb el barri i, també, un dels elements que més contribueix al fet que un infant es manifesti satisfet amb la seva vida en global (IIAB, 2019).

I és que l'espai que Barcelona ofereix als infants per al joc a l'aire lliure és, objectivament, insuficient i amb massa densitat: només té 0,9 m² d'àrea de joc per infant (Registres IMPJ 2018 de l'Ajuntament de Barcelona), una xifra molt inferior a la recomanació de 7 m² d'àrea de joc per infant que es necessita per poder desenvolupar un joc de moviment (essencial en els espais de joc a l'aire lliure) (CHILD, 2007). Tenint en compte que 7 m² és la meitat del que

ocupa una plaça d'aparcament, si a Barcelona la xifra és de 0,9 m², aquest fet ajuda a entendre la poca importància que socialment donem a l'espai per al joc.

En clau territorial, la disponibilitat d'espais per al joc és molt dispar entre districtes: els infants de Sant Martí disposen de més del doble d'espai per infant en àrees de joc (1,4 m²/infant) que els de Ciutat Vella (0,6 m²/per infant) o de Gràcia (0,5 m²/infant). Els districtes de Sant Martí, Nou Barris, Horta-Guinardó i Sants-Montjuïc són els que ofereixen més provisió d'infraestructura lúdica (àrees de joc, parcs i jardins, places, interiors d'illa) (Registres IMPJ 2018 de l'Ajuntament de Barcelona).

Mapa 4. Ràtios de metres quadrats de les àrees de joc per infant. Barcelona i barris (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir dels registres de l'Institut Municipal de Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Barcelona i la diagnosi de les oportunitats de joc a l'espai públic de Barcelona del Pla del joc a l'espai públic amb horitzó 2030. IIAB i Ajuntament de Barcelona, 2019.

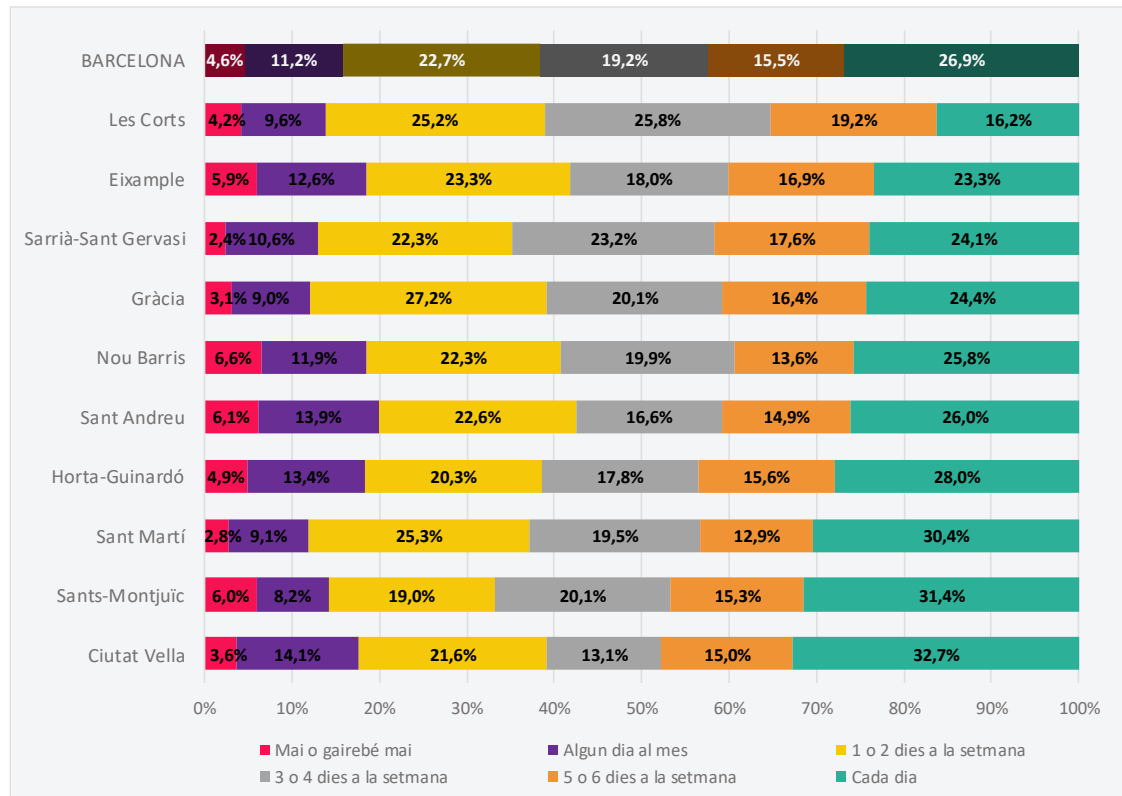
En relació amb la quantitat i amb la proximitat de les àrees de joc infantil (tant al domicili com als centres educatius), Barcelona disposa de bons indicadors: un 80% dels infants de 0 a 12 anys tenen una àrea de joc a 5 minuts a peu del lloc on viuen (s'entén que un infant és capaç de recórrer 200 metres caminant en 5 minuts) i un 98%, a 10 minuts. El 2% restant són infants que tenen àrees de joc a més de 15 minuts de casa seva. La majoria de centres educatius d'escola bressol, d'educació infantil i primària i d'educació especial de la ciutat tenen una àrea de joc propera i només 2 de cada 10 centres educatius (18%) estan mal proveïts perquè l'àrea de joc més propera és a més de 15 minuts a peu (IMPJ, 2018).

Les principals mancances de les àrees de joc infantil estan en la seva qualitat, valorada en termes de diversitat lúdica, mida, inclusivitat i naturalització de les àrees. En relació amb la diversitat lúdica (en la qual s'avalua sobretot la possibilitat de joc divers¹²), només 2 de cada 10 àrees de joc ofereixen 6 activitats lúdiques o més. En relació amb la mida, el 51% de les àrees de la ciutat es poden considerar petites perquè tenen una mida inferior a 150 m². Pel que fa a la naturalització, un 50% de les àrees de joc estan localitzades fora d'un espai verd; i en relació amb la inclusivitat, només 1 de cada 4 àrees són accessibles o amb elements certificats com a inclusius (IMPJ, 2018). El desplegament progressiu del Pla del joc a l'espai públic amb horitzó 2030, hauria de contribuir a millorar aquests indicadors.

Ja abans de la covid-19, els nens i nenes de Barcelona disposaven de poc temps per jugar a l'aire lliure: 1 de cada 4 infants de 3 a 14 anys (26,1%) no jugava cap dia al parc o al carrer (ESB, 2016), i 4 de cada 10 dels infants d'entre 10 i 12 anys (38,4%) no jugaven ni passaven gaire temps a l'aire lliure (entre mai i, com a molt, 1 o 2 dies per setmana). Només el 42,4% dels infants jugaven a l'aire lliure almenys 5 dies a la setmana, mentre que el 49% de nens i nenes d'entre 10 i 12 anys usaven les xarxes socials i el 65% miraven la televisió almenys 5 dies a la setmana. Tot i que s'aprecien algunes diferències segons districte, la dinàmica territorial és força similar i no s'observa un patró segons nivell de renda en els usos del temps (EBSIB, 2017).

¹² S'avaluen fins a 13 activitats lúdiques (lliscar, gronxar-se, enfil·lar-se, fer equilibris, saltar, sentir vertigen, balancejar-se, córrer i rodar, amagar-se, experimentar, interpretar rols, expressar-se, trobar-se i relaxar-se) i es consideren àrees de joc de baixa qualitat lúdica les que ofereixen entre 0 i 2 activitats lúdiques, de qualitat intermèdia les que n'ofereixen entre 3 i 5, i de bona qualitat lúdica quan n'ofereixen 6 o més.

Gràfic 30. Freqüència amb la qual els infants dediquen temps a jugar a l'aire lliure (%). Barcelona i districtes, 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB) 2017. Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB).

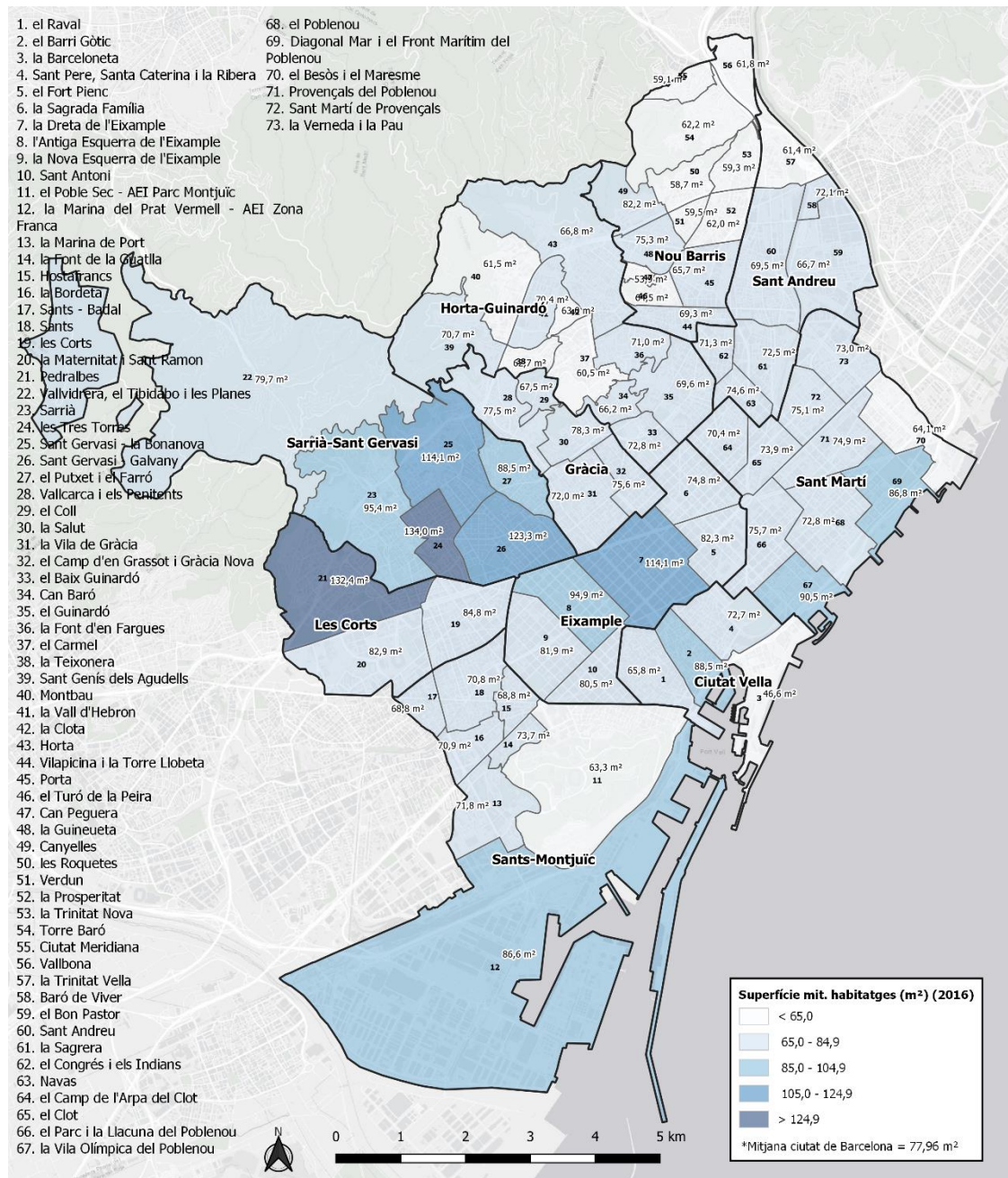
El joc al carrer no es pot desvincular de la seguretat i l'autonomia dels infants; per això, per entendre millor els baixos índexs de joc i presència d'infants al carrer cal tenir en compte, entre d'altres aspectes, que 5 de cada 10 infants pensen que es podrien sentir més segurs al barri on viuen del que s'hi senten ara. Aquí, les diferències segons la renda del barri sí que són significatives: els infants de barris de rendes baixes s'hi senten menys segurs que els de barris de rendes altes i pensen, en major proporció que els de rendes altes, que no rebrien prou suport dels seus veïns o veïnes en cas de tenir un problema. És més, 6 de cada 10 de nens i nenes consideren que els veïns i veïnes podrien ser més amables amb ells (EBSIB, 2017).

3.5 El rol igualador de l'espai públic en les oportunitats de salut, habitatge i joc a l'aire lliure

A més de l'autonomia i la seguretat dels infants a l'espai públic, cal tenir en compte que hi ha aspectes del desenvolupament saludable d'un infant que únicament es donen si té la possibilitat de fer un joc actiu i activitat física d'alta intensitat a espais grans i a l'aire lliure. Aquesta necessitat es va fer especialment evident durant els mesos de confinament per la covid-19, amb especial força en els nens i nenes i, encara més, per aquells que viuen en habitatges molt petits mancats de balcó o terrassa, per aquells que viuen en situació de sobreocupació de l'habitatge, i per aquells que viuen en habitatges amb problemes d'habitabilitat (humitats, manca de llum o contaminació ambiental).

Respecte a aquests tres indicadors, d'entrada cal assenyalar els barris de la ciutat que estan per sota dels 65m² de superfície dels habitatges de mitjana: Ciutat Meridiana, Vallbona, Torre Baró, la Trinitat Vella, la Trinitat Nova, les Roquetes, Verdun, Can Peguera, el Turó de la Peira, Montbau, el Carmel, la Prosperitat, la Clota, la Teixonera, la Barceloneta, el Besòs i el Maresme, i el Poble Sec - AEI Parc Montjuïc. Entre aquests, els barris del Poble Sec - AEI Parc Montjuïc (al districte de Sants-Montjuïc) i El Carmel (al districte d'Horta-Guinardó), estan a la franja alta, quant al volum de població de 0 a 17 anys (OHB-IERMB, 2016). Per a aquests barris, les oportunitats que ofereix l'espai públic per als infants que hi habiten, és especialment rellevant. La mida petita dels habitatges es combina amb pertànyer a l'estrat de renda més baixa de la ciutat en el cas del Carmel, el Turó de la Peira, Can Peguera, les Roquetes, Verdun, la Prosperitat, la Trinitat Nova, Torre Baró, Ciutat Meridiana, Vallbona, la Trinitat Vella, i el Besòs i el Maresme. Aquest doble factor també indica que l'espai públic pot actuar com a igualador de les oportunitats dels infants que hi habiten (la renda baixa correlaciona amb el risc de sobreocupació i les males condicions de l'habitatge).

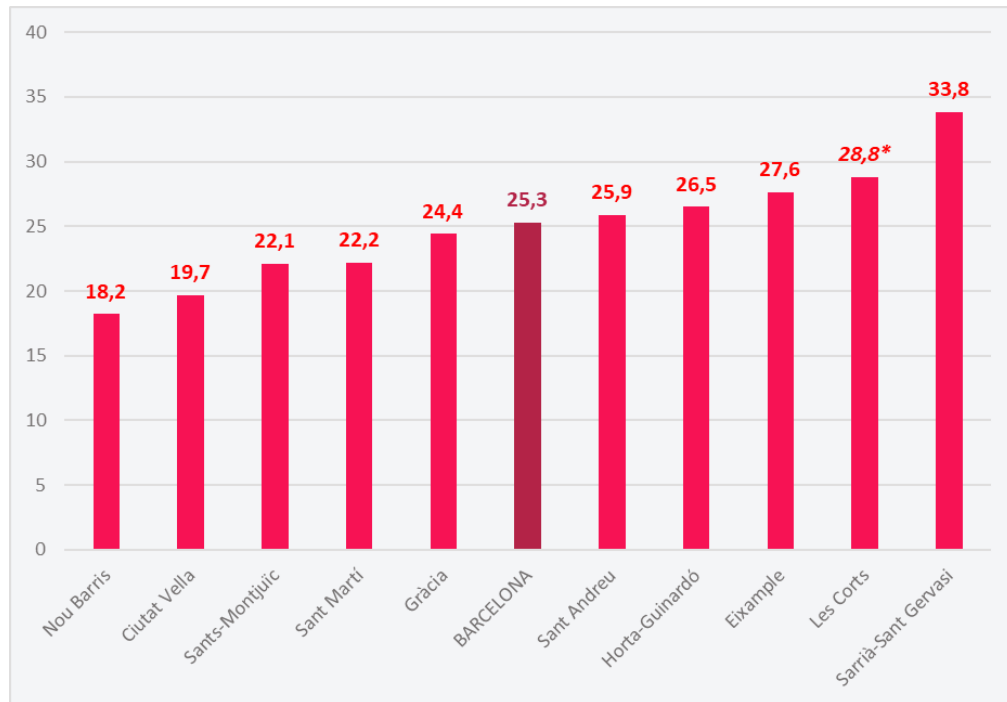
Mapa 5. Superfície mitjana dels habitatges (m²). Barcelona i barris, 2016

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de dades cedides per l'Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona (O-HB) en base al Cadastre del 2016.

Pel que fa a la disponibilitat d'espai segons individu (m² d'habitatge/individu), l'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona (ESD) ens mostra que, de mitjana, la població 0-17 és la que disposa d'un espai menor, amb 25,3 m², seguit de la població de 18 a 34 anys amb una mitjana de 33,9 m², la de 35 a 64 anys amb 36,9 m² i la de 65 i més anys de 51,4 m². Per districtes, la disponibilitat d'espai a l'habitatge és menor per als infants i els adolescents de Nou Barris (18,2 m²/individu) i a Ciutat Vella (19,7 m²/individu), seguit de Sants-Montjuïc (22,1 m²/individu) i de Sant Martí (22,2 m²/individu) (Antón-Alonso & Porcel, 2019, en base a l'ESD 2017).

Gràfic 31. Superfície mitjana de l'habitatge per membre de la llar entre 0 i 17 anys (m2/individu). Barcelona i districtes, 2017

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona, 2017, en base a: Cruz, I., Antón-Alonso, F., Porcel, S., & Sánchez, A. (2019). *Infàncies i habitatge: sobre costos, gentrificació i emergència habitacional a Barcelona*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. Ajuntament de Barcelona (pendent de publicació). *Nota: dades estadísticament no significatives.

Per comprendre amb més profunditat l'oportunitat que representa l'espai públic per a molts infants a la ciutat cal aturar-se a observar el nivell d'ocupació dels habitatges. En aquest sentit, a Barcelona, la sobreocupació dels habitatges (que ens indica que la població resident en un habitatge no disposa del nombre d'habitacions considerat adient¹³) ha passat del 8,2% el 2016-2017 al 12,5% el 2017-2018, i els infants són el col·lectiu de població que més ha acusat l'evolució negativa de la sobreocupació: del 16% dels habitatges amb infants i adolescents el 2011 al 21,8% el 2017-2018 (Cruz, Antón-Alonso, Porcel & Sánchez, 2019).

Finalment, una darrera variable a observar és la qualitat dels habitatges. El 16,1% dels infants i adolescents viu en habitatges que no es poden mantenir a una temperatura adequada (2,8 punts percentuals més que l'any anterior), i el 54,5% en habitatges amb problemes

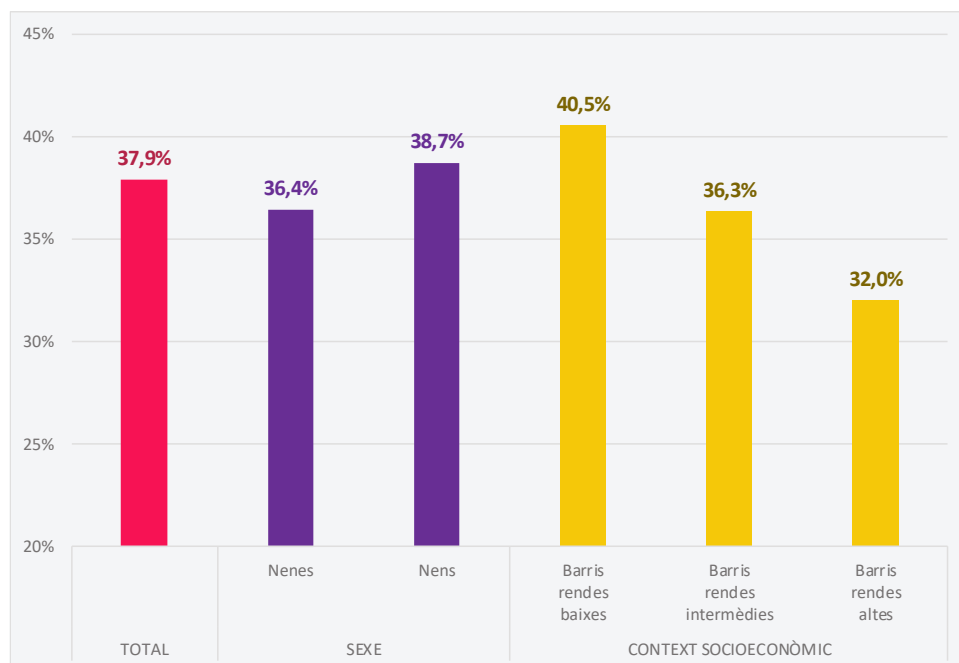
¹³ Segons Cruz, Antón-Alonso, Porcel & Sánchez (2019:15) "per calcular el nombre d'habitacions considerat mínim per viure-hi s'estableixen els següents criteris: una habitació per llar, una per cada parella, una per cada persona de més de 18 anys de la llar (que no forma parella), una per cada dues persones del mateix sexe amb edats compreses entre els 12 i els 17 anys, una per cada persona d'entre 12 i 17 anys que no estigui comptabilitzada en les categories anteriors, i una per cada dos infants de menys de 12 anys. Per habitació es considera l'espai tancat que té almenys dos metres d'alçada lliure en la major part de la seva superfície, com a mínim 4 m2 de superfície, i una forma que permet ficar-hi un llit per una persona adulta. Dins d'aquesta definició d'habitació, es comptabilitzen els dormitoris, sales d'estar, despatxos, cambres destinades al servei, i altres espais que compleixin els requisits esmentats. Les cuines computen com a habitacions si tenen més de quatre metres quadrats, i queden exclosos del concepte habitació els banys, vàters, passadissos, terrasses, rebedors i rebosts".

d'humitats, manca de llum o contaminació ambiental (EMCV, 2019-2020). Des de la perspectiva de l'espai disponible, la sobreocupació i les condicions dels habitatges; l'espai públic es postula com un igualador de les oportunitats socials de tots aquests infants. Perquè aquest espai públic esdevé la sortida a l'exterior de les persones i famílies que viuen en pisos petits, alguns sense balcons ni terrasses, i perquè és un lloc on tots els infants poden jugar, relacionar-se amb els seus iguals i fer exercici físic sense cost afegit.

3.6 Escolta adulta, coneixement dels drets i exercici de ciutadania

L'escolta per part de les persones adultes de les opinions i interessos dels infants es pot considerar un espai de pràctica cap a l'exercici de ciutadania (els infants poden participar activament en la societat en la mesura que els adults els escoltem i tenim en compte el que ens diuen), però per a 3 de cada 10 infants el nivell d'escolta adulta té marges significatius de millora: el 26% dels infants d'entre 10-12 anys n'estan bastant satisfets, i el 12% diu estar-ne poc o gens. En aquest aspecte no s'aprecien diferències importants entre nens i nenes, però sí segons el context socioeconòmic: els infants que viuen en barris de rendes baixes es mostren menys satisfets que la mitjana de ciutat (4 de cada 10) i els que viuen en barris de rendes altes mostren més satisfacció que la mitjana (3 de cada 10). Cal tenir en compte que sentir-se suficientment escoltats per les persones adultes és un dels aspectes de la vida que més influeixen en el fet que un infant es mostri satisfet amb la seva vida en global (IIAB, 2019).

Gràfic 32. Infants (10-12 anys) gens, poc i bastant satisfets amb l'escolta adulta; total, per sexe i per context socioeconòmic (%). Barcelona, 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB) 2017. Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB).

A l'adolescència, gairebé 2 de cada 10 nois i noies (18,6%) exerceixen la seva ciutadania de manera activa, a través d'activitats relacionades amb l'associacionisme, com ara escoltisme, esplais, casals, o bé a través de la vinculació amb entitats polítiques o religioses (FRESC, 2016).

Pel que fa al grau de coneixement dels seus drets reconeguts, només el 55,4% dels infants de 10-12 anys diu que coneix quins són els seus drets, amb un patró per context socioeconòmic diferent a l'habitual: els que viuen en barris de rendes intermèdies diuen que coneixen quins són els seus drets en major mesura (60,0%) que la resta, 7 punts percentuals per sobre de l'estrat de rendes baixes (52,9%) i 11 punts percentuals per sobre de l'estrat de rendes altes (49,1%). En aquest cas, el patró de coneixement dels drets s'explica més per les pràctiques i accions educatives dels diferents centres educatius que no pas pels contextos de renda dels barris dels infants (EBSIB, 2017).

L'apunt: desigualtats en el temps de lleure educatiu de tarda entre els infants i adolescents

A Barcelona, 8 de cada 10 (83,0%) infants i adolescents d'entre 6 i 16 anys realitzen activitats extraescolars (tant de caire esportiu com no esportiu) en sortir de l'escola (EHEEB, 2018). D'aquests, el 70,2% estan apuntats a activitats extraescolars esportives o físiques i el 47,6% a activitats extraescolars no esportives (teatre, música, idiomes i classes de reforç). Per altra banda, el 6,4% infants i adolescents d'entre 5 i 16 anys participen en caus i esplais (Departament de Joventut, 2017-2018).

L'estudi [*Les activitats extraescolars als instituts públics de Barcelona*](#) (IERMB, 2021b) constata els desequilibris en l'oferta formativa fora de l'horari lectiu dels instituts públics de la ciutat i conclou que, per garantir-ne l'equitat, cal que l'administració ho lideri i coordini. En tres dels districtes de la ciutat amb rendes més baixes (Nou Barris, Sant Andreu i Horta-Guinardó) l'oferta d'activitats extraescolars als instituts públics, la pràctica esportiva extraescolar i la participació en caus i esplais dels infants entre 5 i 16 anys està per sota de la mitjana de la ciutat. Les dades mostren que l'accés i la tria d'activitats extraescolars està condicionada principalment pel perfil sociocultural de les famílies, de manera que nivells d'estudis baixos, ingressos econòmics baixos o la procedència migratòria són factors associats a menys pràctica d'activitats extraescolars. Si bé la política de beques, tant en l'àmbit esportiu com d'educació en el lleure, es distribueix d'acord amb les desigualtats de renda, els nivells de cobertura són clarament insuficients.

En aquesta línia, l'Ajuntament de Barcelona ha anunciat recentment un [*projecte per crear una oferta pública que assegurí als infants un mínim de dues tardes d'extraescolars*](#) de diferents tipus. Es tracta d'una mesura de govern per ampliar, universalitzar i fer més equitatiu l'accés a l'educació en el lleure, prioritzant les famílies en situació vulnerable. La mesura pretén estructurar i sistematitzar una oferta pública d'activitats de suport educatiu, culturals, artístiques, esportives, científiques i d'idiomes en temps de lleure, és a dir, que es desenvolupin a les tardes durant el període del curs escolar, però en horari no lectiu. La iniciativa parteix de la idea que les activitats a les tardes després de l'escola són un factor clau per l'èxit educatiu. Són hores amb un gran potencial, perquè els aprenentatges en temps de lleure impacten de forma positiva en el desenvolupament d'infants i joves. Però no tota la població pot aprofitar de la mateixa manera aquestes hores de la tarda després de les classes.

La iniciativa comença amb la creació d'una taula de treball de tardes educatives a través de la qual l'Ajuntament implicarà les entitats i empreses del sector del lleure educatiu i

esportiu, les famílies i els centres. Entre les primeres tasques que haurà d'abordar es troba l'homologació de les activitats de les tardes (tal com ja es fa amb les activitats dels casals durant la campanya de vacances d'estiu) així com la creació d'un sistema de beques per a les famílies que les necessitin, i en la línia del sistema que ja existeix per a les activitats esportives, amb la idea que les situacions econòmiques no siguin un impediment per a cap família per accedir a cap activitat. En l'*[Informe sobre els Drets de l'infant](#)* (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) es demana un pla de foment de l'equitat per a la participació dels infants amb necessitats educatives específiques a l'oferta de lleure. Caldrà posar atenció a com la recent mesura de govern garanteix una millor cobertura.

4. Salut física, mental i emocional dels infants i adolescents

CONTINGUTS

- 4.1. Satisfacció dels infants i adolescents amb la pròpia salut
- 4.2. Hàbits saludables de descans, alimentació i exercici
- 4.3. Sobrepès, obesitat i satisfacció amb el cos
- 4.4. Contaminació de l'aire i asma infantil
- 4.5. Benestar, salut mental i addiccions en la infància i l'adolescència
- 4.6. Salut sexual i reproductiva

L'apunt:

- (I) Tot i la major afectació de la variant òmicron de la covid-19, segueixen primant els casos asimptomàtics i els símptomes lleus entre els infants
- (II) La visibilitat de la salut mental en la infància i l'adolescència arran de la pandèmia

La salut és un dels aspectes de la seva vida més ben valorats pels infants: el 85% diuen estar-ne molt satisfets i només el 4% diuen estar-ne poc o gens satisfets. La infància és una etapa vital en què el més habitual i el que és esperable és gaudir d'una bona salut i una etapa en què els nivells de mortalitat i malalties són més baixos, si els comparem amb altres etapes de la vida. Tanmateix, la vivència subjectiva de la salut o els millors indicadors de salut en la infància no ens poden confondre respecte a la importància d'atendre de forma prioritària la prevenció i promoció de la salut. I és que molts problemes de salut en l'adulthood, ja siguin de tipus físic o mental, es gesten al llarg de la infància i l'adolescència.

D'aquí la necessitat de donar la importància necessària als hàbits de salut dels infants: higiene, descans, bona alimentació i exercici físic. Les dades disponibles presenten marges de millora importants, i un dels indicadors més preocupants en aquesta primera etapa de la vida són el 26% d'infants i adolescents amb excés de pes. Pel que fa a la salut mental, la recerca internacional ens alerta que el 50% dels problemes de salut mental en l'edat adulta comencen abans del 14 anys i el 70% abans dels 18, així com del fet que solem arribar tard en el diagnòstic i en el tractament de l'infant (OMS, 2003; Mental Health Foundation, 2015). Tot i que ens caldrà esperar a les noves dades de les enquestes FRESC i ESB 2021 per poder actualitzar els indicadors del nostre sistema, els estudis específics que s'han realitzat al llarg de la pandèmia mostren un empitjorament notable dels indicadors de salut mental: els símptomes de depressió i ansietat s'han incrementat entre els infants i s'ha registrat un increment continuat dels trastorns de conducta alimentària, temptatives autolítiques i descompensacions clíniques entre els adolescents (HSJD i UNICEF, 2021).

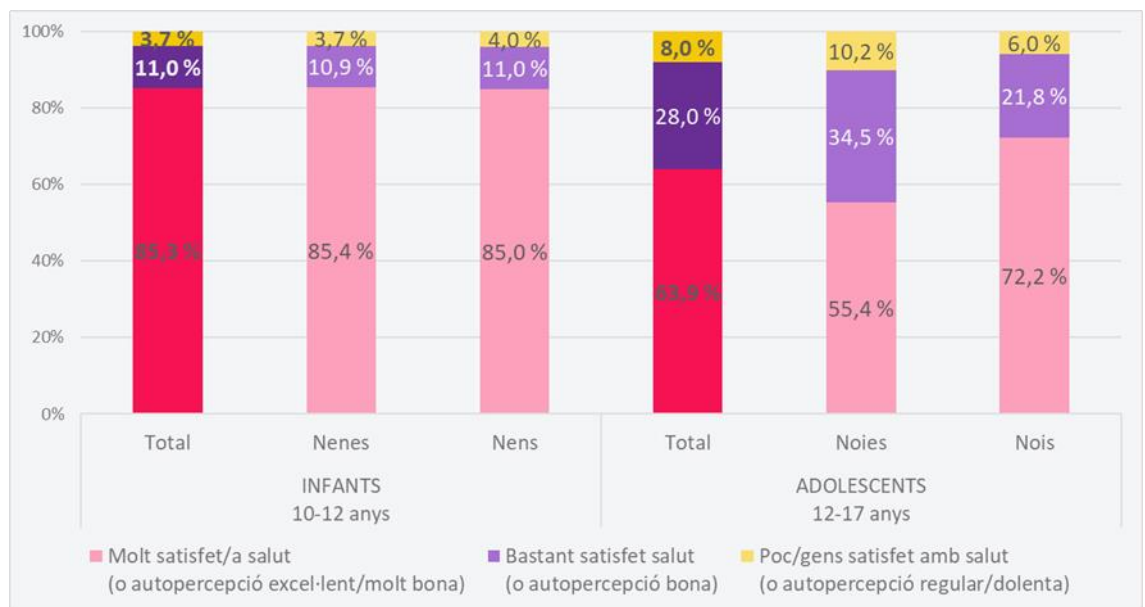
Una de les noves línies d'anàlisi en infància i salut que fins ara no havíem tingut en compte, té a veure amb els impactes de la contaminació de l'aire, una qüestió especialment crítica en

ciutats denses i transitades com Barcelona. L'exposició als contaminants de l'aire a l'inici de la vida (períodes intrauterí i postnatal) i durant la infància són una amenaça per al neurodesenvolupament i un obstacle perquè els nens i nenes assoleixin el seu màxim potencial cognitiu. Segons les dades del darrer informe de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), el 35% de la població de la ciutat està exposada a nivells de diòxid de nitrogen (NO₂) per sobre del límit legal (40 µg/m³) i el 100% a excés de partícules fines (PM_{2,5}). Els districtes de l'Eixample i Sant Martí (que són el segon i el primer districte amb major concentració de població infantil i adolescent respectivament) estan entre els més afectats. Al mateix informe, s'ha pogut relacionar la contaminació de l'aire amb el 19% dels nous casos d'asma infantil i el 5% dels nous casos de càncer de pulmó en infants a la ciutat. S'apunta la reducció global del trànsit com la mesura més eficient per respirar un aire net i evitar les afectacions negatives en la salut dels infants i de la població en general.

4.1 Satisfacció dels infants i adolescents amb la pròpia salut

La salut és un aspecte de la vida globalment molt ben valorat tant pels infants d'entre 10 i 12 anys (85,3% molt satisfets) com pels adolescents d'entre 13 i 17 anys (63,9% molt satisfets). Tot i així, s'observa una important davallada (de 21,4 punts percentuals) en el pas de la infància a l'adolescència i també diferències remarcables per sexe entre els i les adolescents (55,4% de les noies molt satisfetes i 72,2% dels nois).

Gràfic 33. Grau de satisfacció amb la salut d'infants i adolescents, total i per sexe (%). Barcelona, 2016 i 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'EBSIB (2017) i l'enquesta FRESC (2016), Agència de Salut Pública de Barcelona.

Tot i això, cal posar atenció al 12% d'infants que expressen malestars corporals freqüents (mal de cap, d'estómac o d'esquena) i al 14,9% que declaren haver tingut dificultats per dormir 5 dies o més a la setmana (EBSIB, 2017).

A més, la percepció de bona o mala salut per part dels infants i adolescents de Barcelona no és igual a tota la ciutat: els infants i adolescents que creixen en contextos socioeconòmicament més desfavorits estan menys satisfets amb la seva salut que la resta. Entre els infants que viuen en barris de rendes baixes, hi ha un 82,6% de nens i nenes molt satisfets amb la seva salut, mentre que als barris de rendes altes, el percentatge augmenta fins a un 89,4% (EBSIB, 2017). La diferència de 7 punts entre els contextos de rendes baixes i altes pel que fa a la percepció de la salut dels infants es manté a l'adolescència, on només un 60,2% dels adolescents de contextos socioeconòmicament més desfavorits percep la seva salut com a molt bona, en comparació amb el 67,3% dels barris socioeconòmicament afavorits (FRESC, 2016).

4.2 Hàbits saludables de descans, alimentació i exercici físic

Tant en alimentació, en el descans, com en el nivell d'activitat física hi ha importants marges de millora perquè els hàbits saludables estan per sota dels nivells recomanats. Per exemple, en relació amb el descans, una gran part d'infants i molts adolescents no dormen prou hores al dia (43,0% dels infants i 70,0% dels adolescents), amb diferències notables segons l'origen socioeconòmic de la família en l'etapa de l'adolescència (un 80,8% dels adolescents de renda familiar molt baixa estaria per sota del nombre d'hores recomanades de descans, davant del 65,4% d'adolescents de rendes altes o molt altes).

Taula 10. Infants i adolescents (de 0 a 17 anys) que dormen suficientment o insuficientment segons renda familiar disponible del barri (%). Barcelona, 2016.

Renda familiar disponible del barri	Infants 0-11		Adolescents 12-17	
	≤ 10 hores (insuficient)	≥ 10 hores (suficient)	≤ 9 hores (insuficient)	≥ 9 hores (suficient)
Molt baixa	48,2%	51,8%	80,8%	19,3%
Baixa	43,3%	56,7%	73,3%	26,7%
Mitjana-baixa	38,9%	61,1%	66,1%	33,9%
Mitjana-alta	39,6%	60,4%	66,1%	33,9%
Alta-molt alta	46,5%	53,5%	65,4%	34,6%
Barcelona	43,0%	57,0%	70,0%	30,0%

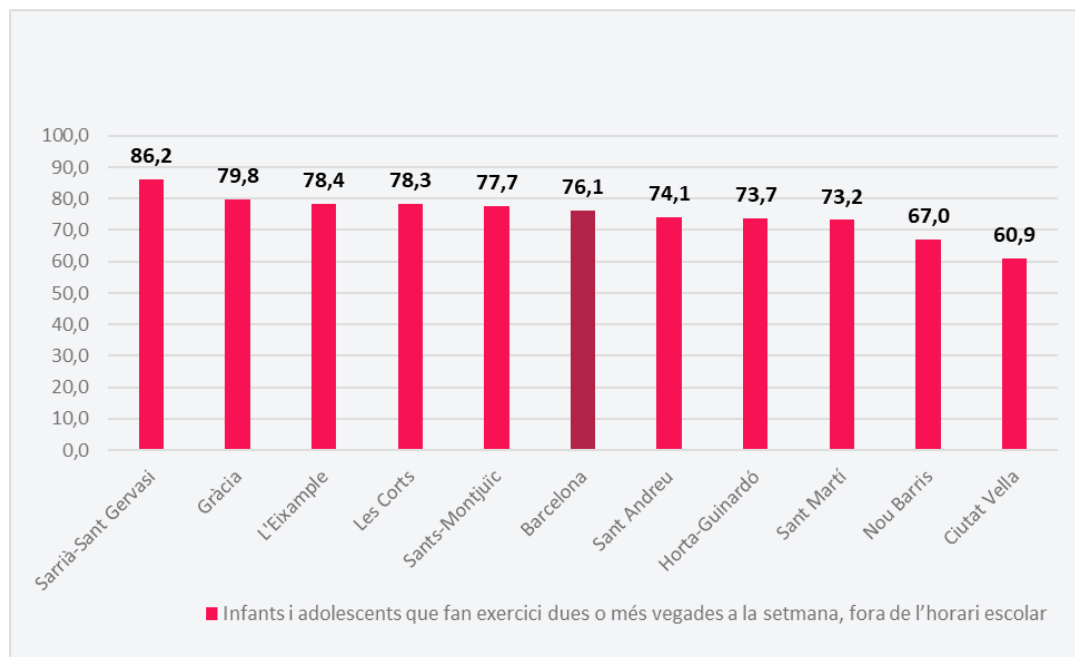
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de salut de Barcelona (ESB) 2016.

Pel que fa als hàbits d'alimentació, el 91,3% dels infants i adolescents d'entre 3 i 17 anys esmorzen cada dia abans de sortir de casa, però en canvi només el 7,1% mengen les 5 racions de fruita diàries recomanades (ESB, 2016). En aquest sentit, cal assenyalar que estudis recents s'han fixat que existeix certa segregació socioespacial en comparar les escoles

envoltades de comerços no saludables i el nivell de renda (Borràs, 2020).

Quant a l'exercici físic, el 76,6% d'infants i adolescents declara fer exercici físic de manera regular fora de l'horari escolar (dues o més vegades a la setmana), però 1 de cada 4 en fa de manera insuficient (menys d'un cop a la setmana) o no en fa gens. S'aprecien diferències importants segons el districte de la ciutat, amb menys proporció d'infants que fan exercici de manera regular a Ciutat Vella (només el 60,9%) i més proporció a Sarrià - Sant Gervasi, on en fan el 86,2% dels infants i adolescents.

Gràfic 34. Infants i adolescents (de 6 a 16 anys) que fan exercici de manera regular fora de l'horari escolar (%). Barcelona i districtes, 2018

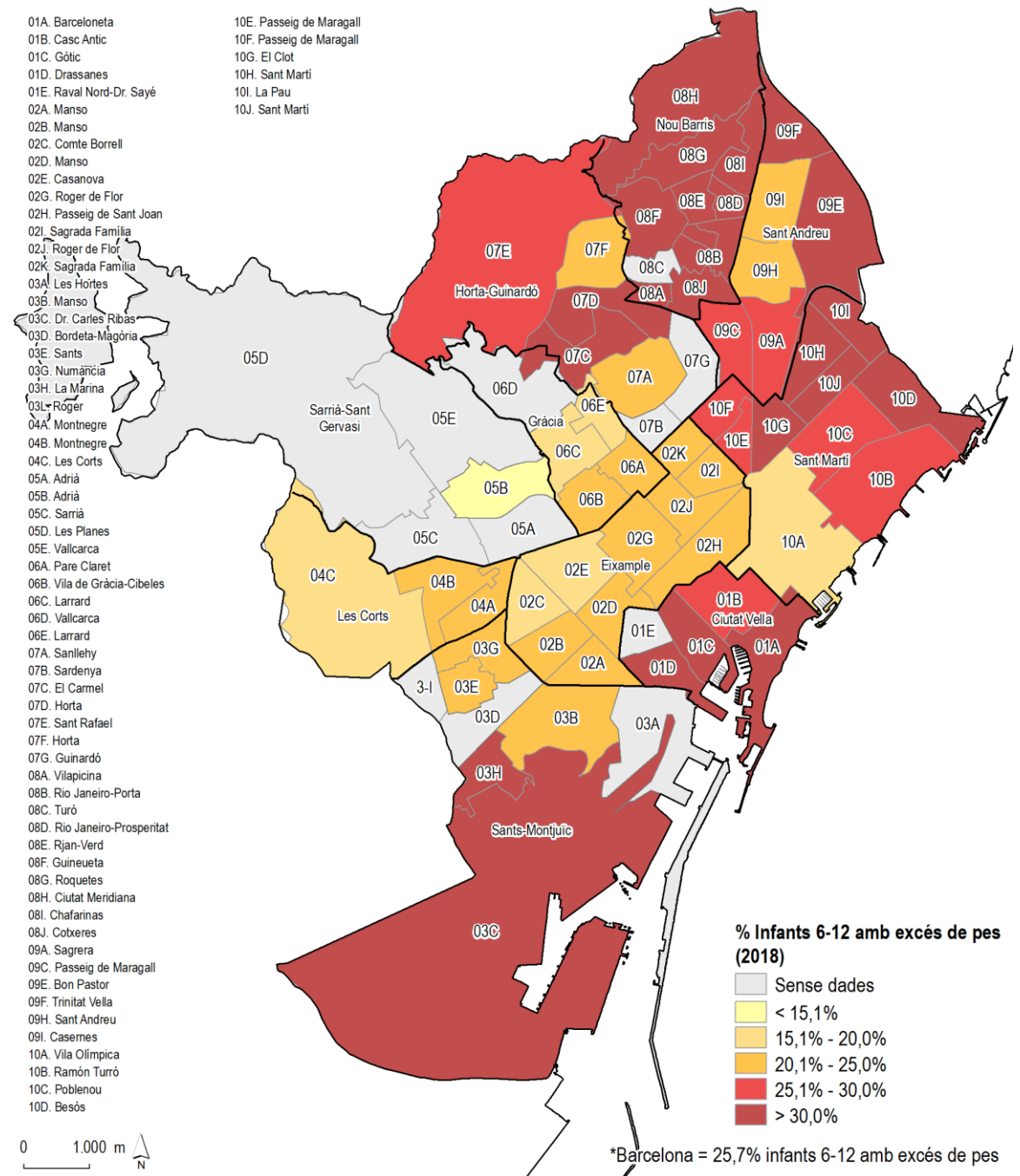
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta d'hàbits esportius de la població en edat escolar de Barcelona (EHEEB) 2018.

4.3 Sobrepès, obesitat i satisfacció amb el cos

Gairebé 3 de cada 10 infants i adolescents tenen excés de pes (sobrepès o obesitat), amb més casos en contextos socioeconòmicament desafavorits. Tot i que no disposem d'una font de dades única en l'anàlisi de l'excés de pes en la infància i l'adolescència¹⁴, sabem que un 25,7% dels infants de 6 a 12 anys tenen excés de pes (45.970 casos diagnosticats als CAP de la ciutat), dels quals el 14,7% tenen sobrepès (26.286 casos) i l'11,0% obesitat (19.684 casos). Entre els adolescents de 13 a 17 anys, la xifra d'excés de pes es manté (25,6%), tot i que baixa el percentatge dels que pateixen obesitat respecte al segment infantil (18,7% tenen sobrepès i el 6,9% obesitat).

¹⁴ Les dades per a infants de 6 a 12 anys provenen dels casos diagnosticats a les ABS (any 2018), les dades per a adolescents de 13 a 17 anys s'extreuen de la darrera enquesta FRESC-2016.

**Mapa 6. Infants de 6 a 12 anys amb excés de pes (sobrepès i obesitat) (%).
Barcelona, districtes i àrees bàsiques de salut (ABS), 2018***

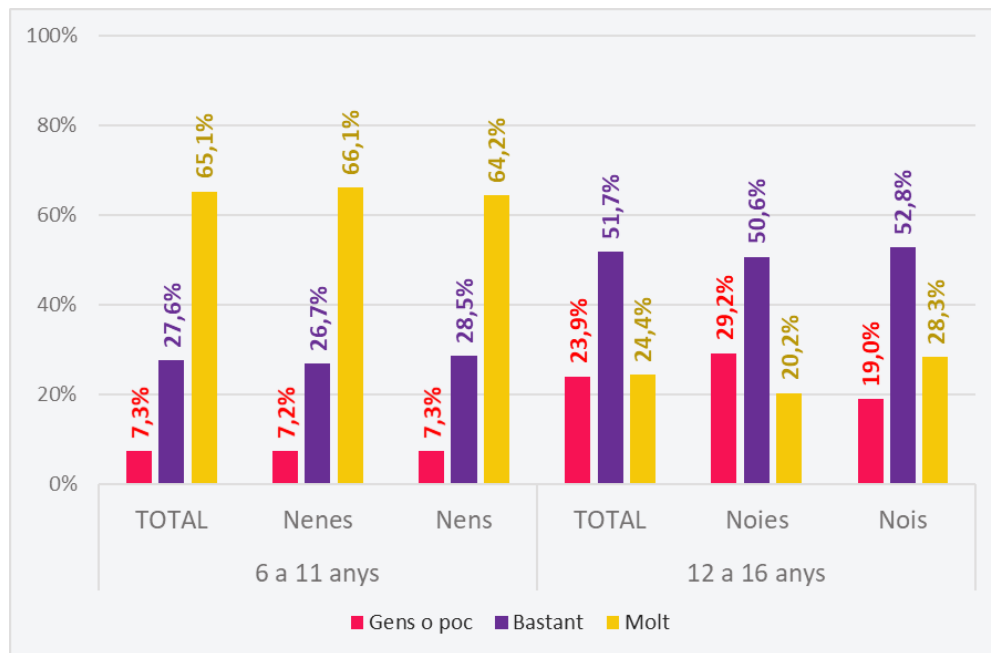

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del Departament de Salut, de la Generalitat de Catalunya.

*Nota: la divisió correspon a les àrees bàsiques de salut (ABS) de les quals el Departament de Salut disposa d'informació actualitzada sobre l'excés de pes que es correspon al 2018. Cal assenyalar que, atès que hi ha força canvis administratius respecte a la delimitació de les ABS (especialment al 2018), hi pot haver algun petit desquadrament, però que en cap cas afectaria significativament els resultats globals de distribució territorial de l'excés de pes dels infants de 6 a 12 anys a la ciutat.

En relació amb la satisfacció amb el propi cos, el 7,3% dels infants de 6 a 11 anys diu estar-ne gens o poc satisfet, xifra que augmenta fins al 23,9% dels adolescents de 12 a 16 anys (16,6 punts percentuals més). Tot i que el nivell d'insatisfacció és alt en ambdós sexes, s'aprecia que les noies adolescents (29,2%) estan significativament menys satisfetes amb el seu cos que els nois (19,0%): 10,2 punts percentuals menys (2018).

Gràfic 35. Satisfacció amb el propi cos per part d'infants i adolescents, total i per sexe (%). Barcelona, 2018.

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir d'EHEEB - 2018.

4.4 Contaminació de l'aire i asma infantil

L'informe d'Avaluació de la qualitat de l'aire a la ciutat de Barcelona 2020 (ASPB, 2021) constata que la contaminació de l'aire té un important impacte en la salut de la ciutadania. Cal destacar que per primera vegada s'ha pogut estimar la mortalitat atribuïble a l'excés de partícules fines (PM2,5) i de diòxid de nitrogen (NO2) respecte als nivells que estableix l'Organització Mundial de la Salut (OMS)¹⁵. Segons l'Agència de Salut Pública de Barcelona, si la contaminació habitual es reduís de forma permanent als nivells observats al 2020 (la forta reducció de la mobilitat per les restriccions de la pandèmia va implicar una millora de la qualitat de l'aire sense precedents), s'estima que a la ciutat de Barcelona s'evitarien el 4% de les morts naturals (al voltant de 600 morts cada any).

Per al col·lectiu de població infantil la qüestió de la contaminació de l'aire és especialment rellevant des del moment que s'ha pogut relacionar amb el 19% dels nous casos d'asma infantil (al voltant de 300 casos anuals) i el 5% dels nous casos de càncer de pulmó (al voltant de 50 casos anuals).

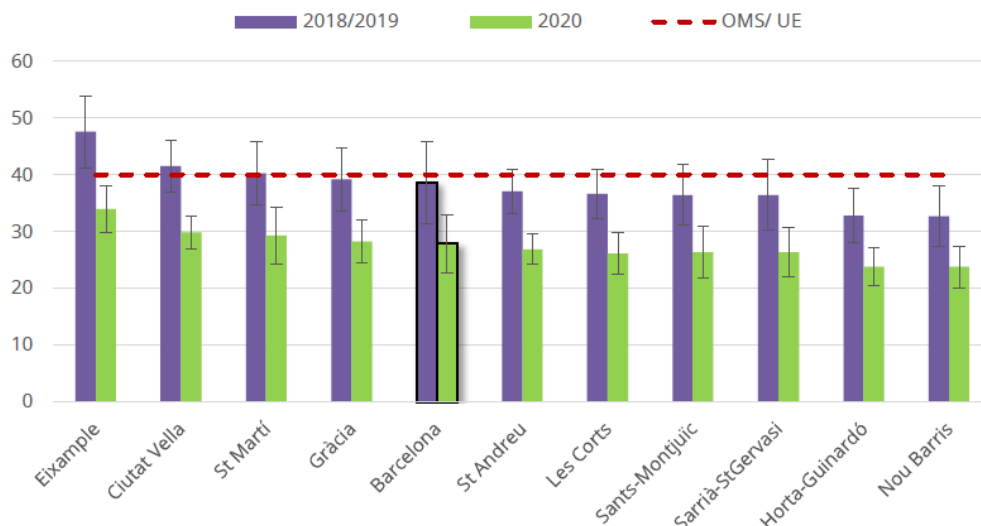
Més enllà del potencial de respirar un aire lliure de contaminació en la reducció de malalties

¹⁵ El nivell guia de l'OMS estableix com a nivells límits de contaminació: 40 µg/m3 per NO2, 20 µg/m3 per PM10 i 10 µg/m3 per PM2,5 (ASPB, 2021).

en la infància, cal destacar el volum cada vegada més important d'evidències recollides al programa Infància i medi ambient d'IsGlobal¹⁶, segons les quals l'exposició als contaminants de l'aire a l'inici de la vida (períodes intrauterí i postnatal) i durant la infància és una amenaça per al neurodesenvolupament i un obstacle perquè els nens i nenes assoleixin el seu màxim potencial cognitiu. Un dels darrers estudis publicats (Rivas et al., 2019) demostra com l'exposició a les partícules fines (PM_{2,5}) durant la gestació i els primers anys de vida redueix habilitats cognitives fonamentals, com són la memòria de treball i l'atenció executiva dels infants.

Segons les dades del darrer informe de l'ASPB, el 35% de la població està exposada a nivells de NO₂ per sobre del límit legal (40 µg/m³) i el 100% a excés de PM_{2,5}. L'Eixample és el districte més afectat per la contaminació de l'aire, i hem de recordar que és el segon districte on es concentra més població infantil i adolescent de la ciutat, amb un total de 33.169 infants i adolescents entre 0 i 17 anys (OMD, 2021). Sant Martí, el primer dels districtes més poblats amb 37.115 infants i adolescents (OMD, 2021), també està entre els més afectats per la contaminació de l'aire.

Figura 19. Mitjanes de NO₂ (µg/m³) ponderades per població als districtes de Barcelona i al total de la ciutat durant el 2020 i durant el període 2018-2019.

Nota: Els intervals indiquen la desviació estàndard.

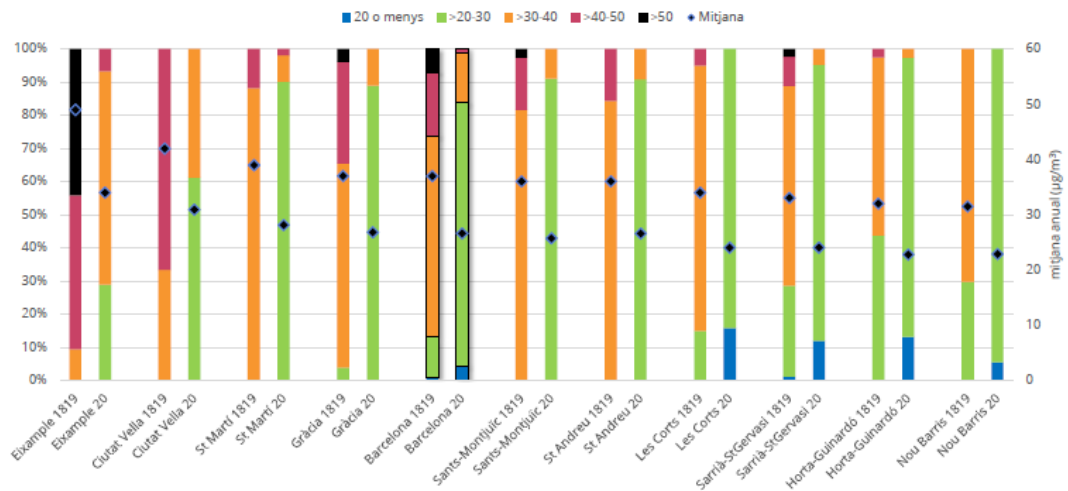
Font: Informe Avaluació de qualitat de l'aire a la ciutat de Barcelona, 2020 (ASPB, 2021: 40).

L'informe també assenyala que 1 de cada 4 escoles de Barcelona (el 26%, aproximadament 30.000 infants de 3 a 11 anys) està exposada a nivells de NO₂ per sobre del límit legal de la UE (40 µg/m³) i dels topalls recomanats per l'OMS, tenint en compte que cada augment d'exposició de 10µg/m³ de NO₂ al domicili dels infants suposa augmentar un 5% el risc de desenvolupar asma infantil.

La comparació entre les dades d'exposició de les escoles als nivells de contaminació de l'aire de l'any 2018-2019 i les del 2020, mostra la millora excepcional que va suposar la reducció quasi total del trànsit a la ciutat durant el període de confinament, amb resultats de millora

de la qualitat de l'aire més que notables.

Figura 24. Percentatge d'escoles exposades a diferents rangs de NO₂ (µg/m³) segons els districtes de la ciutat durant el 2020 i durant el període anterior (2018-2019).

Nota: Els rombes indiquen la concentració mitjana de NO₂ a les escoles de cada districte (en µg/m³, eix de la dreta).

Font: Informe Avaluació de qualitat de l'aire a la ciutat de Barcelona, 2020 (ASPB, 2021: 45).

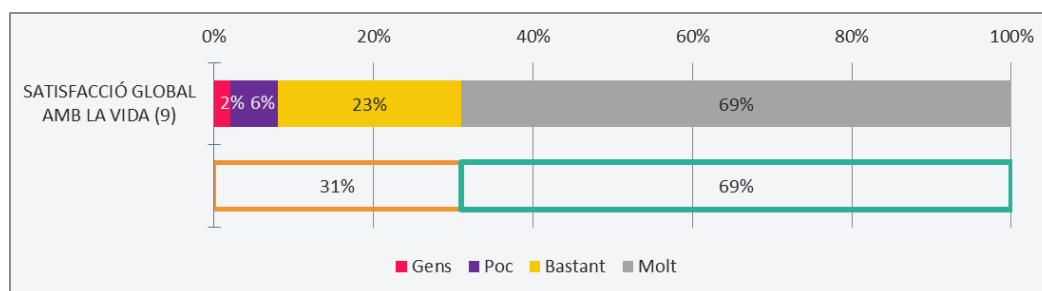
Segons les conclusions de l'informe, la reducció global del trànsit és la mesura més eficient respirar un aire net i evitar aquest important impacte en la salut dels infants.

4.5 Benestar, salut mental i addiccions en la infància i l'adolescència

En la primera edició de l'Enquesta de benestar de la infància a Barcelona l'any 2017, el 69% dels infants de la ciutat estaven molt satisfets amb la seva vida en global, el 23% bastant, mentre que un 8% va expressar que estava poc o gens satisfet amb la seva vida. Cal prestar especial atenció a aquest 8% d'infants, ja que una baixa satisfacció amb la vida durant la infància no és un resultat esperable ni habitual, sinó que suposa un indicador de malestars importants en aquests infants. Segons aquests primers resultats, que podrem actualitzar ben aviat amb la nova edició de l'enquesta (EBSIB 2021), 3 de cada 10 infants manifesten la possibilitat de millorar el seu benestar¹⁷. Entre els infants que creixen en un context de privació material, són 4 de cada 10 els que es situen per sota del llindar de benestar esperat (Corominas & Pineda, 2020).

¹⁷ Vegeu la nota 10.

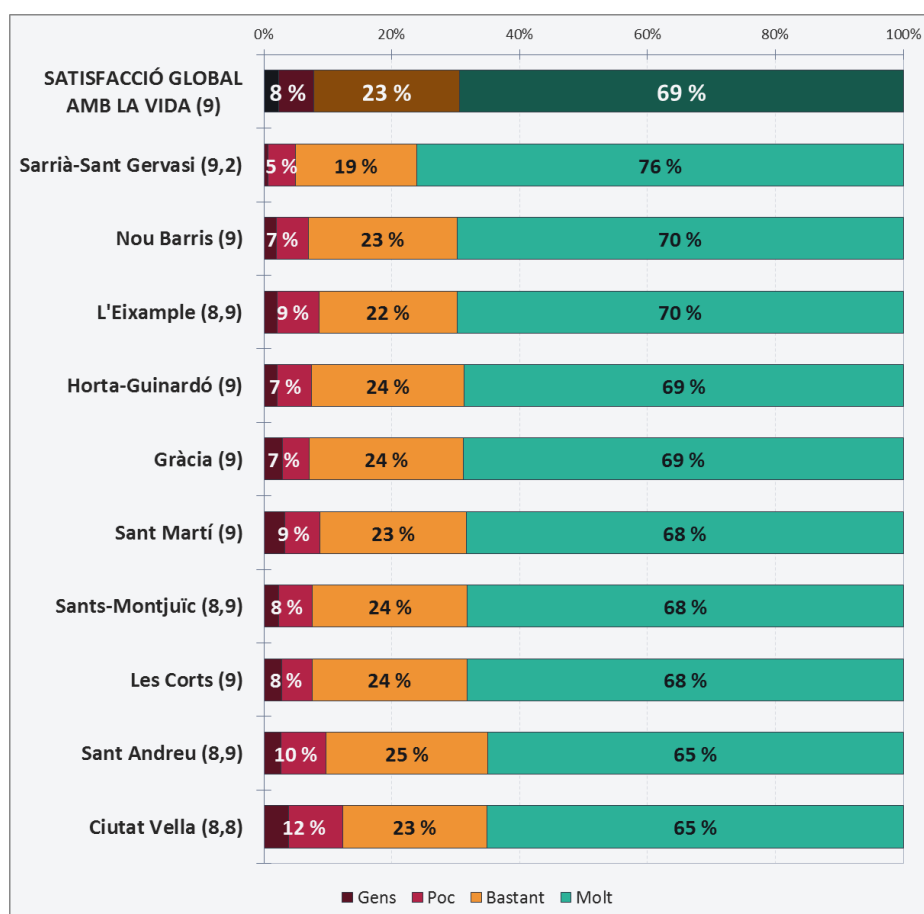
Gràfic 36. Infants (10-12 anys) segons el grau de satisfacció amb la vida en global (%). Barcelona, 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB) 2017. Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB).

En la distribució segons districtes de la ciutat destaca el percentatge força més important d'infants que es mostren poc o gens satisfets amb la seva vida en global a Ciutat Vella i Sant Andreu (un 12% i 10% d'infants de 10 a 12 anys, respectivament, és a dir, 1 de cada 10 infants del districte) respecte als infants de districtes com Sarrià-Sant Gervasi on el percentatge d'infants poc o gens satisfets és del 5%.

Gràfic 37. Infants (10-12 anys) segons el grau de satisfacció amb la vida en global, per districte i centre educatiu (%). Barcelona, 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB) 2017. Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB).

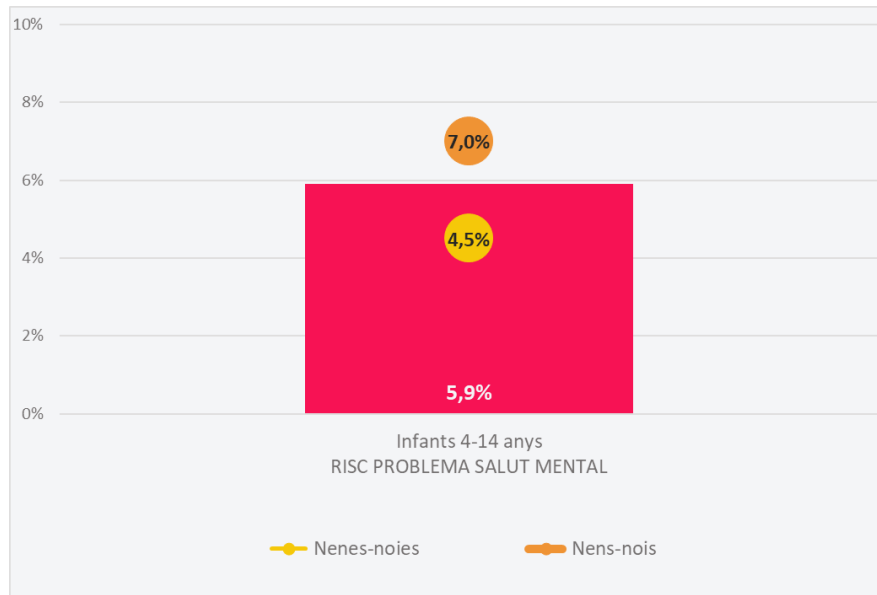
Pel que fa la salut mental, la recerca internacional ens alerta que una bona salut mental en l'adulesa es gesta en la infància: el 50% dels problemes de salut mental en l'edat adulta comencen abans del 14 anys, el 70% abans dels 18 i el 75% abans dels 24 anys.

Segons l'OMS entre un 10% i un 20% dels adolescents pateixen algun trastorn de salut mental. També s'estima que 1 de cada 10 infants i adolescents entre 5 i 16 anys tenen un problema de salut mental clínicament diagnosticable, però que el 70% d'aquests no reben l'atenció necessària prou aviat (OMS, 2003; Mental Health Foundation, 2015; Faros Sant Joan de Déu, 2021). També s'ha estudiat com, des del punt de vista econòmic, invertir en la prevenció primerenca de la salut mental és cost-efectiu, és a dir, socialment molt més rentable que actuar quan el problema ja ha aparegut. Finalment, des del punt de vista de la salut, la prevenció primerenca de la salut mental redueix prevalences, morbiditats, el progrés de malalties i també redueix el fracàs escolar (Faros Sant Joan de Déu, 2021).

Abans de la pandèmia, el risc de patir un problema de salut mental¹⁸ en la població infantil i adolescent de Barcelona entre els 4-14 anys era d'un 5,9% i de patir, en concret, depressió o ansietat entre els 15-17 anys, d'un 3,5%. A partir d'aquestes xifres, s'estimava que almenys 11.000 infants i adolescents de la ciutat de Barcelona es trobaven en una situació de patiment psicològic. Sabem, pels estudis que s'han fet posteriorment, que amb les situacions de confinament i el post-confinament generades per la pandèmia aquestes xifres d'anys anteriors han empitjorat considerablement, però ens caldrà esperar a les noves dades de FRESC i l'ESB 2021 per poder-les actualitzar a nivell de ciutat. Els símptomes de depressió i ansietat s'han incrementat entre els infants (sobretot en els mesos de confinament més dur) i s'ha registrat un increment continuat entre els adolescents (sobretot des de l'octubre del 2020) dels trastorns de conducta alimentària, temptatives autolítiques i descompensacions clíniques, degut a l'increment de factors d'estrès, un major aïllament i l'empitjorament dels hàbits saludables (Faros Sant Joan de Déu, 2021).

¹⁸ Percentatge d'infants (4-14) amb risc de patir un problema de salut mental calculat a partir de l'escala Strengths and Difficulties Questionnaire (comunicat pels pares i les mares). El sistema SDQ es basa en les puntuacions obtingudes en quatre àmbits (problemes de relacions amb els iguals, problemes emocionals, problemes de conducta i problemes d'atenció i hiperactivitat).

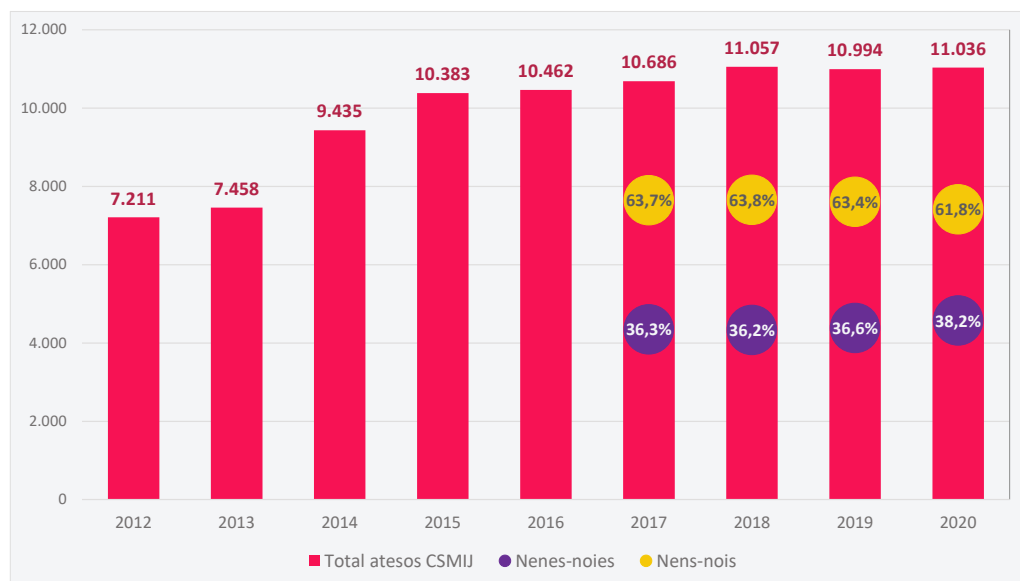
Gràfic 38. Infants i adolescents en risc de patir un problema de salut mental, total i per sexe (%). Barcelona, 2016.

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de salut de Barcelona (ESB), 2016.

La població atesa als centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ) mostra una tendència creixent en els darrers anys, fins als 11.036 casos atesos l'any 2020, però convindria conèixer si hi ha demanda que els serveis públics no poden atendre (una dada de la qual no disposem), ja que l'atenció ràpida en casos de patiment emocional és clau perquè no derivi en patologies de més difícil recuperació. Els estudis més recents apunten a un increment significatiu dels problemes de salut mental entre la població infantil i adolescent.

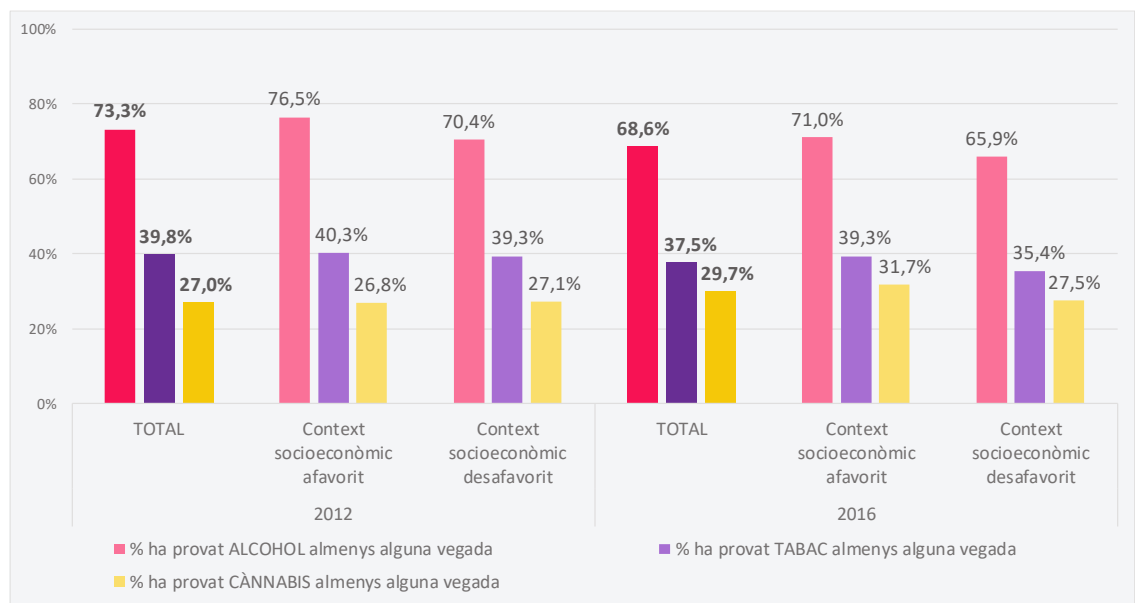
Gràfic 39. Infants i adolescents atesos als centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ), total i per sexe (%). Barcelona, tendència 2012-2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del Consorci Sanitari de Barcelona, de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona.

Pel que fa als primers contactes amb substàncies addictives, 7 de cada 10 adolescents d'entre 13 i 17 anys han tastat l'alcohol (68,6%), 4 de cada 10 el tabac (37,5%) i 3 de cada 10 el cànnabis (29,7%), tot i que en el cas del tabac, per exemple, només un 11,6% dels i les adolescents ho converteixen en un hàbit de consum diari (8,3%) o ocasional (3,3%), amb percentatges lleugerament superiors entre les noies. Aquests indicadors són pitjors en els contextos afavorits de la ciutat. Així doncs, mentre que en els contextos socioeconòmics més desafavorits un 65,9%, 35,4% i 27,5% dels adolescents manifesta haver provat alguna vegada l'alcohol, el tabac i el cànnabis, respectivament, en els contextos més afavorits aquests percentatges pugen al 71,0%, 39,3% i 31,7%, respectivament.

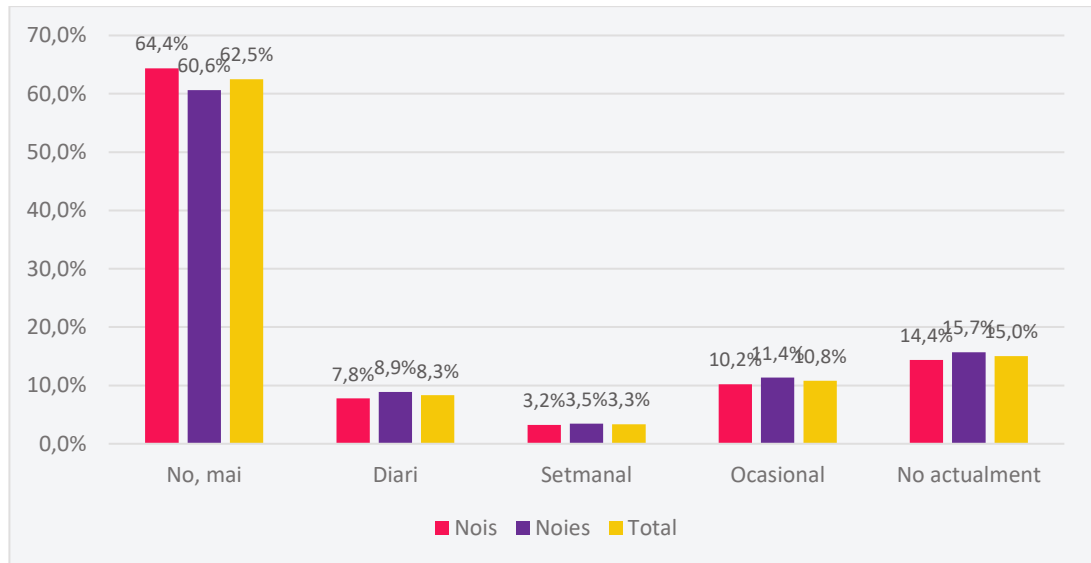
Gràfic 40. Adolescents (13-17 anys) que diuen que han provat l'alcohol, el tabac i/o el cànnabis alguna vegada a la vida, total i per context socioeconòmic (%).
Barcelona, tendència 2012-2016

Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir de l'enquesta FRESC (2012 i 2016). Agència de Salut Pública de Barcelona.

Respecte als adolescents que adopten un hàbit de consum, un 11,6% dels i les adolescents afirmen fumar diàriament (8,3%) o ocasionalment (3,3%) amb percentatges lleugerament superiors entre les noies. Pel que fa al cànnabis, un 10% afirmen haver-ne consumit en els darrers 30 dies (un 11,9% els nois i un 8% les noies) (FRESC, 2016).

Gràfic 41. Adolescents (13-17 anys) que consumeixen tabac, segons freqüència i per sexe (%). Barcelona, 2016

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'enquesta FRESC (2016). Agència de Salut Pública de Barcelona.

L'espectre de les addiccions s'eixampla i és necessari obtenir noves dades que ens permetin copsar millor una problemàtica que creix entre els infants i els adolescents relacionada amb la introducció de les noves tecnologies en la vida quotidiana, cada vegada més hores al dia i a edats més primerenques.

A falta de tenir dades a nivell de ciutat, destaquem les dades de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies, que promou una enquesta escolar a adolescents de 15 i 16 anys sobre consum d'alcohol i altres drogues amb mostra per Espanya (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs 2019, ESPAD Group, 2020). Segons el darrer informe disponible de l'enquesta, 1 de cada 6 adolescents europeus entre 15 i 16 anys (17%) declaren haver consumit alguna droga il·legal almenys una vegada en la seva vida, tot i que el percentatge pels adolescents espanyols enquestats és 5 punts percentuals superior a la mitjana, un 23%. Igualment, l'informe considera l'ús de sedants i anabolitzants amb finalitats no mèdiques com un problema emergent important entre els adolescents, de manera que un 9,2% dels enquestats afirmen haver-los utilitzat (per un 4,6% a Espanya). Al costat d'aquesta tendència, també preocupa l'addicció als jocs d'atzar apostant diners, una activitat cada vegada més popular entre els adolescents (un 22% dels adolescents entre 15 i 16 anys enquestats ho ha fet alguna vegada en els últims mesos; el 17% a nivell espanyol).

L'ús de les xarxes socials és la nova gran addicció que també creix entre els adolescents (veure apart 2 d'aquest capítol) tot i que des del punt de vista de les addiccions resulta més rellevants el que es fa davant les pantalles que no pas el temps de connexió (UNICEF Espanya, 2021). Segons l'enquesta europea de 2019, els adolescents passen de mitjana entre dues i tres hores connectats entre setmana i més de sis els caps de setmana. Segons el recent informe d'UNICEF Espanya, 1 de cada 3 adolescents a Espanya tindrien una possible addicció a la tecnologia i 1 de cada 5 n'estaria fent un ús problemàtic.

Les primeres dades disponibles a nivell de ciutat que han intentat capturar aquesta realitat ens les proveeix l'enquesta FRESC de l'any 2016, que en la seva edició de l'any 2021 ha fet un esforç per ampliar el coneixement en l'ús problemàtic de les pantalles i en l'impacte de les noves tecnologies en la salut adolescent. De moment sabem que abans de la pandèmia pràcticament la meitat dels adolescents feien un ús problemàtic del mòbil¹⁹ (47,8%), amb més freqüència de les noies que dels nois (52,5% versus 43,4% respectivament; 9 punts percentuals de diferència) i amb percentatges força més elevats entre els adolescents de contextos socioeconòmics afavorits (FRESC, 2016).

4.6 Salut sexual i reproductiva

El 12,5% dels nois i noies adolescents que manté relacions sexuals amb penetració no utilitza cap mètode anticonceptiu o bé el mètode emprat no és efectiu (FRESC, 2016). Les relacions sexuals sense la protecció adequada deriven en dues problemàtiques importants: les infeccions de transmissió sexual i els embarassos a l'adolescència.

Respecte a les infeccions de transmissió sexual (ITS), al 2020 201 adolescents de 14 a 17 anys van tenir gonocòccia i clamídia (entre aquests, les principals perjudicades són les noies: 77,6% versus 22,4%). La tendència ha anat en augment, ja que al 2017 la incidència de les ITS en adolescents era del 16,4‰ i al 2020 s'ha més que doblat fins arribar al 36,1‰ (ASPB, 2020). Aquesta, és per tant una qüestió que caldrà seguir amb atenció.

Pel que fa als embarassos a l'adolescència, l'any 2019²⁰ 525 noies adolescents van quedar embarassades (15 de cada 1.000). D'aquestes, 394 van interrompre voluntàriament l'embaràs (12 de cada 1.000) i 131 van esdevenir mares (4 de cada 1.000). Entre els anys 2006-2019, el nombre d'embarassos en noies adolescents disminueix (de 267 el 2006 a 131 el 2019), de manera que les taxes d'interrupcions voluntàries de l'embaràs i de naixements en adolescents també ho han fet en un 41,4% i un 50,9%, respectivament, al llarg d'aquest període (ASPB, 2019).

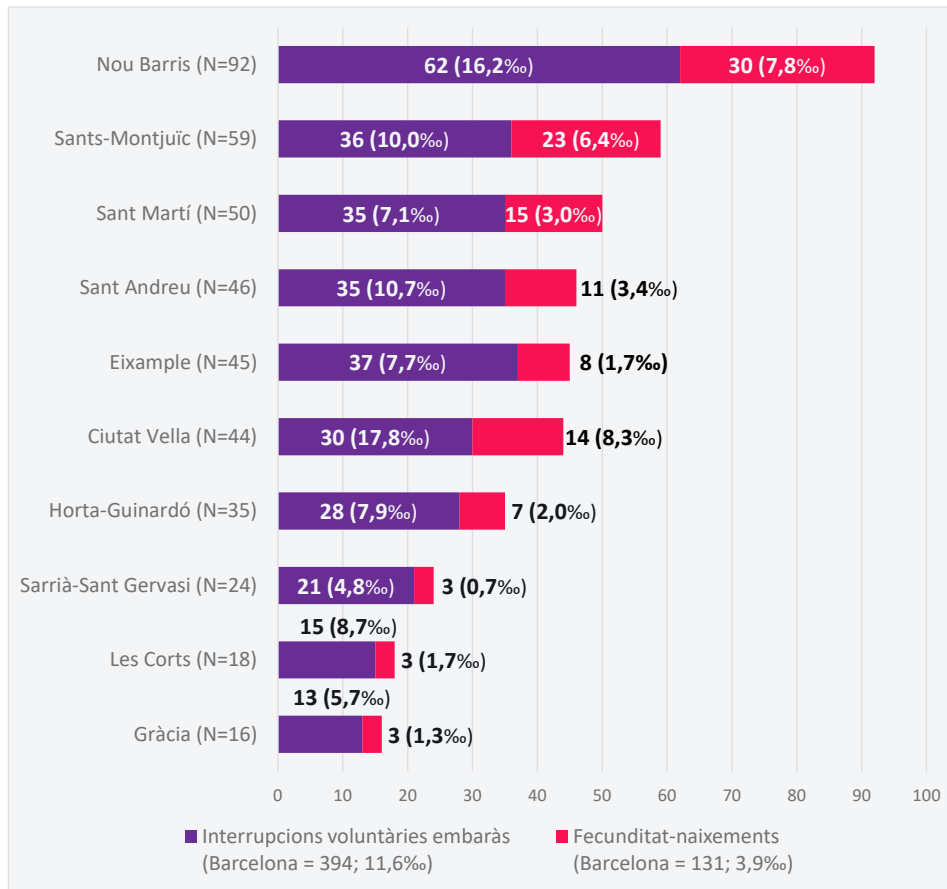
Quan s'analitza la distribució territorial, en termes relatius, els districtes amb més casos d'interrupcions voluntàries de l'embaràs són Ciutat Vella (30; 17,8‰ de la població adolescent femenina del districte), Nou Barris (62; 16,2‰), Sant Andreu (35; 10,7‰) i Sants-Montjuïc (36; 10,0‰). I el districte on n'hi ha menys són: Sarrià-Sant Gervasi (21; 4,8‰) i Gràcia (13; 5,7‰).

Pel que fa als naixements entre noies adolescents, en termes relatius, els districtes on n'hi ha més són Ciutat Vella (14; 8,3‰), Nou Barris (30; 7,8‰ de les noies adolescents del districte) i Sants-Montjuïc (23; 6,4‰). I els districtes on n'hi ha menys són: Sarrià-Sant Gervasi (3; 0,7‰), Gràcia (3; 1,3‰), Les Corts (3; 1,7‰) i l'Eixample (8; 1,7‰).

¹⁹ En fan un ús freqüent enlloc d'ocasional o no problemàtic.

²⁰ Les dades del 2019 són les darreres dades disponibles segons l'ASPB.

Gràfic 42. Nombre de casos i taxa relativa per districtes (per mil) d'interrupcions voluntàries de l'embaràs i de fecunditat. Barcelona i districtes, 2019.

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de registres de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, 2019.

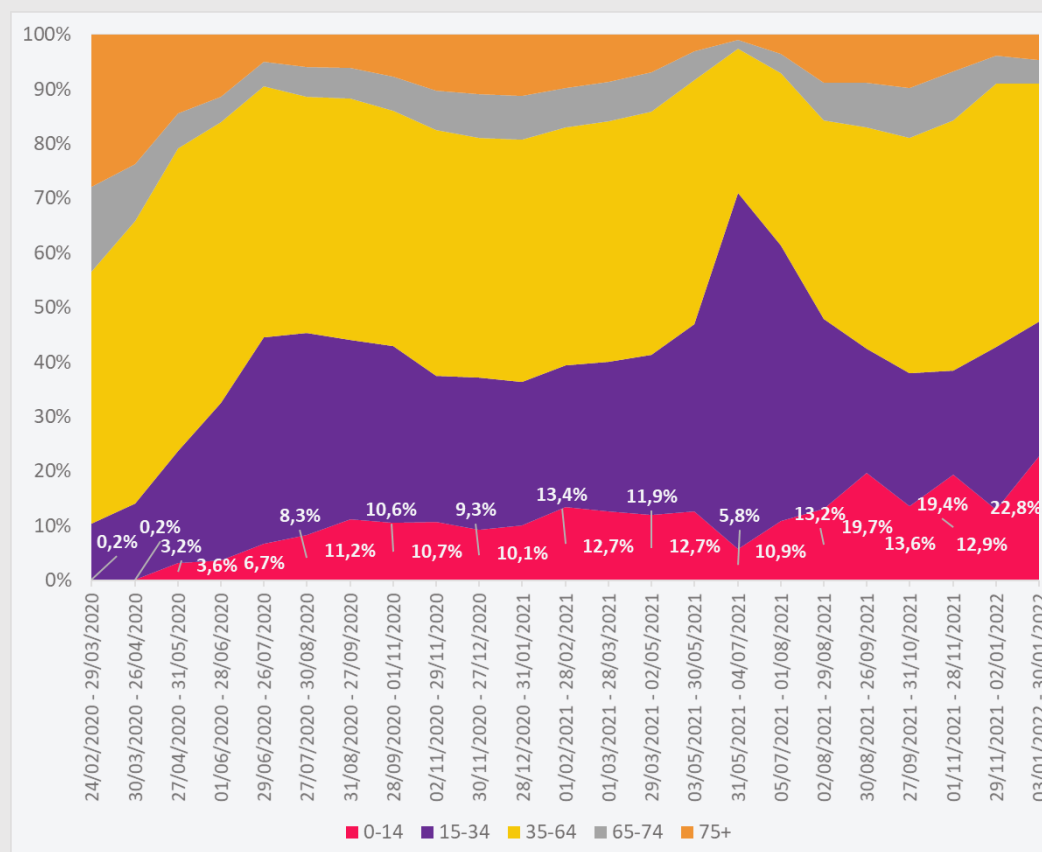
L'apunt (I): tot i la major afectació de la variant òmicron de la covid-19, segueixen primant els casos asimptomàtics i els símptomes lleus entre els infants

Després d'uns primers mesos de gran incertesa sobre quina seria la incidència i l'afectació de la covid-19 entre els infants i adolescents, l'evidència epidemiològica va mostrar que, si bé en cap cas van estar totalment exempts de la malaltia, l'afectació de la covid-19 entre la infància i l'adolescència va ser menor durant els primers mesos de la pandèmia que per a la resta de grups de població. Fins a finals de juny del 2020, menys d'un 4% del total de casos amb diagnòstic confirmat de covid-19 eren infants o adolescents d'entre 0-14 anys. Al juliol, coincidint amb l'ampliació de les mesures de desescalada, aquest percentatge va augmentar i es va situar en un 6,7% i, al setembre, en un 11,2%. Des de llavors, el percentatge d'infants 0-14 afectats ha augmentat fins a arribar a la xifra més alta del 22,8% del total dels casos registrats (gener de 2022), amb pics al setembre (19,7%) i al novembre (19,4%) de 2021.

Les elevades xifres de gener de 2022 en la franja 0-14, més que mostrar que els centres educatius són un focus de contagi de la covid-19, ens indiquen que aquests són un reflex

del que està passant a fora ja que la variant òmicron ha comportat un canvi radical en aquesta situació. Amb les variants anteriors hi havia pràcticament absència de casos als centres o transmissió molt baixa. L'alt nivell de contagiositat de la variant òmicron, en canvi, ha fet que fos més difícil controlar la propagació del virus i ha fet inevitable que les escoles (igual que tots els grups de població) estiguessin més exposades al virus SARS-CoV2. Val a dir que l'àmbit escolar ha estat un dels més analitzats i, per tant, s'hi han detectat més casos, també els asimptomàtics.

Gràfic 43. Evolució mensual del percentatge de persones amb diagnòstic confirmat de covid-19, segons grups d'edat. Barcelona, 2020, 2021 i gener 2022

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les dades del Registre COVID-19, Departament de Salut, Generalitat de Catalunya a #COVID19aldiaBCN de Consorci Sanitari de Barcelona i Agència de Salut Pública de Barcelona (2022).

Nota: a data de 30 de maig de 2020 hi ha hagut un canvi en la informació utilitzada per tal que les dades provenguin de la mateixa font validada i ajustada pel Departament de Salut. Aquest canvi implica l'actualització de tota la sèrie.

L'apunt (II): la visibilitat de la salut mental en la infància i l'adolescència arran de la pandèmia

Tal i com s'apunta en l'informe *En la meua ment. Promoure, protegir i tenir cura de la salut mental de la infància* (UNICEF, 2021a), la pandèmia de la covid-19 ha generat una enorme preocupació per la salut mental dels nens, nenes, adolescents i les famílies que en tenen cura, mostrant la punta de l'iceberg de la salut mental que no s'ha tingut en compte durant molt de temps. Segons l'informe *Una mirada a la salut mental dels adolescents* (Faros Sant Joan de Déu, 2021), el 70% dels trastorns mentals debuten abans dels 18 anys, però amb símptomes poc visibles que dificulten que puguin ser diagnosticats i tractats a temps. L'informe també destaca la gravetat de patir un trastorn mental en la infància i l'adolescència pel seu efecte discapacitador, i d'aquí la necessitat de desenvolupar sistemes i estratègies focalitzats en la prevenció. La prevenció és l'aposta més eficient i redueix la prevalença d'altres malalties, les morbiditats, la progressió de les malalties i el fracàs escolar.

UNICEF demana una inversió urgent en la salut mental i en el benestar psicosocial d'infants i adolescents, i que socialment es trenqui el silenci i l'estigma que rodeja aquest tema. El fet de tancar les escoles durant uns mesos, els confinaments de les aules i les conseqüències que ha comportat la pandèmia a nivell social, de salut i econòmic han agreujat els sentiments de tristesa, dolor o ansietat en la infància. Es calcula que més del 13% d'infants i adolescents de 10 a 19 anys pateixen un trastorn mental diagnosticat, representant l'ansietat i la depressió al voltant del 40% d'aquests trastorns. El suïcidi és la quarta causa de mort més freqüent entre els 15 i 19 anys (56% de nois davant del 44% de noies). Els infants i adolescents també manifesten un malestar psicosocial que no arriba al nivell de trastorn mental però que incideix en la seva vida, salut i perspectives de futur. La salut mental forma part d'un continuu que pot incloure períodes de benestar i períodes d'angoixa, la majoria dels quals no evolucionarà cap a un trastorn diagnosticable. Els factors de risc i protecció de la salut mental poden organitzar-se en tres esferes: el món de l'infant que se centra en la llar i els entorns d'atenció (família i persones que en tenen cura), el món entorn l'infant com l'escola i la comunitat, i el món en general que reflecteix els determinants socials com la pobresa, la discriminació o la pandèmia.

L'informe també destaca l'impacte de les tecnologies digitals (mòbils, tauletes i ordinadors) en la salut mental dels infants i adolescents. Si bé durant el confinament han tingut un impacte positiu gràcies a la possibilitat de connectar-se amb l'escola, els amics i la família i també per poder-se distreure i entretenir (generant-se un greuge comparatiu amb aquells infants de contextos empobrits que han tingut més limitat aquest accés), l'impacte negatiu de les tecnologies digitals s'ha fet més present. En l'àmbit de les xarxes socials, per exemple, no està clara l'associació entre salut mental i xarxes socials, posant en qüestió si els adolescents poden tenir més ansietat per l'ús de les xarxes o bé si són els adolescents que pateixen més ansietat i depressió els que justament en fan més ús. Pel que fa a les pantalles, cada cop es considera més rellevant el què es fa davant de les pantalles que no pas el temps que s'hi destina, i com aquest temps es combina amb d'altres activitats (descansar, jugar, parlar, estar físicament actiu). Cada cop costa més separar les experiències *online* i *offline*. Al tractar-se de mons connectats, si els contextos de vulnerabilitat tenen lloc presencialment és possible que també en tinguin virtualment. Tal i com s'afirma en l'informe *Impacte de la tecnologia en l'adolescència* (UNICEF España, 2021), les taxes d'una possible addicció o ús problemàtic de la tecnologia són preocupants, especialment en allò referit a les xarxes socials o videojocs, afectant a 1 de cada 3 i 1 de cada 5 adolescents, respectivament.

A Barcelona, la població atesa als centres de salut mental infantil i juvenil (CSMIJ) mostra una tendència creixent en els darrers anys, amb 11.036 infants i adolescents atesos al 2020 (61,8% de nens/ nois i 38,2% de nenes/ noies). Al 2020, es té constància de 4 temptatives de suïcidi a Barcelona entre infants i adolescents de 6 a 17 anys (Departament d'Interior, 2020). En l'[*Informe sobre els Drets de l'infant*](#) (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) es demana garantir els serveis i recursos necessaris de prevenció, detecció i atenció a la salut mental infantil i juvenil i impulsar el programa per a l'elaboració del pacte nacional de salut mental. En aquest sentit, el [*Pla de salut mental de Barcelona 2016-2022*](#) (Ajuntament de Barcelona, 2018), reforçat en el context de pandèmia, s'adreça a la població infantil i adolescent com a un dels grups de més vulnerabilitat. El Pla s'ha dotat de programes com el Konsulta'm, dirigit a joves de 12 a 22 anys, que poden efectuar consultes sobre malestar emocional sense cita prèvia i de manera gratuïta en punts d'atenció a tota la ciutat. Al 2021, la Generalitat de Catalunya també aposta per vetllar pel benestar emocional, posant en marxa equips per atendre a domicili a infants i joves amb trastorn de salut mental, i el Govern espanyol ha presentat el Pla d'Acció 2021-2024 Salut Mental i covid-19 per atendre l'impacte provocat per la pandèmia, també en infants i adolescents.

5. Pobresa, exclusió i desigualtats en la infància i l'adolescència

CONTINGUTS

Una nota important

5.1 Contextos desiguals on viure i créixer la infància i l'adolescència

5.2 Pobresa en el treball i sobrecàrrega de despeses de l'habitatge

5.3 Risc dels infants de patir situacions de pobresa o exclusió social

5.4 Desigualtats de renda entre els mateixos infants i adolescents

5.5 Pobresa material en les vides dels infants i adolescents

5.6 Baixa capacitat de les polítiques locals per reduir la pobresa infantil

L'apunt: la pandèmia intensifica la pobresa infantil a la ciutat

Una nota important

L'any 2017, es va acordar que la font de dades de referència en matèria d'ingressos i de condicions de vida per l'àmbit metropolità de Barcelona i per la pròpia ciutat fossin les Estadístiques Metropolitanes sobre Condicions de Vida (EMCV)²¹. Des de llavors, aquesta important font de dades ha estat capaç de proveir-nos amb dades any rere any i la possibilitat de resseguir l'evolució d'un nombre important d'indicadors de pobresa i desigualtats socials entre els infants a Barcelona. Tanmateix cal assenyalar que l'esclat de la covid-19 i l'impacte econòmic d'una crisi sanitària i social de gran magnitud, no es reflectirà a les EMCV fins a les dades del 2020-2021 (disponibles a finals del 2022). Aquesta prevenció és d'especial rellevància en l'informe actual, atès que els indicadors basats en les EMCV no ens són útils per mesurar l'impacte de la covid-19 en el curt termini, tot i que no hem de treure valor a la possibilitat de continuar amb la sèrie anual iniciada l'any 2016-2017. Per salvar aquest escull temporal, l'equip de Cohesió social i Urbana de l'IERMB va elaborar un mètode de simulació de renda en el context de la crisi, que ens ha permès estimar l'evolució de la

²¹ Les Estadístiques Metropolitanes sobre Condicions de Vida (EMCV) que, actualment, constitueixen la font de dades de referència en matèria d'ingressos i de condicions de vida per l'àmbit metropolità de Barcelona i per la pròpia ciutat, es construeixen a partir de les dades que ofereix l'Enquesta de condicions de vida (ECV) i s'elaboren mitjançant la suma de mostres (*data pooling*) de dues edicions consecutives de l'ECV, d'aquí que la referència a les dades, a partir de l'any 2016-2017, sempre és de dos anys en dos anys (2017-2018, 2019-2020, etc.). El mètode d'elaboració de les EMCV ha estat dissenyat i desenvolupat conjuntament per l'IERMB i l'Idescat i es tracta d'una operació reconeguda en el Pla Estadístic de Catalunya 2017-2020. Més informació tècnica a: <https://iermb.uab.cat/ca/enquestes/cohesio-social-i-urbana>.

pobresa econòmica del conjunt de la població i, també, de la població infantil (Porcel, Navarro-Varas & Cruz, 2020).

Una altra novetat important és l'actualització de la variable de renda familiar disponible (RDL) que ha pogut completar i publicar l'OMD l'any 2021 i que ens proveeix d'una informació actualitzada sobre els estrats de renda dels barris de la ciutat a partir de l'explotació estadística dels arxius fiscals, provinent de l'Atlas de Distribución de la Renta de los Hogares de l'INE (Ajuntament de Barcelona, OMD, 2021d). Aquesta millora en la configuració de la variable és un avançament molt significatiu però que, de moment, només s'ha pogut fer en base a la informació disponible del 2018. Per tant, com amb l'exposat per les EMCV, ens trobem davant una radiografia de ciutat d'abans de la pandèmia.

En un projecte de mirada llarga com és l'Observatori 0-17 BCN, la nova variable de RDL de l'OMD és un avançament indubtable en la qualitat i en la possibilitat de disposar d'informació de nivell de secció censal a tota la ciutat, però no serà fins a properes edicions de l'informe Dades clau que estarem en disposició de conèixer l'impacte de la covid-19 en els nivells de desigualtat i pobresa de la infància i l'adolescència a la ciutat.

El moment actual, les desigualtats i pobresa en la infància a la ciutat no són fàcils d'interpretar amb les dades disponibles. D'una banda disposem d'una mirada històrica i inequívoca que ens alerta d'una tendència a l'empitjorament de les condicions de vida de la infància, fruit d'un model d'estat del benestar tradicionalment feble pel que fa a les polítiques familiars i amb una baixa inversió en infància. El percentatge de pobresa infantil severa s'estanca al 16% el 2019-2020, la desigualtat de renda entre els infants s'ha seguit eixamplant (sobretot en el decil més alt), i la majoria d'indicadors de privació material han empitjorat, sobretot en l'àmbit de l'habitatge, un factor que continua sent crític a la ciutat de Barcelona. L'imminent desplegament de la *Garantia Infantil Europea* a Espanya, mostra la necessitat de fer una aposta forta i definitiva per capgirar la tendència a l'empitjorament de les condicions de vida de la infància i l'adolescència al nostre país i les nostres ciutats, una tendència que ve de lluny, i que des de la gran recessió del 2008 encara no ens n'hem recuperat.

D'altra banda, les darreres dades d'enquesta disponibles per Barcelona (EMCV 2019-2020) capturen només parcialment el moment de crisi per la pandèmia i, per tant, n'hem de fer una lectura ajustada i prudent. El model d'estimació de la pobresa infantil desenvolupat per esmenar la manca de dades estadístiques (IERMB, 2020) ens alertava, el passat novembre del 2020, de l'impacte que la crisi oberta per la covid-19 podria tenir sobre l'increment de les taxes de pobresa infantil. Segons aquesta estimació, la taxa de risc de pobresa moderada creixia entre 5 i 7 punts percentuals en només un any (del 30,4% de l'any 2018- 2019, al 35% o 37% l'any 2020). En paral·lel, els ajuts d'emergència a l'alimentació a llars amb infants i adolescents a càrrec es disparaven als districtes més vulnerables i arribaven a districtes de la ciutat que tradicionalment n'havien quedat més preservats (IIAB, 2020 a partir de dades de l'IMSS). Un escenari que ens hauria de fer pensar, d'entrada, en una nova crisi que l'any 2020 no feia sinó començar. Sense haver pogut disposar de dades específiques per infants (ni del model d'estimació de la pobresa ni dels ajuts d'emergència d'alimentació), sabem que els serveis socials de la ciutat de Barcelona van atendre l'any 2021 un 10,36% de persones més que el 2020 i un 22,56% que al 2019 (l'any abans de la pandèmia per covid-19). Del total de persones ateses el 2021, fins a un 24% van ser ateses per primera vegada o bé feia més d'un any que no ho havien requerit. Tot plegat, indicis d'un empitjorament de la situació.

Tanmateix, si bé els 41,3 milions d'euros en ajudes directes que van gestionar els serveis socials de Barcelona l'any 2021 representen un increment exponencial respecte al 2019, també és cert que aquesta partida ha experimentat un lleuger decrement respecte al 2020, podent atribuir la reducció a l'extinció del *Fons Covid* extraordinari que va posar en marxa

l'Ajuntament de Barcelona l'any 2020, en el moment més cru de la pandèmia; la pròpia millora de la situació econòmica de la ciutat amb un increment del Producte Interior Brut (PIB), en paral·lel amb una reducció de l'atur a nivells de l'any 2008; i també l'extensió de la Renda Garantida de Ciutadania i de l'Ingrés Mínim Vital a més veïns i veïnes de la ciutat. L'any 2021 el Fons 0-16 es va assignar a 17.323 infants entre 0 i 16 anys.

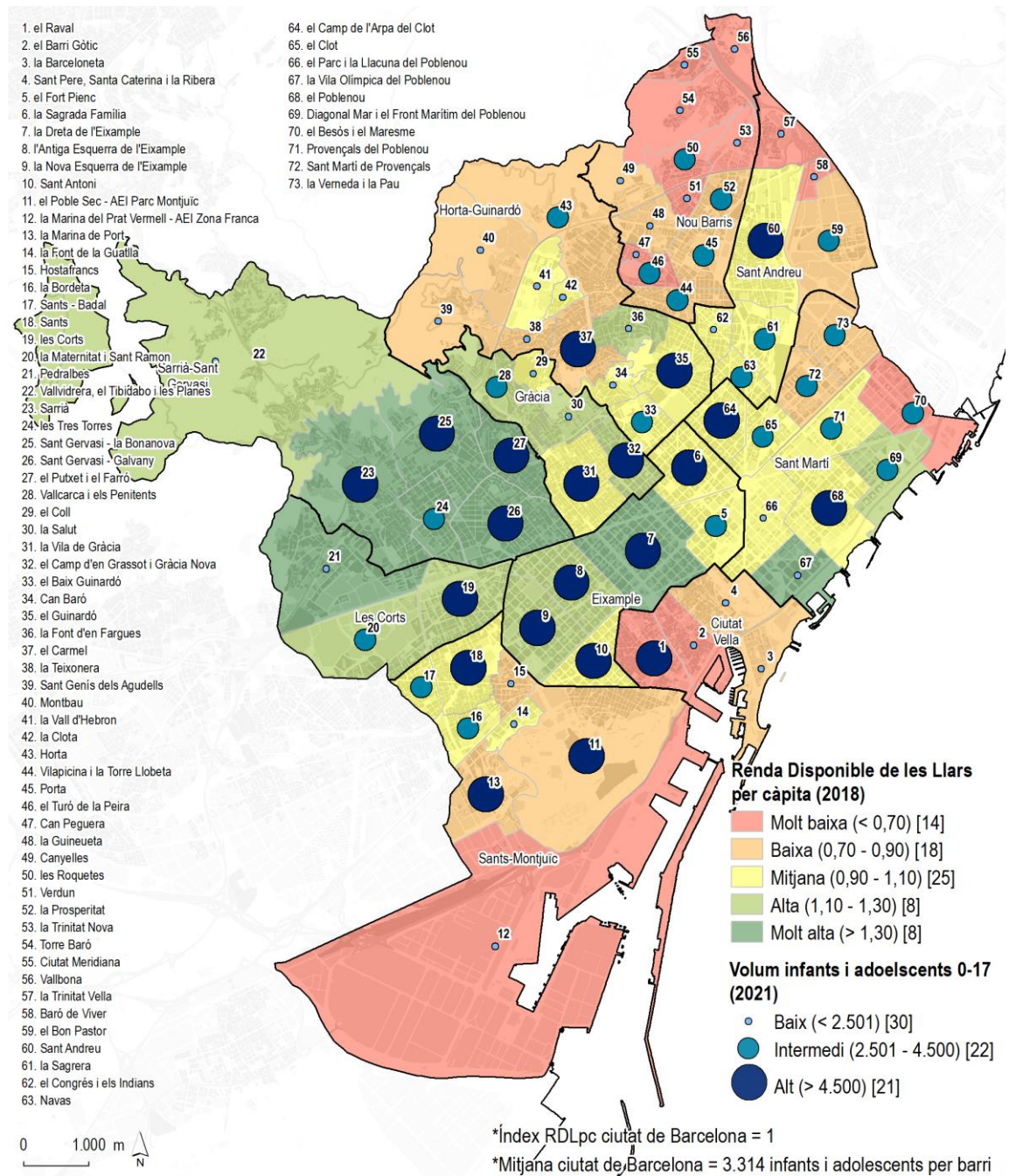
Les diferents mesures existents per combatre la pobresa infantil (Fons 0-16, RGC, IMV i el que es pugui desprendre de la nova Garantia Infantil Europea a Espanya) exigeixen del màxim compromís per part de totes les administracions implicades per revertir la insuficient inversió en infància i millorar, d'una vegada per totes, els contextos de pobresa i privació en què creixen milers d'infants a la ciutat, limitant el seu màxim desenvolupament i condicionant les seves trajectòries no només durant la infància, sinó també en la seva vida adulta, d'acord amb les dinàmiques de reproducció social de la pobresa: "la pobresa infantil és la principal via de reproducció intergeneracional de la pobresa: qui ha crescut en la pobresa, probablement serà pobre d'adult" (Gobierno de España, 2020:1).

5.1 Contextos desiguals on viure i créixer la infància i l'adolescència

El context territorial i les condicions socials dels entorns dels infants són el primer mirall de les desigualtats en la infància: a la ciutat de Barcelona, l'any 2018, just abans de la crisi oberta per la covid-19, 91.021 infants i adolescents creixien en barris amb un índex de Renda Disponible de les Llars per càpita²² baix (58.423) o molt baix (32.598). Aquests infants i adolescents representaven el 37,1% del total d'infants i adolescents de la ciutat. Segons aquestes dades, 4 de cada 10 infants a la ciutat podrien veure's confrontats a limitacions en l'accés a béns i serveis necessaris per al seu màxim desenvolupament, que no només és la màxima aspiració que hauríem de tenir com a societat per a cada un d'elles i ells, sinó que és un dret específic que tenen reconegut en la Convenció dels drets de l'infant (CDI).

²² Tot i la continuïtat en la línia de treball, l'estimació i anàlisi de la distribució territorial de la RDLpc suposa un canvi respecte a informes anteriors (veure nota a l'inici del capítol). Aquesta nova font, proporciona dades dels principals conceptes que afecten a la Renda Disponible de les Llars: salaris i prestacions socials (recursos) i, impostos i cotitzacions socials (usos). Les rendes dels professionals o les de la propietat no són captats de forma tan fiable pels registres tributaris, per això en aquests casos es desenvolupa una metodologia per corregir la subcobertura de les dades tributàries, ajustant pel conjunt de Barcelona les estimacions a les dades oficials del Compte de Renda de Barcelona que publica l'Institut d'Estadística de Catalunya (Ajuntament de Barcelona, OMD, 2021c).

Mapa 7. Relació entre la Renda Disponible de les Llars per càpita dels barris i el volum de població infantil i adolescent que hi habita. Barcelona i barris, 2018 (RDLpc) i 2021 (població)

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les dades de Renda Disponible de les Llars per càpita (any 2018) de l'Oficina Municipal de Dades i les dades del padró d'habitants (lectura l'1 de gener de 2021) del Departament d'Estadística i Difusió de Dades (Ajuntament de Barcelona).

Les condicions de vida dels infants no es deriven únicament del nivell de renda de la llar, malgrat que aquest n'és un factor bàsic i important. Cal considerar, a més, el nivell d'estudis de les seves mares i/o pares, el seu origen geogràfic, les condicions de l'habitatge, si viuen situacions de precarietat laboral i/o atur, així com de les característiques residencials dels barris on viuen i creixen els infants. Totes elles, són variables que es connecten i

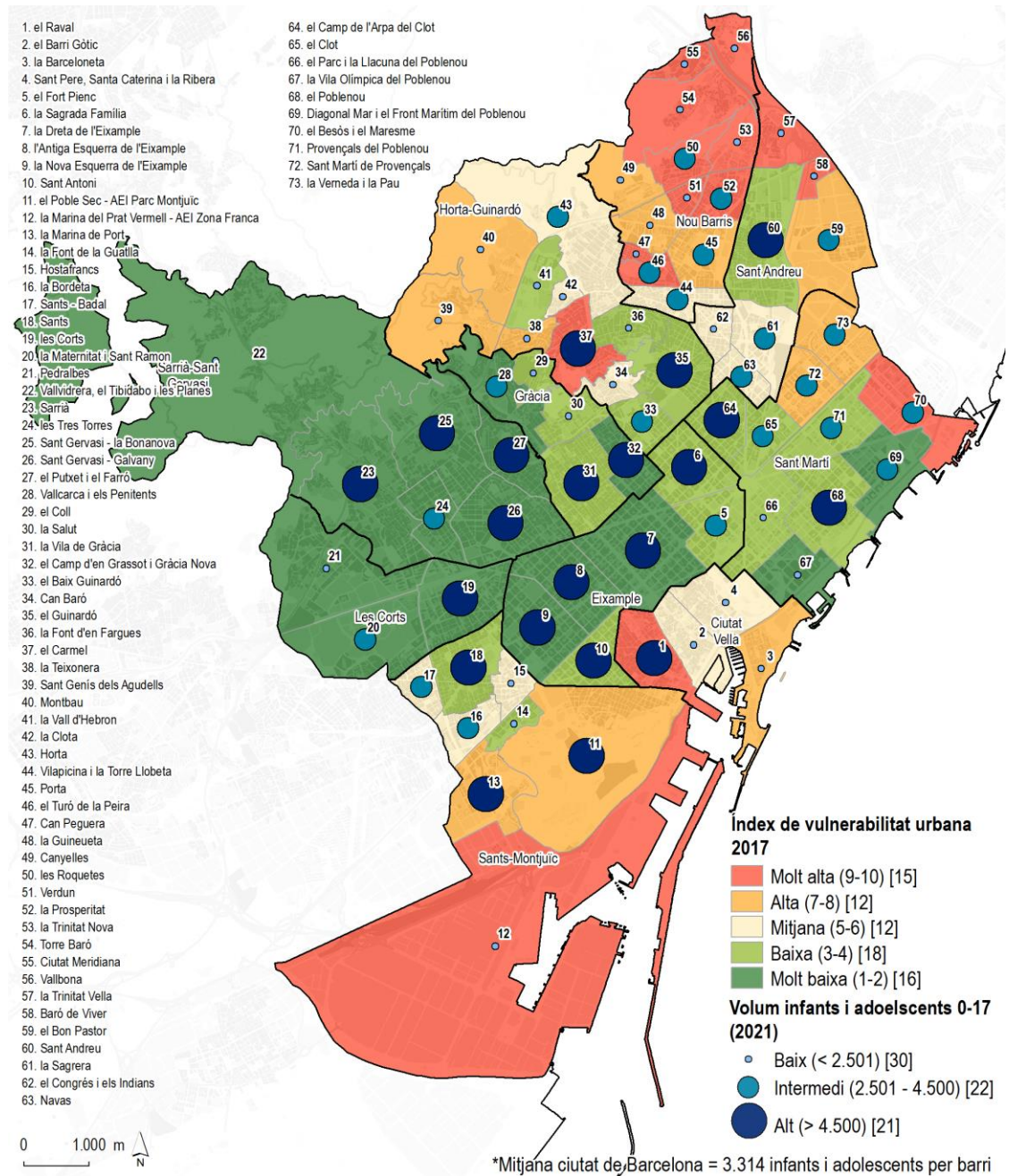
retroalimenten: el nivell d'estudis dels progenitors condiciona el seu accés al mercat de treball, el sector i posició al mercat de treball es vincula als ingressos salarials i a determinades condicions laborals, els ingressos derivats del treball condicionen el tipus d'habitatge al qual podran accedir, determinats tipus d'habitatges es concentren en certs barris o àrees residencials, etc.

Un indicador complementari a la RDL que ens informa més específicament de les desigualtats segons el context residencial és l'Índex de Vulnerabilitat Urbana (IVU en endavant). Es tracta d'un índex a on s'analitzen diferents dimensions a la vegada: una de social, una de residencial i una referent als aspectes de la vulnerabilitat urbana²³. A partir d'aquest índex, és possible classificar els barris en decils, segons el seu grau de vulnerabilitat urbana, essent 1 el 10% dels barris menys vulnerables i 10 el 10% dels barris més vulnerables. Segons els autors de l'IVU, els barris dels primers decils són els que concentren més problemàtiques socials i urbanes, unes problemàtiques que afecten tota la població però, especialment, els infants i adolescents, la població més vulnerable (Antón-Alonso & Porcel, 2018).

Segons l'IVU, amb dades del 2017, els 15 barris de Barcelona amb més vulnerabilitat urbana són La Marina del Prat Vermell, Les Roquetes, La Trinitat Nova, Torre Baró, Ciutat Meridiana, Vallbona, La Trinitat Vella, Baró de Viver (decil 10), i El Raval, El Carmel, El Turó de la Peira, Can Peguera, Verdun, La Prosperitat i El Besòs i el Maresme (decil 9). En aquests barris hi viuen 36.024 infants, que representen el 14,9% de la població 0-17 a la ciutat (OMD, 2021). A l'altre extrem, els 16 barris amb menys vulnerabilitat urbana són La Dreta de l'Eixample, Les Corts, Pedralbes, Vallvidrera, El Tibidabo i Les Planes, Sarrià, Les Tres Torres, Sant Gervasi - La Bonanova, Sant Gervasi – Galvany, El Putxet i El Farró, La Vila Olímpica del Poblenou, Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou (decil 1), i L'Antiga Esquerra de l'Eixample, La Nova Esquerra de l'Eixample, La Maternitat i Sant Ramon i Vallcarca i Els Penitents, El Camp d'en Grassot i Gràcia Nova (decil 2). En ells hi viuen 69.628 infants, que representen el 28,8% de la població infantil i adolescent (OMD, 2021).

²³ L'Índex de Vulnerabilitat Urbana (IVU) és un índex per mesurar la vulnerabilitat per barris a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, elaborat per l'Àrea de Cohesió Social i Urbana de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB). Amb l'IVU s'analitzen diferents dimensions a la vegada, per copsar millor el caràcter polièdric del fenomen: una social (amb conceptes com la pobresa, l'envelliment o la immigració), una residencial (amb aspectes com la degradació residencial, la concentració i els teixits residencials de risc) i una referent als aspectes de la vulnerabilitat urbana (que compren el baix atractiu residencial, l'escassa presència de classes mitjanes i altres efectes de barri). L'índex és el resultat d'una Anàlisi de Components Principals aplicat a un seguit de variables procedents del cens de població i habitatges, juntament amb una estimació de la població amb rendes baixes per àrees petites realitzada a partir de dades censals i de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (Antón-Alonso & Porcel, 2018). L'índex permet classificar els barris en decils, segons el seu grau de vulnerabilitat urbana, essent 1 el 10% dels barris menys vulnerables i 10 el 10% dels barris més vulnerables. Gràcies a aquest indicador, es pot dur a terme una anàlisi complementari de la pobresa i la vulnerabilitat a Barcelona. A més, és actualitzable anualment (Antón-Alonso & Porcel, 2019).

Mapa 8. Relació entre la l'índex de vulnerabilitat urbana dels barris i el volum de població infantil i adolescent que hi habita. Barcelona i barris, 2017 (IVU) i 2021

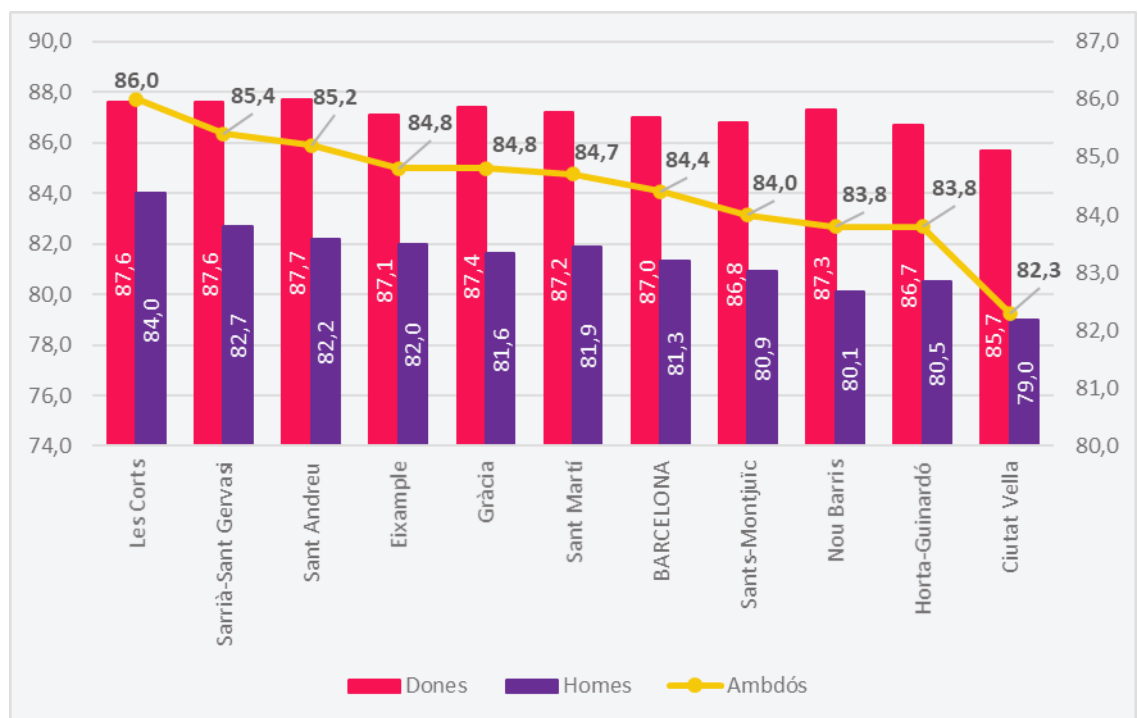
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les dades de l'índex de vulnerabilitat urbana (any 2017) de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona i les dades del padró d'habitants (lectura l'1 de gener de 2021) del Departament d'Estadística i Difusió de Dades (Ajuntament de Barcelona).

Nota: els barris es classifiquen en deu decils, d'1 a 10, essent 1 el 10% dels barris menys vulnerables i 10 el 10% dels barris més vulnerables. El mapa és similar al de la Renda Disponible de les Llars, excepte pel que fa al Barri Gòtic, amb una vulnerabilitat mitjana per l'IVU (possiblement degut a dinàmiques de gentrificació) i en canvi en el nivell més baix de RDLpc.

Créixer en contextos de rendes baixes o molt baixes, o en contextos residencials degradats, té un impacte no només a curt termini, sinó també al llarg de les trajectòries vitals dels infants. El conjunt de variables demogràfiques, socials i econòmiques que caracteritzen un territori, impacten la salut dels seus habitants, i entre ells, la dels seus infants i adolescents.

Tal vegada el millor indicador per reflectir l'impacte en la salut de les condicions socials del context territorial on neixen i creixen les persones és l'esperança de vida. L'esperança de vida varia fins a 3,7 anys d'un districte a l'altre de la ciutat: Les Corts, amb 86,0 anys de mitjana, és el districte de Barcelona amb l'esperança de vida més alta, i el districte amb l'esperança de vida més baixa és Ciutat Vella, amb 82,3 anys d'esperança de vida mitjana per als seus habitants.

Gràfic 44. Esperança de vida en néixer, segons sexe (N anys). Barcelona i districtes, 2018

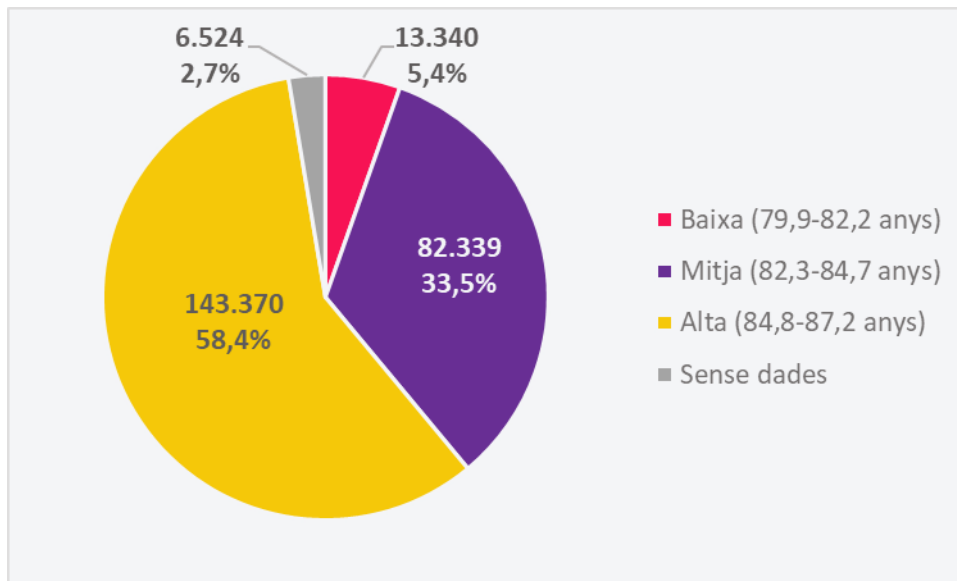

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de dades de l'Agència de Salut Pública de Barcelona.

A escala de barris, la diferència encara és molt més gran: 7,3 anys de diferència entre els barris de la Maternitat i Sant Ramon de les Corts (amb 87,2 anys d'esperança de vida) i el barri la Trinitat Nova a Nou Barris (amb 79,9 anys d'esperança de vida). Traduït a la infància i l'adolescència, podem estimar que el 5,4% d'infants creixen en 6 barris amb una esperança de vida baixa (entre 79,9 anys i 82,2 anys), el 33,5% creixen en 24 barris d'esperança de vida mitja (entre 82,3 anys i 84,7 anys) i el 58,4% ho fan en 35 barris amb esperança de vida més alta (entre 84,8 anys i 87,2 anys)²⁴.

²⁴ No es disposa de les dades de l'esperança de vida en néixer en 8 barris de la ciutat que representen el 2,7% dels infants i adolescents entre 0 i 17 anys, ja que el valor estimat d'aquests barris no és vàlid (ASPB, 2018).

Gràfic 45. Esperança de vida i població de 0 a 17 anys. Barris de Barcelona, 2018

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de dades de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (2018) i les dades del padró d'habitants (lectura l'1 de gener de 2018) del Departament d'Estadística i Difusió de Dades (Ajuntament de Barcelona).

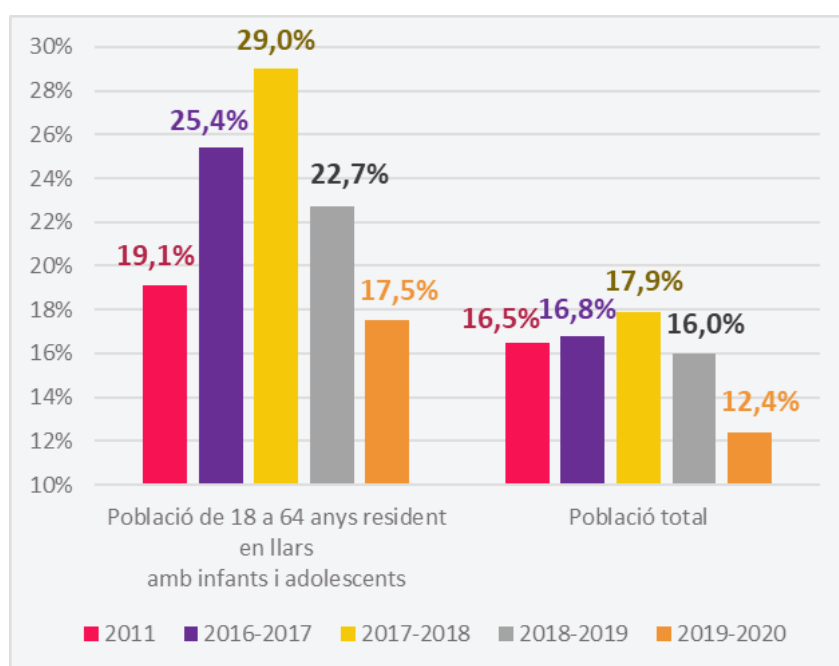
Per exemplificar, amb un quart i darrer indicador, el context de fragilitat en el que creixen molts infants a la ciutat, ens podem fixar en els índexs d'atur dels barris a la ciutat. Des d'aquesta perspectiva, i malgrat la rapidíssima recuperació d'aquest indicador després del punt àlgid de la pandèmia l'any 2020 (l'atur va pujar entre 4.000 i 26.000 persones entre març del 2020 i juliol del 2021)²⁵, s'observa com al desembre de 2021 l'atur impacta més als barris de rendes més baixes, que és on, en termes relatius (si els comparem amb la mitjana de ciutat), hi viuen més infants. És a dir, en 9 dels 10 barris amb més atur de la ciutat (Ciutat Meridiana, la Trinitat Nova, la Trinitat Vella, Vallbona, la Marina del Prat Vermell – AEI Zona Franca, la Guineueta, Torre Baró, el Raval i Verdun), el volum d'infants i adolescents és superior a la mitjana de la ciutat (no confondre amb el nombre d'infants en termes absoluts), la qual cosa ens indica com, en termes relatius -cal insistir-hi-, la infància és molt present en els entorns més vulnerabilitzats socialment. Només en 1 dels 10 barris amb més impacte de l'atur (Canyelles) la proporció d'infants i adolescents està per sota de la mitjana de ciutat.

²⁵ Si ens fixem en el pes de l'atur registrat el mes de desembre de 2021 a Barcelona dels darrers 9 anys, la dada de 2021 (5,8%) és la més baixa de totes (10,5% al 2012). Cal destacar doncs, la tendència ha estat a la baixa, amb una pujada sobtada de l'atur entre els mesos de març de 2020 i juliol de 2021 degut a la pandèmia per la covid-19, però que des de juliol de 2021 experimenta una ràpida recuperació i es situa en xifres d'abans de la pandèmia (OMD, 2012-2021). En aquest context de millora, però, cal destacar que els barris amb més atur continuen sent els mateixos, amb petites variacions.

5.2 Pobresa en el treball i sobrecàrrega de despeses de l'habitatge

Entre la multiplicitat de condicionants contextuais, la pobresa en el treball i els costos de l'habitatge són dos factors crítics en el risc dels infants a patir situacions de pobresa o risc d'exclusió social. Les dades de les EMCV dels anys 2019-2020 mostren com a Barcelona, 2 de cada 10 infants i adolescents viuen amb persones adultes en situacions de pobresa en el treball²⁶, un indicador que, cal assenyalar-ho, és 5,2 punts percentuals menor que l'any anterior²⁷. En perspectiva dels darrers 5 anys, després del pic de l'any 2017-2018, l'indicador experimenta una millora considerable i passa de ser 3 de cada 10 infants en situació de pobresa en el treball, a 2 de cada 10 en l'actualitat. Malgrat la tendència de millora, continua sent una problemàtica que afecta de manera més significativa les persones adultes amb fills/filles a càrrec que a les persones adultes sense fills/filles (un 17,5% versus 12,4%, respectivament).

Gràfic 46. Risc de pobresa en el treball de les llars on viu almenys un infant i/o adolescent. Barcelona, 2011, 2016-2017 a 2019-2020

Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP) - IERMB (2011) i de les Estadístiques metropolitanessobre condicions de vida (EMCV) - IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020).

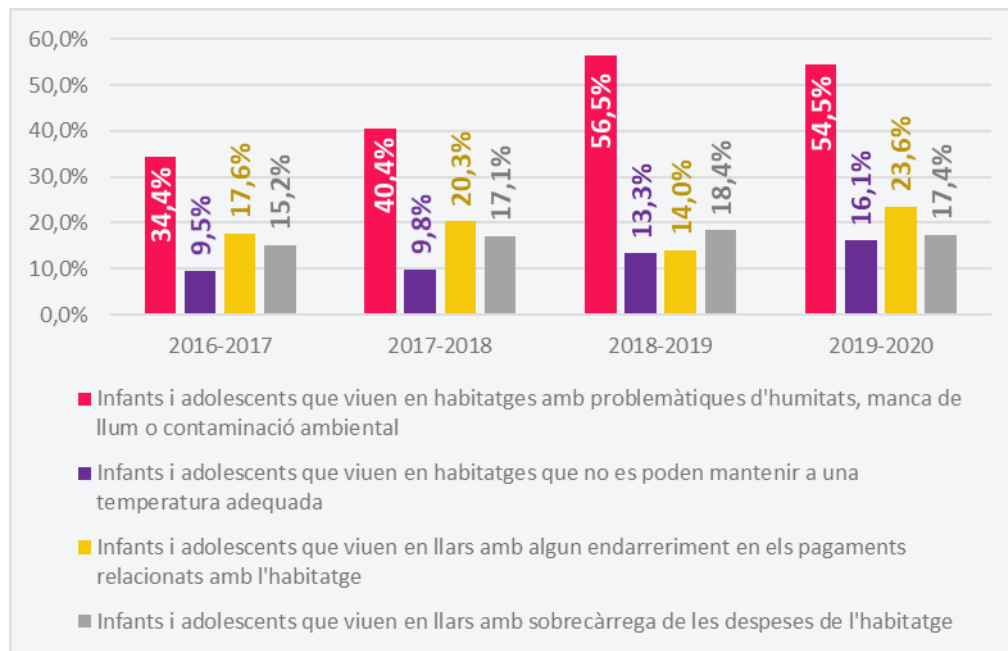
L'increment del cost de l'habitatge a la ciutat en els darrers anys ha situat moltes famílies contra les cordes (Antón-Alonso i Porcel a IERMB, 2019). El 17,4% d'infants i adolescents

²⁶ Pobresa en el treball: població de 18 a 64 anys amb infants i adolescents a càrrec que, tot i haver treballat un mínim de 6 mesos durant l'any anterior, viuen sota del llindar de la pobresa moderada, és a dir, amb ingressos per sota del 60% de la mediana d'ingressos de les llars amb infants a la ciutat.

²⁷ Recordem que són dades que reflecteixen la realitat d'abans de la pandèmia per covid-19.

viuen en llars que pateixen sobrecàrrega de despeses d'habitatge (dedicació de més del 40% dels ingressos de la llar) i el 23,6% viu en llars amb algun endarreriment en els pagaments relacionats amb l'habitatge (9,6 punts percentuals més que l'any anterior). El 16,1% dels infants i adolescents viuen en habitatges que no es poden mantenir a una temperatura adequada (2,8 punts percentuals més que l'any anterior), i el 54,5% en habitatges amb problemes d'humitats, manca de llum o contaminació ambiental. Així, si bé en l'indicador de pobresa en el treball s'observa una dinàmica de millora, en el cost i condicions d'habitabilitat de l'habitatge, els indicadors s'estanquen o empitjoren.

Gràfic 47. Infants i adolescents que viuen en llars amb diferents problemàtiques relacionades amb l'habitatge (%). Barcelona, 2016-2017 a 2019-2020

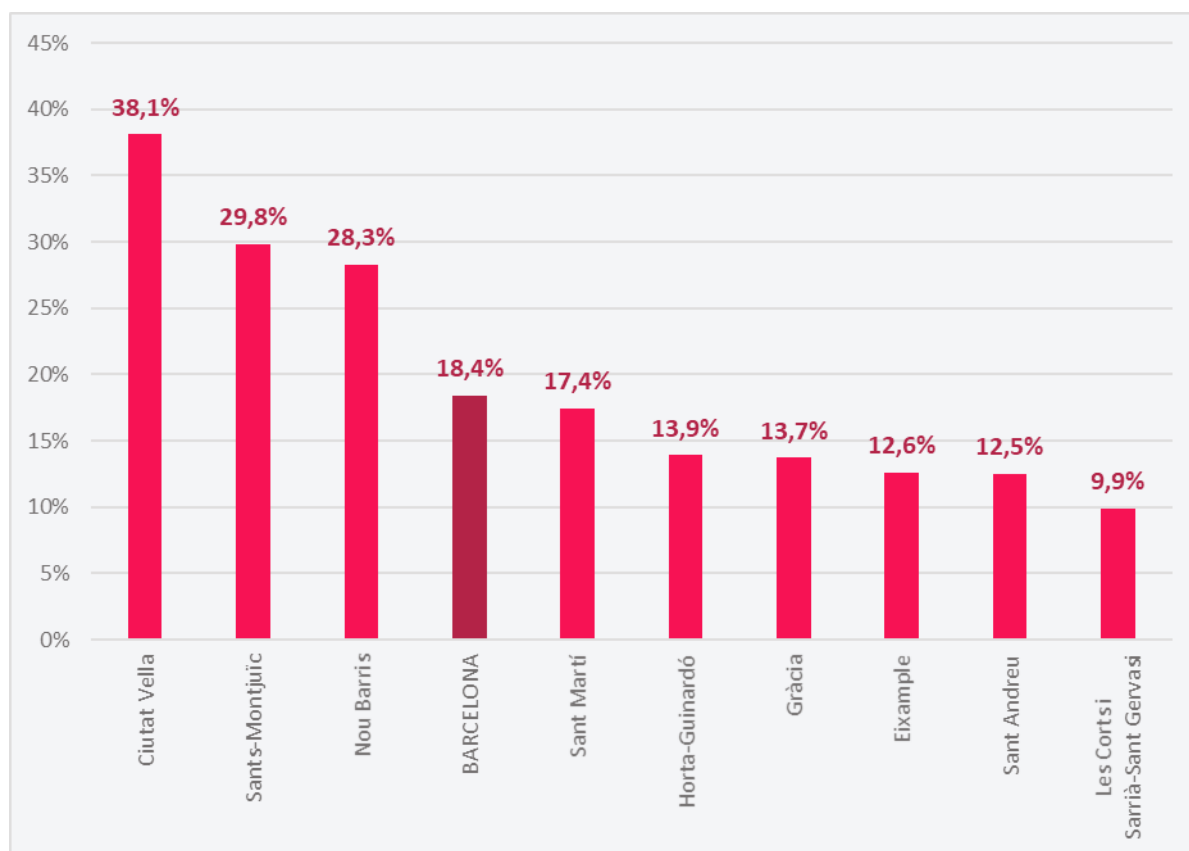
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida (EMCV) (2016-2017 a 2019-2020), de l'IERMB.

L'aproximació a l'impacte del sobrecost de l'habitatge en la situació de pobresa de la població infantil i adolescent segons districte de residència²⁸ i ²⁹ indica que, un cop imputats els costos de l'habitatge a les economies de les llars amb infants, aquests estarien provocant que gairebé 4 de cada 10 infants i adolescents a Ciutat Vella (38,1%) es trobin sota el llindar de la pobresa moderada i que s'hi trobin 3 de cada 10 infants a Sants-Montjuïc (29,8%) i Nou Barris (28,3%). A la resta de districtes, en canvi, l'impacte del sobrecost de l'habitatge estaria per sota del conjunt de la ciutat (18,4%) i la xifra més baixa es trobaria a les Corts i Sarrià - Sant Gervasi, amb un 9,9% d'infants en situació de pobresa un cop imputats els costos de l'habitatge.

²⁸ La mesura de la variació de la taxa de pobresa a partir del càlcul del sobrecost de l'habitatge es deriva d'un exercici de simulació d'acord amb un llindar variable segons els decils de la distribució dels ingressos anuals de les llars elaborat per Navarro, Porcel, Cruz i Pruna, a IERMB, 2018: 32.

²⁹ L'indicador de pobresa induïda per les despeses de l'habitatge comptabilitza les despeses d'amortització de la població que resideix en habitatges de propietat amb pagaments pendents. Com que no es tracta d'un indicador estandarditzat a nivell de l'ECV, encara no disposem de l'actualització per als anys 2018-2019 de les EMCV.

**Gràfic 48. Infants i adolescents que viuen en llars amb sobrecost de l'habitatge (%).
Barcelona i districtes, 2017**

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir Informe Pobresa i infàncies desiguals a la ciutat de Barcelona desenvolupat per Navarro, Porcel, Cruz i Pruna (IERMB, 2018: Gràfic 18) a partir de l'Enquesta sociodemogràfica de Barcelona, 2017.

5.3 Risc dels infants de patir situacions de pobresa o exclusió social

D'acord amb les EMCV del 2019-2020, a la ciutat de Barcelona, la taxa AROPE (*At Risk of Poverty and/or Exclusion*)³⁰ o risc de pobresa i/o exclusió per a infants i adolescents és el 28,1% (disminuint 6,3 punts percentuals respecte a l'any anterior), i es situa 7,8 punts

³⁰ L'indicador europeu AROPE (*At Risk of Poverty and/or Exclusion*) tracta de capturar la multidimensionalitat de la pobresa i combina la pobresa monetària moderada, la baixa intensitat del treball i la privació material severa.

S'ha adoptat el 60% de la mediana de la renda anual neta per unitat de consum de la població de l'àmbit territorial de referència com el valor del llindar de risc en la pobresa.

Les persones que viuen en llars amb una intensitat de treball molt baixa es defineixen com les persones de 0 a 59 anys que viuen en llars on els adults (els de 18-59 anys, excepte els estudiants de 18-24 anys) van treballar menys del 20% del seu potencial total durant els 12 mesos anteriors.

La taxa de privació material severa és el percentatge de població amb manca forçada d'almenys 4 dels 9 ítems de privació.

percentuals per sota de la taxa catalana (35,9%), 3 punts percentuals per sota de la taxa espanyola (31,1%) i 3,9 punts per sobre de la taxa europea (24,2%). D'entrada, s'observa una millora molt important pel que fa a la pobresa infantil respecte l'any anterior, molt més pronunciada que en la resta de grups d'edat observats, però cal que interpretem l'evolució de la taxa amb molta precaució, atès que la taxa reflecteix la situació just abans de la pandèmia³¹. Per una altra banda, si ens fixem en l'evolució de la taxa AROPE 0-17 a Catalunya, Espanya i la UE, observem una lleugera tendència a l'alça en tots 3 casos, la qual cosa ens torna a posar sobre alerta del possible marge d'error que pugui tenir la taxa AROPE per Barcelona, on mostra una tendència contrària. Amb la continuïtat de la sèrie els propers anys, podrem afinar millor l'anàlisi.

Taula 11. Risc de pobresa i/o exclusió social dels infants i adolescents i de la població total (taxa AROPE) (%). Barcelona, Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2017 (2016-2017), 2018 (2017-2018), 2019 (2018-2019) i 2020 (2019-2020)

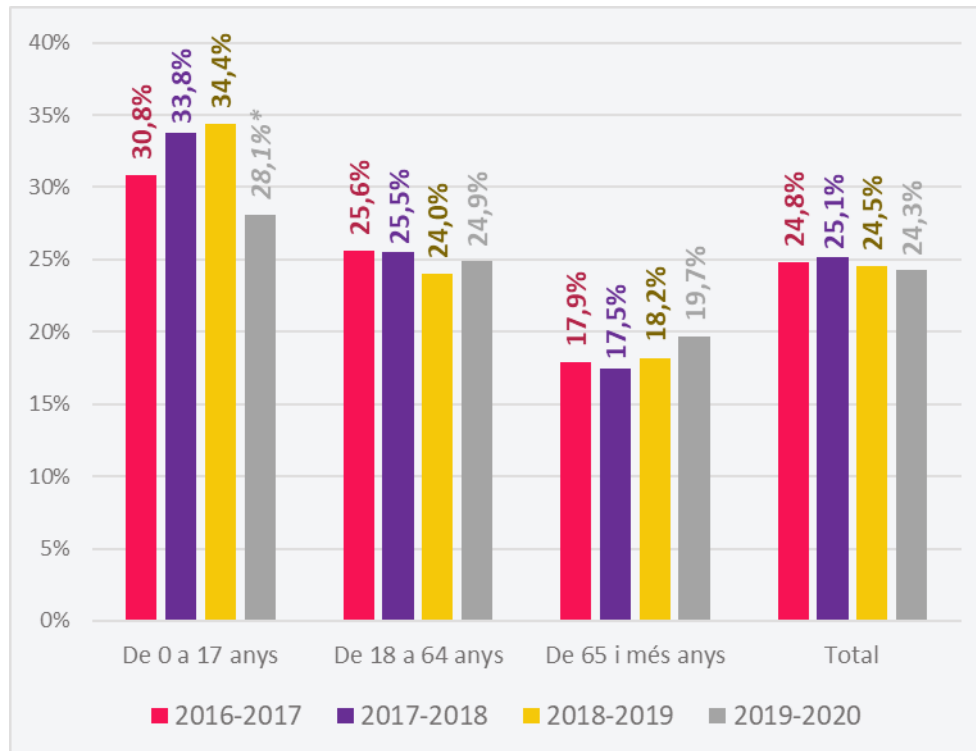
Anys	2016-2017 i 2017		2017-2018 i 2018		2018-2019 i 2019		2019-2020 i 2020	
Grup d'edat	Infants i adolescents 0-17 anys	Població total 0-99+ anys	Infants i adolescents 0-17 anys	Població total 0-99+ anys	Infants i adolescents 0-17 anys	Població total 0-99+ anys	Infants i adolescents 0-17 anys	Població total 0-99+ anys
Territori								
Barcelona	30,8%	24,8%	33,8%	25,1%	34,4%	24,5%	28,1%	24,3%
Catalunya	29,5%	23,8%	31,2%	24,7%	32,8%	23,6%	35,9%	26,3%
Espanya	31,3%	26,6%	29,5%	26,1%	30,3%	25,3%	31,1%	26,4%
UE(27)	25,2%	22,4%	24,0%	21,7%	23,4%	21,9%	24,2%	21,9%

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida (EMCV) – IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020), de l'Enquesta de condicions de vida (ECV) - IDESCAT i INE (2017, 2018, 2019 i 2020) i de l'European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) – EUROSTAT (2017, 2018, 2019 i 2020). Nota: s'ha revistat la sèrie de dades d'EUROSTAT tenint en compte els canvis en els càlculs de la taxa AROPE.

Tot i la important millora observada, la taxa AROPE continua sent més alta entre infants i adolescents (28,1%) que entre la resta de població (24,3%), així com superior a la de la resta de grups d'edat (adults de 18 a 64 anys, 24,9%, i la gent gran, 19,7%). La taxa AROPE també és més alta en persones que viuen en llars amb infants (27,3%) que per al global de les llars (24,3%).

³¹ Cal tenir en compte la inestabilitat d'alguns estimadors a Barcelona, especialment quan es desagrega o treballa amb submostres, com és el cas de les EMCV. També s'ha de tenir present que l'error mostrat a Barcelona és elevat. I s'ha d'anar en compte amb els resultats de la taxa AROPE per l'any 2020, ja que barreja dades de l'any corrent de l'enquesta (2020, que demana informació combinada del 2020 i 2019 -any tancat) amb les de renda que fan referència a l'any anterior (2019, que combina informació del 2019 i 2018 -any tancat) encara no afectats per la pandèmia. Aquests dos aspectes combinats incideixen en la dificultat d'interpretar aquest indicador al 2020. La continuïtat en la sèrie ens permetrà afinar millor l'anàlisi en els propers anys. Més informació de les EMCV a: <https://iermb.uab.cat/ca/enquestes/cohesio-social-i-urbana>.

Gràfic 49. Risc de pobresa i/o exclusió social de la població segons grups d'edat (taxa AROPE) (%). Barcelona, 2016-2017 a 2019-2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV) – IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020).

(*) El salt tant pronunciat de la taxa AROPE per al grup de població de 0 a 17 anys (6,3 punts percentuals) en només un any fa necessari tractar aquesta dada amb prudència i esperar que les dades dels anys 2020-2021 i 2021-2022 confirmen si estem en un escenari de millora de la taxa AROPE.

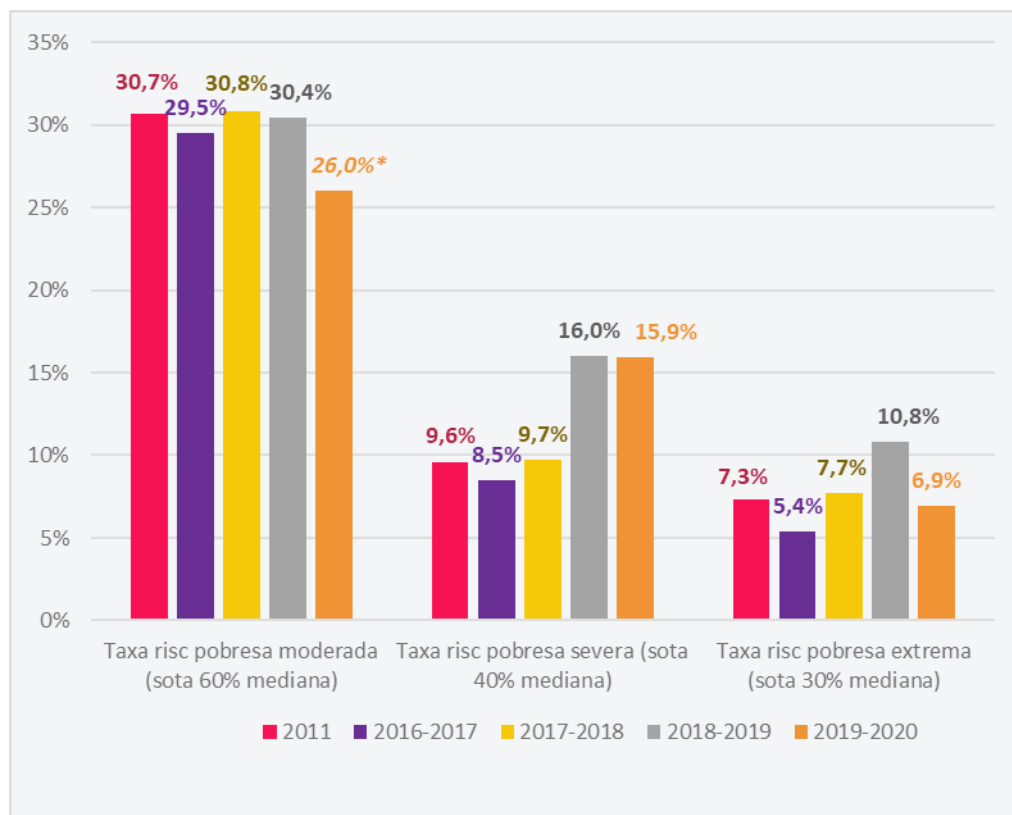
Pel que fa a la pobresa monetària (una de les tres dimensions que captura AROPE), i marcant un canvi de tendència des del 2011, s'observa com el entre 2 i 3 de cada 10 infants i adolescents de la ciutat (el 26,0%) viuen amb ingressos que se situen per sota del llindar de pobresa moderada³², això suposa 4,4 punts percentuals menys que l'any anterior. En euros, es calcula que el llindar de la pobresa moderada és de 15.261 € per a llars amb una persona adulta i una menor d'edat, 21.130 € en el cas de dues persones adultes i una menor d'edat i de 24.652 € quan hi ha dues persones adultes i dues menors d'edat. Que tinguem un 26,0% d'infants que viuen per sota el llindar de pobresa moderada suposa que aproximadament 64.000 infants i adolescents viurien en risc de pobresa a la ciutat³³, 11.000 menys que l'any anterior. A Catalunya, el risc a la pobresa moderada manté la tendència a l'alça i és del 33,4% al 2020 (augmenta 2,4 punts percentuals respecte a l'any anterior).

³² La taxa de risc de pobresa de la població infantil i adolescent pot desagregar-se segons pobresa moderada (es considera en risc de pobresa moderada la persona que té ingressos anuals per sota del 60% de la mediana d'ingressos del conjunt de la població), pobresa severa (quan s'està per sota del 40% d'ingressos de la mediana) i pobresa extrema (quan s'està per sota del 30% dels ingressos de la mediana de la població).

³³ Població estimada a partir de la població 0-17 del padró l'1/1/2020. OMD. Ajuntament de Barcelona.

Pel que fa als nivells de pobresa severa i extrema, es consolida el salt de l'any 2018-2019 al 16% i el 2019-2020 hi viuen el 15,9% dels infants i adolescents de Barcelona (uns 39.000 infants), mentre que per sota del llindar de la pobresa extrema, hi viuen el 6,9% dels infants i adolescents (uns 17.000 infants), amb una disminució de la taxa de 3,9 punts percentuals respecte a l'any anterior. Amb força probabilitat, alguns dels infants que deixen d'estar en situació de pobresa infantil extrema, passen a estar en nivells de pobresa de menys intensitat (severa o moderada), així com alguns que estaven en pobresa severa, passen a nivells de pobresa moderada o, d'acord amb la situació de millora econòmica general, passen a una situació lliure de pobresa.

Gràfic 50. Risc de pobresa moderada, severa i extrema dels infants i adolescents (%). Barcelona, 2011 i 2016-2017 a 2019-2020

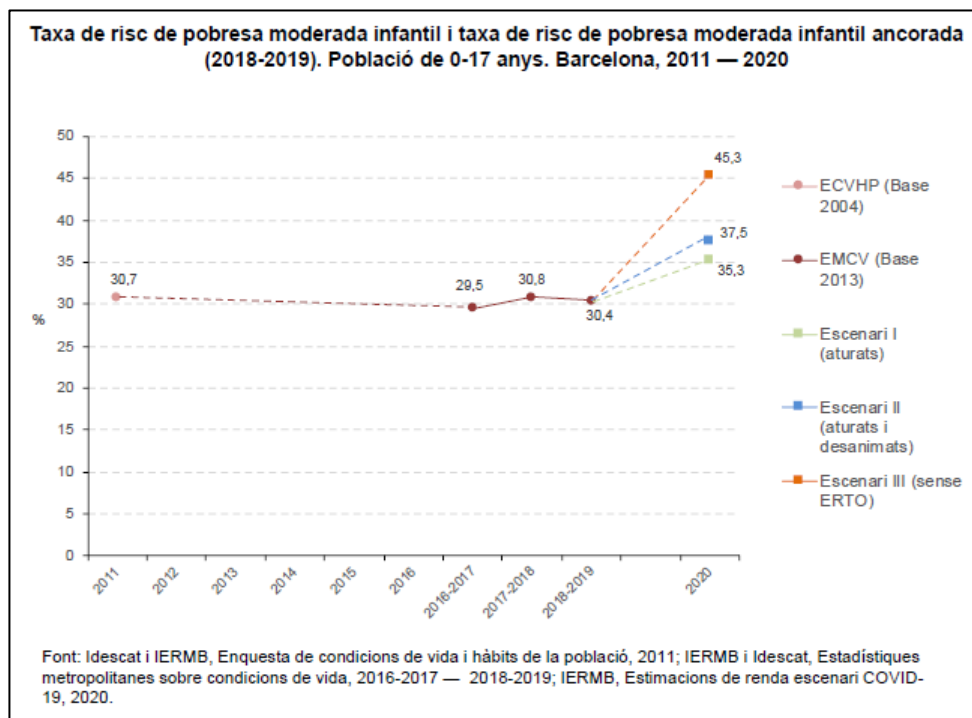
Font: Elaboració pròpia de l'IAB a partir de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP) - IERMB (2011) i de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV) - IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020).

(*) El salt pronunciat de la pobresa moderada (4,4 punts percentuals) en només un any fa necessari tractar aquesta dada amb prudència i esperar que les dades dels anys 2020-2021 i 2021-2022 confirmen si aquesta és realment la tendència de l'indicador.

L'any 2020, en ple context d'esclat de la pandèmia per covid-19, els investigadors Sergio Porcel, Lara Navarro i Irene Cruz, de l'Àrea de Cohesió Social i Urbana de l'IERMB, van desenvolupar un mètode de simulació de renda en el context de crisi, amb capacitat d'actualització trimestral, que permetia estimar – a l'espera de noves dades oficials-

l'evolució de la pobresa econòmica del conjunt de la població i, també, estimar l'evolució de la pobresa infantil a la ciutat (Porcel, Navarro-Varas & Cruz, 2020)³⁴.

Segons aquest instrument d'estimació, la taxa de risc a la pobresa moderada entre els infants de la ciutat hauria augmentat, en només un any, entre 5 i 7 punts percentuals per l'impacte econòmic de la covid-19 (fins al 35,3% o 37,5%³⁵), la qual cosa significava que entre 12.000 i 18.000 infants haurien entrat en situació de pobresa a causa de la crisi per la pandèmia. En aquest nou escenari, entre 3 i 4 infants de cada 10 estarien vivint avui en situació de pobresa a la ciutat de Barcelona. Es tractaria, doncs, d'un augment sense precedents en tan poc temps, ja que en l'anterior crisi del 2008 la pobresa a Espanya va augmentar 12 punts percentuals en 6 anys, i segons les estimacions realitzades, en menys d'un any ja s'hauria arribat a la meitat de l'augment de pobresa que en tota la crisi anterior (tot i havent-se activat mecanismes més potents de protecció, com ara els ERTOS).

Font: Porcel, S., Navarro-Varas, L. & Cruz, I. (2020): La situació de la pobresa infantil a Barcelona abans del covid-19 i una aproximació a l'impacte de l'actual crisi social i econòmica. Presentat a la sessió de treball Ajuntament de Barcelona i IAB-IERMB Pobresa i desigualtats en la infància de Barcelona. Barcelona, 20 de novembre del 2020.

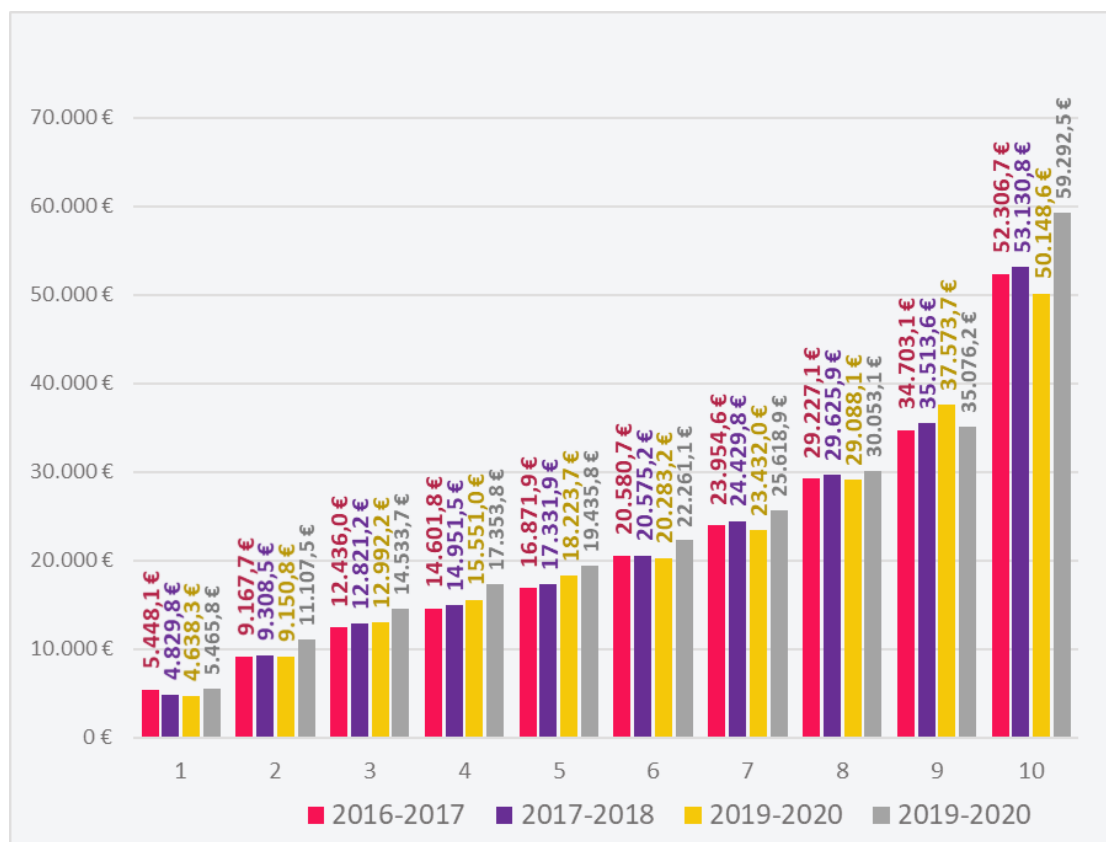
³⁴ Amb aquest mètode s'estima la renda anual de les llars a partir de la situació d'ingressos coneguda més recent (EMCV 2018-2019) i de l'aplicació de tres mecanismes de possible reducció d'ingressos en relació a les possibles situacions que es donen en el context de crisi actual: 1) perdre l'ocupació (aturats) o no estar en procés actiu de cerca de feina (desanimats³⁴) 2) rebre o no prestació d'atur i 3) entrar o no en situació d'ERTO o, per al cas dels autònoms, rebre la prestació extraordinària per manca d'activitat³⁴. En base a aquests tres possibles escenaris es recalculen tots els ingressos de la llar i s'imputen, també, els impactes de l'Ingrés Mínim Vital. Sobre aquestes dades s'aplica el mètode estadístic Montecarlo que realitza successives eleccions aleatòries de la població afectada per les diverses casuístiques (fins a 100.000 iteracions) per tal de generar l'escenari de renda més plausible i, consegüentment, estimar les que es troben per sota el llindar de pobresa.

³⁵ No estan disponibles noves estimacions sobre l'evolució de la pobresa per la població 0-17 anys a Barcelona, l'any 2021.

5.4 Desigualtats de renda entre els mateixos infants i adolescents

La desigualtat de renda dels infants i adolescents no només és perceptible quan comparem el grup 0-17 amb altres grups d'edat o amb la població en general, sinó que també cal analitzar les diferències de distribució de la renda entre els mateixos infants. Des d'aquesta perspectiva, la distribució de la renda mitjana anual dels infants i adolescents segons decils mostra una desigualtat interna molt significativa: en termes absoluts, els infants i adolescents del primer decil (5.465 € de renda mitjana anual) tenen quasi 11 vegades menys renda mitjana que els infants i adolescents del 10è decil (59.292 €), amb un diferencial de 53.826 € entre el decil de l'extrem baix, i el decil de l'extrem alt. L'anàlisi de tendència mostra un eixamplament de les desigualtats en la distribució interna de la renda en els darrers anys, tot i que la mitjana de renda es manté en el decil més baix, mentre que fa un salt important en el decil més alt. És a dir que les desigualtats internes creixen "per l'extrem alt" (de 50.149€ de mitjana per infant del decil 10 a 59.292€) i milloren lleugerament en els 4 decils de l'extrem baix de l'escala (en el decil més baix es passa de 4.638€ de mitjana per infant a 5.465€ de mitjana, gairebé 1.000€ més de mitjana per infant).

**Gràfic 51. Rendes mitjanes anuals dels infants i adolescents segons decils (€).
Barcelona, 2016-2017 a 2019-2020**

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de les Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida (EMCV) – IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020).

Segons les altres mesures de desigualtat interna, en l'anàlisi per decils S90/S10³⁶ (que va més enllà de la ràtio entre mitjanes i perfila millor la desigualtat), la distància entre el 10% d'infants i adolescents més rics i el 10% més pobres és de 12,9 punts, amb una tendència a créixer d'aquesta desigualtat (l'any 2011 era de l'11,4). En l'anàlisi per quintils (ràtio S80/S20³⁷), la distància és 7,0 (1 punt més que el 2011, que era 6,0). Finalment, l'índex Gini³⁸ per a la població 0-17 és de 33,9 en una escala de 0 a 100 on 0 representa màxima igualtat i 100 màxima desigualtat, amb una disminució de 3,1 punts percentuals respecte a la dada anterior, per la millora general dels indicadors econòmics (37,0 l'any 2018-2019). Tot i així, es manté una mica per sobre de la de l'any 2011 (32,9), la qual cosa indica que malgrat la millora entre els dos darrers anys analitzats, la desigualtat entre els infants és més alta en l'actualitat que fa 10 anys.

5.5 Privació material en les vides dels infants i adolescents

Els indicadors de privació material són indicadors d'especial rellevància en l'anàlisi de les condicions de vida i drets de la infància, perquè la privació és molt més acusada en llars amb infants i adolescents a càrrec que en llars sense menors d'edat, i perquè les situacions de pobresa també agreugen les privacions materials. Recentment hem pogut comprovar com les privacions materials no només limiten l'accés a béns i serveis en un determinat context social, sinó que també empobreixen els entorns relacionals dels infants i malmeten el seu benestar global (Corominas & Pineda, 2020).

Les rendes anuals baixes dels pares i/o mares, la precarietat laboral i la sobrecàrrega de despeses d'habitatge s'acaben traduint en privacions materials en aspectes importants de la vida quotidiana dels infants i els adolescents i en les seves oportunitats. En una mirada ítem a ítem, veiem com tots els indicadors de privació material són pitjors en la població 0-17 respecte al conjunt de la població; i, en l'anàlisi de tendència, s'observa un empitjorament important en alguns indicadors. Per exemple, el 2018-2019 un 3,7% d'infants i adolescents no es poden permetre menjar les racions de carn o peix recomanades, aquest percentatge és

³⁶ L'indicador S90/S10 és una ràtio que mesura la desigualtat en la distribució de la renda mitjançant el quocient entre el total d'ingressos acumulat entre la població amb el 10% de rendes més elevades sobre el total d'ingressos acumulat entre la població amb el 10% de rendes més baixes. Aquest índex s'interpreta com la quantitat de vegades que les rendes acumulades al decil superior representen respecte a les rendes acumulades al decil inferior.

³⁷ La ràtio S80/S20 mesura la desigualtat en la distribució de la renda mitjançant el quocient entre el total d'ingressos acumulat entre la població amb el 20% de rendes més elevades sobre el total d'ingressos acumulat entre la població amb el 20% de rendes més baixes. Aquest índex s'interpreta com la quantitat de vegades que les rendes acumulades al quintil superior representen respecte a les rendes acumulades al quintil inferior. Les ràtios S s'han calculat mitjançant els punts de tall de la distribució de la renda per quintils.

³⁸ L'índex (també de vegades expressat com coeficient) Gini és un indicador que mesura el grau de desigualtat de la distribució de renda amb una puntuació entre 0 (màxima igualtat) i 100 (màxima desigualtat). És a dir, els valors més propers a 0 representen que totes les persones o llars tenen els mateixos ingressos o semblants, mentre que els valors més propers a 100 representen que una llar o persona té molts ingressos i la resta, cap o molt pocs.

molt superior als anys anteriors (0,6% els anys 2016-2017 o 0,5% els anys 2017-2018). També hi ha hagut un augment del nombre d'infants que viuen en llars que han tingut endarreriments en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge: del 14,0% els anys 2018-2019 fins al 23,6% dels anys 2019-2020.

Taula 12. Evolució de les taxes dels indicadors de privació material, segons grups d'edat i població total. (%). Barcelona, 2011, 2016-2017 a 2019-2020

Indicadors de privació material	Grups d'edat	2011	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	Variació 2018-2019 al 2019-2020
Infants i adolescents que no es poden permetre 'Un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies'	De 0 a 17 anys	5,2%	0,6%	0,5%	2,8%	3,7%	0,9%
	De 18 a 64 anys	3,6%	1,8%	1,6%	1,7%	3,3%	1,6%
	De 65 i més anys	3,1%	3,1%	3,9%	3,1%	4,4%	1,3%
	Total	3,7%	1,8%	1,9%	2,2%	3,6%	1,4%
Infants i adolescents que no es poden permetre 'Anar de vacances almenys una setmana a l'any'	De 0 a 17 anys	32,1%	29,6%	27,0%	26,1%	29,8%	3,7%
	De 18 a 64 anys	29,4%	26,4%	26,4%	23,8%	27,4%	3,6%
	De 65 i més anys	33,8%	27,8%	28,9%	25,8%	29,0%	3,2%
	Total	30,7%	27,2%	27,0%	24,6%	28,1%	3,5%
Infants i adolescents que no es poden permetre 'Fer front a despeses imprevistes'	De 0 a 17 anys	38,1%	34,4%	30,7%	44,6%	37,3%	-7,3%
	De 18 a 64 anys	33,2%	32,1%	29,2%	32,9%	35,0%	2,1%
	De 65 i més anys	31,9%	27,2%	22,8%	24,0%	31,6%	7,6%
	Total	33,6%	31,4%	28,1%	32,9%	34,7%	1,8%
Infants i adolescents que han tingut en el darrer any 'Endarreriments en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge'	De 0 a 17 anys	15,3%	17,6%	20,3%	14,0%	23,6%	9,6%
	De 18 a 64 anys	12,3%	11,9%	11,2%	7,3%	14,1%	6,8%
	De 65 i més anys	7,6%	5,0%	4,5%	2,7%	4,7%	2,0%
	Total	11,8%	11,4%	11,2%	7,4%	13,7%	6,3%
Infants i adolescents que no es poden permetre 'Mantenir l'habitatge a una temperatura adequada'	De 0 a 17 anys	14,8%	9,5%	9,8%	13,3%	16,1%	2,8%
	De 18 a 64 anys	16,0%	8,6%	9,4%	12,1%	13,8%	1,7%
	De 65 i més anys	12,2%	6,6%	6,6%	6,0%	9,3%	3,3%
	Total	15,0%	8,3%	8,8%	11,0%	13,2%	2,2%

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP) - IERMB (2011) i de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV) - IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020).

Pel que fa als ítems agregats, es considera que els infants i adolescents viuen en privació material quan les seves famílies o les persones adultes que en tenen cura no poden fer-se càrrec o no disposen de com a mínim 3 dels 9 ítems establerts per l'indicador de privació de la taxa AROPE³⁹. I es considera que viuen en privació material severa quan no poden fer-se càrrec o no disposen de com a mínim 4 dels 9 ítems valorats. A escala de ciutat, la privació material en la infància ha augmentat lleugerament els últims anys (21,2% el 2016-2017 al 22,4% del 2019-2020), mentre que la privació material severa s'ha més que doblat (del 5,2% el 2016-2017 al 12,1% l'any 2019-2020).

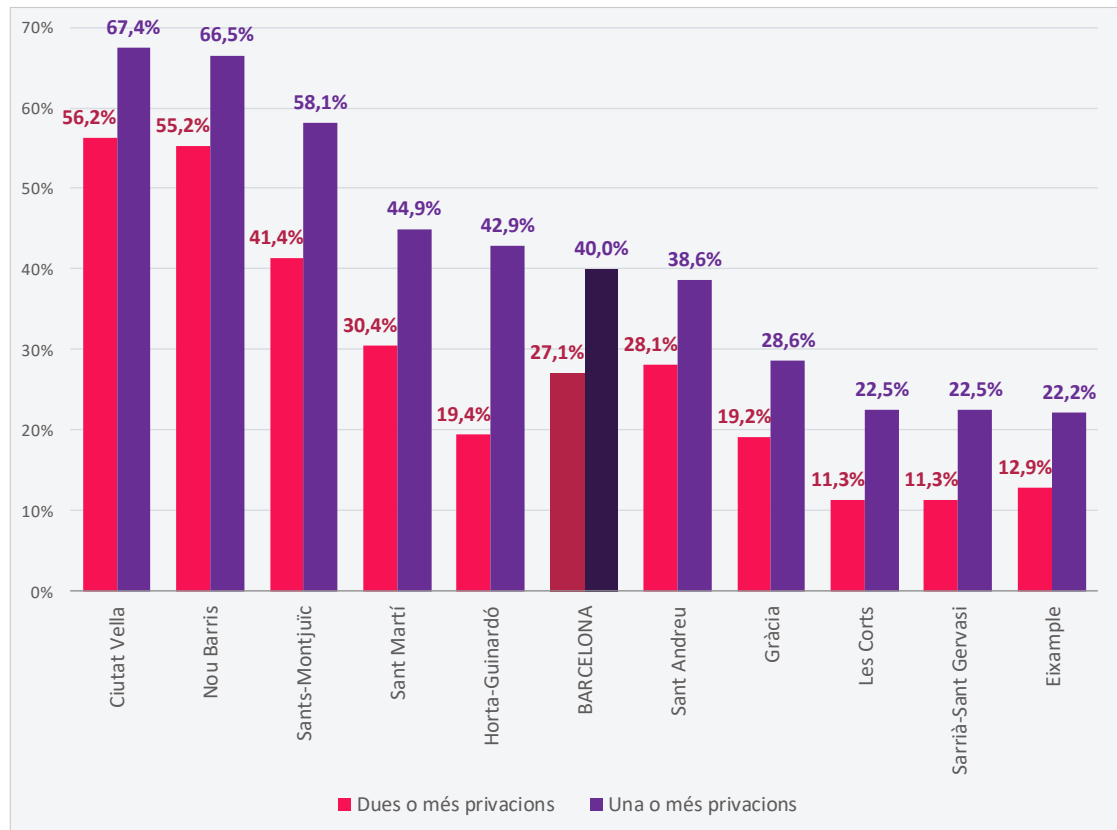
A escala de districtes —en endavant ens referirem a l'indicador calculat amb dades de l'ESD 2017⁴⁰— observem grans desigualtats pel que fa al nombre d'infants que viuen en situació de

³⁹ La privació material es mesura per la manca d'almenys 3 ítems dels 9 que es defineixen a l'Enquesta de condicions de vida (ECV), harmonitzada a escala europea (EU-SILC). Aquests ítems són: possibilitat d'atendre una despesa imprevista de 650 €, d'anar de vacances almenys una setmana a l'any, mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada durant els mesos freds, tenir automòbil, haver-se endarrerit en el pagament de rebuts, poder fer un àpat de proteïna almenys cada dos dies, disposar de televisió i disposar de rentadora. La privació material severa es mesura per la manca d'almenys 4 dels 9 ítems que es defineixen a l'Enquesta de condicions de vida (ECV).

⁴⁰ Atès que els indicadors de privació de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida no ens permeten desagregar la informació per districtes, ens servim dels indicadors específics de privació material de l'Enquesta sociodemogràfica de Barcelona de l'any 2017 (ESD), que incorpora una bateria

privació material. Allà on les rendes familiars disponibles són més baixes hi ha més infants i adolescents amb dues o més privacions materials (més del 25% dels infants a Sant Andreu, Sant Martí, Sants-Montjuïc, Nou Barris i Ciutat Vella), mentre que n'hi ha menys als districtes on les rendes són més altes (menys del 20% de la població infantil i adolescent de Sarrià - Sant Gervasi, les Corts, l'Eixample i Gràcia té dues o més privacions). El districte amb un percentatge més alt de dues o més privacions materials és Ciutat Vella (56,2%) i els que en tenen un percentatge menor són Sarrià - Sant Gervasi (11,3%) i les Corts (11,3%), la qual cosa suposa que a Ciutat Vella hi ha 5 vegades més de privació que a Sarrià-Sant Gervasi i les Corts.

Gràfic 52. Infants i adolescents que pateixen privacions materials segons nombre de privacions (%). Barcelona i districtes, 2017

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Informe Pobresa i infàncies desiguals a la ciutat de Barcelona desenvolupat per Navarro, Porcel, Cruz i Pruna (IERMB, 2018: Gràfic 18) a partir de l'Enquesta sociodemogràfica de Barcelona, 2017. Nota: districtes ordenats de manera descendent segons infants i adolescents que pateixen una o més privacions.

d'ítems de privació i té prou mostra per indicar com es comporten a escala de districte, tot i que la bateria d'ítems de l'ESD 2017 no és estrictament comparable amb l'escala d'ítems de la taxa AROPE.

Taula 13. Infants i adolescents que pateixen privacions materials segons tipus de privacions (%). Barcelona i districtes, 2017

Privacions materials	Ciutat Vella	Eixample	Sants-Montjuïc	Les Corts i Sarrià Sant-Gervasi	Gràcia	Horta-Guinardó	Nou-Barris	Sant Andreu	Sant Martí	Total
No es poden permetre un àpat de carn o peix almenys cada dos dies	14,2	1,9	7,1	0,9	6,7	3,4	7,5	3,5	3,5	4,4
No es poden permetre mantenir l'habitatge a una temperatura adequada els mesos freds	32,3	6,2	25,4	3,5	9,3	12,4	35,0	16,3	13,4	14,9
Endarreriments pagament habitatge	31,0	3,1	10,7	8,7	3,9	8,9	26,2	14,9	16,3	12,4
Endarreriments pagament compres ajornades	7,8	7,3	5,8	4,8	2,6	7,5	13,3	9,9	15,2	8,0
Endarreriments pagament subministraments habitatge	27,3	6,6	16,4	7,5	7,7	10,7	28,7	12,0	15,5	13,4
No es poden permetre una despesa imprevista	57,5	17,9	41,4	9,2	25,4	34,3	59,2	35,4	36,2	31,7
No es poden permetre anar de vacances una setmana a l'any	42,4	10,7	33,6	6,4	11,7	15,4	45,6	19,2	26,4	21,0
No es poden permetre connexió a internet	12,8	1,4	10,2	0,6	5,3	3,1	14,4	3,0	3,9	5,1

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Informe Pobresa i infàncies desiguals a la ciutat de Barcelona desenvolupat per Navarro, Porcel, Cruz i Pruna (IERMB, 2018: Gràfic 18) a partir de l'Enquesta sociodemogràfica de Barcelona, 2017.

5.6 Baixa capacitat de les polítiques locals per reduir la pobresa infantil

La infraprotecció de la infància i l'adolescència a Catalunya i Espanya ve de lluny i continua sense estar resolta (Martínez-Celorrio i Marín-Saldo a IIAB, 2018a). Dues mirades combinades ens ho mostren: la baixa inversió en protecció a les famílies i la infància, i la baixa eficàcia de les transferències socials, que es tradueixen en taxes de pobresa infantil anormalment altes i persistents.

El manteniment de la taxa de pobresa infantil severa en nivells alts per segon any consecutiu (16% el 2018-2019 i 15,9% l'any 2019-2020), és un indicador de la manca d'inversió en protecció social de les famílies. Mentre que la reducció de la taxa de pobresa extrema (3,9 punts percentuals respecte a l'any anterior) ens podria estar indicant que els infants afectats pels nivells de pobresa de major intensitat, estarien reduint la intensitat de la pobresa, amb un paper insuficient però rellevant de les transferències socials, com veurem més endavant.

Pel que fa a la inversió, segons les darreres dades disponibles, l'any 2014 la inversió en protecció de les famílies i la infància a Catalunya era del 0,8% del seu producte interior brut (PIB); a Espanya, un 1,3% (2018), i la Unió Europea, un 2,2% (2018)⁴¹.

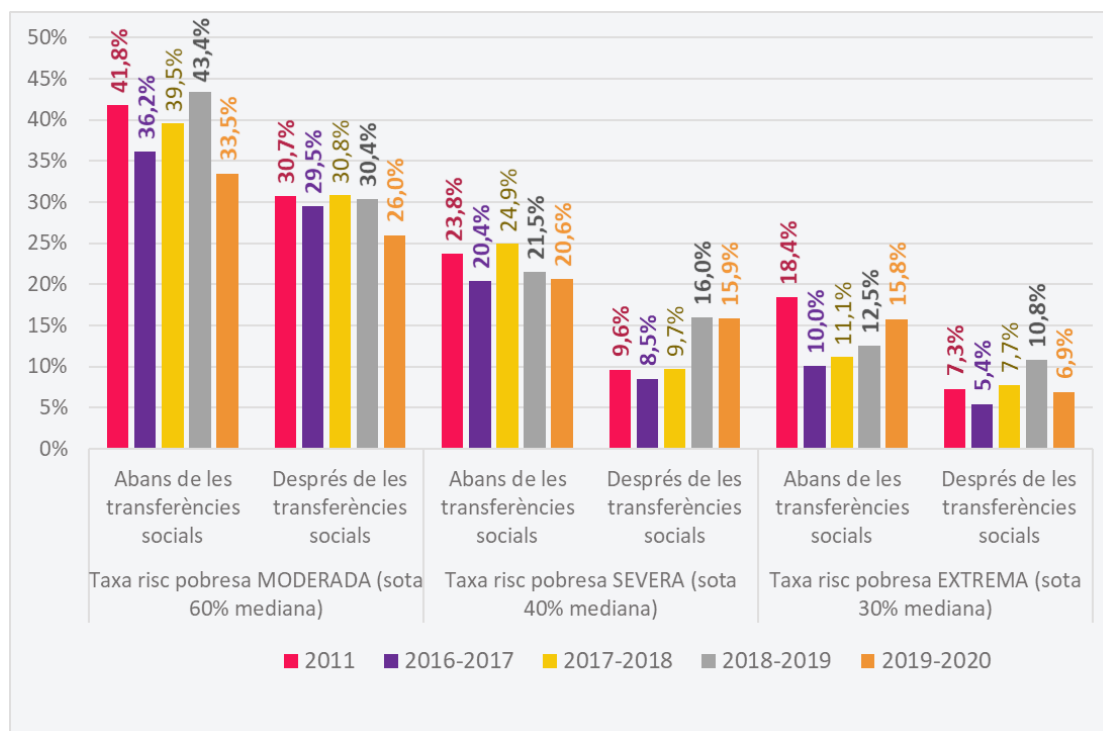
⁴¹ Les dades més actuals per a Catalunya, proporcionades per l'IDESCAT (2020), corresponen a l'any 2014, mentre que les més recents per a Espanya i la Unió Europea (UE-28) corresponen al 2018 i són dades provisionals (proporcionades per EUROSTAT, 2020). L'indicador que assenyalava la despesa social pública en prestacions a famílies/fills com a percentatge del PIB ha estat elaborat pel sistema

Aquest nivell d'inversió tan baix no és nou, sinó una anomalia històrica i que no es dona en d'altres països de la Unió Europea. Una de les causes d'aquesta anomalia l'hem de cercar en el model de benestar de l'estat espanyol, feble en inversió i ineficaç en assoliment dels objectius, per la capacitat molt baixa que mostren les transferències socials (individuals i de llar) per reduir les taxes de pobresa en els infants (Marcos i Ubrich, 2017; Fernández *et al.*, 2015; Martínez-Celorio, 2015). Val a dir que, pel 2030, les Bases pel pla d'acció de la garantia infantil europea a Espanya plantegen aconseguir la mitjana de 2015 de la UE27 en transferències monetàries a les famílies i la infància (UNICEF, 2021b). Tenint en compte que la dada de la UE és del 2,2% del PIB, Espanya hauria d'augmentar la inversió en 0,9 punts percentuals.

Així, l'any 2019-2020, la taxa de pobresa infantil moderada abans de les transferències socials i ajuts d'urgència social és del 33,5%, i la taxa després de totes les transferències socials baixa fins al 26,0% (7,5 punts percentuals menys). En canvi, el cas de la taxa de pobresa severa abans de transferències socials és del 20,6%, i es redueix en 4,7 punts percentuals per efecte de les transferències (fins al 15,9%). I quant a la taxa de pobresa extrema abans de transferències socials, que és del 15,8%, es redueix en 8,9 punts percentuals per efecte de les transferències i baixa al 6,9%. Cal destacar que la major eficiència la trobem en la reducció de les taxes de pobresa extrema, fet que estaria indicant una millora en l'eficàcia dels instruments de lluita contra la pobresa infantil, si bé aquestes transferències no serien suficients en quantitat per treure als infants de la pobresa (el principal problema continua sent la baixa quantia de les transferències). En no disposar de dades longitudinals, no podem saber a quin llindar passen els infants que surten de la pobresa extrema: si a un llindar de pobresa severa, de pobresa moderada o si són capces de treure als infants de la pobresa (cosa poc probable si ens atensem a les quantitats de les ajudes).

estadístic europeu SEEPROS. En aquest indicador s'hi inclouen les intervencions d'organismes públics o privats destinades a alleugerir les càrregues que suposen determinats riscos o necessitats per a les persones o les llars. El sistema estableix, per conveni, una relació de funcions (o riscos i necessitats) a cobrir per la protecció social: malaltia/assistència sanitària, invalidesa, vellesa, supervivència, família/fills, atur, habitatge o exclusió social. En concret, la funció família/fills recull específicament les despeses adreçades directament per assistència en efectiu o en espècies relacionades amb l'embaràs, el naixement, l'adopció, l'atenció d'infants i altres familiars. Val a dir que alguna de les despeses agregades en les altres funcions o grups també podrien beneficiar les famílies (Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya, 2019).

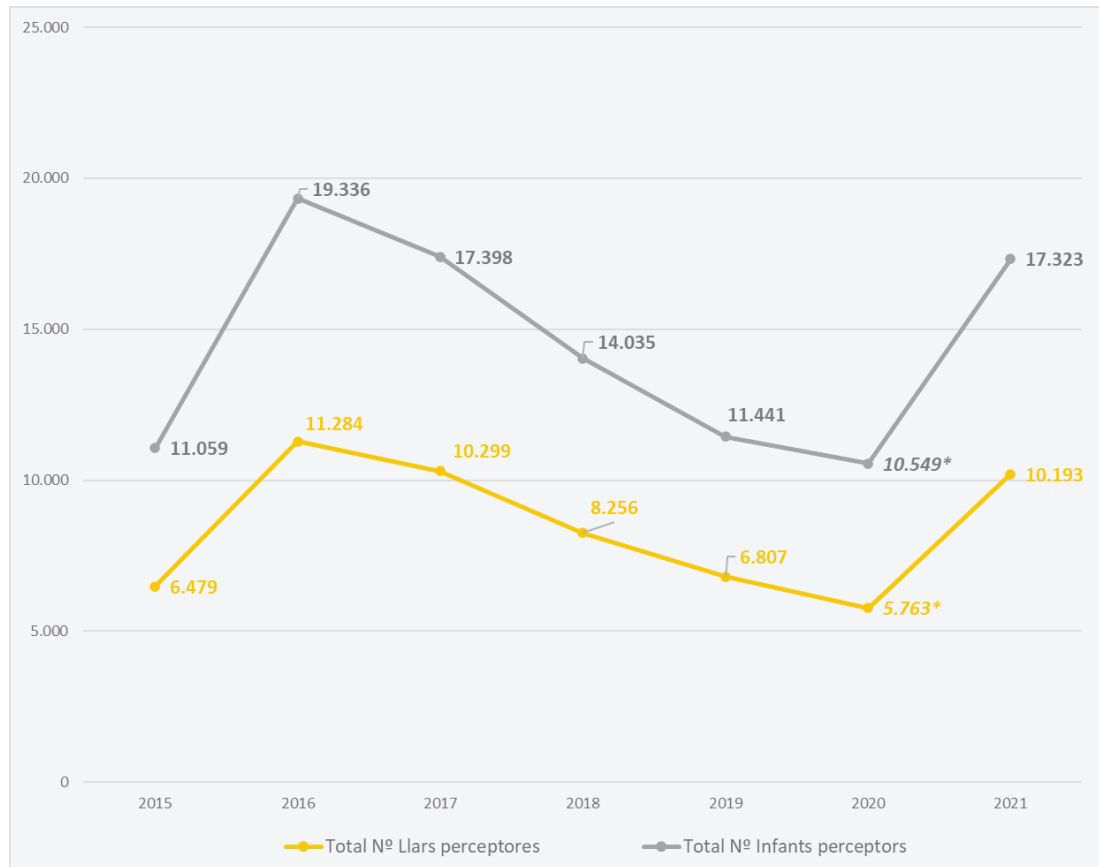
Gràfic 53. Risc de pobresa moderada, severa i extrema dels infants i adolescents abans i després de les transferències socials (%). Barcelona, 2011, 2016-2017 a 2019-2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP) - IERMB (2011) i de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV) - IERMB (2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 i 2019-2020).

En l'àmbit de la ciutat de Barcelona, cal destacar molt especialment la contribució a la reducció de la pobresa infantil del Fons d'infància 0-16 (una mesura inexistent en l'àmbit català i espanyol). L'any 2021, des del Fons d'infància 0-16 es van atorgar ajuts a 17.323 infants entre els 0 i els 16 anys. Per districtes, el Fons 0-16 es va atorgar a un major nombre d'infants a Nou Barris (23,2%), seguit de Ciutat Vella (14,7%), Sants-Montjuïc (13,7%), Sant Martí (13,2%), Horta-Guinardó (10,8%), Sant Andreu (10,5%), l'Eixample (6,8%), Gràcia (4,0%), Sarrià-Sant Gervasi (1,7%) i Les Corts (1,6%).

Gràfic 54. Llars amb infants i adolescents que reben l'ajut del Fons d'infància 0-16 i total d'infants. Barcelona, 2015-2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS). Ajuntament de Barcelona, 2021. Nota: l'any 2020 el Fons 0-16 es va integrar al Fons d'Emergència Social i no és directament comparable.

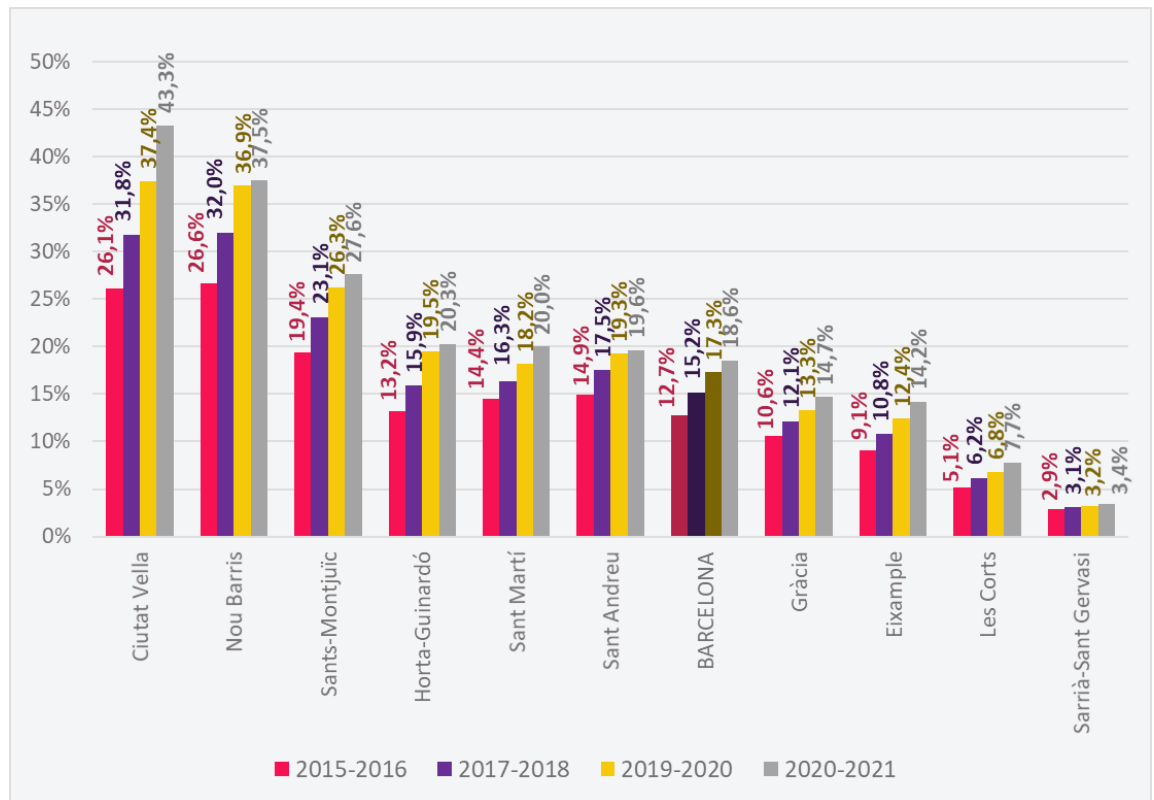
D'altra banda, les beques menjador també suposen una ajuda important a les famílies que any a any ha anat guanyant pes. Les beques menjador van donar cobertura durant el curs 2020-2021 a 32.700 infants, un 18,6% de l'alumnat, consolidant una tendència a l'alça de la proporció d'infants beneficiats des del 2015-2016 (amb 22.464 beques i el 12,7% de cobertura de l'alumnat), el curs 2017-2018 (amb 26.758 beques i el 15,2% de cobertura) i el curs 2019-2020 (amb 31.077 beques i el 17,3% de cobertura). Per etapes educatives, a educació infantil de segon cicle en van ser beneficiats el 24,1% dels infants; a primària, el 23,2% dels infants, i a l'ESO, el 8,5% dels adolescents⁴².

La distribució territorial de les beques menjador per districtes retrata les desigualtats socioeconòmiques dins la ciutat, alhora que ens indica que les beques són atorgades en les zones que més ho necessiten: Nou Barris i Ciutat Vella tenen les taxes de beques menjador més altes de la ciutat en tots els nivells i doblen la taxa d'infants i adolescents becats respecte al conjunt de la ciutat. A Nou Barris, reben beca menjador el 52,0% dels infants de segon cicle d'educació infantil, el 47,6% dels infants i adolescents de primària i el 16,3% dels adolescents

⁴² Cal assenyalar que la baixa cobertura a l'ESO respon més al fet que es fa horari intensiu i la majoria d'infants no dinen al centre educatiu, que no pas a una reducció de les necessitats de beca de menjador entre la població adolescent.

d'ESO; a Ciutat Vella el 54,3%, 52,0% i 22,9%, respectivament. A l'altre extrem hi trobem les Corts i Sarrià - Sant Gervasi, els districtes amb les rendes més altes de la ciutat i els que tenen les taxes d'ajuts de menjador més baixes.

Gràfic 55. Infants i adolescents que reben beca menjador (%). Barcelona i districtes, tendència cursos 2015-2016 a 2020-2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Consorci d'Educació de Barcelona.

L'apunt: pandèmia i pobresa infantil, extensió de mesures de lluita contra la pobresa infantil i indicis de recuperació econòmica

L'any 2021 els [serveis socials de la ciutat de Barcelona](#) van atendre un total de 97.531 persones, un 10,36% més respecte al 2020 i fins a un 22,56% més que al 2019, aquest últim sense la irrupció de la covid-19 i, per tant, sense la crisi social i econòmica que ha portat associada la pandèmia. Del total de persones ateses el 2021, fins a un 24% han estat ateses per primera vegada o bé feia més d'un any que no ho havien requerit. Tanmateix, malgrat que els 41,3 milions d'euros en ajudes directes que van gestionar els serveis socials de Barcelona l'any 2021 representen un increment exponencial respecte al 2019, també és cert que aquesta partida ha experimentat un lleuger decrement respecte al 2020. La reducció tindria una triple explicació: d'una banda, l'extinció del *Fons Covid* extraordinari que va posar en marxa l'Ajuntament de Barcelona en el moment més cru de la pandèmia; de l'altra, la pròpia millora de la situació econòmica de la ciutat amb un increment del

Producte Interior Brut (PIB), en paral·lel amb una reducció de l'atur a nivells de l'any 2008; i també l'extensió de la RGC i l'IMV a més veïns i veïnes de la ciutat.

Sigui com sigui, caldrà seguir amb atenció l'evolució dels principals indicadors de pobresa i desigualtats en la infància, i posar especial èmfasi per part de totes les administracions públiques en el desplegament de mesures de lluita contra la pobresa infantil com el Fons 0-16, la RGC, l'IMV i la implementació de la Garantia Infantil Europea, totes elles mesures imprescindibles per capgirar l'empitjorament progressiu dels indicadors de pobresa infantil a Espanya. En l'informe [*Bases pel Pla d'Acció de la Garantia Infantil Europea a Espanya*](#) (UNICEF, 2021b) s'estableix el punt de partida per al desplegament de la GIE, en el que es tracta d'aprofitar de forma coordinada el finançament provinent del Fons Europeu Plus, que per primera vegada especifica en el seu reglament l'obligació dels Estats membre amb taxes de pobresa infantil superiors a la mitja de dedicar com a mínim el 5% dels recursos a la lluita contra la pobresa infantil. L'informe marca una sèrie de fites per Espanya de cara al 2030, com reduir a menys a la meitat la proporció d'infants que viuen en risc de pobresa o exclusió social, aconseguir la mateixa reducció dels que viuen amb privació material, duplicar la despesa en educació i cura de la primera infància, o aconseguir la mitja de 2015 de la UE en transferències monetàries a famílies i infants. En aquesta línia, l'Ajuntament de Barcelona va signar al 2021 la seva adhesió a l'[*Aliança País Pobresa Infantil Zero*](#) del Govern de l'Estat, sent la primera ciutat que s'adheria a aquesta aliança per treballar, conjuntament amb tots els actors, en una estratègia per combatre la pobresa infantil.

El clam per una lluita decidida contra la pobresa infantil es percep en diferents informes publicats al llarg del 2021: d'una banda l'informe [*Per una prestació per la criança. Escenaris per una deducció fiscal reembolsable a Espanya*](#) (Plataforma de infància, Save the Children & UNICEF, 2021) que exposa les propostes per una reforma urgent de l'actual sistema de prestacions i ajudes fiscals a la criança. Concretament, proposa una ajuda a la criança de caràcter universal a través de deduccions fiscals reembolsables en l'IRPF. D'altra banda, l'[*Informe sobre els Drets de l'infant*](#) (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) en què el Síndic demana la regulació d'una renda de suficiència econòmica garantida per als infants i un sistema integrat de prestacions econòmiques per combatre la pobresa infantil.

6. Relacions interpersonals, seguretat, violències i protecció de la infància i l'adolescència

CONTINGUTS

- 6.1 Relacions dels infants i adolescents amb els seus entorns familiars, d'amistat, escolar i de barri
- 6.2 Seguretat i percepció de suport en cas de tenir un problema
- 6.3 Violències familiars contra els infants i adolescents
- 6.4 Discriminacions i violències en l'entorn escolar
- 6.5 L'atenció als infants i adolescents en situació de risc social
- 6.6 Situacions de risc social greu que requereixen una mesura de desemparament
- 6.7 El cas dels infants i adolescents migrats sols que arriben a la ciutat sense referents familiars

L'apunt:

- (I) Noves dades sobre la victimització sexual en la infància a Barcelona
- (II) L'assetjament escolar i el ciberbullying en temps de pandèmia i la invisibilització de la violència de gènere entre adolescents

El 2021 ens ha deixat en herència dues mesures molt importants en l'àmbit de les relacions, les violències i la seguretat: l'aprovació de la LOPIVI, la nova llei de protecció dels infants contra les violències, i una mesura del govern municipal de Barcelona per fer front a la soledat no volguda que inclou una mirada específica a la infància i l'adolescència.

La falta de companys/es de joc, les situacions de bullying, cyberbullying o el rebuig del grup d'iguals són elements de risc per a la soledat durant la infància, un fenomen al que caldrà prestar atenció. La mesura de govern de l'Ajuntament de Barcelona per combatre la solitud no volguda, ha reforçat dues operacions estadístiques importants (EBSIB i FRESC) que ben aviat ens permetran dimensionar aquesta problemàtica a la que, contràriament a l'imaginari social, els infants i, sobretot, els adolescents hi són especialment vulnerables. El 14,9% d'adolescents declara no tenir cap amic o amiga, i entre els joves de 15 a 19 anys, el 29,2% estaria patint soledat (se senten de vegades o sovint sols).

Amb la Llei Orgànica de Protecció Integral a la Infància i l'Adolescència davant de la Violència (LOPIVI) (Gobierno de España, 2021), s'ha acordat la definició del que és violència contra els infants com a objecte de la llei i s'ha fet un pas significatiu en l'abordatge proactiu de la violència, definint també el concepte de bon tracte (que esdevé obligació jurídica) i introduint la noció d'espais segurs. A nivell de ciutat no disposem de cap enquesta específica sobre violències en la infància i l'adolescència, però sí de diferents operacions estadístiques que ens permeten aproximar-nos a les violències físiques, emocionals, sexuals, masclistes o, més recentment, digitals, patides pels infants. El mòdul sobre violències sexuals en la infància de l'Enquesta de la Joventut 2020 n'és un bon exemple, i avui sabem que 1 de cada 10

infants i adolescents han patit abusos sexuals durant la infància, més per part d'adults d'entorns coneguts que no pas desconeguts, i que les noies hi estan molt més exposades que els nois. També ens ha permès evidenciar el volum d'abusos sexuals patits per part dels iguals (companys d'escola, parelles o noies/es amb els que han sortit, o fins i tot germans/es). Tot i que no podem saber si ha estat per efectes dels factors estressors derivats de la pandèmia, o si és per la major consciència social sobre la necessitat de denunciar els casos de maltractament, el 2020 es van registrar 333 denúncies de violències contra els infants a la llar, la xifra més elevada des de 2011, marcant un gir en la tendència de millora dels darrers anys.

Pel que fa al seguiment del risc social i el desemparament, enguany afegim una nova dada al sistema d'indicadors: la dels infants que viuen en assentaments urbans (naus i solars) o en locals i altres infrahabitatges amb dinàmica d'assentament, una situació que vulnerabilitza els infants de manera extrema. L'any 2020 el Servei d'Intervenció Social de Famílies amb Menors (SISFAM), va atendre 318 infants i adolescents entre 0 i 17 anys.

Respecte als infants menors d'edat que migren sols, l'any 2021 confirma un canvi de tendència que es va iniciar l'any 2016 en el que, de forma progressiva es redueix la proporció del nombre de menors d'edat migrats sols atesos (que tenen entre 14 i 17 anys majoritàriament) respecte a la proporció dels joves migrats sols que ja tenen més de 18 anys quan arriben a la ciutat. Així, per exemple, l'any 2018 els migrats sols menors d'edat representaven el 83,8% del total assistit (essent la majoria), mentre que el 2021 van representar només el 31,9% del total (essent la minoria).

6.1 Relacions dels infants i adolescents amb els seus entorns familiars, d'amistat, escolar i de barri

Els aspectes relacionals són cabdals en la satisfacció que els infants manifesten amb la seva vida en global i, en especial, tenir suficients amics és un element que impacta fortament en el benestar dels infants (IIAB, 2019). La qualitat de les relacions socials impacta en el desenvolupament i socialització dels nens, nenes i adolescents. Tanmateix, el 4% dels infants d'entre 10 i 12 anys estan gens o poc satisfets amb les persones amb qui viuen i el 14% n'estan bastant, amb la qual cosa hi ha marges per a la millora en aquest cercle de relacions tan cabdal per als infants com són les persones amb qui conviuen. El 21,4% dels adolescents considera que les seves relacions familiars no són prou bones, qualificant-les de regulars o dolentes (FRESC, 2016).

Un element nou sobre el que cada vegada caldrà posar més atenció és en la vivència de solitud per part dels infants i adolescents (Faros Sant Joan de Déu, 2020). La solitud (o falta de connexió amb els altres, tant pel que fa a la quantitat com a la qualitat de les relacions socials) és independent de les oportunitats socials reals, sinó que es deriva d'una necessitat de connexió social que no es compleix i/o de la discrepància entre les relacions socials que es tenen i les que es desitgen. Els sentiments de solitud poden donar-se de forma habitual a la infància, i s'accentuen sovint a l'adolescència. De fet els adolescents són especialment sensibles a desenvolupar sentiments de solitud en comparació amb altres grups d'edat. I cal estar-hi atents, perquè quan el sentiment de solitud es dona de forma sostinguda en el temps té un impacte negatiu en la persona i, en les etapes d'infància i a l'adolescència, aquest impacte encara és més negatiu perquè la persona està en procés de desenvolupament i de

constituïó de la identitat i l'autoestima. La solitud és, en realitat, un factor de risc per a la salut mental i física i s'associa a problemes com l'ansietat, la depressió, l'augment del risc de suïcidi, la mala qualitat del son i la salut general, així com a canvis fisiològics (Faros Sant Joan de Déu, 2020).

Afortunadament la ciutat ha obert el focus en aquesta qüestió (tradicionalment només associada a la gent gran) impulsant una mesura de govern i vetllant per a que diverses operacions estadístiques de ciutat ajudin a dimensionar el problema de la solitud no volguda en totes les etapes de la vida (Ajuntament de Barcelona, 2020a). En referència a la infància i l'adolescència, sabem, per l'Enquesta de la Joventut de Barcelona que el 29,2% d'adolescents i joves d'entre 15 i 19 anys estarien en una situació de solitud no volguda (se senten de vegades o sovint sols). L'EBSIB 2021 ens reportarà la dada en els propers mesos sobre solitud no volguda per a infants entre 10 i 12 anys, i FRESC 2021 ho farà per als adolescents entre 13 i 19 anys. Entretant, un bon *proxy* sobre la solitud no volguda el trobem en relació a les amistats: un 26,5% dels infants entre 10 i 12 anys considera que no té suficients amistats i entre els nois i noies adolescents, el 14,9% declara no tenir cap amic o amiga (EBSIB, 2017; FRESC, 2016).

6.2 Seguretat i percepció de suport en cas de tenir un problema

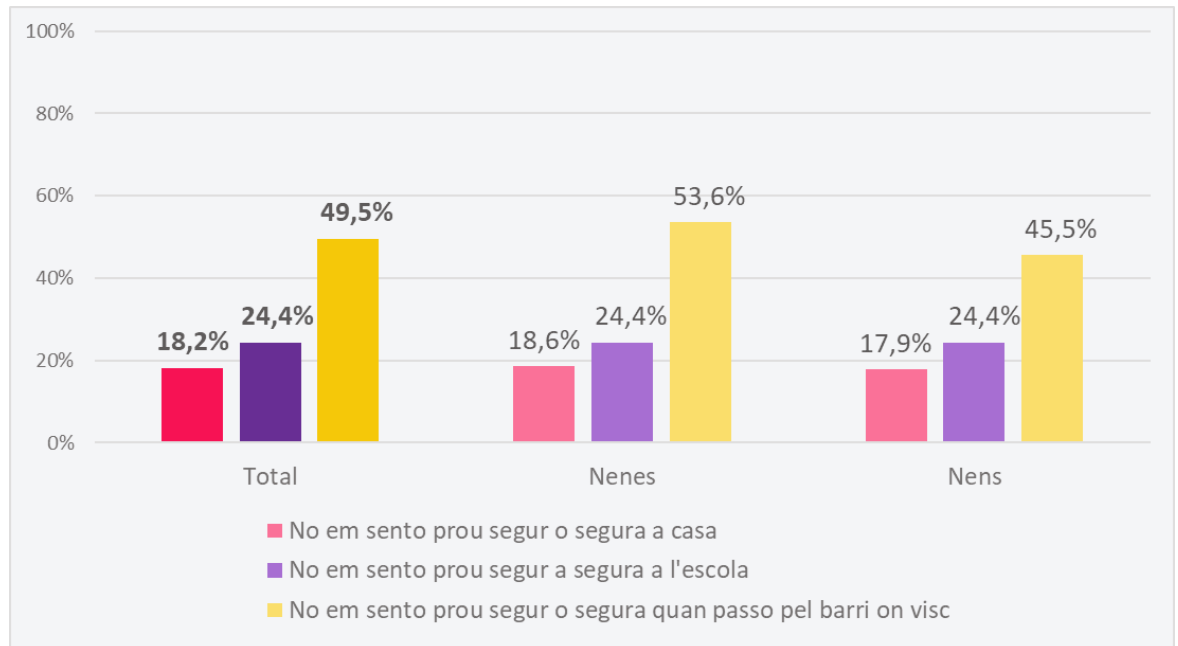
Aquesta insatisfacció amb els entorns relacionals es trasllada a la seguretat percebuda i a la percepció de l'ajuda que rebrien en cas de tenir un problema. En aquest sentit, un 18,2% dels infants d'entre 10 i 12 anys diu no sentir-se prou segur a casa, i un 22,1% (gairebé 2 de cada 10) pensa que no rebria ajuda dels seus familiars si tingués algun problema.

En l'entorn d'amistats, 3 de cada 10 (el 25%) dels nens i nenes viuen en un entorn d'amistats amb marges de millora: un 6% diu estar-ne poc o gens satisfet, i un 19% bastant. El 32% pensen que no rebrien prou suport dels seus amics i amigues en cas de tenir un problema, amb una diferència per sexe important: hi ha més nens (37,4%) que nenes (28,1%) que ho pensen, amb una diferència de 9 punts percentuals. Entre els nois i noies adolescents, el 14,9% declara no tenir cap amic o amiga (EBSIB, 2017; FRESC, 2016).

L'escola és un dels entorns clau per al benestar dels infants, i sobretot és clau el fet de sentir-s'hi segurs. Malauradament, però, això no és així per a un 24,4% dels nens i nenes de 10 a 12 anys. A més, només el 66% dels infants estan molt satisfets amb els seus companys i companyes de classe, la resta presenten marges de millora: el 9% n'estan poc o gens satisfets, i el 25% bastant. A més, gairebé la meitat dels infants (el 46,4%) pensa que no rebria prou suport dels seus companys i companyes de classe en cas de tenir un problema, i el 36,5% no estan del tot segurs que els seus mestres els ajudarien en cas de necessitar-ho.

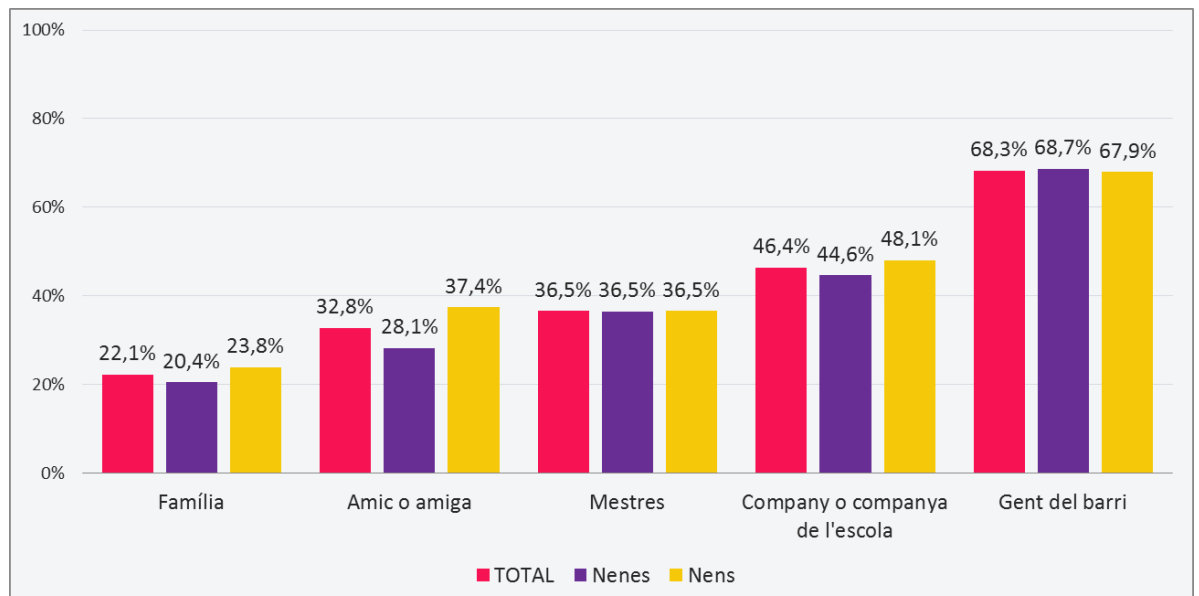
Finalment, l'entorn en què els infants senten més desconfiança és el del barri on viuen: 7 de cada 10 infants (68,3%) pensen que no rebrien prou suport dels seus veïns o veïnes en cas de tenir un problema i el 49,5% dels infants d'entre 10 i 12 anys tampoc se senten prou segurs al barri on viuen, especialment les nenes (53,6% versus 45,5%), i especialment els infants de barris on les rendes són habitualment baixes (54,9% versus 36,4% als barris de rendes altes; 18 punts percentuals de diferència).

Gràfic 56. Infants que no se senten prou segurs segons entorn, total i per sexe (%). Barcelona, 2017

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir d'EBSIB - 2017.

Gràfic 57. Infants que, en cas de tenir un problema, pensa que no rebria prou suport de les persones dels seu entorn més proper (família, amics i amigues, mestres, companys i companyes de l'escola i gent del barri), total i per sexe (%). Barcelona (2017)

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir d'EBSIB - 2017.

6.3 Violències familiars contra els infants i adolescents

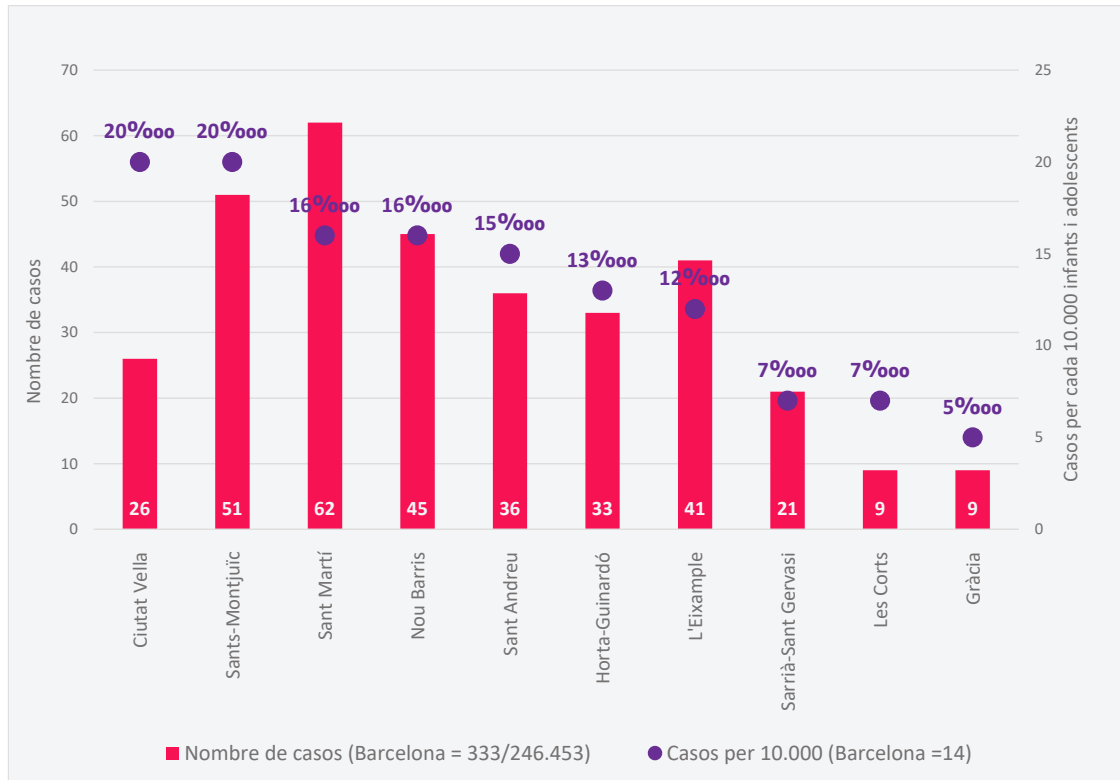
“La violència contra els infants inclou totes les formes de violència contra les persones menors de 18 anys. Per als nadons i els nens més petits, la violència implica principalment maltractament físic, sexual i emocional i negligència a mans dels pares i altres figures d'autoritat. Els nens i les nenes corren el mateix risc de patir maltractaments físics i emocionals i de negligència, i les nenes tenen un risc més gran de patir abús sexual. A mesura que els nens arriben a l'adolescència, la violència entre iguals i la violència de parella, a més del maltractament infantil, esdevé més freqüent” (OMS, 2021).

Es considera, a més, que les violències vers la infància i l'adolescència no són només una violació dels drets humans sinó que es converteixen en un problema greu de salut pública ja que cal tenir en compte que tenen importants conseqüències per la salut física i psicològica de les persones a curt i llarg termini, així com importants repercussions socials (OMS, 2017 a Gilbert et al., 2009).

Un fet molt rellevant de l'any 2021 ha estat l'aprovació de la Llei Orgànica de Protecció Integral a la Infància i l'Adolescència davant de la Violència (LOPVI) (Gobierno de España, 2021), un nou marc legal llargament reivindicat per entitats i administracions locals. Amb la nova llei, es fa un pas endavant molt important: no només s'acorda la definició del que és violència contra els infants com a objecte de la llei (“tota acció, omissió o tracte negligent que priva als nens, nenes i adolescents dels seus drets i benestar, i que amenaça o interfereix en el seu desenvolupament físic, psíquic o social”), sinó que fa un pas més en l'abordatge proactiu de la violència i defineix el concepte de bon tracte (que també esdevé obligació jurídica), i introdueix la noció d'espais segurs. A més, identifica els set àmbits des d'on s'haurà d'actuar: familiar, educatiu, sanitari, serveis socials, esport i oci, àmbit digital i cossos policials. Un dels girs fonamentals de la LOPVI és que centra el focus en la perspectiva de drets i la protecció integral de l'infant, que comença per la sensibilització i la prevenció i s'estén fins al tractament per a la reparació del dany causat a l'infant.

L'any 2020, almenys 14 de cada 10.000 infants i adolescents de la ciutat de Barcelona van ser víctimes de maltractaments al seu domicili familiar (hi van haver 333 casos amb denúncia registrats), la xifra més elevada des de 2011, canviant la tendència de millora dels darrers anys. Els districtes on n'hi ha més casos per cada 10.000 infants són Ciutat Vella i Sants-Montjuïc (20 de cada 10.000), i Sant Martí i Nou Barris (16 de cada 10.000).

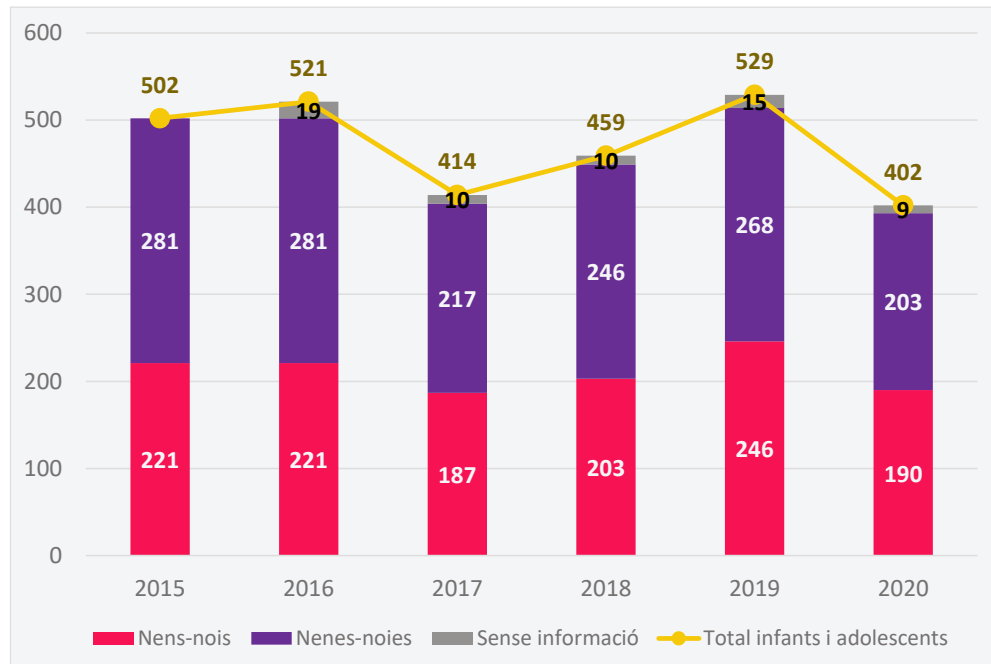
Gràfic 58. Infants i adolescents víctimes de violència domèstica, amb denúncia (%ooo i N). Barcelona i districtes, 2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir del Departament d'Interior, de la Generalitat de Catalunya.
 Nota: districtes ordenats de manera descendent segons nombre de casos per 10.000.

En aquest context, cal assenyalar els casos d'atenció de nens i nenes víctimes de violència masclista a les seves llars atesos al Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida (SARA), que l'any 2020 va atendre un total de 402 casos amb infants i adolescents (203 nenes i 190 nens), una xifra superior als casos de violència domèstica denunciats, la qual cosa indica el percentatge important de casos de violència familiar que no es denuncien. Al servei SARA, la tendència entre els anys 2015 i 2020 ha anat oscil·lant entre els 400 i 500 casos, amb una lleugera tendència creixent des del 2017, que ha disminuït al 2020.

Gràfic 59. Infants i adolescents víctimes de violència masclista atesos pel servei SARA i SARA-Jove (N). Barcelona, tendència 2015-2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament d'Atenció i Acollida per Violència Masclista. Ajuntament de Barcelona.

Cal tenir en compte que, més enllà dels casos atesos, la violència masclista és un fenomen molt estès que depassa l'àmbit estrictament familiar i que té un gran impacte sobre les nenes i adolescents. Segons l'Enquesta de violència masclista a Catalunya (edició 2016), un 15,9% de les dones barcelonines va patir violència masclista (excloent-hi comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme) durant la infància (fins als 15 anys d'edat inclosos). Aquest percentatge suposa que més de 118.000 nenes i adolescents haurien patit violència masclista durant la seva infantesa.

Pel que fa a la violència sexual patida durant la infància o l'adolescència per part de persones adultes, cal destacar dues qüestions rellevants: que és més alta quan l'agressió l'exerceixen adults coneguts que no pas desconeguts i que les nenes/noies la pateixen molt més que els nens/nois. D'una banda, el 7,9% dels nois i noies joves entre 18 i 34 anys afirma que durant la seva infantesa algun adult que coneixia li va tocar les seves parts íntimes quan no havia de fer-ho, el/la va obligar que ell/ella li toqués o el/la va forçar a mantenir relacions sexuals. Destaca el fet que entre aquest 7,9% de nois i noies hi ha gairebé el triple de noies (11,5% versus 4,4%). I respecte a la mateixa pregunta en relació a "algun adult que no coneixia" el percentatge és del 4,3%, també amb el triple de noies que de nois (6,4% versus 2,3%).

Pel que fa a les violències per part dels iguals, un 6,8% afirma que alguna vegada algun dels nois/es que tenien la seva edat en aquell moment, companys d'escola, parelles o noies/es amb els que havia sortit, o fins i tot germans/es el/la va obligar o forçar a realitzar actes sexuals (9,1% de noies front al 4,7% de nois) (Departament de Joventut, 2020). El servei SARA disposa d'una atenció específica per a públic adolescent i jove. L'any 2020 van atendre 14 casos, dels quals 12 eren noies (85,7%) i 2 eren nois.

Pel que fa a violències patides a l'adolescència, un 10,2% dels i les adolescents declaren haver estat víctimes d'assetjament sexual alguna vegada (qualsevol conducta verbal o física amb

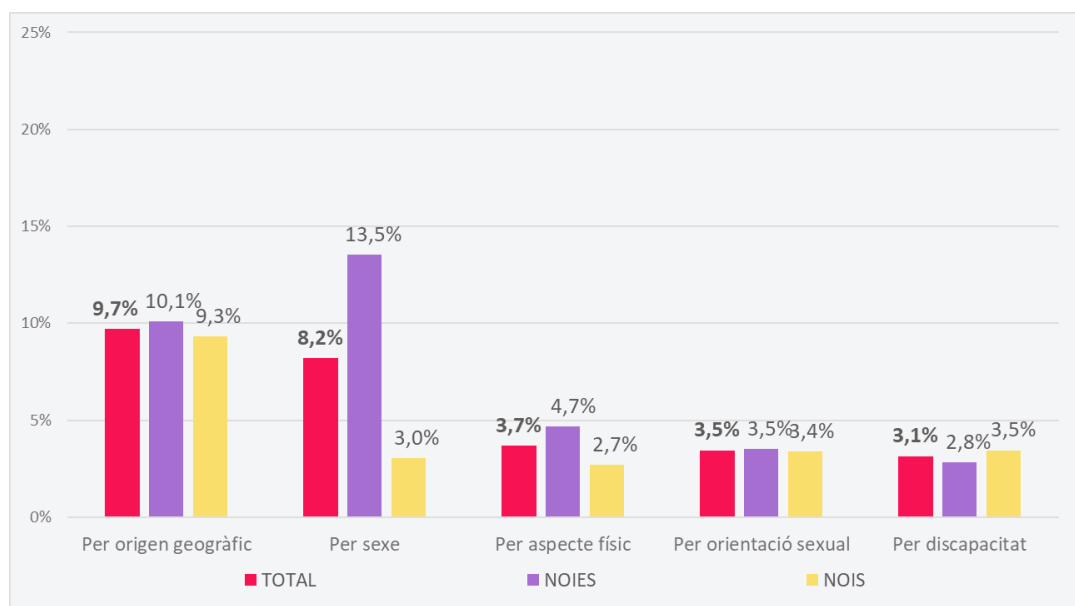
contingut sexual que sigui ofensiva i no desitjada), i un 15,1% declara haver patit maltractaments emocionals, físics o sexuals per part de la seva parella (FRESC, 2016).

6.4 Discriminació i violències en l'entorn escolar

Els conflictes relacionals a l'escola són un motiu de preocupació força generalitzat entre els nens i nenes, la qual cosa no sorprèn si tenim en compte que els insults, les baralles i les conductes d'exclusió són habituals: el 70% diuen que a la seva escola hi ha baralles almenys un dia a la setmana (el 37% diuen que cada dia o gairebé cada dia); el 43% diuen que els han deixat de banda alguna vegada durant l'últim mes i el 34% diuen que els han pegat alguna vegada durant l'últim mes. El 64% dels infants també diuen que els companys els han insultat almenys alguna vegada en l'últim mes, tot i que per als nens i nenes això és molt quotidià i li treuen importància (IIAB, 2019). Per contra, el percentatge de nens i nenes que asseguruen haver dut a terme aquestes accions és menor: només el 49% reconeixen haver insultat alguna vegada, el 24% haver deixat algú de banda i el 25% haver pegat algú alguna vegada. Els nens i nenes tenen molt present la problemàtica de l'assetjament escolar —o *bullying*— i la vinculen, sobretot, a qüestions relacionades amb l'aspecte físic i, en menor mesura, a qüestions de personalitat, com ara ser molt tímid. A més, reconeixen que hi ha discriminació per raons culturals o d'origen geogràfic (IIAB, 2019).

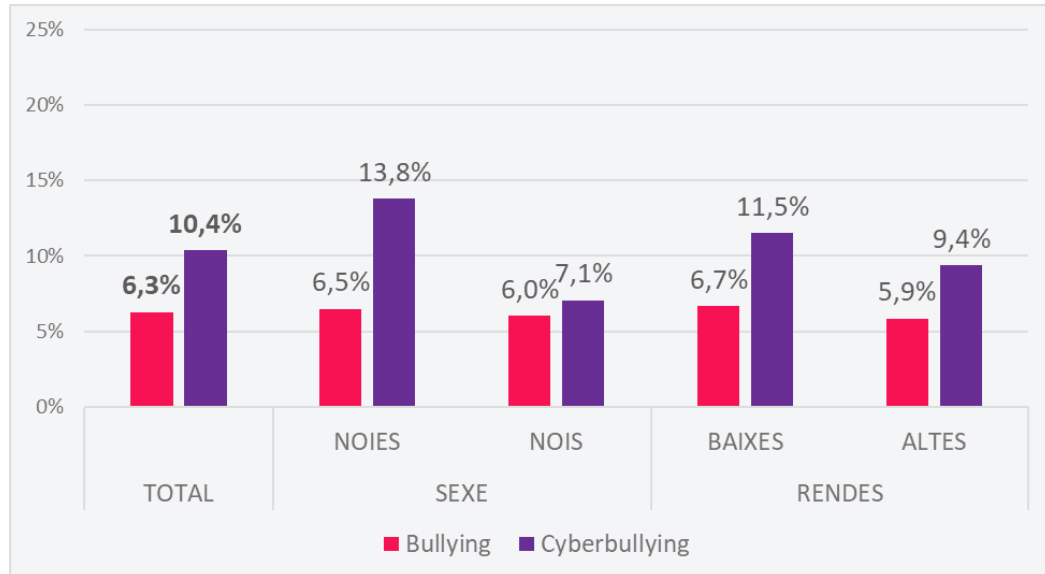
Si bé els conflictes i la violència entre iguals ja és molt present a l'escola primària, les violències també són presents als entorns dels instituts. A l'adolescència, els tipus de discriminacions més percebudes entre els adolescents són per raons del seu origen geogràfic (9,7%; sense diferències detectades per sexe), i també la discriminació de gènere, que afecta al 13,5% de noies.

Gràfic 60. Adolescents que manifesten haver patit discriminació segons tipologia, total i per sexe (%). Barcelona, 2016

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de FRESC – 2016. Agència de Salut Pública de Barcelona

Gràfic 61. Percentatge d'adolescents que afirma haver estat víctima de *bullying* i *cyberbullying* (ciberassetjament escolar); total, per sexe i per context socioeconòmic (%). Barcelona, 2016

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir de FRESC – 2016. Agència de Salut Pública de Barcelona

La falta de companys/es de joc, les situacions de bullying, cyberbullying i el rebuig per part del grup d'iguals són elements de risc per a la soledat (Ajuntament de Barcelona, 2020a); i les conseqüències derivades de la pandèmia de la covid-19 han intensificat les soledats ja existents i n'han afegit de noves, la qual cosa incrementa el risc d'exclusió social de qui la pateix (Escapa, 2020). És a dir, els infants i adolescents que patien bullying abans de la covid-19 poden haver viscut el tancament de les escoles i la desescalada amb més sentiment de soledat, sentint-se més sols que els altres infants i adolescents; aspecte que no tan sols interfereix en la seva salut mental, sinó també en la seva identitat i socialització en sentit ampli.

6.5 L'atenció als infants i adolescents en situació de risc social

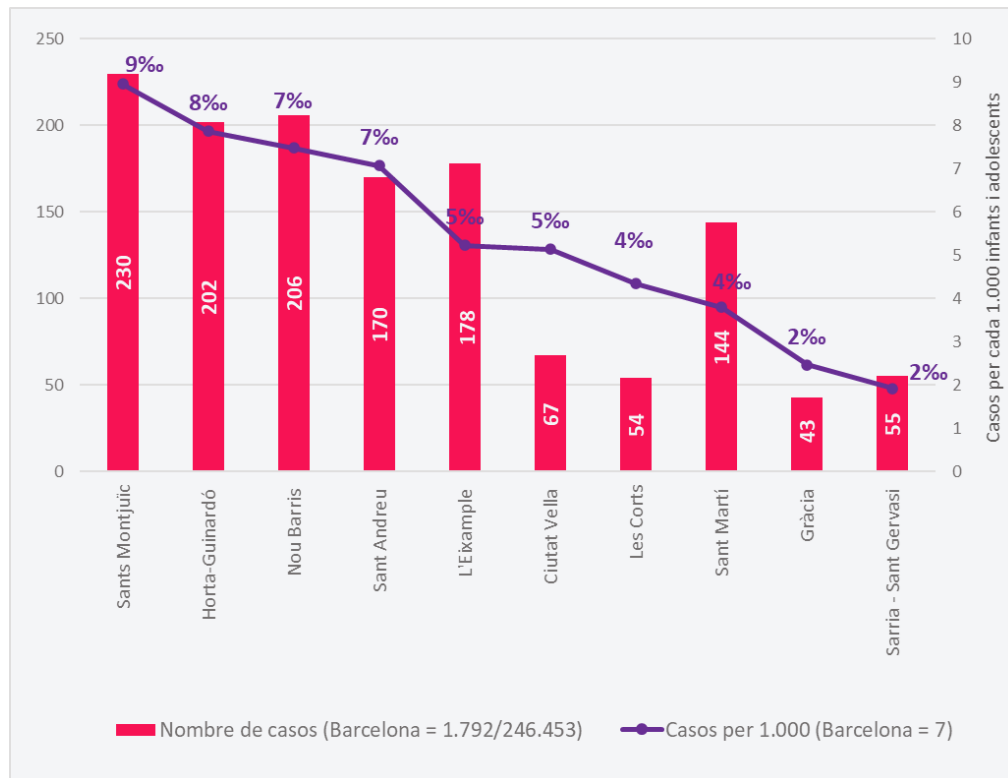
D'acord amb el propòsit que els infants i adolescents visquin lliures de violències i en ambients protectors que en garanteixin la cura i el creixement saludable, cal observar atentament les violències per negligència, és a dir, aquelles accions o falta d'accions en què les necessitats físiques o psicològiques bàsiques de l'infant no són ateses temporalment o permanent. Cal tenir en compte que aquest és el tipus de violència més freqüent contra els infants i que pot resultar en un deteriorament greu de la salut o del seu desenvolupament⁴³.

⁴³ Equip EMMA, Unitat d'Atenció a les Violències vers la Infància i l'Adolescència de l'Hospital Universitari Vall d'Hebron:

https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documents/informacio_equip_emma_act_nov_21_0.pdf

Quan hi ha indicis que un infant i/o adolescent pot estar en una situació de negligència per part del seu entorn de cura, s'inicien procediments per valorar si l'infant està en situació de risc social⁴⁴. L'any 2020, els Serveis Socials Bàsics (SSB) municipals van valorar 1.792 casos a demanda del sistema judicial i de la DGAIA, per determinar si es trobaven o no en situació de risc social (7 de cada 1.000 infants). S'aprecien diferències importants segons els districtes de residència, amb un nombre més elevat de casos valorats a Sants-Montjuïc (230 casos), Nou Barris (206) i Horta-Guinardó (202). Aquests tres districtes són justament els que tenen una proporció més gran de situacions de risc social ja determinades en termes relatius amb 9, 7 i 8 casos per cada 1.000 infants i adolescents valorats, respectivament. Els districtes on es concentren menys casos són Sarrià - Sant Gervasi amb 55 casos (2 de cada 1.000) i Gràcia amb 43 casos (2 de cada 1.000).

Gràfic 62. Infants i adolescents dels quals es valora la situació de risc social des dels serveis socials municipals, a demanda del sistema judicial i DGAIA (% i total). Barcelona, 2020

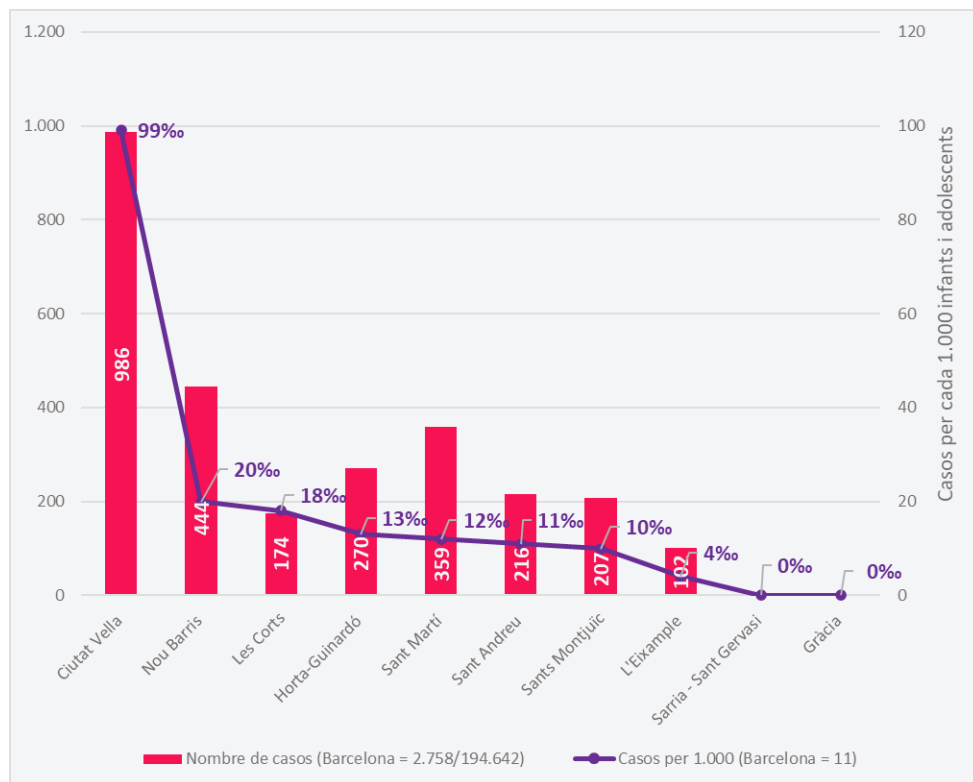
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància. IMSS (Institut Municipal de Serveis Socials). Ajuntament de Barcelona.

⁴⁴ D'acord amb l'article 102 de la Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA): "S'entén per situació de risc la situació en què el desenvolupament i el benestar de l'infant o l'adolescent es veuen limitats o perjudicats per qualsevol circumstància personal, social o familiar, sempre que per a la protecció efectiva de l'infant o l'adolescent no calgui la separació del nucli familiar". Així mateix, segons l'article 77 de la mateixa llei, "l'objecte de la prevenció del risc social són les situacions que afecten conjunts d'infants o adolescents de manera global, tant de caràcter territorial, cultural com social, en què concorren indicadors o factors de risc que fan palesa la probabilitat que els infants o els adolescents que s'hi troben resultin en el futur perjudicats en llur desenvolupament o benestar".

Per prevenir o donar resposta a situacions de risc social en infants i adolescents, la ciutat de Barcelona disposa, a més de la xarxa bàsica de serveis socials, d'una xarxa de centres oberts, que són equipaments destinats a donar suport, estimular i potenciar l'estructuració de la personalitat, la socialització, l'adquisició d'aprenentatges, així com compensar deficiències socioeducatives tant a infants i adolescents amb una situació de vulnerabilitat seguida per serveis socials, i també d'infants que no són atesos pels serveis socials.

L'any 2020, a la ciutat de Barcelona, 2.758 infants i adolescents d'entre 4 i 17 anys (1,4% de la població) van assistir als centres oberts de la ciutat, amb diferències territorials molt importants. El districte que atén més infants i adolescents en centres oberts és, amb diferència, Ciutat Vella: el 35,8% dels infants i adolescents que assisteixen a centres oberts de la ciutat ho fan a Ciutat Vella, amb 986 infants i adolescents atesos. Un altre conjunt de districtes atenen entre el 10-16% del total d'infants i adolescents dels centres oberts de la ciutat: Nou Barris, el 16,1% amb 444 casos; Sant Martí, el 13,0% amb 359 casos; i Horta-Guinardó, el 9,8% amb 270 casos. I, per últim, trobem el conjunt de districtes que atén menys del 10% de casos (Sant Andreu: 7,8% amb 216 casos; Sants-Montjuïc: 7,5% amb 207 casos; les Corts: 6,3% amb 174 casos; i l'Eixample: 3,7% amb 102 casos). Hi ha dos districtes de la ciutat que no disposen de cap centre obert: Sarrià - Sant Gervasi i Gràcia.

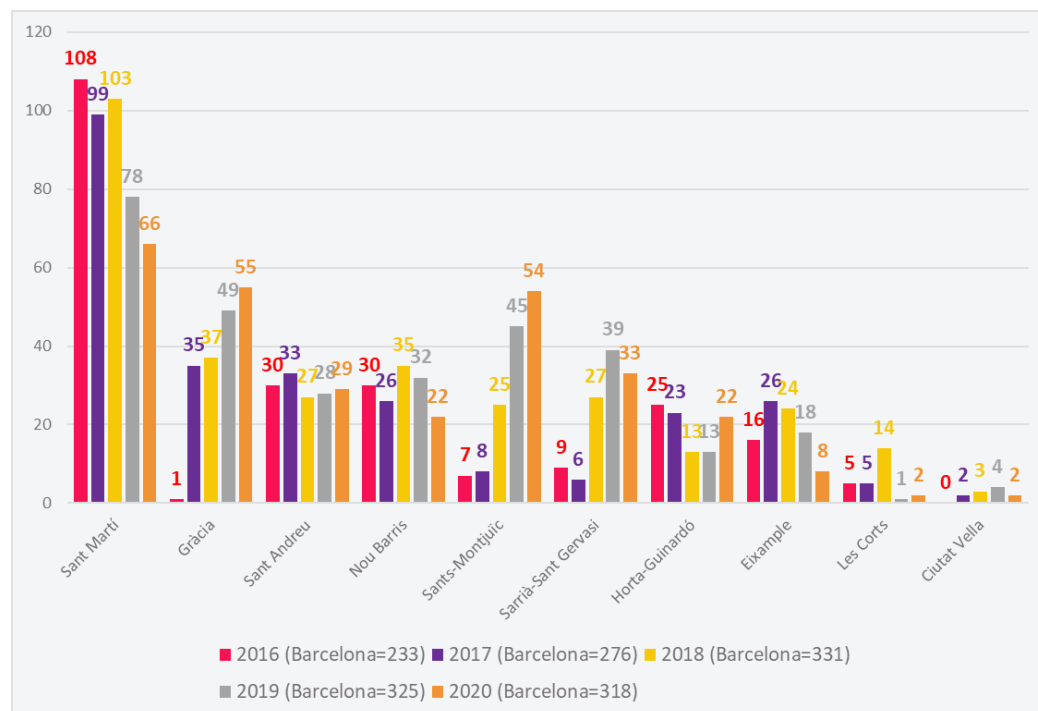
Gràfic 63. Infants i adolescents (4-17) que assisteixen a centres oberts (nombre i %). Barcelona i districtes, 2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància. IMSS (Institut Municipal de Serveis Socials). Ajuntament de Barcelona. Nota: el càlcul es fa en base als infants de 4 a 17 anys enlloc de 3 a 17 anys com en anteriors anys, ja que és aquesta la franja d'edat dels centres oberts. Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia estan al 0‰ perquè al districte no hi ha cap Centre Obert. Hem optat per posar els districtes al gràfic perquè s'entengui que no es tracta d'un error o oblit.

A més, l'Ajuntament de Barcelona disposa del Servei d'Intervenció Social de Famílies amb Menors (SISFAM) de l'Institut Municipal de Serveis Socials que atén proactivament famílies amb menors a càrrec i dones embarassades que viuen en assentaments urbans (naus i solars) i en locals i altres infrahabitats amb dinàmica d'assentament. Durant l'any 2020, el SISFAM va atendre 318 infants i adolescents de 0 a 17 anys, amb diferències rellevants entre districtes: més infants i adolescents atesos a Sant Martí (66), Gràcia (55) i Sants-Montjuïc (54) i menys a L'Eixample (8), Les Corts (2) i Ciutat Vella (2).

Gràfic 64. Infants i adolescents (0-17) atesos pel Servei d'Intervenció Social de Famílies amb Menors (SISFAM) (nombre). Barcelona i districtes, 2016-2020

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament de Serveis Socials d'Intervenció a l'Espai Públic. IMSS (Institut Municipal de Serveis Socials). Ajuntament de Barcelona.

6.6 Situacions de risc social greu que requereixen una mesura de desemparament

Quan les situacions de risc valorades pels equips de SSB o pels professionals de la mateixa DGAIA es consideren greus, els expedients dels infants es deriven als Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) per treballar durant un temps d'una manera més intensiva i especialitzada amb els infants i les seves famílies, amb l'objectiu de revertir les situacions de risc i evitar fins al màxim de les possibilitats d'haver de dictaminar una mesura de desemparament familiar. Les mesures de desemparament s'activen quan els EAIA valoren que és l'única solució possible per garantir la protecció de l'infant.

Al llarg del 2020, els EAIA van atendre i valorar l'expedient⁴⁵ de 1.200 infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys a la ciutat de Barcelona (IMSS, 2020). Després d'un temps de suport especialitzat, els EAIA determinen quins infants es troben en una situació de desemparament⁴⁶ prou important com per activar una mesura protectora i passar a ser tutelats per l'Administració⁴⁷.

En termes de prevalença⁴⁸ (inclou els infants amb mesura protectora abans del 2020 i les noves mesures protectores dictaminades al llarg del 2020), l'any 2020 hi havia 1.595 infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys a la ciutat amb mesura protectora (6 de cada 1.000) i, per tant, sota la tutela i a l'empareda de l'Administració pública.

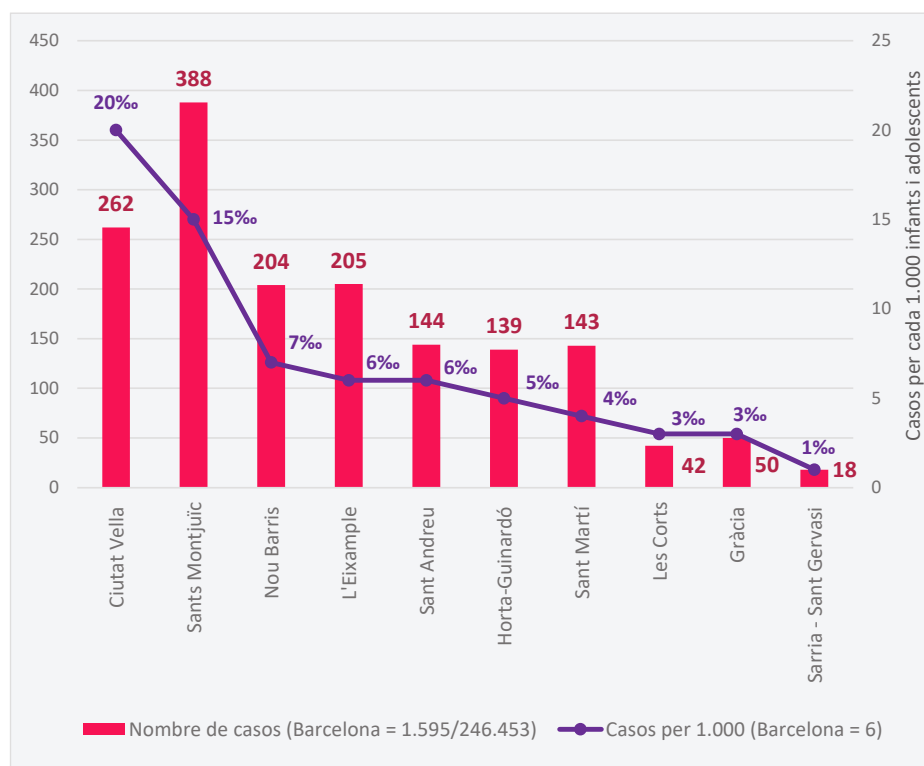
⁴⁵ Aquest miler d'expedients inclouen els expedients vigents abans de l'1 de gener de 2019, els que arriben al llarg de l'any derivats per SSB (expedients de risc) o directament de la DGAIA (expedients de desemparament) i comptabilitzen els que es resolen durant el 2019 (ja sigui perquè es dictamina una mesura de desemparament o no). Els expedients tancats al llarg de l'any ja no es comptabilitzaran l'1 de gener de l'any següent.

⁴⁶ D'acord amb l'article 105 de la LDOIA: "Es consideren desemparats els infants o els adolescents que es troben en una situació de fet en què els manquen els elements bàsics per al desenvolupament integral de la personalitat, sempre que per a llur protecció efectiva calgui aplicar una mesura que impliqui la separació del nucli familiar". Així mateix, segons l'article 78 de la mateixa llei, "l'objecte de la prevenció de la desprotecció infantil són les situacions en què concorren indicadors o factors de risc que fan palesa la probabilitat que l'infant o l'adolescent que s'hi trobi resulti en el futur desatès en les seves necessitats bàsiques. La identificació d'indicadors o factors de risc en un entorn familiar concret ha de generar programes de suport familiar, que es poden desenvolupar fins i tot durant el període de gestació, per tal d'establir pautes de criança i de millorament de les capacitats parentals, d'una manera preventiva en entorns de desavantatge social".

⁴⁷ Tot i l'estudi i recomanació dels EAIA, la decisió que un infant o adolescent passi a la tutela de l'estat la prenen els Equips Funcionals d'Infància (EFI).

⁴⁸ La prevalença informa de la situació concreta dels infants tutelats per la Direcció General en un moment donat del temps; per tant, no informa dels expedients nous de l'any en curs sinó dels acumulats (nous i anteriors, i deixa de comptabilitzar els expedients tancats).

Gràfic 65. Infants i adolescents en situació de desemparament amb mesura cautelar i tuteles (nombre i %). Barcelona i districtes, 2020

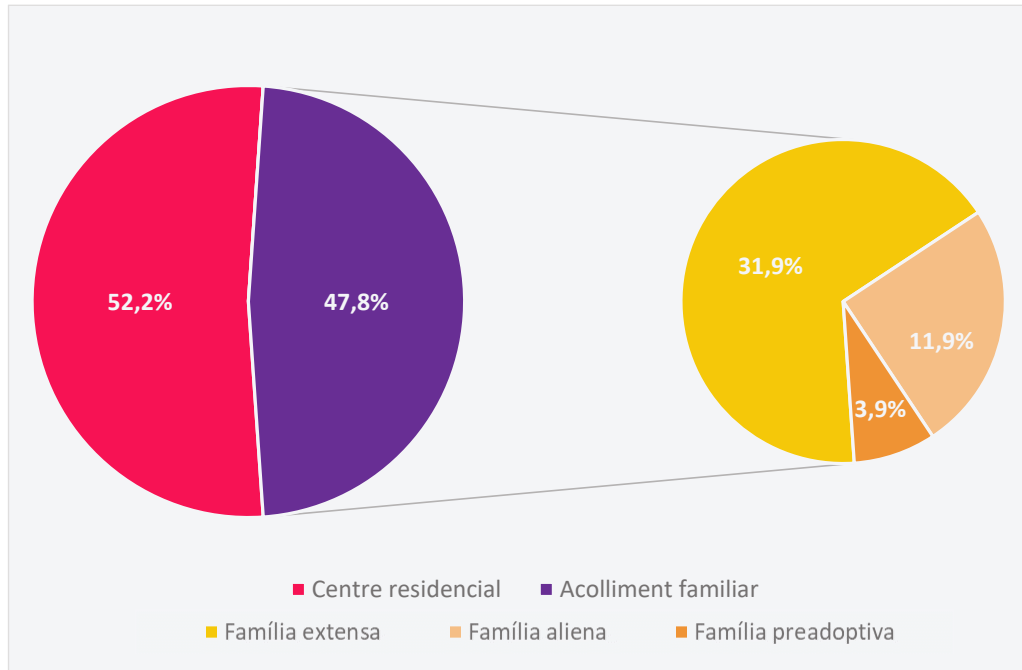
Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) de la Generalitat de Catalunya.

Nota: les dades reflecteixen on viuen els infants un cop separats del seu nucli familiar —la ubicació del seu centre residencial—, i no d'on són originaris els infants.

Seguint la pauta comentada anteriorment, els districtes on, en termes relatius, es concentren més infants i adolescents amb mesura protectora (les dades reflecteixen on viuen els infants un cop separats del seu nucli familiar —la ubicació del seu centre residencial—, i no d'on són originaris) són Ciutat Vella (20 de cada 1.000: 262 casos) i Sants-Montjuïc (15 de cada 1.000: 388 casos), mentre que on se'n concentren menys és Sant Martí (4 de cada 1.000: 143 casos), les Corts (3 de cada 1.000: 42 casos), Gràcia (3 de cada 1.000: 50 casos) i Sarrià - Sant Gervasi (1 de cada 1.000: 18 casos).

Segons el tipus de mesura protectora que s'aplica als 1.595 infants i adolescents en situació de desemparament, el 47,8% reben acolliment familiar i el 52,2% es troben en centres residencials. Dins les mesures d'acolliment familiar, l'acolliment familiar en família extensa és la mesura de desemparament més freqüent (31,9% dels casos), l'11,9% estan acollits en una família aliena i el 3,9% en una família preadoptiva.

Gràfic 66. Infants i adolescents amb mesura protectora d'acolliment familiar (família extensa, aliena i preadoptiva) o acollits en centre residencial, per sexe. (%).
Barcelona, 2020

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) de la Generalitat de Catalunya.

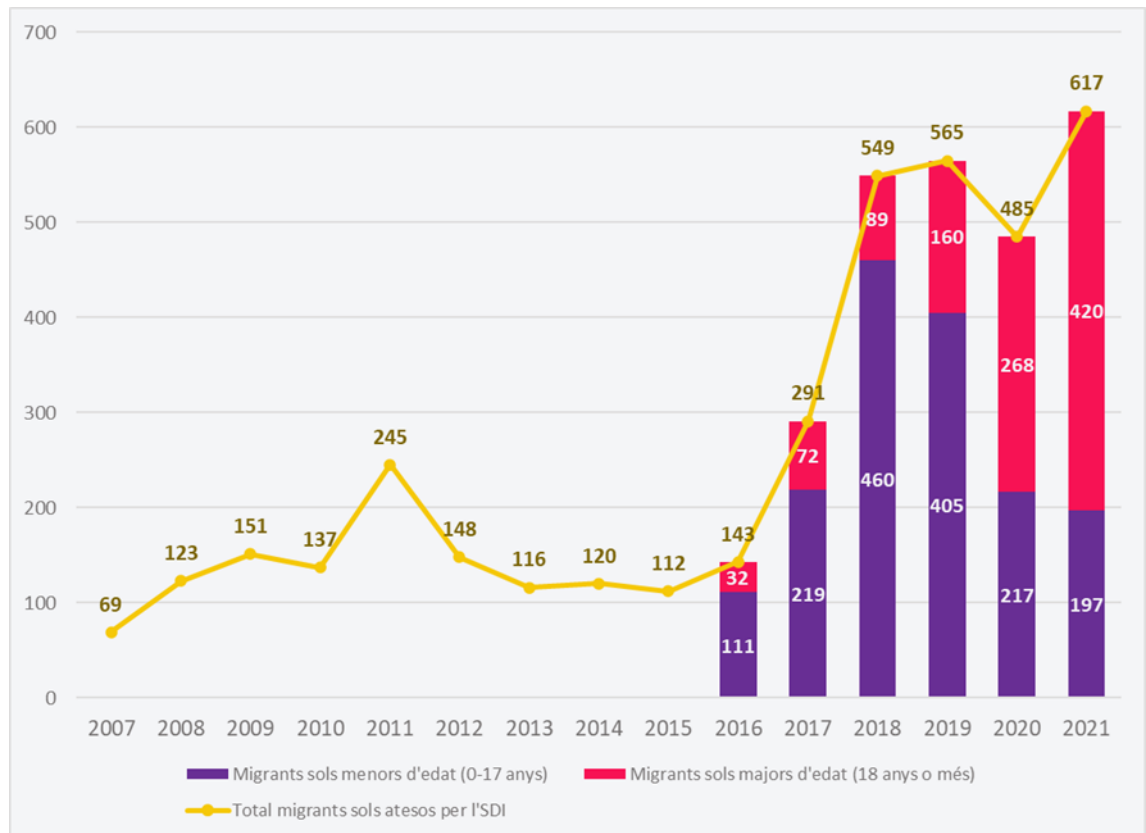
Per sexe, no hi ha diferències rellevants entre infants i adolescents que estan amb una mesura protectora d'acolliment familiar (el 48,7% nenes-noies i el 51,3% són nens-nois). Però, en canvi, sí que destaca la proporció molt més gran de nois en mesura protectora de centre residencial (72,7% de nois versus 27,3% de noies). Per entendre aquest diferencial, cal tenir present l'important nombre d'infants i adolescents migrats sols (majoritàriament nois) que s'hi acullen.

6.7 El cas dels infants i adolescents migrats sols que arriben a la ciutat sense referents familiars

Els infants, adolescents i joves migrats sols que arriben a la ciutat sense referents familiars i són detectats en medi obert pels serveis socials (SDI) o pels cossos policials són traslladats, en primera instància, al Dispositiu d'Atenció Immediata (DAI). Des del DAI, els migrats sols que són menors d'edat són acollits en centres d'atenció residencial del Sistema català de protecció de la infància.

L'any 2021, el nombre d'infants i joves migrats sols identificats pel Servei de Detecció i Intervenció (SDI) ha arribat al seu màxim històric. Se n'han identificat i atès un total de 617 (132 infants i joves més que al 2020, any on cal tenir molt present les complicacions derivades de la pandèmia i el temps de confinament absolut, i 52 més que al 2019).

Gràfic 67. Infants, adolescents (0-17 anys) i joves (>18 anys) migrats sols atesos pel Servei de Detecció i Intervenció (SDI), total i segons edat (N). Barcelona, tendència 2007-2021

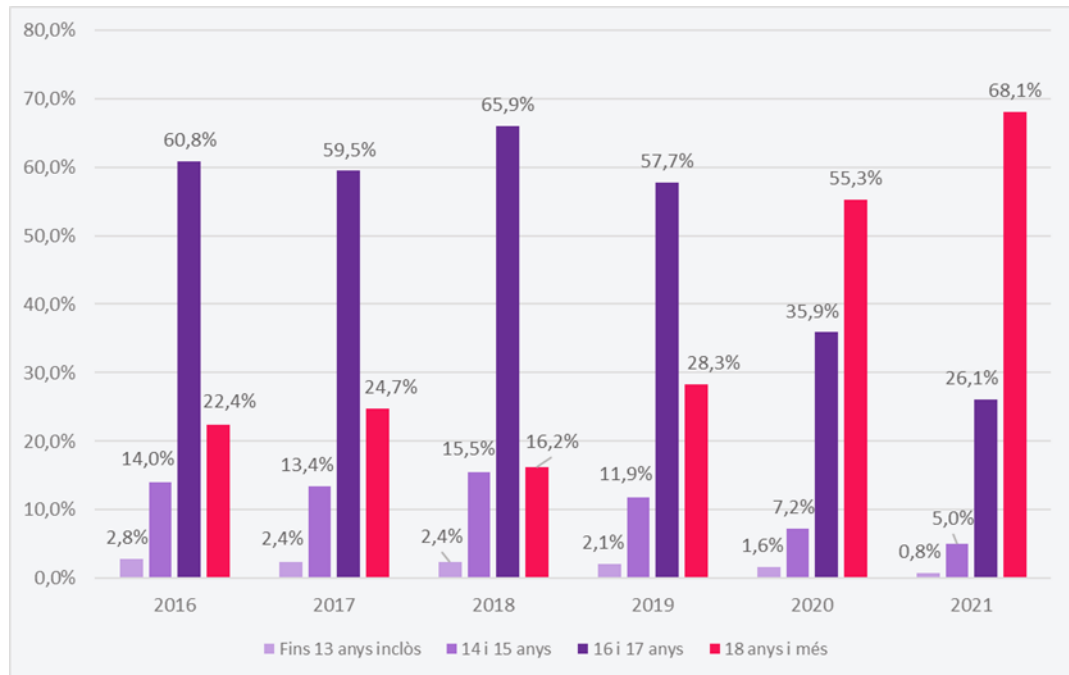

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament de Serveis Socials d'Intervenció a l'Espai Públic. IMSS (Institut Municipal de Serveis Socials). Ajuntament de Barcelona.

Nota: de l'any 2007 al 2015 no es disposa de dades desagregades per grups d'edat.

Si bé les xifres totals de menors migrats sols no es van reduir gaire, sí que es confirma un canvi de tendència en el perfil dels joves migrats des de l'any 2016, amb un salt important l'any 2020 que s'accentua l'any 2021: es redueix de manera progressiva la proporció dels migrats sols menors d'edat respecte als que ja tenen més de 18 anys quan arriben a la ciutat. Així, per exemple, l'any 2018 els migrats sols menors d'edat representaven el 83,8% del total (sumant les categories ≤ 13 anys [2,4%], 14-15 anys [15,5%] i 16-17 anys [65,9%]), mentre que el 2021 van representar només el 31,9% del total, essent la resta dels joves migrats atesos (el 68,1%) joves migrats majors de 18 anys.

Gràfic 68. Infants, adolescents i joves migrats sols atesos pel Servei de Detecció i Intervenció (SDI), segons trams d'edat (%). Barcelona, tendència 2016-2021

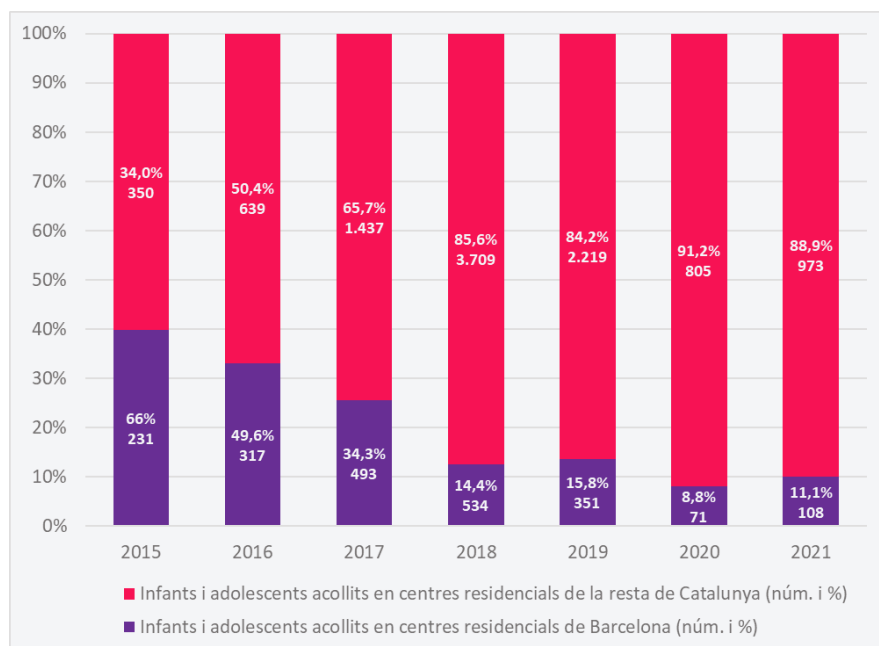

Font: elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels registres del Departament de Serveis Socials d'Intervenció a l'Espai Públic. IMSS (Institut Municipal de Serveis Socials). Ajuntament de Barcelona.

Aquest canvi de perfil en els joves migrats sols explica, si més no en part, la reducció progressiva de la incidència⁴⁹ de menors d'edat migrats sols (infants i adolescents fins als 17 anys) acollits en centres residencials de la ciutat de Barcelona en els darrers anys: 534 l'any 2018, 351 l'any 2019, 71 l'any 2020 i 108 l'any 2021.

⁴⁹ La incidència indica els nous casos atesos per la DGAIA en l'any/s seleccionat/s.

Gràfic 69. Infants i adolescents migrats sols aollits pel Sistema català de protecció a la infància i l'adolescència en centres residencials (N i %). Catalunya i Barcelona, tendència 2015-2021

Font: Elaboració pròpia de l'IIAB a partir dels informes estadístics del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut. Nota: canvien les xifres d'anys anteriors ja que algunes reflectien Barcelona comarques enlloc de Barcelona ciutat.

Pel que fa a la prevalença⁵⁰ d'infants i joves d'entre 0 i 17 anys migrats sols aollits en el Sistema català de protecció de la infància, el 31 d'octubre de 2021 n'hi havia 1.513 a tot Catalunya, 148 dels quals aollits pels serveis territorials de Barcelona ciutat, és a dir, un 9,8% del total d'infants i joves migrats sols tutelats per la DGAIA. Cal tenir en compte que la majoria d'adolescents que migren sols i arriben a la ciutat tenen entre 16 i 17 anys (el 73,2% l'any 2021), la qual cosa implica que la majoria d'ells ja han assolit la majoria d'edat, des que van entrar al sistema de protecció els anys 2019 i 2020, i ja no viuen en centres residencials. Quan aquests joves assoleixen la majoria d'edat, tenen tres sortides possibles: 1) un allargament de la mesura protectora més enllà dels 18 anys, 2) ser derivats a l'Àrea de Suport al Jove Tutelat i Extutelat (ASJTET), o bé 3) sortir totalment i definitivament del Sistema català de protecció.

De cara a superar falsos imaginaris sobre el volum i pes que representen els infants i joves migrats sols aollits al Sistema català de protecció de la infància, cal dir que només representen l'11,2% del total (1 de cada 10, si sumem tant els que estan en centre residencial com en acolliment familiar), i que tan sols representen el 23,6% del total (2 de cada 10) si comptem només els que estan aollits en centres residencials (Generalitat de Catalunya, 2021).

⁵⁰ La prevalença indica el nombre de nois i noies atesos pel sistema de protecció a la infància en un moment donat del temps (segons data d'actualització). En aquest cas, les dades van ser extretes del Portal el 31/10/2021.

L'apunt (I): noves dades sobre la victimització sexual en la infància a Barcelona

L'*Enquesta a la Joventut de Barcelona* (Ajuntament de Barcelona, 2020b) inclou per primer cop en la vida de l'enquesta un mòdul sobre victimització sexual en la infància (0-17 anys), preguntant a joves de Barcelona de 18 a 34 anys (nascuts entre 1986 i 2002), amb una mitjana de 1.200 respostes davant de les següents preguntes:

"Durant la teva infantesa, algun adult que coneixies et va tocar les teves parts íntimes quan no havia de fer-ho, et va obligar que tu les hi toquessis o et va forçar a mantenir relacions sexuals?" un 7,9% afirma que sí (11,5% de noies davant del 4,4% de nois). Respecte a la mateixa pregunta en relació a "algun adult que no coneixies" un 4,3% afirma que sí (6,4% de noies davant del 2,3% de nois). En tots dos casos, hi ha gairebé el triple de nenes-noies que de nens-nois.

En relació a la pregunta "Pensa en nois/es que tenien la teva edat en aquell moment, companys d'escola, parelles o noies/es amb els que has sortit, o fins i tot germans/es. Alguna vegada algun d'aquests nois/es et va obligar o forçar a realitzar actes sexuals?" un 6,8% afirma que sí (gairebé el doble de noies que de nois: 9,1% versus 4,7%).

Davant la pregunta "Durant la teva infantesa, algú va intentar forçar-te a mantenir relacions sexuals completes, és a dir, amb penetració de qualsevol tipus, fins i tot si no van arribar a succeir?" un 5,2% afirma que sí (més del doble de noies que de nois: 7,5% versus 3,0%).

Respecte a la pregunta "Durant la teva infantesa, algú et va obligar a mirar-li les seves parts íntimes utilitzant la força o exhibint-les per sorpresa?" un 10,7% afirma que sí (15,5% de noies davant del 5,9% d'e nois).

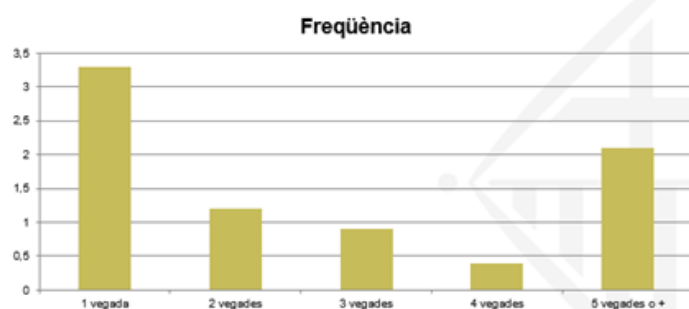
Davant la pregunta "Durant la teva infantesa, algú va ferir els teus sentiments dient o escrivint alguna cosa sexual sobre tu o sobre el teu cos a través d'internet, el mòbil o altres mitjans electrònics?" un 13,2% afirma que sí (més del doble de noies que de nois: 19,5% versus 7,0%). Respecte a la mateixa pregunta en relació a "fora d'internet, el mòbil o altres mitjans electrònics" un 13,9% afirma que sí (també més noies que nois: 19,6% versus 8,3%).

Les dades confirmen que les noies tenen entre el doble i el triple de possibilitats de patir abusos sexuals en la infància. També es confirma que els abusos sexuals es donen més freqüentment en entorns d'adults coneguts que d'adults desconeguts.

Un element important del mòdul és que en totes les preguntes es fa referència a la

01

Durant la teva infantesa, algun **adult que coneixies** et va tocar les teves parts íntimes quan no havia de fer-ho, et va obligar que tu les hi toquessis o et va forçar a mantenir relacions sexuals?

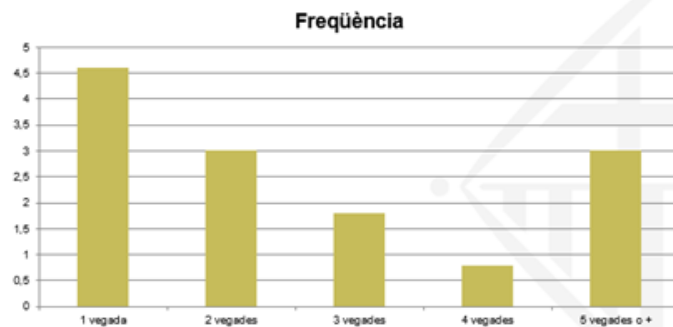

freqüència amb que es va patir l'abús. Cal destacar un patró molt similar a totes les preguntes segons el qual la majoria d'enquestats se situen en les freqüències 1 vegada, o més de 5 vegades (essent les opcions 2, 3 i 4 vegades les menys freqüents).

Aquest patró ens indica per una banda, que la major part d'abusos sexuals en la infància i adolescència es van produir una sola vegada, però també que molts altres es van succeir en el temps més de 5 vegades, per la qual cosa el danys en els infants van ser pitjors i els

06

Durant la teva infantesa, algú va ferir els teus sentiments dient o escrivint alguna cosa sexual sobre tu o sobre el teu cos a través d'internet, el mòbil o altres mitjans electrònics?

seus entorns no van tenir la capacitat de detectar-ho i protegir-los. En l'únic cas en que les freqüències no estan tan polaritzades és en el cas de les violències a través d'internet, el mòbil o altres mitjans electrònics a on les opcions 2 i 3 vegades també són força freqüents entre els joves enquestats.

L'apunt (II): l'assetjament escolar i el ciberbullying en temps de pandèmia i la invisibilització de la violència de gènere entre adolescents

Segons el III informe *L'opinió dels estudiants* (Fundació ANAR & Fundación Mutua Madrileña, 2021) en centres educatius de diverses comunitats autònomes durant el curs 2020-2021, sols el 15,2% de l'alumnat afirma que en la seva classe hi ha algun company o companya que pateix assetjament escolar (el 34,1% ho pensava al 2019). El ciberbullying ha estat la forma d'assetjament més freqüent durant la pandèmia i ha començat a produir-se a través de nous canals (WhatsApp, Instagram, TikTok, videojocs online o altres). Més de la meitat del professorat (51%) reconeix la falta de recursos i formació entre el personal docent com a barrera a l'hora d'intervenir en casos d'assetjament escolar. Els motius més comuns pels quals es produeixen les agressions són l'aspecte físic (52,5%), per ser diferent (46,4%), per les coses que fa o diu (39,1%), pels gustos (30,4%), per ser d'un altre país, cultura, raça o religió (26,2%), per ser nou (20,1%), per la seva orientació sexual (15,2%) o per tenir molts o pocs diners (14,2%). El confinament a casa, els grups bombolla, el descens de la ràtio professor/alumne i altres restriccions causades per la pandèmia, juntament amb les mesures de conscienciació, han facilitat el descens de l'assetjament escolar. Tanmateix no podem desestimar l'increment del risc de soledat entre els infants en temps de pandèmia: els infants i adolescents que patien bullying abans de la covid-19 poden haver viscut el tancament de les escoles i la desescalada amb més sentiment de soledat, sentint-se més sols que els altres infants i adolescents; aspecte que no tan sols interfereix en la seva salut mental, sinó també en la seva identitat i socialització en sentit ampli (Escapa, 2020; Corominas et al., 2021).

A Barcelona, mentre el 6,3% dels adolescents afirma haver patit assetjament al seu centre educatiu, el percentatge d'adolescents que ha patit assetjament a través d'internet augmenta fins al 10,4%, amb una afectació molt més important en les noies que no pas en nois (13,8% versus 7,1%) (FRESC, 2016). En aquest sentit, el Consorci d'Educació de Barcelona impulsa diversos programes com #aquíproubullying, que ofereix eines i recursos als centres educatius i a la comunitat educativa perquè puguin actuar davant les situacions

de risc d'assetjament escolar, el programa Mediació entre iguals, que incideix en la resolució positiva de conflictes en l'àmbit de la convivència dels centres educatius, o Escoles per la Igualtat, que afavoreix la igualtat, equitat i respecte entre els infants i adolescents. Val a dir que el Consorci d'Educació de Barcelona, tenint present el [protocol de prevenció, detecció i intervenció davant l'assetjament i el ciberassetjament entre iguals](#) establert pel Departament d'Educació, ha contextualitzat aquest protocol a la ciutat de Barcelona. A nivell espanyol, existeix un telèfon i un xat gratuïts, confidencials i disponibles les 24 hores (gestionats per la Fundació ANAR), dirigit als infants i adolescents que pateixen o són testimonis d'assetjament escolar. Així mateix, el Ministeri d'Educació ha reactivat al 2021 l'Observatori estatal de la convivència escolar. En l'[Informe sobre els Drets de l'infant](#) (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) es demana millorar l'aplicació dels protocols de detecció i atenció davant de situacions de violència envers els infants i adolescents, i garantir informació als infants sobre els seus drets i augmentar la formació dels professorat i la resta de professionals que treballen amb infants sobre com prevenir i detectar les situacions de violència envers els infants.

Per un altre costat, l'informe [No és amor](#) (Save the Children, 2021) mostra com la violència de gènere es troba totalment instaurada entre les joves i adolescents però segueix en gran mesura oculta i invisibilitzada en les dades, campanyes i activitats de sensibilització. Quan les adolescents pateixen violència de gènere troben barreres per accedir a serveis d'atenció integral especialitzada que incorporin tant la perspectiva d'infància com la de gènere. Sovint les adolescents no s'identifiquen com a víctimes, i desconeixen que controlar el mòbil, que els hi facin comentaris sobre la roba o amb qui surten de festa siguin conductes de violència de gènere (inclús ho poden entendre com un acte d'amor). La construcció d'aquests models amorosos o de relacions basades en la desigualtat i en mites sobre l'amor dificulten identificar els comportaments agressius, especialment aquells que no acaben en violència física sinó de control (1 de cada 4 adolescents de 16 i 17 anys pateixen violència psicològica i de control). Save the Children demana que aquesta problemàtica s'abordi mitjançant les eines actuals, desplegant totes les mesures i a tots els nivells administratius de la recentment aprovada [Llei orgànica de protecció integral de la infància i l'adolescència davant la violència](#) (Gobierno de España, 2021). En aquest sentit, des de l'Ajuntament de Barcelona s'impulsa un conjunt de [serveis i programes que ofereixen atenció i acollida a tots els infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista](#) des d'una perspectiva integral (SARA Jove, SAH Jove, Canviem-ho). Cal tenir en compte que pel que fa a violències patides a l'adolescència, a Barcelona un 10,2% dels nois i noies adolescents declaren haver estat víctimes d'assetjament sexual (qualsevol conducta verbal o física amb contingut sexual que sigui ofensiva i no desitjada) alguna vegada, i un 15,1% declara haver patit maltractaments emocionals, físics o sexuals per part de la seva parella (FRESC, 2016). En l'[Informe sobre els Drets de l'infant](#) (Síndic de Greuges de Catalunya, 2021) es demana millorar l'educació afectivosexual i evitar l'accés dels infants i adolescents a continguts que fomenten la violència sexual.

i. Índex de taules, mapes i gràfics

Índex de taules

TAULA 1. INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) (N I %). BARCELONA I DISTRICTES, TENDÈNCIA 2000-2021	8
TAULA 2. DOMICILIS AMB INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) SEGONS TIPOLOGIA DELS DOMICILIS. BARCELONA I DISTRICTES, 2021.....	13
TAULA 3. DISTRIBUCIÓ DE FAMÍLIES, SEGONS ELS TRAMS DE TARIFACIÓ SOCIAL CONCEDITS EN LES TAXES DE LES ESCOLES BRESSOL MUNICIPALS (%). BARCELONA, CURSOS 2015-2016 AL 2020-2021..	24
TAULA 4. ESPAIS FAMILIARS MUNICIPALS, SEGONS L'ORGANISME RESPONSABLE. DISTRICTES DE LA CIUTAT, 2020.....	26
TAULA 5. INFANTS I ADOLESCENTS DE 2N CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL, D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA I D'ESO, SEGONS TITULARITAT (%). CATALUNYA, BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2020-2021	28
TAULA 6. INFANTS I ADOLESCENTS MATRICULATS A 2N CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL, PRIMÀRIA I ESO SEGONS DISTRICTE DE RESIDÈNCIA I DISTRICTE D'ESCOLARITZACIÓ (%). BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2020-2021.....	29
TAULA 7. TAXA DE NO IDONEÏTAT DELS INFANTS I ADOLESCENTS DE 2N CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL, PRIMÀRIA I D'ESO (%). CATALUNYA, BARCELONA I DISTRICTES, CURSOS 2017-2018 I 2020-2021	30
TAULA 8. ADOLESCENTS DE 4T D'ESO QUE NO SUPEREN LES PROVES DE COMPETÈNCIES BÀSIQUES SEGONS COMPETÈNCIA (%). BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2020-2021.....	31
TAULA 9. ALUMNES MATRICULATS EN ESTUDIS POSTOBLIGATORIS PER OPCIÓ EDUCATIVA (BATXILLERAT, CICLES FORMATIUS DE GRAU MITJÀ I PROGRAMES DE FORMACIÓ I INSERCIÓ) SEGONS SEXE (NOIES I NOIS) (%). CATALUNYA, BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2020-2021.....	36
TAULA 10. INFANTS I ADOLESCENTS (DE 0 A 17 ANYS) QUE DORMEN SUFICIENTMENT O INSUFICIENTMENT SEGONS RENDA FAMILIAR DISPONIBLE DEL BARRI (%). BARCELONA, 2016.	64
TAULA 11. RISC DE POBRESA I/O EXCLUSIÓ SOCIAL DELS INFANTS I ADOLESCENTS I DE LA POBLACIÓ TOTAL (TAXA AROPE) (%). BARCELONA, CATALUNYA, ESPANYA I UNIÓ EUROPEA, 2017 (2016-2017), 2018 (2017-2018), 2019 (2018-2019) I 2020 (2019-2020)	91
TAULA 12. EVOLUCIÓ DE LES TAXES DELS INDICADORS DE PRIVACIÓ MATERIAL, SEGONS GRUPS D'EDAT I POBLACIÓ TOTAL. (%). BARCELONA, 2011, 2016-2017 A 2019-2020.....	97
TAULA 13. INFANTS I ADOLESCENTS QUE PATEIXEN PRIVACIONS MATERIALS SEGONS TIPUS DE PRIVACIONS (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2017	99

Índex de mapes

MAPA 1. INFANTS I ADOLESCENTS (0-17 ANYS). BARCELONA I BARRIS, 2021	9
MAPA 2. RELACIÓ ENTRE ELS INFANTS I ADOLESCENTS (3-16 ANYS) EN CENTRES DE MÀXIMA COMPLEXITAT SOBRE EL TOTAL (%) I LA RENDA DISPONIBLE DE LES LLARS PER CÀPITA. BARCELONA I BARRIS, 2018 (RDLPC) I 2020-2021 (COMPLEXITAT).....	33
MAPA 3. RELACIÓ ENTRE LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DE LES ENTITATS DE LLEURE A LA CIUTAT I L'ÍNDEX DE RENDA DISPONIBLE DE LES LLARS PER CÀPITA. BARCELONA I BARRIS, 2018 (RDLPC) I 2017-2018 (ENTITATS)	49

MAPA 4. RÀTIOS DE METRES QUADRATS DE LES ÀREES DE JOC PER INFANT. BARCELONA I BARRIS (2018)	53
MAPA 5. SUPERFÍCIE MITJANA DELS HABITATGES (M2). BARCELONA I BARRIS, 2016	57
MAPA 6. INFANTS DE 6 A 12 ANYS AMB EXCÉS DE PES (SOBREPÈS I OBESITAT) (%). BARCELONA, DISTRICTES I ÀREES BàSIQUES DE SALUT (ABS), 2018	66
MAPA 7. RELACIÓ ENTRE LA RENDA DISPONIBLE DE LES LLARS PER CÀPITA DELS BARRIS I EL VOLUM DE POBLACIÓ INFANTIL I ADOLESCENT QUE HI HABITA. BARCELONA I BARRIS, 2018 (RDLPC) I 2021 (POBLACIÓ)	83
MAPA 8. RELACIÓ ENTRE LA L'ÍNDEX DE VULNERABILITAT URBANA DELS BARRIS I EL VOLUM DE POBLACIÓ INFANTIL I ADOLESCENT QUE HI HABITA. BARCELONA I BARRIS, 2017 (IVU) I 2021	85

Índex de gràfics

GRÀFIC 1. PETITS INFANTS (0-5), INFANTS (6-11) I ADOLESCENTS (12-17), PER SEXE (N I %). BARCELONA, 2021	10
GRÀFIC 2. INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) AMB ALGUNA DISCAPACITAT LEGALMENT RECONEGUDA, PER TIPUS DE DISCAPACITAT (N I %). BARCELONA, 2020	10
GRÀFIC 3. INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) AMB NACIONALITAT ESTRANGERA (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2021	11
GRÀFIC 4. PES RELATIU DE LA POBLACIÓ SEGONS GRUPS D'EDAT (N I %). BARCELONA, 2021	12
GRÀFIC 5. INFANTS I ADOLESCENTS (0-17), POBLACIÓ ADULTA QUE CONVIU AMB ELS INFANTS I ADOLESCENTS, I POBLACIÓ ADULTA QUE NO HI CONVIU (N I %). BARCELONA, 2021	12
GRÀFIC 6. EVOLUCIÓ DELS DOMICILIS AMB INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) SEGONS TIPOLOGIA DELS DOMICILIS (%). BARCELONA, TENDÈNCIA 2016-2021	14
GRÀFIC 7. LLARS AMB INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) SEGONS NOMBRE (1, 2, 3 O MÉS) (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2021	15
GRÀFIC 8. EVOLUCIÓ DE LES LLARS AMB INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) SEGONS NOMBRE (1, 2, 3 O MÉS) (%). BARCELONA, TENDÈNCIA 2007-2021	15
GRÀFIC 9. EVOLUCIÓ DE LA TAXA DE NATALITAT I DEL NOMBRE DE NAIXEMENTS. BARCELONA, TENDÈNCIA 2000-2020	16
GRÀFIC 10. PIRÀMIDE D'EDAT DE LA POBLACIÓ, SEGONS SEXE (0-99+) I NACIONALITAT (0-17). BARCELONA, 2021	17
GRÀFIC 11. INFANTS I ADOLESCENTS PROJECTATS SEGONS TIPUS D'ESCENARIS DE CREIXEMENT DEMOGRÀFIC. BARCELONA (BASE 2018 POBLACIÓ OFICIAL), 2018-2031	18
GRÀFIC 12. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS. BARCELONA, 2016-2021	19
GRÀFIC 13. TAXA D'ESCOLARITZACIÓ 0-2 (%). CATALUNYA I BARCELONA, CURSOS 2010-2011 AL 2020-2021	22
GRÀFIC 14. INFANTS 0-2 ANYS ESCOLARITZATS SEGONS TITULARITAT DEL CENTRE EDUCATIU (N I %). BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2020-2021	23
GRÀFIC 15. EVOLUCIÓ DELS INFANTS 0-2 ANYS ESCOLARITZATS SEGONS TITULARITAT DEL CENTRE EDUCATIU (%). BARCELONA, CURSOS 2012-2013 AL 2020-2021	23

GRÀFIC 16. INFANTS (DE 0 A 2 ANYS) AMB BONIFICACIÓ (TRAMS 1-6) I SENSE BONIFICACIÓ (TRAMS 7-10) (%). BARCELONA I DISTRICTES, CURSOS 2015-2016 I 2020-2021	25
GRÀFIC 17. EVOLUCIÓ DE LA DEMANDA DE PLACES DE P3 SEGONS TITULARITAT DELS CENTRES (%). BARCELONA, CURSOS 2011-2012 AL 2021-2022	27
GRÀFIC 18. EVOLUCIÓ DE LA MATRICULACIÓ DE PLACES A P3 SEGONS TITULARITAT DELS CENTRES (%). BARCELONA, CURSOS 2014-2015 AL 2021-2022	28
GRÀFIC 19. TAXA DE GRADUACIÓ A 4T D'ESO RESPECTE DELS ADOLESCENTS MATRICULATS SEGONS SEXE (%). BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2019-2020	32
GRÀFIC 20. ALUMNES MATRICULATS EN ESTUDIS POSTOBLIGATORIS SEGONS OPCIÓ EDUCATIVA (BATXILLERAT, CICLES FORMATIUS DE GRAU MITJÀ I PROGRAMES DE FORMACIÓ I INSERCIÓ) (%). CATALUNYA, BARCELONA I DISTRICTES, CURS 2020-2021	35
GRÀFIC 21. ABANDONAMENT ESCOLAR PREMATUR (18-24 ANYS) A CATALUNYA (%), ESPANYA I UE, 2005-2020	39
GRÀFIC 22. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ACADÈMICA DELS I LES JOVES (18-24 ANYS) (%), BARCELONA, 2014 A 2021.....	40
GRÀFIC 23. INFANTS (10-12 ANYS) SEGONS EL GRAU DE SATISFACCIÓ AMB 15 ASPECTES DE LA VIDA VALORATS (%). BARCELONA, 2017	45
GRÀFIC 24. INFANTS I ADOLESCENTS (6-16 ANYS) QUE REALITZEN ACTIVITATS EXTRAESCOLARS ESPORTIVES I NO ESPORTIVES (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2018	46
GRÀFIC 25. INFANTS I ADOLESCENTS (6-17 ANYS) BECATS PER REALITZAR PRÀCTIQUES ESPORTIVES FORA DE L'HORARI ESCOLAR (%) I NOMBRE D'INFANTS I ADOLESCENTS BENEFICIATS (N). BARCELONA I DISTRICTES, 2020-2021.....	47
GRÀFIC 26. INFANTS I ADOLESCENTS (6-17 ANYS) BECATS PER REALITZAR PRÀCTIQUES ESPORTIVES FORA DE L'HORARI ESCOLAR (N). BARCELONA, CURSOS 2016-2017 AL 2020-2021	48
GRÀFIC 27. INFANTS I ADOLESCENTS ATEsos EN CENTRES OBERTS I CENTRES DIARIS D'ATENCIÓ SOCIOEDUCATIVA RESPECTE AL TOTAL D'INFANTS I ADOLESCENTS (4-17 ANYS) (%) I NOMBRE DE CENTRES PER CADA 10.000 INFANTS I ADOLESCENTS (4-17 ANYS) (‰). BARCELONA I DISTRICTES, 2020	50
GRÀFIC 28. INFANTS I ADOLESCENTS QUE NO ES PODEN PERMETRE ANAR DE VACANCES UNA SETMANA A L'ANY (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2017	51
GRÀFIC 29. NOMBRE DE PLACES OFERTES I OCUPACIÓ FINAL A LA CAMPANYA DE VACANCES D'ESTIU (CVE) DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA (N). BARCELONA, TENDÈNCIA 2013 A 2021	52
GRÀFIC 30. FREQUÈNCIA AMB LA QUAL ELS INFANTS DEDIQUEN TEMPS A JUGAR A L'AIRE LLIURE (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2017	55
GRÀFIC 31. SUPERFÍCIE MITJANA DE L'HABITATGE PER MEMBRE DE LA LLAR ENTRE 0 I 17 ANYS (M2/INDIVIDU). BARCELONA I DISTRICTES, 2017	58
GRÀFIC 32. INFANTS (10-12 ANYS) GENS, POC I BASTANT SATISFETS AMB L'ESCOLTA ADULTA; TOTAL, PER SEXE I PER CONTEXT SOCIOECONÒMIC (%). BARCELONA, 2017	59
GRÀFIC 33. GRAU DE SATISFACCIÓ AMB LA SALUT D'INFANTS I ADOLESCENTS, TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA, 2016 I 2017.....	63
GRÀFIC 34. INFANTS I ADOLESCENTS (DE 6 A 16 ANYS) QUE FAN EXERCICI DE MANERA REGULAR FORA DE L'HORARI ESCOLAR (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2018.....	65
GRÀFIC 35. SATISFACCIÓ AMB EL PROPI COS PER PART D'INFANTS I ADOLESCENTS, TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA, 2018.	67

GRÀFIC 36. INFANTS (10-12 ANYS) SEGONS EL GRAU DE SATISFACCIÓ AMB LA VIDA EN GLOBAL (%). BARCELONA, 2017	70
GRÀFIC 37. INFANTS (10-12 ANYS) SEGONS EL GRAU DE SATISFACCIÓ AMB LA VIDA EN GLOBAL, PER DISTRICTE I CENTRE EDUCATIU (%). BARCELONA, 2017	70
GRÀFIC 38. INFANTS I ADOLESCENTS EN RISC DE PATIR UN PROBLEMA DE SALUT MENTAL, TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA, 2016	72
GRÀFIC 39. INFANTS I ADOLESCENTS ATEOS ALS CENTRES DE SALUT MENTAL INFANTIL I JUVENIL (CSMIJ), TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA, TENDÈNCIA 2012-2020	72
GRÀFIC 40. ADOLESCENTS (13-17 ANYS) QUE DIUEN QUE HAN PROVAT L'ALCOHOL, EL TABAC I/O EL CÀNNABIS ALGUNA VEGADA A LA VIDA, TOTAL I PER CONTEXT SOCIOECONÒMIC (%). BARCELONA, TENDÈNCIA 2012-2016	73
GRÀFIC 41. ADOLESCENTS (13-17 ANYS) QUE CONSUMEIXEN TABAC, SEGONS FREQUÈNCIA I PER SEXE (%). BARCELONA, 2016	74
GRÀFIC 42. NOMBRE DE CASOS I TAXA RELATIVA PER DISTRICTES (PER MIL) D'INTERRUPCIIONS VOLUNTÀRIES DE L'EMBARÀS I DE FECUNDITAT. BARCELONA I DISTRICTES, 2019.	76
GRÀFIC 43. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL PERCENTATGE DE PERSONES AMB DIAGNÒSTIC CONFIRMAT DE COVID-19, SEGONS GRUPS D'EDAT. BARCELONA, 2020, 2021 I GÈNER 2022	77
GRÀFIC 44. ESPERANÇA DE VIDA EN NÉIXER, SEGONS SEXE (N ANYS). BARCELONA I DISTRICTES, 2018	86
GRÀFIC 45. ESPERANÇA DE VIDA I POBLACIÓ DE 0 A 17 ANYS. BARRIS DE BARCELONA, 2018	87
GRÀFIC 46. RISC DE POBRESA EN EL TREBALL DE LES LLARS ON VIU ALMENYS UN INFANT I/O ADOLESCENT. BARCELONA, 2011, 2016-2017 A 2019-2020	88
GRÀFIC 47. INFANTS I ADOLESCENTS QUE VIUEN EN LLARS AMB DIFERENTS PROBLEMÀTIQUES RELACIONADES AMB L'HABITATGE (%). BARCELONA, 2016-2017 A 2019-2020	89
GRÀFIC 48. INFANTS I ADOLESCENTS QUE VIUEN EN LLARS AMB SOBRECOST DE L'HABITATGE (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2017	90
GRÀFIC 49. RISC DE POBRESA I/O EXCLUSIÓ SOCIAL DE LA POBLACIÓ SEGONS GRUPS D'EDAT (TAXA AROPE) (%). BARCELONA, 2016-2017 A 2019-2020	92
GRÀFIC 50. RISC DE POBRESA MODERADA, SEVERA I EXTREMA DELS INFANTS I ADOLESCENTS (%). BARCELONA, 2011 I 2016-2017 A 2019-2020	93
GRÀFIC 51. RENDES MITJANES ANUALS DELS INFANTS I ADOLESCENTS SEGONS DECILS (€). BARCELONA, 2016-2017 A 2019-2020	95
GRÀFIC 52. INFANTS I ADOLESCENTS QUE PATEIXEN PRIVACIONS MATERIALS SEGONS NOMBRE DE PRIVACIONS (%). BARCELONA I DISTRICTES, 2017	98
GRÀFIC 53. RISC DE POBRESA MODERADA, SEVERA I EXTREMA DELS INFANTS I ADOLESCENTS ABANS I DESPRÉS DE LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS (%). BARCELONA, 2011, 2016-2017 A 2019-2020	101
GRÀFIC 54. LLARS AMB INFANTS I ADOLESCENTS QUE REBEN L'AJUT DEL FONS D'INFÀNCIA 0-16 I TOTAL D'INFANTS. BARCELONA, 2015-2021	102
GRÀFIC 55. INFANTS I ADOLESCENTS QUE REBEN BECA MENJADOR (%). BARCELONA I DISTRICTES, TENDÈNCIA CURSOS 2015-2016 A 2020-2021	103
GRÀFIC 56. INFANTS QUE NO SE SENTEN PROU SEGURS SEGONS ENTORN, TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA, 2017	108

GRÀFIC 57. INFANTS QUE, EN CAS DE TENIR UN PROBLEMA, PENSA QUE NO REBRIA PROU SUPORT DE LES PERSONES DELS SEU ENTORN MÉS PROPER (FAMÍLIA, AMICS I AMIGUES, MESTRES, COMPANYS I COMPANYYES DE L'ESCOLA I GENT DEL BARRI), TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA (2017)	108
GRÀFIC 58. INFANTS I ADOLESCENTS VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA DOMÈSTICA, AMB DENÚNCIA (‰ I N). BARCELONA I DISTRICTES, 2020	110
GRÀFIC 59. INFANTS I ADOLESCENTS VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA ATEOS PEL SERVEI SARA I SARA-JOVE (N). BARCELONA, TENDÈNCIA 2015-2020	111
GRÀFIC 60. ADOLESCENTS QUE MANIFESTEN HAVER PATIT DISCRIMINACIÓ SEGONS TIPOLOGIA, TOTAL I PER SEXE (%). BARCELONA, 2016	112
GRÀFIC 61. PERCENTATGE D'ADOLESCENTS QUE AFIRMA HAVER ESTAT VÍCTIMA DE <i>BULLYING</i> I <i>CYBERBULLYING</i> (CIBERASSETJAMENT ESCOLAR); TOTAL, PER SEXE I PER CONTEXT SOCIOECONÒMIC (%). BARCELONA, 2016	113
GRÀFIC 62. INFANTS I ADOLESCENTS DELS QUALS ES VALORA LA SITUACIÓ DE RISC SOCIAL DES DELS SERVEIS SOCIALS MUNICIPALS, A DEMANDA DEL SISTEMA JUDICIAL I DGAIA (‰ I TOTAL). BARCELONA, 2020	114
GRÀFIC 63. INFANTS I ADOLESCENTS (4-17) QUE ASSISTEIXEN A CENTRES OBERTS (NOMBRE I ‰). BARCELONA I DISTRICTES, 2020	115
GRÀFIC 64. INFANTS I ADOLESCENTS (0-17) ATEOS PEL SERVEI D'INTERVENCIÓ SOCIAL DE FAMÍLIES AMB MENORS (SISFAM) (NOMBRE). BARCELONA I DISTRICTES, 2016-2020	116
GRÀFIC 65. INFANTS I ADOLESCENTS EN SITUACIÓ DE DESEMPARAMENT AMB MESURA CAUTELAR I TUTELES (NOMBRE I ‰). BARCELONA I DISTRICTES, 2020	118
GRÀFIC 66. INFANTS I ADOLESCENTS AMB MESURA PROTECTORA D'ACOLLIMENT FAMILIAR (FAMÍLIA EXTENSA, ALIENA I PREADOPTIVA) O ACOLLITS EN CENTRE RESIDENCIAL, PER SEXE. (%). BARCELONA, 2020	119
GRÀFIC 67. INFANTS, ADOLESCENTS (0-17 ANYS) I JOVES (>18 ANYS) MIGRATS SOLS ATEOS PEL SERVEI DE DETECCIÓ I INTERVENCIÓ (SDI), TOTAL I SEGONS EDAT (N). BARCELONA, TENDÈNCIA 2007-2021	120
GRÀFIC 68. INFANTS, ADOLESCENTS I JOVES MIGRATS SOLS ATEOS PEL SERVEI DE DETECCIÓ I INTERVENCIÓ (SDI), SEGONS TRAMS D'EDAT (%). BARCELONA, TENDÈNCIA 2016-2021	121
GRÀFIC 69. INFANTS I ADOLESCENTS MIGRATS SOLS ACOLLITS PEL SISTEMA CATALÀ DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA EN CENTRES RESIDENCIALS (N I ‰). CATALUNYA I BARCELONA, TENDÈNCIA 2015-2021	122

ii. Bibliografia

- Ajuntament de Barcelona (2018). [Pla de salut mental de Barcelona 2016-2022](#). Àrea de Drets Socials.
- Ajuntament de Barcelona (2020a). [Mesura de Govern per a l'elaboració de l'Estratègia municipal contra la Soledat](#). Regidoria d'Infància, Joventut, Persones Grans i Persones amb Discapacitat.
- Ajuntament de Barcelona (2020b). [Enquesta a la joventut de Barcelona 2020](#). Departament de Joventut.
- Ajuntament de Barcelona (2021a). [Pla d'infància 2021-2030. Reptes i actuacions per millorar la vida i els drets de la infància i l'adolescència a Barcelona](#). Departament de Promoció de la Infància.
- Ajuntament de Barcelona (2021b). [La població de Barcelona. Lectura del Padró Municipal d'Habitants a 01/01/2021](#). Oficina Municipal de Dades.
- Ajuntament de Barcelona (2021c). [Pla per a l'educació i la criança de la petita infància](#). Institut Municipal d'Educació de Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona (2021d). [La renda de les llars a Barcelona. Distribució per districtes, barris i seccions censals 2018](#). Oficina Municipal de Dades.
- Agència de Salut Pública de Barcelona (2021). [Avaluació de la qualitat de l'aire a la ciutat de Barcelona 2020](#).
- Antón-Alonso F., & Porcel, S. (2018): [Dinàmiques de mobilitat residencial i transformació dels barris a l'àmbit metropolità de Barcelona](#). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- Borràs, M. (2020). [Entorns alimentaris, activitat física i obesitat infantil: Anàlisi socioespacial de l'entorn de les escoles de Barcelona](#). Treball Final del Màster en Estudis Urbans i Metropolitans. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB).
- Castro-Martín, T., Martín-García, T., Cordero, J., & Seiz, M. (2021). [¿Cómo mejorar la natalidad en España?](#) Fedea.
- Consorci d'Educació de Barcelona (2021). [Què hem fet per millorar l'abandonament escolar prematur?](#). Actuacions del Consorci d'Educació de Barcelona per a la prevenció de l'abandonament en l'educació postobligatòria (2016-2020).
- Consorci Sanitari de Barcelona, & Agència de Salut Pública de Barcelona (2022, gener 22). [#COVID19aldiaBCN](#).
- Consortium for Health, Intervention, Learning and Development (CHILD) (2007). [Seven Cs, an informational guide to young children's outdoor play spaces](#). Outside Criteria: Herrington, S., Lesmeister, Ch., Nicholls, J., & Stefiuk, K.
- Comisión Europea (2021). [Establecimiento de una Garantía Infantil Europea](#). Propuesta de Recomendación del Consejo.
- Corominas, M., Pineda, L., Curcoll, L., & Pitarch, K. (2021). [Els efectes del confinament i la pandèmia en la infància i l'adolescència de Barcelona](#). Anuari Metropolità de Barcelona 2020.

La metròpoli (post)-covid: Impactes, escenaris i reptes (pàg. 107-142). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Corominas, M., & Pineda, L. (2020). Desigualtats socials, entorns relacionals i benestar de la infància a Barcelona. Anuari Metropolità de Barcelona 2019. La metròpoli en transició: Reptes i estratègies (pàg. 127-150). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Cruz, I., Antón-Alonso, F., Porcel, S., & Sánchez, A. (2019). Infàncies i habitatge: sobre costos, gentrificació i emergència habitacional a Barcelona. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. *Pendent de publicació*.

Cruz, I., Navarro-Varas, L., & Porcel, S. (2020). Una aproximació als efectes socioeconòmics de la covid-19 a la metròpoli de Barcelona: Estimacions desigualtat social i pobresa. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Escapa, S. (2020). La soledat en temps de pandèmia. Revista Barcelona Societat, 26, 71-75.

ESPAD Group (2020). ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. EMCDDA Joint Publications, Publications Office of the European Union.

Estivill, J., & Guasch, N. (2019). Informe sobre l'estat de l'associacionisme educatiu de base comunitària. Prisma, Observatori de la Joventut. Departament de Joventut. Ajuntament de Barcelona.

Faros Sant Joan de Déu (2021). Una mirada a la salut mental dels adolescents. Claus per comprendre'ls i acompanyar-los. Quadern 12.

Faros Sant Joan de Déu (2020). La solitud en nens i adolescents: factors implicats i conseqüències.

Fernández, G. (coord.), M., Arriba, A., Ayala, L., & Zalakain, J. (2015). Hacia un sistema más inclusivo de garantía de rentas en España: diferentes alternativas de desarrollo. Fundación Foessa.

Fundació ANAR, & Fundación Mutua Madrileña (2021). La opinión de los estudiantes. III informe de prevención del acoso escolar en centros educativos en tiempos de pandemia 2020 y 2021.

Gilbert, R., Spatz Widom, C., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. Lancet 2009; 373: 68–81.

Gobierno de España (2020). La transmisión intergeneracional de la desigualdad en España. Alto Comisionado contra la pobreza infantil.

Gobierno de España (2021). Ley Orgánica 8/2021, de 4 de junio, de protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia. Boletín Oficial del Estado.

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2018a). Informe Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents ateses pels serveis socials de Barcelona amb problemàtiques d'extrema complexitat. Un retrat a partir de l'Enquesta de Condicions de Vida de les Persones Usuàries dels Centres de Serveis Socials de 2016 (Martínez-Celorrio, X., Marín-Saldo, A., Truñó, M., & Pineda, L.). Institut Infància i Adolescència de Barcelona-Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona).

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2018b). Agenda dels infants. Propostes per millorar el nostre benestar. Institut Infància i Adolescència de Barcelona-Institut d'Estudis

Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona).

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2019). [*Informe Parlen els nens i nenes: el benestar subjectiu de la infància a Barcelona*](#) (Truñó, M., Pineda, L., Curran, M., Corominas, M., & Curcoll, L.). Institut Infància i Adolescència de Barcelona-Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona).

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2020). [*Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona. Informe 2020*](#) (Pineda, L., Stinus, E., Pitarch, K., Corominas, M., & Curcoll, L.). Institut Infància i Adolescència de Barcelona-Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona).

Marcos, L., & Ubrich, T. (2017). [*Desheradados. Desigualdad infantil, igualdad de oportunidades y políticas públicas en España*](#). Save the Children.

Martínez-Celorrio, X. (2015). [*Buena predistribución y mejor redistribución contra las desigualdades*](#). A *Índice de Confianza Social ESADE*. ESADE.

Mental Health Foundation (2015). [*Fundamental Facts About Mental Health*](#).

Navarro-Varas, L., Porcel, S., Cruz, I., & Pruna, M. (2018). [*Pobresa i infàncies desiguals a la ciutat de Barcelona, 2016-17*](#). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Navarro-Varas, L., & Porcel, S. (2021). [*Avaluació de la tarificació social a les escoles bressol municipals de Barcelona: una anàlisi en clau d'equitat social*](#). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona i Ajuntament de Barcelona.

OCDE (2022). [*Evolving Family Models in Spain: A New National Framework for Improved Support and Protection for Families*](#). OECD Publishing, Paris.

Organització Mundial de la Salut (2003). [*Caring for children and adolescents with mental disorders*](#).

Organització Mundial de la Salut (2021). [*Violence against children*](#). Consulta 15/12/2021.

Plataforma de infància, Save the Children, & UNICEF (2021). [*Por una prestación para la criança. Escenarios para una deducción fiscal reembolsable en España*](#).

Porcel, S., Navarro-Varas, L., & Cruz, I. (2020). *La situació de la pobresa infantil a Barcelona abans del covid-19 i una aproximació a l'impacte de l'actual crisi social i econòmica*. Manuscrit inèdit, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Rivas, I., Basagaña, X., Cirach, M., López-Vicente, M., Suades-González, E. Garcia-Esteban, R., Álvarez-Pedrerol, M., Dadvand, & P., Sunyer, J. (2019). [*Association between Early Life Exposure to Air Pollution and Working Memory and Attention*](#). Environmental Health Perspectives. Vol. 127, No. 5.

Save the Children (2021). [*No és amor. Una anàlisi sobre la violència de gènere entre adolescents*](#).

Síndic de Greuges de Catalunya (2021). [*Informe sobre els drets de l'infant*](#).

Tarabini, A., Jacovkis, J., Montes, A., & Llos, B. (2021). [*L'abandonament escolar a la ciutat de Barcelona: un abordatge qualitatiu a les experiències i trajectòries escolars dels i les joves*](#).

Grup de recerca «Globalisation, Education and Social Policies» (GEPS) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Termes, A. (2021a). *Oportunitats educatives 0-99 a Barcelona 2020: Les desigualtats en*

l'educació al llarg de la vida. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
Pendent de publicació.

Termes, A. (2021b). *Les activitats extraescolars als instituts públics de Barcelona*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. *Pendent de publicació*.

UNICEF (2021a). *En mi mente. Promover, proteger y cuidar la salud mental de la infancia*. Estado mundial de la infancia 2021.

UNICEF (2021b). *Bases para el Plan de Acción de la Garantía Infantil Europea en España*.

UNICEF España (2021). *Impacto de la tecnología en la adolescencia. Relaciones, riesgos y oportunidades. Un estudio comprensivo e inclusivo hacia el uso saludable de las TRIC*.

ANNEX: Un sistema integral d'indicadors de la infància i l'adolescència a la ciutat

Característiques del SIIIAB

L'informe *Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2021*, presenta i analitza les dades del **Sistema Integral d'Indicadors de la Infància i l'Adolescència de Barcelona (SIIIAB)**, una de les eines clau de l'**Observatori 0-17 BCN** que té per objectiu millorar el coneixement de la infància i l'adolescència a la ciutat i articular aquest coneixement per enfortir polítiques locals que en millorin les condicions de vida, l'equitat i les oportunitats.

El Sistema Integral d'Indicadors de la Infància i l'Adolescència de Barcelona:

- Monitoritza més de **150 indicadors** (el nombre d'indicadors varia en funció de les fonts i oportunitats de noves dades).
- Situa la **infància al centre** i permet una **visió integral** de les seves vides.
- Treballa amb dades disponibles de la **ciutat de Barcelona**.
- Es nodreix de les dades que proveeixen **18 serveis municipals i institucions públiques**.
- Optimitza i sistematitza les dades de **27 fonts d'enquestes i registres** administratius.
- Combina **dades objectives i subjectives**.
- Selecciona indicadors a partir de **criteris de qualitat consensuats** (validesa i confiabilitat).
- Desagrega (quan les dades ho permeten) per **sexe, nacionalitat, grups d'edat, territori i context socioeconòmic**.
- Reconstrueix sèrie històrica per poder **analitzar la tendència**.
- Inclou indicadors que permetin **mesurar fites consensuades en estratègies de ciutat**.
- Contribueix a l'**accés en obert de les dades** produïdes per l'administració pública, per afavorir noves recerques o la fonamentació de programes, projectes o serveis municipals.

Treball col·laboratiu

La reunió de totes aquestes dades és **gràcies al treball col·laboratiu i l'expertesa d'11 serveis de l'Ajuntament de Barcelona i 7 institucions públiques** que, amb caràcter anual, proveeixen noves dades al SIIIAB i validen l'anàlisi que se'n fa.

SERVEIS DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA	ALTRES INSTITUCIONS PÚBLIQUES
Oficina Municipal de Dades (OMD) 1. Dept. d'Estadística i Difusió de dades	1. IERMB (Inst. d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona)
Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI: Direcció d'Innovació Social: 2. Dept. de Recerca i Coneixement 3. Dept. de Gestió de Sistemes d'Informació 4. Direcció d'Acció Social 5. Dept. de Joventut i Adolescència 6. IMSS (Inst. Municipal Serveis Socials) 7. IMPD (Inst. Municipal de Persones amb Discapacitat) 8. Dept. d'Atenció i Acol·lida per Violència Masclista	2. IIAB (Inst. Infància i Adolescència de Barcelona) 3. ASPB (Agència de Salut Pública de Barcelona) 4. CEB (Consorti d'Educació de Barcelona) 5. CSB (Consorti Sanitari de Barcelona) 6. CSS (Consorti de Serveis Socials de Barcelona)
Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat: 9. IMEB (Inst. Municipal d'Educació)	7. Generalitat de Catalunya a) Dept. d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya b) Dept. Salut de la Generalitat de Catalunya c) Dept. d'Interior de la Generalitat de Catalunya d) Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, Generalitat Catalunya (DGAIA)
Àrea d'Agenda 2030, Transició Digital, Esports i Coordinació Territorial i Metropolitana: 10. IBE (Institut Barcelona Esports) 11. Gerència d'Agenda 2030	

28 registres i fonts de dades

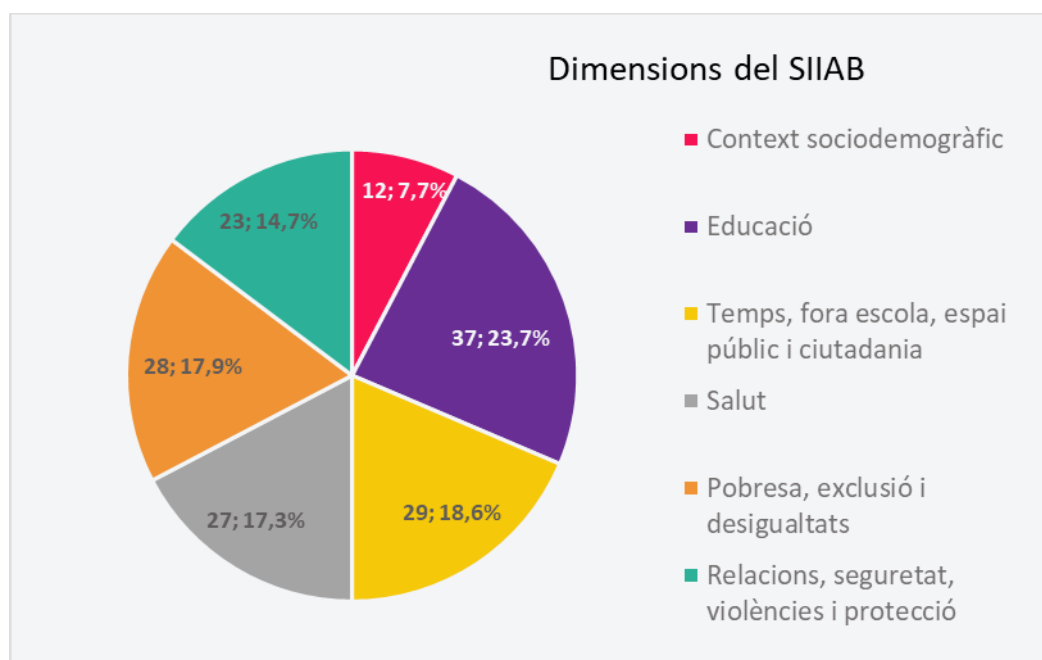
Els més de 150 indicadors que s'han contemplat en l'edició 2021 provenen d'un total de **17 registres administratius i de 11 fonts d'enquesta**, tant d'àmbit municipal com autonòmic, estatal o supraestatal, que s'han anat referenciant -amb acrònim- als peus de pàgina:

17 registres:	11 enquestes:
1. Padró Municipal d'Habitants. Oficina Municipal de Dades (OMD). Aj. BCN 2. Registre de Moviments Demogràfics. Oficina Municipal de Dades (OMD). Aj. BCN 3. Registres de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat (IMPD). Aj. BCN 4. Registres del Consorci d'Educació de Barcelona (CEB) 5. Registre del Servei d'Epidemiologia. Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) 6. Registre del Sistema d'informació de salut sexual i reproductiva. Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) 7. Registre SESIS (Sistemes d'Informació Sanitària). Consorci Sanitari Barcelona (CSB) 8. Registres del Consorci Sanitari de Barcelona (CSB). Aj. BCN i Generalitat de Catalunya 9. Registres de la Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Gent Gran. Aj. BCN 10. Registres del Departament d'Atenció Social a la Família i la Infància. Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) Aj. BCN 11. Registres del Departament d'Atenció i Acollida per violència masclista. Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) Aj. BCN 12. Registres del Departament de Serveis Socials d'Intervenció a l'Espai Públic. Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) Aj. BCN 13. Registres del Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya 14. Registres del Departament de Salut. Generalitat de Catalunya 15. Registres del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Generalitat de Catalunya 16. Registres de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Generalitat de Catalunya 17. Registres del Departament d'Interior. Generalitat de Catalunya	1. Enquesta sociodemogràfica de Barcelona. Oficina Municipal de Dades (OMD) Aj. BCN 2. Enquesta de serveis municipals de Barcelona (SSMM) (OMD) Aj. BCN 3. Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona (EBSIB). Aj. BCN i Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB-IERMB). 4. Enquesta de factors de risc d'estudiants de secundària (FRESC). Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) 5. Enquesta de salut de Barcelona (ESB). Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) 6. Enquesta d'hàbits esportius de la població en edat escolar de Barcelona. (EHEEB). Aj. BCN i Institut Barcelona Esports (IBE) 7. Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida (EMCV). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) i IDESCAT 8. Enquesta de condicions de vida (ECV). IDESCAT-INE 9. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) 10. Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya (ECESC). Dept. d'Interior. Generalitat de Catalunya 11. European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC). Eurostat

Una visió integral de la infància, a partir de 6 dimensions

El Sistema Integral d'Indicadors de la Infància i l'Adolescència a Barcelona s'organitza a partir de 6 grans dimensions i 23 subdimensions que, totes juntes, ofereixen una visió integral de la infància i l'adolescència a la ciutat.

Número i proporció d'indicadors monitorats, segons dimensió del SIIAB (Edició 2021)

Font: elaboració pròpia de l'IIAB.